

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TARİHİ KÜLTÜREL MİRASIN YENİDEN
İŞLEVLENDİRİLMESİNDE
KULLANILABİLECEK BİR YÖNTEM
ÖNERİSİ: TÜRK OCAKLARI ÖRNEĞİ**

Özge PARLAK

DOKTORA TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Temmuz -2025
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Özge Parlak tarafından hazırlanan “Tarihi Kültürel Mirasın Yeniden İşlevlendirilmesinde Kullanılabilecek Bir Yöntem Önerisi: Türk Ocakları Örneği” adlı tez çalışması 21/07/25 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri**İmza****Başkan**

Prof. Dr. Gülşen DİŞLİ

.....

Danışman

Prof. Dr. Esra YALDIZ

.....

Üye

Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK

.....

Üye

Prof. Dr. Fatih SEMERCİ

.....

Üye

Prof. Dr. Bilgehan YILMAZ

.....

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/.../20.. gün ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Havvanur UÇBEYİAY
Enstitü Müdürü

*Bu tez çalışması BAP tarafından 221432001 nolu proje ile desteklenmiştir.

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

Özge PARLAK

Tarih: 21.07.2025

ÖZET

DOKTORA TEZİ

TARİHİ KÜLTÜREL MİRASIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNDE
KULLANILABİLECEK BİR YÖNTEM ÖNERİSİ: TÜRK OCAKLARI ÖRNEĞİ

Özge PARLAK

Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Esra YALDIZ

2025, 280 Sayfa

Jüri

Prof. Dr. Esra YALDIZ
Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK
Prof. Dr. Gülşen DİŞLİ
Prof. Dr. Fatih SEMERCİ
Prof. Dr. Bilgehan YILMAZ

Koruma kavramının temelleri, ilk çağlara dayanmakla birlikte dün, bugün ve yarın kapsayan, geçmiş ile gelecek arasındaki sürekliliği sağlamaya yönelik sürdürülebilir uygulamalar bütünüdür. İlk olarak manevi etkenlerle ortaya çıkan koruma anlayışı, 17. yüzyılda bir kavram olarak ele alınmaya başlanmış ve günümüze kadar gelişerek bugünkü şeklini almıştır. Günümüzde ise dünyada ve ülkemizde çeşitli mevzuat, tüzük ve ilke kararları ile hangi yapıların korunacağı ve nasıl korunması gerektiğinin sınırları çizilmiştir. Yeniden kullanım, koruma yöntemlerinden biri olarak tarihi kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Ancak bazı örneklerde, yeniden kullanım uygulamalarının yapının sürdürülebilirliğini sağlamanın ötesinde, yapıya zarar vermekte, özgün yapı karakterini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, çalışma alanı da bu problemten hareketle belirlenmiştir. Özgün işlevini yitirmiş tarihi kültürel mirasın gelecek kuşaklara en iyi biçimde aktarılması amacıyla, karar vericilerin öznel yaklaşımlarından ziyade koruma bakış açısı doğrultusunda özellikler reel verilerle; yapının mekânsal, hacimsel, teknik ve çevresel özellikleri gibi çok boyutlu verilerin birlikte değerlendirilmesi gerekliliği çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Türkiye ve dünya genelinde gerçekleştirilen yeniden işlevlendirme çalışmalarında hangi yöntemlerin kullanıldığına yönelik kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda, sıklıkla tercih edilen yöntemlerden birinin Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri olduğu belirlenmiştir. Ahp ise çok kriterli karar verme yöntemlerinin bir çeşidi olup, özellikle üst ölçekli işlev kararlarında uygun bulunmakla birlikte, yapı özelinde işlevin uygunluğunu belirlemek için tek başına yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada, Ahp yöntemiyle önerilen yeni işlevin uygunluğunu değerlendirmek amacıyla, tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde kullanılabilecek bütüncül bir yöntem önerisi geliştirilmiştir. Önerilen yöntemde, öncelikle Ahp ile yapıya uygun işlev önerileri belirlenmiştir. Daha sonra, koruma bakış açısıyla, ulusal ve uluslararası mevzuat, tüzük, toplantı ve ilke kararları kapsamında oluşturulan ölçütler ile yeni işlev önerisinin uygunluğu analiz edilmiştir. Bu çerçevede, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna tanıklık eden; devlet ideolojisinin mimariye yansımaları olarak değerlendirilebilen Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı örneklerinden, özgün işlevini kaybetmiş Türk Ocağı yapıları çalışma kapsamında ele alınmıştır. Çalışma sonucunda, tarihi kültürel mirasın yeniden kullanımında yapının özgünlüğünün ve mekânsal kurgusunun bozulmadan korunması; reel veriler ile yapıdan elde edilen bilgilerin birlikte değerlendirilerek, yapıya en uygun işlevin seçilmesini sağlayacak bir yöntem kurgusu geliştirilmiş, özgün işlevini kaybeden bir yapı türü olan Türk Ocağı yapıları üzerinden sınanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Analitik Hiyerarşi Prosesi, Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Koruma, Koruma Ölçütleri, Yeniden İşlevlendirme

ABSTRACT**Ph.D THESIS****A PROPOSED METHOD THAT CAN BE USED IN RE-USE
HISTORICAL CULTURAL HERITAGE: EXAMPLE OF TÜRK OCAK'S****Özge Parlak****THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE
OF NECMETTİN ERBAKAN UNIVERSITY
THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
IN ARCHITECTURE****Advisor: Prof. Dr. Esra YALDIZ****2025, 280 Pages****Jury****Prof. Dr. Esra YALDIZ
Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK
Prof. Dr. Gülşen DİŞLİ
Prof. Dr. Fatih SEMERCİ
Prof. Dr. Bilgehan YILMAZ**

The foundations of the concept of conservation date back to ancient times, it encompasses the past, present, and future, and is a set of sustainable practices aimed at ensuring continuity between the past and the future. The concept of conservation, which first emerged as a spiritual influence, began to be addressed as a concept in the 17th century and has developed into its current form. Today, various laws, regulations, and principles in the world and in our country define the boundaries of which structures should be protected and how they should be protected. Reuse is recognized as an important tool for transferring historical cultural heritage to future generations as one of the methods of preservation. However, in some cases, reuse practices go beyond ensuring the sustainability of the structure and cause damage to it, negatively affecting its original character. In this context, the scope of this study was determined based on this problem. In order to best transmit historical cultural heritage that has lost its original function to future generations, the main focus of this study is on the need to evaluate multidimensional data, such as the spatial, volumetric, technical, and environmental characteristics of the structure, based on real data rather than the subjective approaches of decision-makers. A comprehensive literature review was conducted on the methods used in re-functionalization studies carried out in Turkey and around the world. As a result of these studies, it was determined that one of the most frequently preferred methods is Multi-Criteria Decision Making Methods. Ahp is a type of multi-criteria decision-making method that is particularly suitable for high-level functional decisions, but it has been determined that it is not sufficient on its own to determine the suitability of a function for a specific structure. In this context, a comprehensive method model that can be used in the re-functionalization of historical cultural heritage has been developed to evaluate the suitability of the new function proposed by the Ahp method. In the proposed model, functional suggestions suitable for the structure were first determined using Ahp. Subsequently, the suitability of the new functional suggestion was analyzed using criteria established within the scope of national and international legislation, regulations, meetings, and principle decisions from a conservation perspective. Within this framework, Turkish Ocağı structures, which witnessed the collapse of the Ottoman Empire and the establishment of the Republic of Turkey and can be considered as a reflection of state ideology in architecture, were examined in the study as examples of Republican Period Architecture that have lost their original function. As a result of the study, a method was developed to ensure that the originality and spatial structure of the building are preserved without being compromised when reusing historical cultural heritage. This method involves evaluating real data and information obtained from the building together to select the most appropriate function for the building. It was tested on Turkish Ocağı buildings, a type of building that has lost its original function.

Keywords: Analytical Hierarchy Process, Protection Criteria, Re-Use, Republican Period Architecture.

ÖNSÖZ

“Tarihi Kültürel Mirasın Yeniden İşlevlendirilmesinde Kullanılabilecek Bir Yöntem Önerisi: Türk Ocakları Örneği” başlıklı bu çalışma, Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalına Doktora çalışması olarak hazırlanmıştır.

Tez çalışması boyunca, yardımlarını benden esirgemeyen ve beni yönlendiren, çalışmalarımı desteklemek için her zaman yanımda olan, yeri geldiğinde benden daha çok benim tezimi düşünen canım danışman hocam Prof. Dr. Esra YALDIZ’a teşekkür ederim. Tez komitesinde yer alarak sahip olduğu bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşarak bana destek olan Prof. Dr. Ülkü Altınoluk hocama ve Prof. Dr. Gülşen Dışlı hocama; tez savunma sınavında bulunan ve tecrübeleri ile yol gösteren Prof. Dr. Fatih Semerci hocama ve sorularıma büyük bir özveri ile cevap veren, kıymetli önerileriyle bana rehberlik eden Prof. Dr. Bilgehan Yılmaz hocama sabırlarından dolayı çok teşekkür ederim. Ahp yöntemi ile yapmış olduğum hesaplamalarda yardımcı olan Sayın Mehmet KIRMIZI’ya teşekkür ederim. Afyon’daki çalışmalar için sorularımı cevapsız bırakmayan Sayın Hakan ERGUN’e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında bana destek ve yardımcı olan, yeri geldiğinde çocuklarımla benim daha verimli çalışmam için ilgilenen, her ne olursa olsun arkamda duran canım babam Mehmet Hilmi ERCAN’a ve canım annem Nesrin ERCAN’a sonsuz teşekkür ederim.

Ve eşim Mehmet Galip PARLAK... Sabrı için, bu süreçte maddi, manevi her şekilde yanımda durduğu için minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Hem Yüksek Lisans tezimde hem de Doktora tezimde bana her türlü manevi desteğini gösteren, geceleri benim için dua eden canım kızım Çağıl PARLAK’a ve tezi yazdığım süreç içerisinde dünyaya gelen ve üzülerek zamanından çaldığım biricik oğlum Mehmet Çınar PARLAK’a da teşekkür etmek isterim.

Özge PARLAK
KONYA - 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı.....	4
1.2. Amaç ve Kapsam	6
1.3. Yöntem	8
1.4. Literatür Özetleri.....	13
1.4.1. Koruma ve yeniden kullanım ile ilgili literatür çalışmaları.....	13
1.4.2. Yeniden işlevlendirilmede kullanılan yöntemler ile ilgili çalışmalar.....	19
1.4.3. Cumhuriyet dönemi ile ilgili literatür çalışmaları.....	22
2. KAVRAMSAL ÇEVÇEVE.....	25
2.1. Koruma Kavramı.....	26
2.1.1. Dünyada koruma kavramının gelişimi	28
2.1.2. Türkiye’de koruma kavramının gelişimi	36
2.1.3. Tarihi kültürel mirasın taşıdığı değerler	44
2.2. Koruma Yöntemleri.....	49
2.2.1. Yeniden işlevlendirme	53
2.2.2. Yeniden işlevlendirmenin tarihsel gelişimi	60
2.2.3. Yeniden işlevlendirmeyi gerektiren nedenler	64
2.2.4. Yeni işlev seçimini etkileyen faktörler.....	66
2.3. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı	68
2.3.1. Türk Ocakları.....	76
2.3.2. Türk Ocakları mimarisi	80
3. ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ.....	93
3.1. Tarihi Kültürel Mirasın Yeniden İşlevlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler..	93
3.1.1. Çok kriterli karar verme yöntemleri	103

3.2. Tarihi Kültürel Mirasın Yeniden İşlevlendirilmesinde Kullanılabilecek Yöntem Önerisi.....	115
3.2.1. Anketin oluşturulması	119
3.2.2. Koruma bakış açısı ile yöntemin bileşenlerinin oluşturulması.....	122
3.2.3. Yöntem önerisinin uygulanacağı örneklem sayısı ve özellikleri.....	130
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	133
4.1. Türk Ocaklarının Yeniden İşlevlendirilmesi.....	133
4.1.1. Ankara Türk Ocağı.....	134
4.1.1.1. Ankara Türk Ocağı için Ahp yönteminin sınanması.....	141
4.1.1.2. Ankara Türk Ocağı'nın çevresel verilerinin değerlendirilmesi	144
4.1.1.3. Ankara Türk Ocağı'nın mekansal verilerinin değerlendirilmesi	145
4.1.1.4. Ankara Türk Ocağı'nın teknik verilerinin değerlendirilmesi	155
4.1.1.5. Ankara Türk Ocağı'nın koruma ilkeleri bağlamında değerlendirilmesi	157
4.1.2. İzmir Türk Ocağı.....	164
4.1.2.1. İzmir Türk Ocağı için Ahp yönteminin sınanması.....	171
4.1.2.2. İzmir Türk Ocağı'nın çevresel verilerinin değerlendirilmesi	173
4.1.2.3. İzmir Türk Ocağı'nın mekansal verilerinin değerlendirilmesi	174
4.1.2.4. İzmir Türk Ocağı'nın teknik verilerinin değerlendirilmesi	180
4.1.2.5. İzmir Türk Ocağı'nın koruma ilkeleri bağlamında değerlendirilmesi	181
4.1.3. Afyon Türk Ocağı	188
4.1.3.1. Afyon Türk Ocağı için Ahp yönteminin sınanması	193
4.1.3.2. Afyon Türk Ocağı'nın çevresel verilerinin değerlendirilmesi.....	195
4.1.3.3. Afyon Türk Ocağı'nın mekansal verilerinin değerlendirilmesi.....	197
4.1.3.4. Afyon Türk Ocağı'nın teknik verilerinin değerlendirilmesi	207
4.1.3.5. Afyon Türk Ocağı'nın koruma ilkeleri bağlamında değerlendirilmesi	208
4.2. Bölüm Değerlendirmesi.....	215
4.3. Tartışma	224
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	231
KAYNAKLAR.....	236
EKLER	246

SİMGELER VE KISALTMALAR**Kısaltmalar**

WSM: Weighted Sum Model

WPM: Weighted Product Model

ELECTRE: ÉLimination Et Choix Traduisant la REalité

PROMETHEE: Preference Ranking Organization Method for Enrichment Evaluation

MAUT: Multi-Attribute Utility Theory

TOPSIS: Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution

UTADIS: UTilités Additives DIScriminantes

ANP: Analytic Network Process

AHP: Analytic Hierarchy Process

ÇKKV: Çok Kriterli Karar Verme

CBS: Coğrafi Bilgi Sistemi

1. GİRİŞ

Mimarlık, bir toplumun kendi coğrafyasında bulunan yapı malzemelerini bilgi, beceri ve estetik anlayışla kullanarak özgün bir ifade biçimi ortaya koymasıyla başlamaktadır. Toplumsal yaşamın dinamikleri ile uygarlığın sağladığı konfor ve teknolojik olanaklar, mimarlık ürünlerinin oluşumuna katkı sağlamaktadır (Tekeli ve İlkin, 1997). Ancak sürekli olarak yeni yapıların inşa edilmesinin sonu gelmeyen bir döngüye dönüşmesi, mevcut yapıların hatta daha eski eserlerin de yaşama yeniden kazandırılmasını zorunlu kılmıştır. Koruma kavramı, geçmişten günümüze farklı düşüncelerin tartışıldığı ve çeşitli biçimlerde uygulandığı bir kavram olsa da, en genel anlamıyla dün, bugün ve yarın kapsayan, sürdürülebilir bir yaklaşım olarak tanımlanabilmektedir (Yaldız ve Asatekin, 2016). Bununla birlikte, mimari koruma yalnızca ulusal ya da uluslararası sözleşmeler ve yasal düzenlemelerle sınırlı bir süreç değil, aynı zamanda uygulama ve onarımın yer aldığı (Öksüz Kuşcuoğlu ve Taş, 2017), malzemenin özgün haliyle korunarak uygun biçimde muhafaza edildiği toplumsal bir süreçtir (Eral Kavraloğlu ve Altınörs Çırak, 2017).

Koruma kavramının kökeni ilk çağlara kadar uzanmakta ve başlangıçta daha çok manevi etkenlere dayanmaktadır. Dinsel faktörler, özellikle ibadet alanlarının kutsal kabul edilmesi, bu mekânların korunmasını beraberinde getirmiştir. Erken dönemde koruma anlayışının temelini kullanılabilirlik oluşturmakta ve yapılar kullanılabildikleri süreçte bakım ve onarımları yapılmaktadır. Orta Çağ'da ise koruma anlayışı daha çok siyasi etkenlerle şekillenmiştir. Rönesans döneminde, Antik Roma'dan kalan yapıların yenilenmesine yönelik bir bilinç oluşmaya başlamıştır. 17. yüzyılda öncelikli olarak taşınabilir eserlerin korunması ön plana çıkarken, 18. yüzyılda Avrupa'da taşınabilir eserlerle beraber mimari ürünleri koruma düşüncesi gelişmeye başlamıştır (Ahunbay, 2017). 19. yüzyılda koruma artık teorik bir kavram olarak tartışılmaya başlanmış; 20. yüzyılda ise yalnızca kuramsal bir alan olmaktan çıkıp uygulamalı bir disiplin hâline gelmiştir. Bu dönemde özellikle anıtsal yapıların sadece fiziksel bütünlükleriyle değil, kent içindeki konumları ve çevresel bağlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiği yönünde uluslararası ölçekte önemli kararlar alınmıştır (Jokilehto, 1999).

Koruma kavramı, 1814-1879 yılları arasında Viollet-le-Duc tarafından "Üslup Birliğine Ulaşma" ilkesi olarak ortaya atılmıştır. 1877 yılında ise tarihi yapıların konservasyonu ve bakımı amacıyla "SPAB" (Society for the Protection of Ancient

Buildings) yaklaşımı geliştirilmiştir. Bunu takiben Atina Konferansı ve Carta del Restauro gibi önemli belgeler yayınlanmıştır. Bu süreçte, 1945 yılında UNESCO'nun kurulması, koruma alanında atılan en önemli adımlardan biri olarak tarihe geçmiştir.

Koruma pratiği bağlamında günümüzde hâlâ tüm dünyada etkisini sürdüren Venedik Tüzüğü 1964 yılında; Amsterdam Bildirgesi ise 1975 yılında onaylanmıştır. Daha sonraki yıllarda, 1987 yılında Washington Tüzüğü ve 1994 yılında Nara Özgünlük Belgesi yayınlanmış, 2011 yılında ise Valetta İlkeleri ile koruma kavramı günümüze kadar gelişimini sürdürmüştür.

Tarihsel süreç içerisinde kabul edilen ve tartışılan mevzuatlara göre mimari koruma, genel olarak iki temel yaklaşımla ele alınmaktadır. Birincisi, bütünlük koruma yaklaşımıdır; bu yaklaşım, tarihî ve kültürel mirasın bulundukları bölge ve çevresiyle birlikte incelenip korunmasının gerekliliğini vurgular. İkincisi ise sürdürülebilir koruma anlayışıdır. Sürdürülebilir koruma kapsamında, tarihî kültürel mirasın korunmasıyla birlikte yaşatılması da hedeflenir. Bu sayede, yapılar günlük yaşamın bir parçası haline getirilerek korunmakta ve gelecek kuşaklara aktarılacak suretiyle geçmişin yaşayış biçimi, mimarisi ve teknolojisi somut belgeler olarak muhafaza edilmektedir (Koçan ve Çorbacı, 2012; Ahunbay, 1996).

Hem bütünlük hem de sürdürülebilir koruma yaklaşımları için geçmişten günümüze çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemler genel olarak iki ana gruba ayrılmaktadır: fiziksel koruma ve işlevsel koruma. Fiziksel koruma yöntemleri arasında sürekli bakım, onarım, bütünlük, yeniden yapım ve taşıma gibi uygulamalar yer almaktadır. İşlevsel koruma ise özgün işlevin iyileştirilmesi ve yeniden işlevlendirme yöntemlerini kapsamaktadır (Feilden, 1982).

Korumanın en geniş ve sürdürülebilir boyutu, yeniden işlevlendirme uygulamalarıyla ortaya çıkmaktadır. Geçmişten günümüze teknolojik ve bilimsel gelişmelerle birlikte inşaat tekniklerinde yaşanan yenilikler, ekonomik ve kültürel değişimler tarihi kültürel mirasın özgün işlevini yitirmesine neden olmaktadır (Saraç ve Tanrısever, 2018). Tarihi kültürel mirasın yeniden kullanmaları sağlandığında, hem yapı özelinde hem de çevresel anlamda koruma gerçekleştirilmiş ve çağdaş korumanın hedeflerine ulaşılmış olmaktadır (Altınoluk, 1998).

Yeniden işlevlendirme, tarihî bir yapının günümüz ihtiyaçları doğrultusunda işlevinin değiştirilmesi veya genişletilmesi yoluyla ayakta kalmasını sağlayan; aynı zamanda geçmişteki kültürel özelliklerin yaşatılmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını amaçlayan bir koruma yöntemidir (İslamoğlu, 2018). Bu bağlamda, çağdaş restorasyonun bir çeşidi olarak kabul edilen yeniden işlevlendirme, kültürel mirasın korunmasının yanı sıra toplumla bütünleşmesini de mümkün kılmaktadır. Tarihi kültürel mirasın kent kimliğine katkısı sayesinde toplumun bu çevreye bağlanmasında önemli bir rol üstlenmektedir (Konsa, 2015). Ancak, hangi koruma yöntemi uygulanırsa uygulansın, müdahalenin her zaman yapıya özgü olması ve en az düzeyde gerçekleşmesi en önemli ilkedir.

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi kavramı, ilk olarak 1904 yılında düzenlenen Riba Konferansı'nda (Madrid Konferansı Tavsiye Kararları: Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresi) gündeme gelmiştir. 1904'ten günümüze kadar, koruma ve yeniden işlevlendirmeye ilişkin hem dünyada hem de Türkiye'de çok sayıda mevzuat, yönetmelik, bildiri ve ilke kararı yayımlanmıştır. Bu düzenlemeler ışığında;

- Tarihi mirasın özgünlüğünden ve taşıdığı diğer değerlerden ödün vermeden yeniden işlevlendirilmesinin zorunluluğu,
- Tarihi yapılara gereken önemin verilerek bu yapıları yaşatmanın, belirli bir dönemi yansıtan eserleri günümüze ve gelecek kuşaklara aktarmanın büyük önem taşıdığı,
- Yapının ait olduğu döneme sahip çıkmanın, o dönemi anlatmanın ve insanlara öğretmenin sağlanması için koruma ve yeniden işlevlendirmenin doğruluğu ve öneminin etkili bir şekilde kabul edildiği sonucuna varılmıştır.

Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken en önemli unsur, koruma ile işlev dönüşümü arasında doğru bir denge kurmak ve mirasın değerlerinin kaybedilmesini engellemektir. Yapılan araştırmalarda görülmektedir ki; Koruma ve yeniden işlevlendirme konusunda literatürde çok sayıda akademik çalışma bulunmakla birlikte, tarihi kültürel mirasa yeni işlev verilmesinde genellikle karar vericilerin görüşleri doğrultusunda hareket edilmiş veya yapılar için pasif bir koruma yöntemi olarak müze işlevi uygun görülmüştür. Ancak, bu işlevlerin yapı özelindeki uygunluğu çoğu kez değerlendirilmemiş, hatta bazı tarihi yapılar yeni işlevler nedeniyle daha fazla

yıpranmaya maruz kalmıştır. Çalışmanın temelini oluşturan unsur da bu olumsuz örneklerdir.

Bu çalışma, yeniden işlev verilecek tarihi kültürel miras için uzman görüşleri doğrultusunda elde edilen verilerle işlev seçimini öngörmeyi; sonrasında ise koruma bakış açısıyla belirlenen ölçütler ışığında, hem mekansal hem de işlevsel olarak bu işlevin yapıya ne derece uygun olduğunun önceden tespit edilerek değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

Bu çalışmada, koruma bakış açısıyla geliştirilen ve tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde uygulanabilecek bir yöntem önerilerek, özgün işlevini yitirmiş Türk Ocağı yapıları kapsamlı bir şekilde incelenmiştir.

Çalışma kapsamında, ele alınan Türk Ocağı Yapıları, Cumhuriyet Dönemi mimari özellikleriyle tasarlanmış, özgün işlevini yitirmiş ve günümüzde yeniden işlevlendirilmiştir. Osmanlı ve Selçuklu tasarım öğelerinin, Endüstri Devrimi ile ortaya çıkan yeni yapı teknikleriyle sentezlenerek inşa edilen Türk Ocağı yapıları özgün bir değere sahiptir. Ayrıca, bu yapılar anı ve teknolojik değerlerin yanı sıra, bulundukları dönem itibarıyla tarihi belge değerine, kent merkezlerinde yer almaları sebebiyle kent kimliğine katkı sağlayan kimlik değerine; cephe tasarımlarında sahip oldukları ölçek, oran ve malzeme özellikleriyle estetik değere ve çoğunun dönemin önemli mimarları tarafından tasarlanmış olmalarıyla kanonik değere de sahiptir.

1.1. Problemin Tanımı

Günümüzde toplumların sahip olduğu kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlamak ve geçmiş ile gelecek arasında anlamlı bir köprü kurmak, tarihi kültürel mirasın korunmasını zorunlu kılmaktadır. Tarihi kültürel miras, yalnızca fiziksel bir varlık değil; toplumun yaşam biçimlerine yön veren, çevresel ve sosyo-kültürel etkileşim yaratan dinamik bir olgudur. Ayrıca, günümüzde hâlen kullanılmakta olan pek çok eski yapı, geçmişin tasarım ilkeleri doğrultusunda inşa edilmiş mimari örnekler olarak görmek mümkündür (Bloszies, 2012). Bu bağlamda, tarihi kültürel mirasın korunması, geçmiş ile gelecek arasındaki kültürel sürekliliğin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

Zamanla değişen yaşam koşulları, çevresel etkiler, ekonomik dönüşümler ve kültürel farklılıklar, kimi zaman tarihi yapıların özgün işlevlerini sürdürebilmesini mümkün kılmamaktadır. Bu gibi durumlarda, koruma yöntemlerinden biri olan yeniden işlevlendirme devreye girmektedir. Ancak yeniden işlevlendirme sürecinde dikkat edilmesi gereken temel husus, yapının korunması ile işlevsel değişim arasında sağlıklı bir denge kurulmasıdır. Yeni işlevin, yapının tarihi, mimari ve kültürel karakterine zarar vermeden entegrasyonu, bu sürecin başarısını belirleyen temel faktörlerden biridir (Yıldırım ve Turan: 2012).

Yeniden işlevlendirme sürecinde, mekanların özgün karakterlerinin korunabilmesi için fiziksel, mekânsal, yasal ve çevresel boyutlar titizlikle ele alınmalıdır. Bu çok yönlü yaklaşım sayesinde, tarihî yapıların güncel ihtiyaçlara uyarlanması mümkün olmakta, aynı zamanda bu yapılar toplumsal bellek içinde aktif bir rol üstlenmeye devam etmektedir.

Tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde, özgün değerlerin ve mekânsal kurgunun korunarak yeni işlevlerin kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Bu süreçte, yapının yasal statüsü, konumu, mekânsal organizasyonu ve strüktürel özellikleri öncelikli olarak değerlendirilmesi gereken temel unsurlar arasında yer almaktadır (Li, Zhao, Huang ve Law, 2021). Yeniden kullanım kararlarının, yalnızca öznel yargılara dayanmak yerine, yapıya ilişkin teknik, sayısal ve fiziksel özellikleri temelinde verilmesi gerekmektedir. Aksi halde, uygun olmayan işlev seçimleri yapının tarihsel sürekliliğini zedeleyebilir, özgün mimari verilerin yanlış yorumlanmasına yol açabilir ve hatta yapının geri dönülemez biçimde zarar görmesine neden olabilir.

Koruma ve yeniden işlevlendirme uygulamalarında yerel yönetimlerin, koruma uzmanlarının ve kullanıcıların değerlendirme süreçlerini daha bilimsel bir temele oturtabilmeleri için analitik çalışma yöntemlerinin kullanılması gerekliliği, bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi sürecinde karşılaşılan kaygı ve belirsizlikler göz önüne alındığında, çalışmanın amacı, bu mirasın doğru ve sürdürülebilir biçimde yeniden işlevlendirilmesini sağlamak olarak belirlenmiştir. Ancak söz konusu konu oldukça geniş bir alanı kapsadığından, araştırmanın belirli bir dönem ve çalışma sahasıyla sınırlandırılması daha uygun grlmştir.

Bu kapsamda çalışma, *“koruma bakış açısı ile tarihi kültürel mirasın yeniden kullanımında, yeni işlevin belirlenebilmesi için dünya literatüründe yaygın bir kullanım alanı bulan Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinden Analitik Hiyerarşi Prosesi (Ahp) ile ortaya çıkacak yeni işlev önerisinin, mekansal gerekliliklerle ve koruma bakış açısından gelen yasal sınırlılıklar ışığında oluşturulan ölçütler ile değerlendirilmesi gerekliliği”* hipotezi üzerinden kurgulanmıştır.

Bu doğrultuda, çalışmanın ilk adımını kapsamlı bir literatür taraması oluşturmaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda, tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi sürecinde swot analizi, yaşam döngüsü analizi, GIS tabanlı değerlendirmeler, duyarlılık analizi, delphi yöntemi, bulanık delphi yöntemi, çok kriterli karar verme yöntemleri gibi çeşitli yöntemlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Özellikle uluslararası literatürde sayısal verilere dayalı Analitik Hiyerarşi Süreci (Ahp) yöntemi aracılığıyla işlev seçiminin yapıldığı görülmektedir. Buna karşın, Türkiye’deki uygulamalarda ise genellikle yerel yönetim ve koruma mekanizmalarının önerileri ile özgünlük, bütünlük, tarihsel ve belgesel değerler, enderlik gibi nitel ölçütler üzerinden işlev önerilerinin geliştirildiği anlaşılmaktadır. Ancak her iki yaklaşımın da tek başına yapıya uygun işlev seçiminde yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Sadece nitel ya da sadece nicel verilerle yapılan değerlendirmeler, yeni işlevin yapı ile bütünleşmesini tam anlamıyla sağlayamamaktadır. Bu nedenle, çalışmada *“tarihi kültürel mirasa yeni işlev verilmesinde, yapının yasal, fiziksel ve mekânsal özelliklerinin Ahp’den gelen işlev önerileri ile birlikte değerlendirilmesi yoluyla işlev uygunluğunun daha doğru saptanabileceği”* alt hipotezinden hareketle bir yöntem önerisi geliştirilmiştir.

1.2. Amaç ve Kapsam

Tarihi kültürel mirasın korunması bağlamında bir koruma yöntemi olarak değerlendirilen yeniden işlevlendirme, çok boyutlu ve karmaşık bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç, tarihi yapıların özgün işlevlerinden farklı yeni işlevlerle toplumsal yaşama yeniden kazandırılmasını, böylece hem fiziksel bütünlüklerinin hem de taşıdıkları kültürel değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasını hedeflemektedir. Ancak bu dönüşüm yalnızca fiziksel müdahaleyi değil, çok sayıda değişkenin eş zamanlı olarak değerlendirilmesini gerektiren kapsamlı bir karar alma sürecini içermektedir.

Yapının ulusal ve uluslararası koruma mevzuatı kapsamındaki yasal statüsü, özgün yapısal ve mekânsal karakteristikleri, hacimsel kurgusu, bulunduğu kentsel bağlam ve yerel yönetimlerin karar süreçleri gibi birçok unsur, yeniden işlevlendirme kararlarını doğrudan etkilemektedir. Çalışma kapsamında, yeniden işlevlendirilmiş tarihi kültürel miras yapıları incelenmiş ve aşağıdaki araştırma sorularına odaklanılmıştır:

- Yeni işlevin seçim sürecinde karar vericiler kimlerdir?
- İşlev seçiminde hangi yöntemler kullanılmaktadır?
- İşlev belirleme süreci nasıl yapılandırılmıştır?
- Seçim sürecinde hangi ölçütlere dikkat edilmiştir?
- Belirlenen işlevin yapı için uygun olup olmadığı nasıl değerlendirilmiştir?
- Yeni işlev, yapının fiziksel ve kültürel bütünlüğüyle ne derece uyumludur?

Bu bağlamda, yukarıdaki sorular doğrultusunda yürütülen çalışma, nitel araştırma yöntemiyle ele alınmış, kaynak taraması ve uzman görüşlerinden yararlanılarak analiz süreci başlatılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi süreçlerinde kullanılabilecek bütüncül bir yöntem kurgusu geliştirmektir. Bu doğrultuda öncelikle literatür taraması yapılarak yeniden işlevlendirme çalışmalarında kullanılan yöntemler incelenmiş ve çok kriterli karar verme yöntemlerinin en yaygın kullanılan yaklaşımlar olduğu belirlenmiştir. Ancak bu yöntemlerin yalnızca üst ölçekli işlev seçimlerinde yönlendirici olabildiği, yapıya özgü mekânsal değerlendirmeleri içermediği görülmüştür. Oysa tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde, yapının özgün mekânsal ve hacimsel kurgusu temel belirleyici unsurlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, yürütülen doktora çalışmasında, çok kriterli karar verme yöntemlerinin koruma bakış açısıyla, mekânsal analiz verileri ile birlikte değerlendirilmesi gerekliliği ortaya konmuştur. Geliştirilen yöntem kurgusu, sadece işlev seçiminde değil, aynı zamanda yapının korunması ve yeni işlevle bütünleşmesi sürecinde daha sağlıklı ve nesnel kararlar alınmasına olanak sağlamayı amaçlamaktadır.

Yeniden işlevlendirilen tarihi kültürel miras, işlev çeşitliliği açısından oldukça zengin bir alanı temsil etmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın kapsamı Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecine

tanıklık eden, Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı örneklerinden olan; özgün işlevi Türk Ocağı olan ve günümüzde yeniden işlevlendirilerek kullanılan yapılar üzerinde odaklanılmıştır. Araştırmada, Türkiye genelinde yapısal özgünlüğünü koruyan ve eski kent merkezlerinde bulunan üç yapı detaylı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın kurgusu;

- Kuramsal çerçevenin ana başlıkları olan koruma, yeniden işlevlendirme ve bu işlevlendirmeye bağlı olarak yeni kullanımın değerlendirilmesi kavramları ele alınarak çalışma konusunun geliştirilmesi,
- Çalışmanın hipotezi olarak belirlenen *“koruma bakış açısı ile tarihi kültürel mirasın yeniden kullanımında, yeni işlevin belirlenebilmesi için Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinden Analitik Hiyerarşi Prosesi (Ahp) ile ortaya çıkacak işlev önerisinin, mekansal gerekliliklerle ve yasal mevzuatlar ile oluşturulan ölçütlerin beraberce değerlendirilmesi gerekliliği”* yaklaşımının ele alınması,
- Kavramsal olarak Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü ile Türkiye Cumhuriyeti’nin doğuşuna tanıklık etmiş olan, kültürel anlamda değişimin ve gelişimin mimari olarak örneği olan Türk Ocağı yapılarının bu bağlamda korunması gerektiği ve bu yapıların günümüzde farklı işlevlerle kullanımı, çalışma alanı olarak belirlenmesi,
- Yeniden kullanılan Türk Ocağı yapılarının işlev seçimlerinin uygunluğunu belirlemek amacıyla, Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinden Analitik Hiyerarşi Süreci (Ahp) kullanılmıştır. Bunun ardından, ulusal ve uluslararası mevzuat, tüzük, yönetmelik ve ilke kararları doğrultusunda yeniden işlevlendirme sürecinde dikkate alınması gereken unsurlar tespit edilmiştir. Son olarak, bu yapılar için oluşturulan değerlendirme ölçütleri ışığında analizler gerçekleştirilerek, hipotezin sınanması sağlanmıştır.

1.3. Yöntem

Tarihi kültürel miras yeniden işlevlendirilmesinde, işlev seçimi tasarımcılar için en önemli sorunlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Öncelikle, yapının özgünlük değerlerinin (malzeme, mimari vb.) korunarak yeniden kullanım kararlarının alınması gerekmektedir. Ardından uygun işlevin belirlenebilmesi için bir dizi analizi gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, problem çözümünde çeşitli yöntemlerin kullanılması

gerekmektedir. Çalışmanın amacı olan özgün işlevini yitirmiş tarihi kültürel mirasa en uygun yeni işlevi belirlemek için nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Bunlar:

- Araştırma yönteminin geliştirilmesinde kullanılan yöntemler
- Örneklem alanda anketin uygulanacağı yapıların belirlenmesinde kullanılan yöntemler
- Hipotezin test edilmesinde kullanılan yöntemler (Tablo 1.1).

Tablo 1.1. Çalışma Kapsamında Kullanılacak Yöntemler

	Yöntem	Çalışmalar
1	Literatür Araştırması	-Arşiv Araştırması -Tez, Kitap, Makale Okumaları
2	Mimari Dönem Analizi	-Yapıların Yasal Statülerinin Belirlenmesi -Plan Özellikleri -Malzeme Özellikleri -Özgünlük
3	Belge ve Projelerinin Toplanması	-Yapıların Projelerinin Elde Edilmesi -Fotoğraflama, Belgeleme -Yapılan Müdahalelerin Tespiti
4	Ahp Yönteminin Kullanılması	-Uzman ve Kullanıcı Görüşleri için Anket -Alternatif İşlev Seçimi
5	Yöntem Kurgusu	-Ölçütlerin belirlenmesi
6	Analizler	-İşlev Uygunluğunun Tespiti

Çalışmanın *birinci aşamasında*, kavramsal çalışma yöntemi için öncelikle literatür taraması ve arşiv araştırmasına bağlı olarak tez, kitap ve makalelerden yararlanılmıştır. Araştırma ile ilgili çalışmalarda niteliksel ve niceliksel verilerden faydalanılmıştır. Tarihi kültürel mirasın korunmasına yönelik yaklaşımlar ve koruma yöntemleri üzerine yapılan akademik çalışmalar incelenmiş; özellikle yeniden işlevlendirme yöntemi bağlamında gerçekleştirilen geniş ölçekli araştırmalara odaklanılmıştır.

Yeniden işlevlendirme sürecinde uygun işlevin belirlenme kriterleri, bu amaçla kullanılan yöntemler ile söz konusu yöntemlerin tarihi kültürel miras üzerinde oluşturduğu olumlu veya olumsuz yönleri incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda çalışma kapsamında araştırma problemi tanımlanmış; buna bağlı olarak hipotez ve alt hipotezler geliştirilmiştir.

İkinci aşamada, tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde kullanılan yöntem türleri arasından en sık tercih edilenler detaylı biçimde incelenmiştir. Bu

yöntemlerin güçlü ve zayıf yönleri değerlendirilmiş, bu değerlendirme doğrultusunda çalışmada Çok kriterli karar verme yöntemlerinin kullanılmasına karar verilmiştir. Çok kriterli karar verme yöntemlerinin de kendi içinde farklı alt türleri bulunmaktadır. Bu alt yöntemler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş ve çalışma kapsamına en uygun yaklaşım olarak Analitik Hiyerarşi Prosesi (Ahp) yöntemi belirlenmiştir. Böylece, Ahp yöntemi, geliştirilen yöntem kurgusunun ilk aşaması olarak çalışmada uygulanmak üzere seçilmiştir.

Ulusal ve uluslararası tüzük, yönetmelik, ilke kararları ve bildiriler incelenmiş, yeniden işlevlendirme ile ilgili görüşler derlenmiştir. Daha sonrasında bu ulusal ve uluslararası tüzük, yönetmelik, ilke kararları ve bildiriler yeniden işlevlendirme süreçleri bağlamında çevresel, mekânsal, teknik ve kültürel açılardan tekrar incelenmiş ve bu doğrultuda bir ölçüt tablosu oluşturulmuştur.

Belirlenen bu ölçütler temel alınarak hazırlanan yapı analiz fişleri aracılığıyla, yapıların özgün işlevi, mevcut işlevi ve Ahp yöntemiyle elde edilen yeni işlev önerisi karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilmesi için yapı analiz fişleri oluşturulmuştur.

Çalışmanın *üçüncü aşamasında*, özgün işlevini yitirmiş ve yeniden işlevlendirilmiş yapı türleri tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan tarihî kültürel mirasın tarihsel süreci, mimari özellikleri, taşıdığı kültürel ve simgesel değerler ile yasal statüsü üzerine kapsamlı bir araştırma gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler doğrultusunda açıklamalar yapılmıştır.

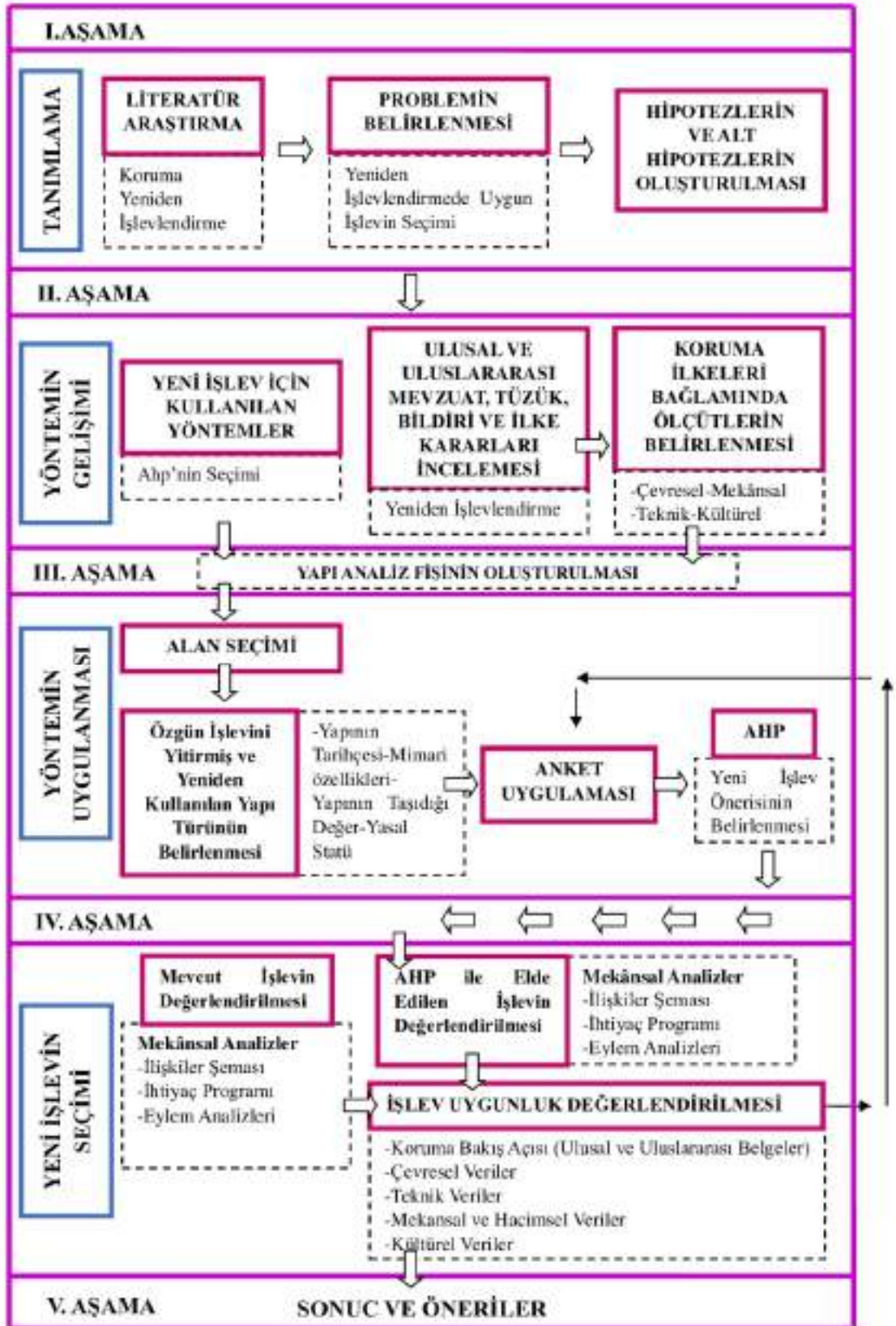
Ahp yöntemi kapsamında uygulanacak anket tasarımı oluşturulmuştur. Tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde kullanılan Ahp yöntemi, seçilen karar vericilerin, hazırlanan anketi yanıtlaması yoluyla işleyen bir yaklaşımdır. Anketin temelini oluşturan kriterler, nitel araştırma yöntemi kapsamında yürütülen literatür taraması ve uzman görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir. Bu kriterlerin içerdiği değer ve katkılar göz önünde bulundurularak, ankette yer alacak yeni işlev önerilerinin üst başlıkları eğitim, kültürel, ticari, kamu ve turizm olarak oluşturulmuştur. Belirlenen ana başlıklar doğrultusunda on üç farklı alternatif işlev tanımlanmış; bu işlevler, 120 kişiden oluşan uzman ve kullanıcı grubuna uygulanan ön değerlendirme anketi aracılığıyla Ahp yönteminde kullanılmak üzere analiz edilmiştir. Karar vericilere uygulanan bu anketin sonuçları Excel formatında değerlendirilmiş ve en fazla tercih edilen altı işlev, çalışma

kapsamında alternatif işlev önerileri olarak belirlenmiştir. Bu sayede, Ahp yönteminde kullanılacak olan hiyerarşik yapı oluşturulmuştur. Hazırlanan hiyerarşik yapıya göre Ahp yöntemi için yeni bir anket çalışması yapılmıştır. Hazırlanmış olan anket 35 yaş üzeri olan 5 adet mimar ve 5 adet olası kullanıcı üzerinde sınanmıştır. Ahp yöntemi için uygulanan anketin sonuçları hesaplanmıştır. Ahp analizlerinde genellikle Expert Choice programı tercih edilmekle birlikte, BAP (Bilimsel Araştırma Projeleri) desteği kapsamında bu yazılım için bütçe ayrılmamıştır. Ayrıca program ücretinin döviz kuru nedeniyle oldukça yüksek olmasından dolayı, veri analizi Excel programı üzerinden manuel olarak gerçekleştirilmiştir. Hesaplamalar sonucunda çıkan işlev ile günümüzde kullanılan işlevin aynı ya da farklı olması değerlendirilmiştir.

Dördüncü aşamada, çalışma kapsamında kullanılan Ahp yöntemi ile belirlenen yeni işlevi için ve bu işlevin mevcut işlevden farklı çıkması durumunda mevcut işlev için de yapılar üzerinde incelenmesi yapılmıştır. Bu bağlamda yapıların çevresel, mekansal, teknik, kültürel özellikleri ele alınmış ve koruma statüleri incelenmiştir. Hem özgün işlev hem mevcut işlev hem de Ahp yöntemi ile elde edilen işlev için, ihtiyaç programları, ilişkiler şemaları hazırlanmıştır. Yapının özgün plan şeması üzerinden yeni işlev için eylem analizleri yapılarak özgün mekansal kurgusuna uygunluğu analiz edilmiştir.

Tez kapsamında, yeniden kullanım süreçleri bağlamında ulusal ve uluslararası mevzuat, tüzükler, bildiriler ve ilke kararları; çevresel, mekânsal, teknik ve kültürel boyutlarıyla incelenen ve bu doğrultuda oluşturulan ölçüt tablosu temel alınarak hazırlanan yapı analiz fişleri aracılığıyla, yapıların özgün işlevi, mevcut kullanımı ve Ahp yöntemiyle elde edilen yeni işlev önerileri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Böylece, yeniden işlevlendirme sürecinde Ahp yöntemi ile koruma odaklı ölçütlerin bir araya getirilmesi sağlanarak, tarihi kültürel mirasın işlevsel dönüşümüne yönelik kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır.

Beşinci aşamada ise, elde edilen sonuçlar derlenmiş ve konu kapsamında değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışma hipotezinin doğruluğu tespit edilmiştir (Şekil 1.1).

Şekil 1.1. Yöntem Önerisi Aşamaları Tablosu

1.4. Literatür Özetleri

Bu bölümde, çalışmanın kuramsal altyapısını oluşturmak amacıyla; koruma kavramı, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi, Cumhuriyet Dönemi mimarlığı ve çok kriterli karar verme yöntemleri gibi tez konusuyla doğrudan ilişkili alanlarda yapılmış yurt içi ve yurt dışı akademik çalışmalar incelenmiştir. Söz konusu çalışmalar, konunun kuramsal çerçevesini oluşturmanın yanı sıra, çalışmada izlenecek yöntem ve yaklaşımın belirlenmesine de katkı sağlamaktadır.

1.4.1. Koruma ve yeniden kullanım ile ilgili literatür çalışmaları

Ahunbay (2017), “*Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*” isimli kitabında, koruma düşüncesinin gelişimi ve kuramsal temeli anlatılmıştır. Daha sonra korunacak değerlerin tanımı ve değerlendirme ölçütleri, anıtlarda bozulmaya neden olan iç ve dış nedeler açıklanmış ve yapının restorasyona hazırlanmadan önce yapılması gerekenler anlatılmıştır. Kültür varlıklarının korunması ile ilgili örgütlenme, yasalar ve koruma eğitimi hakkında bilgi verilmiştir.

Altınoluk (1998), “*Binaların Yeniden Kullanımı*” başlıklı kitabında, binaların yeniden kullanımının bina bilgisi bakış açısı ile anlatımı yapılmıştır. Yeniden işlevlendirmenin bina bilgisi alanında değerlendirilmesi için bir yöntem geliştirilmiştir. Binaların yeniden kullanımını gerektiren faktörler belirlenmiştir. Ayrıca yeniden işlevlendirme değerleri, binaya uygun işlev seçimi için neler gereklidirden bahsedilmiştir.

Apaydın ve Eren (2013), “*Yapıların Otel Olarak Yeniden Kullanım Bağlamında Mekânsal Dönüşümlerinin Analizi: “Four Seasons Oteli- Sultanahmet Cezaevi” Örneği*” isimli çalışmada, yapının otel işlevine uygunluğu, konum, işletme, strüktürel ve mekansal olarak incelenerek yapının yeniden kullanımının değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bağlamda yapısal ekler (merdiven sistemi, asma kat), mekan düzenlemeleri, malzeme kullanımı ve teknik sistemler incelenmiştir. Ancak, en sonunda somut verilerin dışında yapıların otel olarak yeniden kullanımlarında mekansal oluşum açısından tasarımın başarılı olup olmamasının öznel bir yargı olduğu belirtilmiştir.

Aydın ve Yıldız (2010), “*Yeniden Kullanıma Adaptasyonda Bina Performansının Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi*” başlıklı makalelerinde, yapılış amacı dışında günümüz işleviyle yaşamını sürdüren bir kültür varlığının mekânsal performansının ne olduğunu belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada kültür varlığı niteliği taşıyan ve bugün mimarlar odası - mimar evi olarak kullanılan binanın mekânsal performans (teknik ve işlevsel) değeri ve işlevin gereksinimleriyle mekânların adapte edilebilme düzeyi belirlenerek, verilen işlevin avantaj ve dezavantajları ortaya konulmuştur.

Bollack (2013), “*Old Buildings New Forms New Directions In Architectural Transformations*” isimli kitabında, tarihi yapılarla çalışmanın hem çevresel açıdan daha sürdürülebilir olduğu hem de yeni mimari ve inşaatlardan daha uygun maliyetli olduğunu ve oğu kişi en iyi tasarımın eski ve yeninin kesiştiği yerde gerçekleştiğine inandığını belirten yazar, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Avrupa ve Orta Doğu'da toplanmış 28 örnek sunuyor. Tarihi yapıları çağdaş kullanımlara uyarlama sorununa benzersiz ve uygun bir çözüm gösteriyor. Eski binalara yapılan çağdaş eklemelerle ilgili bu araştırma, mimari literatüre önemli bir katkıdır.

Bloszies (2012), “*Old Buildings, New Designs Architectural Transformations*” başlıklı kitabında, incelediği ondokuz yapının mevcut çizimlerine ek olarak grafik çizimleri ile yorumlanarak, eski yapıların yeni eklerle yeniden kullanımının örnekler üzerinden gösterimi yapılmıştır. Sonuç olarak ise, günümüzde ve gelecekte tarihi binaların korunması hem enerji hem maliyet hem de işgücü için daha vazgeçilmez bir olgu olacağı üzerinde durulmuştur.

Bullen ve Love (2011), “*Adaptive Reuse of Heritage Buildings*” isimli makalesinde, miras yapıların uyarlanabilir yeniden kullanım sürecinde yer alan mimarların, geliştiricilerin ve bina yöneticilerinin görüş ve deneyimleri incelenmekte; bu kapsamda, söz konusu yapıların sürdürülebilirlik ile ilişkili sorunlarına dair mevcut anlayışları araştırılmaktadır. Uyarlanabilir yeniden kullanım uygulamalarının sürdürülebilirlik açısından birçok olumlu sonucu bulunmasına karşın, miras yapıların yeniden işlevlendirilmesi çeşitli zorlukları da beraberinde getirmekte olduğu, bu bağlamda, miras yapıların korunması gereken kültürel simgeler mi yoksa estetik açıdan değersiz ve yeniden kullanıma uygun olmayan yapılar mı olduğu yönündeki ikilemin giderilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Coşkun (2012), “*İstanbul’daki Anıtsal Yapıların Cumhuriyet Dönemindeki Koruma Ve Onarım Süreçleri Üzerine Bir Araştırma*” isimli doktora tezinde, çağdaş koruma ve onarım ilkeleri ışığında, Türkiye’nin tarihi kültürel yapı mirasını koruma alanında sahip olduğu duruş ve bu noktaya gelirken geçen yaklaşık 90 senelik süreç irdelenmiştir. Seçilen yapılar simgesellik, işlev farklılıkları ve farklı kurumlar tarafından sahiplenilmek açısından ele alınmıştır. İstanbul’daki tarihi kültürel mirasın bir parçası olan ölçekli binaların Cumhuriyet Dönemi’ndeki korumayaklaşımları: (i) özgünlüğün korunamaması sorunu, (ii) sürekli (periyodik) bakım / koruyucu onarımın önemi, (iii) projesiz uygulamalar sorunu, (iv) koruma uygulamalarının denetimi sorunu, (v) koruma ve onarım uygulamalarının ihale sistemine yönelik aksaklıklar, (vi) yeterli bir koruma politikasının geliştirilememiş oluşu, (vii) koruma ve onarım çalışmalarının arşiv ve yayın sorunu, (viii) koruma ve onarım uygulamalarında kurumsallaşma ve eşgüdüm olarak belirlenmiştir.

Douglas (2006), “*Building Adaptation*” isimli kitabında, öncelikle tarihi binaların dönüştürülme ilkeleri, yeniden kullanım konuları incelenmiştir. Yatay ve düşey elemanlar, yapısal değişiklikler nasıl olmalı ve yenileme ilkeleri ve farklı diğer unsurlar ele alınmıştır. Bu inceleme bakış açısıyla sürdürülebilir yeniden kullanım, enerji verimliliği ve denetimi, ısıl performansı, yenilemede su tasarrufu, enerji verimliliği gibi başlıklar ile değerlendirilmiştir. Son olarak da uygulama alanları ele alınmıştır.

Dündar (2001), “*Osmanlılarda Tamir Süreci, Çeşitleri ve Bazı Selçuklu Yapılarındaki Uygulamalar*” başlıklı bildirisinde, arşiv belgelerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda Osmanlı Dönemi’nde eski yapılara uygulanan tadilat, restorasyon ve yeniden işlevlendirme uygulamaları anlatılmıştır.

Eroğlu ve Yıldız (2006), “*Kültür Mirasının Sürekliliği İçin Anıtsal Binaların Yeniden Kullanılması Bağlamında Ermenek Tol Medrese*” isimli makale çalışmasında, yeniden işlevlendirmenin antik çağlara kadar dayandığı belirtilmiş, yeniden kullanımın sürdürülebilirliğe etkisi incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen yapının ölçüleri alınarak rölövesi alınmış, fotoğraflamalar ile belgelemesi yapılmıştır. Sonuç olarak Tol Medrese koruma ve yeniden kullanım kapsamında değerlendirilmiştir.

Feilden (1982), “*Conservation ff Historic Buildings*” isimli kitabında, tarihi binalara uygulamalarında korumanın temel ilkelerini kapsamlı bir şekilde araştırıyor ve

mimarların, mühendislerin ve haritacıların mimari problemlerin çözümü için ihtiyaç duydukları temel bilgileri sağlıyor.

Ijla ve Broström (2015), “*The Sustainable Viability of Adaptive Reuse of Historic Buildings: the experiences of Two World Heritage Old Cities; Bethlehem in Palestine and Visby in Sweden*” isimli makale çalışmalarında, terk edilmiş binaların olduğu tarihi mevcut yapıların sürdürülebilirliğe etkisini Bethlehem ve Visby üzerinden açıklamaktadır. Zaman içindeki sosyal süreç ana araştırma yöntemi olarak nitel alan araştırmasını kullanmıştır ve anket yapmıştır.

İslamoğlu (2018), “*Tarihi Yapıların Yeniden Kullanılmasında Yapı-İşlev Uyumu: Rize Müzesi Örneği*” başlıklı çalışmada, özgün işlevi konut olan yapının yeni işlev ile uyumunu, yapılan gözlem ve mekânsal analiz yöntemiyle sorgulanmış, niteliksel açıdan bir değerlendirme ile ortaya koymuştur. Sonuç olarak ise tarihi yapıya işlev vermede yapının özgün işlevine yakın veya işlev şemasına uygun bir işlevin seçilmesi gerektiğini, böylece en az müdahale ile konfor koşullarını sağlayan yapıyı kullanıma sunmak mümkün olacak, böylece sağlıklı bir koruma gerçekleştirileceği belirtilmiştir.

Jokilehto (1999), “*A History of Architectural Conservation*” isimli kitabında, son yüz yılda mirasın korunması alanında neler başarıldığı, mevcut endişelerin neler olduğu ve gelecekte ele alınması gereken konular hakkında kişisel bir genel bakış sunmaktadır.

Kayın (2008), “*Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı Türkiye Koruma Tarihindeki Kırılmalar*” başlıklı makalesinde, Türkiye’de koruma tarihini ülkenin 19. yüzyıl sonundan bugüne yaşanan siyasi-ekonomik / toplumsal-mekânsal kırılmaları üzerinden okuyan yazar, 1923, 1950, 1960, 1980 ve 2000 yıllarını anlatmıştır. Sonuç olarak ise, Türkiye koruma tarihinde gözlenebilen açmazlar ise çalışma sonunda özetlenmiştir.

Kelso ve Rabun (2009), “*Building Evaluation for Adaptive Reuse and Preservation*” isimli kitaplarında, bir mimar ve mühendis, uyarlanabilir bir yeniden kullanım projesi için değerlendirilmekte olan herhangi bir binanın birçok yönünü dikkate alması gerektiğini, mevcut bir binanın yapısının, sistemlerinin ve malzemelerinin dikkatli ve kesin bir şekilde değerlendirilmesi, hem tasarım hususları hem de finansal fizibilite analizi için gerektiğini çalışma kapsamında anlatmaktadırlar. farklı ölçeklerdeki yapılar için bina değerlendirme konularını ele alıyor: orta ölçekli

ticari, küçük ticari ve konut binaları. Uyarlanabilir yeniden kullanım veya tarihi koruma projeleri üzerine bina onarımları, bir projenin finansal görünümünde önemli bir husus olduğu altı çiziliyor.

Merlino (2018), “*Building Reuse Sustainability, Preservation and the Value of Design*” isimli kitabında, binaların inşası ve işletilmesi, tüm birincil enerji kullanımının yüzde 41'inden ve tüm karbon emisyonlarının yüzde 48'inden sorumludur ve eski bir binanın yıkılması ve kaldırılmasının etkisi, yeni inşaatlara yeşil teknolojilerin eklenmesinin avantajlarını büyük ölçüde azaltabildiğinden bahsetmektedir.

Öksüz Kuşçuoğlu ve Taş (2017), “*Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi*” başlıklı makalelerinde, kültürel miras yönetiminin yasal düzenlemeler kapsamında incelenmesi ve sonunda Dünya miras Listesinde olan Bursa Cumalıkızık bölgesinin incelenmesi yapılmıştır.

Plevoets ve Cleempoel (2019), “*Adaptive Reuse of the Built Heritage*” isimli kitaplarında, uyarlanabilir yeniden kullanımın yani mevcut binaları yeni veya sürekli kullanım için onarılması ve restore edilme sürecinin mimari uygulamaların önemli bir parçası haline geldiğini anlatmaktadır. Artan demografik, ekonomik ve ekolojik zorluklar yeni inşaat fırsatlarını sınırlandırdığından, mimarlar mevcut binaları dönüştürmeye ve uyarlamaya giderek daha fazla odaklandığı çalışma kapsamında belirtilmektedir. Çalışma uyarlanabilir yeniden kullanımı yeni bir disiplin olarak tanıtmaktadır.

Saraç ve Tanrısever (2018), “*Kastamonu’da Yeniden İşlevlendirilen Tarihi Yapıların Sürdürülebilirliğe Etki Eden Çekicilik Faktörleri*” başlıklı makale çalışmalarında, yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların birer turistik işletme olarak sürdürülebilirliği incelenmiştir.

Tapan (2007), “*Soru ve Cevaplarla Koruma*” isimli kitabında, koruma ile ilgili yazarın görüşleri ve korumanın Türkiye’de ki koşulları soru cevap şeklinde ele alınmıştır.

Yaldız (2013), “*Anıtsal Yapıların Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi*” isimli doktora tezinde, tarihi kültürel miras olan medreseler üzerinde, yeniden işlevlendirme seviyesinin bulunması için, koruma ölçütleri

bağlamında, kullanım sürecinde değerlendirme yaklaşımı üzerine yöntem önerisi sunularak, yapılar incelenmiştir.

Yalaz ve Yıldız (2020), “*Yeniden Kullanım Sonrası Yapısal Müdahalelerin Değerlendirilmesi: Tantavi Ambarı Örneği*” adlı makale çalışmalarında, Konya’da bulunan Tantavi Ambarı’nın Kültür Merkezi olarak yeniden işlevlendirilme süreci ele alınmış; yapılan yapısal müdahaleler plan şeması, taşıyıcı sistem, yapı elemanları ve servis sistemleri başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Yıldız ve Asatekin (2016), “*Anıtsal Yapıların Yeniden Kullanımında İşlevsel Adaptasyonun, Mekânsal Analiz Yolu İle Değerlendirilmesi; Kayseri Sahabiye Medresesi*” başlıklı makalelerinde, mekansal analiz yöntemi ile Kayseri Sahabiye Medresesi’nin yeniden kullanımı değerlendirilmiştir. Yapılan bu çalışma ile kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılabilmesi için kullanılması gerekliliği, kullanılırken de özgün işlevine en uygun yeni bir işlev verilmesinin uygunluğu sonucuna varılmıştır. Böylece yapı kullanılırken sürekli bakım yapılarak aktif bir şekilde korunmasının sağlandığı fikri desteklenmiştir. Ancak yaşatarak korumanın sürdürülebilir olması için yapının yeni kullanıcılarının ve işlevinin gereksinimlerine optimum düzeyde cevap verebiliyor olması gerekmektedir belirtilmiştir.

Yıldırım ve Turan (2012), “*Sustainable Development İn Historic Areas: Adaptive Re-Use Challenges İn Traditional Houses İn Sanliurfa, Turkey*” isimli makale çalışmalarında, tarihsel kaynakların yeniden kullanımına ilişkin karar verme sürecinin fiziksel, sosyo-ekonomik ve çevresel faktörlere bağlı olduğu belirtilerek, incelenen yapılar önce belirlenen değerler kapsamında değerlendirilmiştir. Bunlar form ve tasarım, malzeme, işlev, teknik, konum, sanatsal değer, tarihsel değer, sosyal değer, bilimsel değerdir. Çalışma kapsamında önce literatür taraması yapılmış, daha sonra swot analizi ve anketlerle incelenen yapıların içerisinde en uygun işlevlendirmenin hangi yapıda olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma sonunda uygun yeniden kullanım kriterleri belirlenmiştir. Bunlar: (i) yüklenicilerin ihtiyaç ve isteklerine dikkat edilmesi gerektiği, (ii) güvenliğin sağlanması yapıların kullanım seviyesini arttırdığı, (iii) yeniden kullanım için sökülüp takılabilen hafif seçeneklerin kullanılmasının daha uygun olduğu, (iv) tüm paydaşların katılımıyla yönetim planının hazırlanmasının tasarımın ve kullanımın daha sağlıklı olmasını sağladığıdır.

Wong (2017), “*Adaptive Reuse Extending the Lives of Buildings*” isimli kitabında, tarih ve teori, bina tipolojisi, malzeme ve inşaat soruları, koruma yönleri, kentsel ve iç tasarım, kendi başına bir tasarım uygulama alanı olarak uyarlanabilir yeniden kullanıma yaklaşıma izin verecek şekilde ele alınmaktadır.

Zakar ve Eyüpgiller (2015), “*Mimari Restorasyon Koruma Teknik Ve Yöntemleri*” isimli kitaplarında, yapısal olarak malzeme ve yapı elemanlarının bozulma nedenleri, bu nedenlere karşı geliştirilen koruma yöntemlerinin detaylı açıklaması yapılmıştır. Koruma kavramı içerisinde yapı malzemesine ve diğer yapı elemanlarına karşı uygulanabilecek müdahale yöntemleri ele alınmıştır. Aynı zamanda bu müdahalelerin avantaj ve dezavantajları belirlenmiştir. Koruma bakış açısı ile müdahale yapılırken nelere dikkat edilmesi gerektiği üzerine de durulmuştur.

1.4.2. Yeniden işlevlendirilmede kullanılan yöntemler ile ilgili çalışmalar

Aigwi, Ingham, Phipps ve Filippova (2020), “*Identifying Parameters For A Performance-Based Framework: Towards Prioritising Underutilised Historical Buildings For Adaptive Reuse In New Zealand*” isimli makale çalışmalarında, literatür taraması yapılarak, Yeni Zelanda’da uyarlanabilir yeniden kullanım müdahaleleri için en uygun tarihi yapı seçeneklerine öncelik vermek üzere performansa dayalı karar verme çerçevesi için ilgili parametreleri belirlemeyi amaçlamıştır.

Giresun Erdoğan (2022), “*Bina Planlama Sürecinde Uyarlanabilir Yeniden Kullanım için Karar Modeli*” başlıklı doktora tezinde, tarihi kültürel mirasın en verimli şekilde yeniden işlevlendirilmesini çok kriterli ve bütüncül olarak incelemek, güncel koşulların tekrar kullanılabilme yetisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Tüm yapılar kendi özgünlük koşulları içerisinde kabul edilmesi gerekliliği doğrultusunda, yapıya özgü ve her yapı için uygulanabilecek esneklikte uyarlanabilir bir karar modeli geliştirilmiştir.

Guarini, Battisti ve Chiovitti (2018), “*A Methodology for the Selection of Multi-Criteria Decision Analysis Methods in Real Estate and Land Management Processes*” başlıklı makale çalışmalarında, çok kriterli karar verme yöntemi yasal çerçevede ele alınmıştır. Temsilciler Meclisi Ofis Binası için ihale çağrısında en iyi tasarım teklifinin seçilmesi için çok kriterli karar verme yöntemlerinin kullanılması ve anlatılması çalışma

kapsamında anlatılmıştır. Çalışma sonucunda ise *Macbeth* ve *Topsis* yöntemlerinin uygunluğuna karar verilmiştir.

Haroun, Bakr ve Hasan (2019), “*Multi-Criteria Decision Making For Adaptive Reuse Of Heritage Buildings: Aziza Fahmy Palace, Alexandria, Egypt*” isimli çalışmalarında, çok kriterli karar verme yöntemini *mimari* olarak kullanarak, miras niteliğindeki bir bina için optimum kullanım seçilmesinde verimliliği desteklemek için geliştiriciler, mimarlar ve hükümet tarafından uygulanabilecek uygun bir değerlendirme aracı sunmuştur.

Harputlugil (2012), “*Yapı Elde Etme Sürecinde Mimari Tasarım Kalitesinin Ölçülmesi Ve Arttırılmasına Yönelik Analitik Hiyerarşi Prosesi Tabanlı Karar Destek Yaklaşımı Ve Örnek Olaylarla Sınanması*” isimli doktora tezinde, çok kriterli karar verme sistemleri “Bina Bilgisi” çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışmada tasarım yapmadan önce bir yere bir işlev verilirken ortaya çıkan kişisel değerlendirmelerin, tasarım yapıldıktan sonra yanlışlığının farkına varılmasını önlemek adına daha sayısal verilerle tasarım yaklaşımının belirlenmesi üzerine yapılmış bir çalışmadır. Böylece mimari tasarım değerlerinin daha yüksek seviyelerde olması için yapılmış bir doktora çalışmasıdır.

İlter (2010), “*İnşaat Projelerinde Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Seçimi İçin Çok Kriterli Karar Verme Modeli*” isimli doktora tezinde, Ahp tekniği *yapı bilgisi* alanında kullanılmıştır. İnşaat projelerinin farklı evre ve koşullarında uygun uyumsuzluk çözüm yöntemi seçimini kolaylaştıran, mevcut durumun ve kullanıcıların beklentilerinin sistematik analizine dayalı, uzman hukukçuların bilgilerinin entegre edildiği yönetsel bir karar verme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Ömürbek, Üstündağ ve Helvacıoğlu (2013), “*Kuruluş Yeri Seçiminde Analitik Hiyerarşi Süreci (Ahp) Kullanımı: Isparta Bölgesi’nde Bir Uygulama*” başlıklı makale çalışmalarında, Ahp yöntemi *işletme* alanında ele alınmıştır. Bu çalışmada da kuruluş yeri seçiminde Ahp yöntemi kullanılarak Isparta ilinde hayvancılık yapılabilecek alanların belirlenmesine çalışılmıştır.

Özeren (2018), “*Karar Destek Sistemleri Kullanarak Safranbolu Tabakhane Binasının Yeniden Kullanım Olanaklarının Değerlendirilmesi*” isimli yüksek lisans tezinde, *mimarlık* alanında, anket çalışmalarından yararlanarak bilimsel tabanlı analitik

karar vermek için analitik hiyerarşi prosesi metodu kullanılmıştır. Türkiye’de mimari yönüyle önemli tabakhane binalarının bilgilerine ulaşarak Safranbolu Tabakhane binasının tarihi, sanatsal, mimarı, kentsel araştırmaların belgeleme çalışması ve devamında yeniden kullanım olanaklarının kapsadığı bir çalışma yapılmıştır.

Saaty (2008), “*Decision Making With the Analytic Hierarchy Process*” adıyla yazılmış makalesinde, Ahp yönteminin işleyişini anlatmaktadır. Ahp’nin yalnızca önceliklerin türetilmesiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda tutarsızlık oranlarını ölçerek yargıların daha tutarlı hâle getirilmesine yönelik mekanizmalar da sunduğu anlatılmaktadır. Ahp’ye alternatif olarak geliştirilen Anp’nin anlatımı yapılmaktadır.

Taherdoost ve Madanchian (2023), “*Multi-Criteria Decision Making (MCDM) Methods and Concepts*” başlıklı makalede, Çok Kriterli Karar Verme’nin (ÇKKV), seçim sürecinde birden fazla kriterin dikkate alındığı ve en uygun alternatifin belirlenmesinin amaçlandığı temel karar verme problemlerinden biri olduğu konusunda açıklamalar yapılmıştır. ÇKKV, finanstan mühendislik tasarımına kadar çeşitli disiplinlerde uygulanabilen çok sayıda araç ve yöntemi bünyesinde barındırdığı üzerinde durulmuştur. Çalışma kapsamında ÇKKV kavramına, uygulama alanlarına, temel kategorilerine ve farklı yöntemlerine dair genel bir çerçeve sunulması amaçlanmaktadır. Ayrıca, çalışmanın sonunda, ÇKKV alanında yapılmış çalışmalara ilişkin çeşitli istatistiksel veriler paylaşılmış ve başlıca yöntemler listelenmiştir.

Tekçe (2010), “*Yüklenici İnşaat Firmaları İçin Çok Kriterli Performans Ölçme Modeli*” başlıklı doktora tezinde, literatür araştırma ve analitik hiyerarşi yöntemi inşaat sektörü için kullanılmıştır. Türk inşaat endüstrisinde faaliyet gösteren firmalar özelinde performans ölçümü ile ilgili bir çalışmanın bulunmaması, endüstrideki firmaların rekabetçiliklerinin arttırılması, daha verimli bir endüstri olma hedeflerinin sağlanabilmesi için kaçınılmaz olarak sağlanması gereken “performansın ölçülmeden yönetilemeyeceği ve sağlanamayacağı” ilkesinden hareketle firma performansının ölçülmesi için bir model geliştirilmesi çalışmanın konusu olmuştur.

Timor (2002), “*Kolayda Ürünler İçin Perakende Satış Yeri Seçimi: Bir Analitik Hiyerarşi Prosesi Uygulaması*” isimli makalesinde, uzman görüşü ve Ahp yöntemi işletme alanında ele alınarak, perakende satış biriminin yer seçimini etkileyen faktörlerin ağırlıklarını ve alternatiflerin sıralanmasının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Timor (2011), “*Analitik Hiyerarşi Prosesi*” isimli kitabında, Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinin doğuşunu ve gelişimini anlatılmıştır. Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri çeşitlerinin neler olduğu, onlarında tarihsel gelişimi irdelenmiş sonrasında Ahp yöntemi açıklanmıştır. Ahp yönteminin hem matematiksel olarak hem Exper Choice programı ile hem de Excel programında nasıl hesaplama yapıldığını anlatmış daha sonra da Ahp’nin uygulama alanları üzerinde örneklemeler yapılmıştır.

Ünaldık (2019), “*Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi İle Yer Seçimi Kararı Üretimi’nde Coğrafi Bilgi Sistemleri’nin Kullanımı*” isimli makale çalışmada, çok kriterli karar verme yöntemini *şehirçilik* alanında uygulamıştır. Bu yöntem ve CBS ile yer seçimi kararlarının üretim süreci ele alınmıştır.

Vehbi, Günce ve Iranmanesh (2021), “*Multi-Criteria Assessment for Defining Compatible New Use: Old Administrative Hospital, Kyrenia, Cyprus*” başlıklı makalelerinde, çok kriterli karar verme yöntemini *mimari* olarak kullanarak, farklı paydaşların –yerel halkın ve uzmanların- görüşlerini kullanarak ideal çözümü seçmede verimliliği desteklemek için uygun bir karar verme aracını tanıtmayı ve benimsemeyi amaçlamıştır.

1.4.3. Cumhuriyet dönemi ile ilgili literatür çalışmaları

Alpagut (2005), “*Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Ankara’daki Eğitim Yapıları*” başlıklı doktora tezinde, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla beraber ülkede meydana gelen siyasal, ekonomik, ideolojik ve kültürel değişimler ele alınmış, Ankara’nın başkent olmasıyla beraber eğitim sisteminin de değişmesiyle beraber hızlıca gelişim gösteren eğitim yapılarının tespit edilmesi ve geçmişten günümüze bu yapılar üzerindeki değişimleri incelenmiştir.

Aslanoğlu (2010), “*Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı*” adlı kitabında, 1923’den 1938 yılına kadar geçen on beş yıllık zamanda Cumhuriyet’in kurulmasıyla beraber ülkede değişen ilkeleri (ekonomik, sosyolojik, kültürel vs.) incelenmiştir. Bu tarihler arasında ülkede kabul gören mimari akımların çeşitli yapı gruplarının mimarisine etkisi üzerinde durulmuştur.

Bayraktutan (1996), “*Türk Fikir Tarihinde Modernleşme, Milliyetçilik ve Türk Ocakları*” isimli kitap, 20. yüzyılın başlarında Batı Avrupa medeniyetinin dünya geneline yayılması sonucunda, Osmanlı İmparatorluğu’nda ve zamanla Avrupalı

olmayan diğer toplumlar arasında milliyetçilik düşüncesi hızla yaygınlaşmıştır. Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecini siyaset sosyolojisi ve bilgi sosyolojisi yaklaşımlarıyla incelemekte; bu dönüşüm sürecinde Türk Ocakları'nın Türk toplumundaki konumunu ve oynadığı rolü ele almaktadır.

Bozdoğan (2015), “*Modernizm ve Ulusun İnşası*” isimli eserinde, II. Meşrutiyet'in ilanı ile Cumhuriyet Dönemi için önemli bir dönem olan tek partili sisteme geçiş sürecinde, Türkiye’de mimaride de paralel olarak meydana gelen dönüşüm anlatılmıştır. Avrupa’da ki mimari dönem olan “*Modernizm*”in Türkiye mimarlığında nasıl bir etkisi olduğunu tartışan bir çalışma olmuştur.

Georgeon (2020), “*Osmanlı-Türk Modernleşmesi 1900-1930*” isimli kitabı, yazarın 1980-1994 yıllarında yazdığı makalelerinin toplu halde birleştirilip basıldığı bir eserdir. Osmanlı Devleti’nde doğan ve gelişmeye başlayan milliyetçiliğin ne olduğu, yükselişi ve Türk Ocakları'nın doğuşunda etkili olan aydınları anlatılmaktadır.

Güler, Pamukçu ve Çeliker (2020), “*Balıkesir’de I. Ulusal Mimarlık Dönemi’ne Ait Bir Kamu Yapısı: Havran Belediye Binası*” makale çalışmalarında, öncelikle Birinci Ulusal Mimarlık dönemi incelenmiştir. Daha sonra incelenen yapının mimari çizim, eski harita, fotoğraf, gazete haberleri, arşiv belgeleri ve analogik karşılaştırma ile incelemesi yapılmıştır. Çalışma kapsamında koruma önerileri de verilmiştir. Bunlar: (i) günümüzde hala hizmet binası olarak kullanılan yapının kültürel bir merkeze dönüştürülmesi gerektiği, (ii) yapının üzerinde bulunan, tasarımını ve özgünlüğünü bozan eklerin kaldırılması gerektiği, (iii) bu yapının korunması ile kentsel sit alanı olan bölgenin ileride koruma uygulamalara teşvik edeceği olmuştur.

Hasol (2017), “*20. Yüzyıl Türkiye Mimarlığı*” başlıklı kitabında, 20. Yüzyıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti mimarlığı belgelenmiştir. Birinci Ulusal Mimarlık, Modern Mimarlık, İkinci Ulusal Mimarlık ve 2000’li yıllara kadar gelişen ve değişen mimari özellikler yapılar üzerinde anlatılmıştır.

Karaer (1992), “*Türk Ocakları (1912-1931)*” isimli eserinde, Türk Ocakları'nın kuruluşundan kapanışına kadar Türk toplumundaki içtimai, siyasî ve fikrî gelişmeler üzerinde etkili olan unsurlar, yazılı kaynaklara dayanılarak ve tamamen ilmî bir tarafsızlıkla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kuruluşundan kapanışa kadar geçen süre

içerisinde yurt alanına yayılmış şubelerinde gösterdiği kültürel ve sosyal faaliyetler anlatılmıştır.

Karaer ve Hacaloğlu (2013), “*Türk Ocakları’nın Genel Merkez Olarak Kullanıldığı Mekanlar (1912-2013)*” isimli kitapta, resmi olarak 1912 yılında kurulan, Türk tarihinin en kapsamlı sivil toplum kuruluşu olan Türk Ocakları’nın tarihinin aydınlatılması için yazılmıştır. Sonunda da Türk Ocakları’nın kullandığı mekanlarda kütüphane, konferans salonu ve sahnenin ön planda olduğunun ve günün teknik malzeme ve yapı elemanlarının en iyilerinin kullanıldığının sonucuna varılmıştır.

Parlak (2018), “*Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapı Tipolojileri ve Konya’daki Eğitim Yapılarının Analizi*” isimli yüksek lisans tez çalışmasında, öncelikle tüm Türkiye’de Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi’nde inşa edilen yapıların mimari özellikleri tipolojik olarak sınıflandırılmış; bu tipoloji içerisinde eğitim yapılarının yeri tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında Konya kent merkezinde bulunan, mimari özellikleri ile Birinci Ulusal Mimarlık döneminin karakteristiklerini yansıtan eğitim yapıları ele alınmıştır. Yapıların mimari özellikleri ile oluşturulan tipoloji içerisinde değerlendirilmiştir.

Yavuz (1976), “*İkinci Meşrutiyet Döneminde Ulusal Mimari Üzerindeki Batı Etkileri*” başlıklı makalesinde, 1908 ile 1918 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğunun izlediği jeopolitik yol incelenmiş, o dönemde mimar Kemalettin’in yapmış olduğu yapıların bir kısmı çizimler ile desteklenerek incelenmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇEVRE

Koruma, bozulmanın önlenmesine karşı bir eylem olmanın yanı sıra, doğal ve kültürel çevrede geçmişten gelen mesajların geleceğe aktarılmasında etkin bir araç (Feilden, 1982) olarak tanımlanmaktadır. Koruma yalnızca fiziksel yapıların ya da nesnelerin muhafazası değil, aynı zamanda bir toplumun kimliğini, belleğini ve uygarlık düzeyini yansıtan temel bir değerdir. Korumacılık, toplumsal aidiyeti güçlendiren, bireyler arası bağı pekiştiren ve insanı yaşadığı çevreye karşı daha duyarlı kılan önemli bir yaklaşımdır. İnsanlık tarihine duyulan saygı, öncelikle geçmişin ürünlerine gösterilen özenle başlar; bu saygı, ancak bu ürünlerin doğru tanınması ve gelecek kuşaklara nitelikli biçimde aktarılmasıyla sürdürülebilir. Geçmiş çarpıtmadan, eksiltmeden ya da yalnızca estetik bir öğeye indirgemeden aktarmak, koruma bilincinin temelini oluşturur. Aksi halde, yalnızca yapıların değil, onları var eden tarihsel süreçlerin de göz ardı edilmesi söz konusu olur. Bu bağlamda, doğru bilgiyle beslenen bir koruma anlayışı, hem kültürel sürekliliğin sağlanmasında hem de uygarlık bilincinin oluşmasında vazgeçilmez bir rol üstlenmektedir (Tapan, 2007).

Bu bölümde, çalışmanın temelini oluşturan *koruma* kavramı kapsamlı bir biçimde ele alınacaktır. Koruma anlayışı, yalnızca yapıların fiziksel ve maddi unsurlarının korunmasıyla sınırlı kalmamakta, bunun yerine, tarihsel süreçlerin, kültürel değerlerin ve toplumsal hafızanın da dahil edildiği, mimari mirasın bütüncül bir perspektifle değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, koruma bilincinin kuramsal temelleri, dünyada ve Türkiye’de koruma kavramının gelişimi, tarihi kültürel mirasın korunmasında kullanılan koruma yöntemleri ve bu yöntemlerden birisi olan yeniden işlevlendirme ele alınacak ve günümüzdeki uygulama biçimleri incelenerek konunun çok boyutlu yapısı ortaya konulacaktır.

Ayrıca çalışma kapsamında ele alınacak olan tarihî kültürel mirasın mimari özelliklerinin sağlıklı biçimde analiz edilebilmesi amacıyla, Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı incelenmiştir. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığının anlaşılabilmesi için, dönemin sosyo-politik yapısı ve devlet ideolojisindeki dönüşümler incelenmiştir. Bu bağlamda, erken Cumhuriyet yıllarında ulus-devletin inşası sürecinde benimsenen modernleşme politikalarının mimari üretim üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Mimarlığın, yalnızca fiziksel bir üretim aracı değil, aynı zamanda ideolojik bir temsil

alanı olarak kullanıldığı ve dönemin toplumsal dönüşümlerinin mekâna yansıdığı ortaya konmuştur.

Cumhuriyet Dönemi'nde faaliyet gösteren en etkili sivil toplum kuruluşlarından biri olan Türk Ocakları, çalışma kapsamında detaylı biçimde ele alınmıştır. Türk Ocakları'nın kuruluş amacı, dönemin siyasal yapısı ve bu kuruluşun yeni devlet ideolojisinin halka aktarımında oynadığı rol değerlendirilmiştir. Bu inceleme, mimari çözümlerinin tarihsel ve toplumsal bağlam içerisinde temellendirilmesine olanak sağlamıştır. Türk Ocakları yapılarının mimari tasarım ilkeleri, dönemsel yaklaşımlar doğrultusunda analiz edilmiştir. Yapıların tasarımında benimsenen üslup, kullanılan malzeme, cephe düzenlemeleri, sembolik öğeler ve mekânsal kurgular değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, Türk Ocakları binalarının Cumhuriyet Dönemi Mimarisine özgü sade, simetrik ve işlevsel anlayışı yansıttığı tespit edilmiştir. Türk Ocakları yapılarının kuruluş döneminden kapanış sürecine kadar geçen süreçteki mekânsal dönüşümü incelenmiştir. Bu yapılar, kuruluş amaçlarına bağlı olarak değişen sosyal ve kültürel işlevlere hizmet etmiş, buna paralel olarak iç mekân organizasyonları da farklılaşmıştır. Çalışmada, bu değişimin mimari kurguya nasıl yansıdığı, işlev-mekân ilişkisinin nasıl evrildiği ortaya konmuştur.

2.1. Koruma Kavramı

Kültürel sürekliliğin sağlanması ve tarihî değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması, bireylerin geçmiş ile gelecek arasında kurduğu köprü sayesinde mümkün olmaktadır; bu köprünün temel yapıtaşı ise koruma anlayışıdır (İslamoğlu, 2008). Başka bir ifadeyle, geçmişe ait bilgi, düşünce ve yaşam biçimlerinin günümüzde bilinmesi ve geleceğe aktarılması, koruma faaliyetlerinin temel amacını oluşturmaktadır (Acar, 2017). Tarihi kültürel mirasın değerinin farkına varılması ve bu mirasın koruma altına alınması, hem toplumsal sürdürülebilirlik hem de kültürel değerlere duyulan saygının gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu yaklaşım, aynı zamanda geçmişten ilham alınarak daha sağlıklı ve bilinçli bir kentsel gelişim sürecinin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Jokilehto, 1999).

Mimari anlamda koruma, toplumun sahip olduğu tarihsel birikimin yapı ölçeğinde gelecek kuşaklara aktarılması süreci olarak tanımlanmaktadır (Erol, 2009). Bu bağlamda, geçmişten günümüze ulaşabilmiş yapıların korunarak geleceğe taşınması,

yapı ölçeğinde değerlendirilmesi ve birer kültür varlığı olarak kabul edilmesi çağdaş koruma anlayışı olarak adlandırılmaktadır (Yaldız ve Asatekin, 2016). Koruma, bir anıtın zaman içerisinde geçirdiği fiziksel ve anlamsal dönüşümlerin tarihsel katmanlar olarak kabul edilmesiyle başlar (Wong, 2017).

Koruma kavramının ortaya çıktığı ilk dönemlerde odak, yalnızca tarihî, kültürel, mimari ve estetik niteliklere sahip yapıların ve çevrelerin fiziksel muhafazası iken; günümüzde bu kavram, mirasın yaşatılması ve çağdaş yaşamla bütünleştirilmesi yönünde daha kapsayıcı bir anlayışa evrilmiştir (Yaldız, 2013). Tarihi mirasın değişebilme ve gelişebilme düşüncesi, oldukça uzun bir süreçten sonra günümüzdeki halini almıştır. Koruma kavramı, tarihsel süreç içerisinde çeşitli mevzuat, yönetmelik ve tüzüklerde tanımlanarak hukuki bir çerçeveye kavuşturulmuştur. Örneğin, 1975 Amsterdam Bildirgesi'nde koruma *“Mimarlık ürünlerinin korunması en büyüğünden en alçak gönüllülerine kadar, günümüz yapılarını da unutmadan, kültürel değer taşıyan tüm yapıları çevreleriyle birlikte kapsayan geniş bir perspektif içinde görülebilir.”* ve *“Mimarlık mirasının korunması, yakın geçmişte sık sık olduğu gibi, ikincil bir kaygı, ya da anlık eylemler gerektiren bir çalışma gibi ele alınmak yerine, kentsel ve bölgesel planlamanın bütünleyici bir parçası haline gelmelidir.”* şeklinde ifade edilmiştir. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne göre, *kültürel ve doğal mirasın parçalarının istisnâ bir öneme sahip olduğunu ve bu nedenle tüm insanlığın dünya mirasının bir parçası olarak gelecek kuşaklara aktarılması* koruma olarak belirtilmiştir. 1982 Dresden Bildirgesi'nde *“Anıtların korunması ve titiz bir şekilde muhafaza edilmesinin, etkilerini onarma ve onları anlamayı teşvik etme çabalarıyla elden ele geçtiği durumlarda ve mevcut anıtların uyumlu olarak yeni mimari çalışmalarıyla tamamlandığı, doğal yerleşimleri dahil tipik şehir topluluklarına saygı duyarak ve artırarak büyük bir kültürel çaba başarılmıştır ve başarılabacaktır.”* şeklinde tanımlanmıştır. 1985 Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'nde *“Mimari mirasın korunmasının bir kültürel kişilik unsuru olduğu kadar, bugünün ve geleceğin nesilleri için de bir ilham ve yaratıcılık kaynağı olarak değerlendirilmesi için halkın bilinçlendirilmesini geliştirmek”* olarak tanımlanmıştır. ICOMOS'un 2003 yılında oluşturduğu Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler'de *“Her müdahale mümkün olduğunca, strüktürün ilk tasarımına, yapım tekniğine ve tarihi değerine saygı göstermeli ve onun gelecekte de anlaşılmasını sağlayacak izleri korumaya özen göstermelidir.”* diyerek korumanın yapı üzerindeki

önemi ve geri dönüşebilir bir koruma sisteminin uygulanması gerektiği belirtilmiştir. 2011 Valetta İlkelerinde ise koruma “*Tarihi kentler ile kentsel alanların ve çevrelerinin korunması, onların onarımı, konservasyonu, iyileştirilmesi ve yönetimi yanında, tutarlı gelişmeleri ve çağdaş yaşama uyarlanmaları için gerekli işlemleri kapsar.*” şeklinde ifade edilmiştir. 2013 yılında ülkemizde de kabul edilen ICOMOS Mimari Mirası Koruma Bildirgesi’nde “*Kültürel, sanatsal, teknik ve ustalık gerektiren bir eylem olan mimari koruma, **koruma etiğine** uygun olarak bilimsel ve sistematik araştırma ve değerlendirmelere dayanan, insanoğlunun kültürel üretimine saygılı bir uygulamadır.*” şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca UNESCO’nun “*Birimizin kültür mirası, hepimizin mirasıdır.*” anlayışı da dünya çapında korumanın önemini göstermektedir.

Tarihi mirasın çağdaş yaşam içerisinde sürekliliğini devam ettirebilmesi, korumanın ana amaçlarından birisidir (Binoğul, 2019). Mimari korumanın bir diğer amacı ise, mimari ve tarihi değer taşıyan mirasların özgünlüğünü koruyarak uzun süre yaşamasını sağlamak; koruma yaklaşımlarına bağlı kalarak, mirasın kentin veya bulunduğu bölgenin gelişimine katkıda bulunacak şekilde korunmasını temin etmektir (Koçan ve Çorbacı, 2012).

Ancak mimari koruma, yalnızca çeşitli ulusal ve uluslararası anlaşmalar ya da yasal düzenlemelerle sınırlı bir yaklaşım değildir. Aynı zamanda, uygulama, onarım ve malzeme korunumu gibi teknik boyutları da içeren, yapının aslına uygun biçimde muhafaza edilmesini hedefleyen toplumsal bir süreçtir (Öksüz Kuşçuoğlu ve Taş, 2017; Eral Kavraloğlu ve Altınörs Çırak, 2017). Bu nedenle kentlerin tarihsel sürekliliği içinde, tarihi kültürel miras niteliği taşıyan yapılar fiziksel, mekânsal ve anlamsal dönüşümlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu noktada koruma, geçmişin izlerini geleceğe aktaran ve bu izleri yönetmeye yönelik bir uygulama pratiği olarak karşımıza çıkmaktadır (Özkan Yazgan ve Akbulut, 2017).

Buna ek olarak, koruma uygulamaları, tarihî kültürel mirasın yalnızca geleceğe aktarılmasını değil; aynı zamanda belirli bir süre sonra ortaya çıkabilecek olumsuz etkilere karşı bir tür koruyucu kalkan işlevi görmesini de amaçlamaktadır (Şahin, 2021).

2.1.1. Dünyada koruma kavramının gelişimi

Koruma kavramı, kökeni İlk Çağlara kadar uzanan tarihsel bir gelişim sürecine sahip olmuştur. Bu dönemde koruma anlayışı, öncelikle dinsel inançlar ve ibadet alanlarının kutsal kabul edilmesi gibi manevi etkenlere dayanmıştır. Ortaçağ’da ise

koruma daha çok siyasi faktörlerle ilişkilendirilmiş, iktidar ve güç simgeleri olarak görülen yapılar ön planda tutulmuştur. Rönesans döneminde, Antik Roma'dan kalan eserlerin onarılması ve yeniden işlevlendirilmesi gündeme gelmiştir. 17. yüzyılda taşınabilir kültür varlıklarının korunmasına yönelik yaklaşımlar gelişmeye başlamış; 18. yüzyılda ise Avrupa'da sistematik bir koruma bilinci oluşmuştur (Ahunbay, 2017). 19. yüzyıla gelindiğinde, koruma ilk kez bir teori olarak ele alınmış ve kuramsal temelleri atılmaya başlanmıştır (Jokilehto, 1999).

1814-1879 yıllarında Viollet le Duc tarafından “*Üslup Birliğine Ulaşma*” ilkesi koruma bağlamında gündeme gelmiştir. Bu ilke ile restorasyon ve koruma, yapının aslında hiç var olmadığı bir dönemi olarak benimsenmiştir (Wong, 2017). Dünya’da gelişen bu koruma kavramı öncelikle kilise, yönetim binaları, manastır gibi dini yapılar üzerinde oluşmuştur. Bu yapıların öncelikli korunmasındaki amaç temsil ettikleri düşünceleri yapısal anlamda da destekliyor olmalarıdır. Ancak daha sonraki yıllarda Üslup Birliğe Ulaşma kaygısına eleştiri olarak “*Romantik Görüş*” ortaya çıkmıştır. Ressam ve sanat eleştirmeni olan John Ruskin öncülüğünde ortaya çıkan bu görüş, sanat eserinin bugünkü biçimiyle korunması gerektiğini savunmuştur. 1880’li yılların ortasından itibaren ise artık koruma kavramı günümüz halini almaya başlamıştır (Ahunbay, 1996).

1877 yılında tarihi yapıların korunması ve bakımını sağlamak üzere bir komite kurulmuş ve bu süreçte “SPAB” (Society for the Protection of Ancient Buildings) yaklaşımı ortaya çıkmıştır. SPAB’ın kurucusu William Morris, düzenli bakımın önemini vurgulamış; müdahalelerin minimal ve gerekli olduğu kadar yapılması, restorasyon yerine onarımın tercih edilmesi ve sürdürülebilirlik ilkelerinin benimsenmesi gerektiğini savunmuştur. İtalyan mimar Camillo Boito, 1880’li yıllarda çağdaş koruma kavramının öncülerinden biri olarak kabul edilmiş ve çağdaş koruma ilkelerinin temelini atmıştır. Boito’nun geliştirdiği ilkeler, stilistik yapı ve malzeme farklılıklarının yanı sıra, yeni müdahalelerin her aşamasının ayrıntılı bir şekilde belgelenmesi yoluyla orijinal yapı ile yeninin açıkça ayırt edilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, 20. yüzyılın ilerleyen dönemlerindeki koruma belgelerinde müdahalelerin ayırt edilmesi ilkesinin temelini oluşturmuştur. Mimmar Camillo Boito aynı zamanda orijinal yapı ile sonraki müdahaleleri birbirinden ayırmaya yönelik kılavuz ilkeler önermiştir (Wong, 2017).

Bu ilkeler:

1. *“Anıtlar tüm insanlığın tarihini belgeler. Bu nedenle onlara saygılı davranılması gerekir. Yapılacak herhangi bir değişiklik yanıltıcı sonuç ve hükümlere yol açabilir.*
2. *Mimari anıtlara müdahale edilmesi zorunlu olabilir; ancak sağlamlaştırma onarımdan, onarım ise restore etmekten daha iyidir. Yenileme ve eklerden kaçınılmalıdır.*
3. *Eğer strüktürel aksaklıklar, güvenlik gibi nedenlerle anıta ek yapılması gerekirse, bunlar somut verilere dayandırılmalı; yapının görsel bütünlüğüne ve biçimine saygı gösterilerek, başka malzeme ve özellikte gerçekleştirilmelidir. Yapılan restorasyon tarihi bir işaret veya rakamla belirtilmelidir.*
4. *İlk tasarımdan sonra, değişik dönemlerde yapılan ekler anıtın bir parçası olarak kabul edilmeli; başka bir öğeyi kapatma, ya da bozma gibi zararlı etkileri olmadığı takdirde korunmalıdır.*
5. *Restorasyon sırasında yapılan işlemler rapor, çizim ve fotoğraflarla dikkatle belgelenmelidir.”* (Ahunbay, 2017) şeklinde olmuştur.

Sanat tarihçisi Alois Riegl ile mimar Camillo Boito'nun teorileri, kültürel mirasın değerlendirilmesini hem durum bazında hem de kriter bazında genişletmiştir. Her iki yaklaşım da miras türlerindeki büyük ve küçük farklılıkları dikkate alarak, bu farklılıklara uygun müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, 20. yüzyılın başlarında, mirası tanıma ve koruma odaklı yöntemlerin yanı sıra yeniden işlevlendirme tekniklerinin gelişimine önemli katkılar sağlanmıştır. Söz konusu dönem, günümüzde uluslararası koruma düzenlemelerinin temelini oluşturan evrensel kılavuzların oluşturulmasına zemin hazırlamış; bu gelişmelerin temelinde ise, mirasın ölümsüzlüğünün ötesine geçen ve uyarlanabilir yeniden işlevlendirme uygulamalarının kökleri yatmaktadır (Wong, 2017).

Koruma kavramı 20. yüzyılda teorik bir yaklaşım olmaktan çıkıp, uygulamaya yönelik somut adımlarla ele alınmaya başlanmıştır. Özellikle anıtsal yapıların yalnızca fiziksel ve yapısal özellikleri değil, aynı zamanda kent dokusu içindeki konumu ve çevresel bağlamı ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğine dair uluslararası alanda önemli kararlar alınmıştır (Jokilehto, 1999). 1931 yılında, koruma alanında uluslararası platformda yapılan çalışmaların ilk adımı olan I. Uluslararası Tarihi Anıtların

Korunması İle İlgili Mimar ve Teknisyenler Konferansı (Atina Konferansı) gerçekleşmiştir. Bu konferans ile insanlığın ortak mirası kavramı konuşulmaya başlanmış, yeni binaların arasında kalan tarihi alanların korunması gündeme gelmiştir (Binoğul, 2019). Ayrıca bu konferans yine 1931 yılında koruma alanında kabul edilecek ilk tüzüklerden olan Carta Del Restauro'nun da altlığı olarak tarihe geçmiştir. Carta Del Restauro'da genel anlamda sürekli bakımın olması gerektiği desteklenmiş, yapıya, özgün işlevine yakın fonksiyonlar yüklenmesini gerektiğini, sağlamlaştırma eski yöntemlerle olmuyorsa çağdaş ekler yapılabileceğini, işlemlerden önce, işlem sırasında ve işlem bittikten sonraki belgeleme çalışmasının önemini savunan bir tüzük olarak tarihe geçmiştir. 1933 yılında ise OWHC (Dünya Mirası Şehirleri Teşkilatı) açılmıştır (Şahin, 2021).

Modernist mimarlar ve planlamacılar ile koruma hareketini destekleyen mimarlar arasındaki ilgi ve yaklaşım çatışması, II. Dünya Savaşı'nın ardından yıkılan şehir ve bölgelerin yeniden inşası bağlamında yürütülen tartışmalarda daha da çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmıştır. Modernist mimarlar, geleceğe ve toplumun ilerlemesine olan güçlü inancı simgeleyen yeni ve modern şehirlerin yaratılmasını savunurken, koruma yanlıları bölgesel karakteri geri getirmek ve yerel kimliği güçlendirmek için tarihi kentsel düzenin ve dokunun yeniden inşası ve korunması için çaba sarf etmişlerdir (Plevoets ve Cleempoel, 2019). Sonunda savaştan sonra meydana gelen bu büyük yıkımla ve yeni gelişen mimari akımlarla, yok olmaya başlayan tarihi yapıları korumak oldukça önemli olmuştur. Mimari bilincin de oluşmaya başlamasıyla, yapıların korunması için çalışmalar, seminer ve kongreler artmıştır (Songülen, 2009).

Savaştan sonra koruma bilincinin artmasıyla 1945 yılında Birleşmiş Milletler Uluslararası Organizasyonu Konferansı yapılmış ve günümüzde de koruma adına etkisinin çok büyük olduğu UNESCO kurulmuştur. Unesco kurucu devletlerinden birisi de Türkiye olmuştur. Aynı yıl UNESCO tarafından ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi), 1948'de IUCN (Doğa ve Doğal Kaynakların Korunması için Uluslararası Birlik) oluşturulmuş, 1949 yılında COE (Avrupa Konseyi) ve CE (Avrupa Konseyi'nin Kültürel Bölümü) kurulmuştur (Şahin, 2021).

1954 yılına gelindiği zaman savaşların etkilerinin tarihi yapılar üzerindeki zararlı etkisinin azaltılması adına Lahey Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşmeye göre taraf devletler silahlı çatışma anında tarihi yapılara özellikle zarar vermemeli, tarihi yapıya

sahip olan ülke de gerekli önlemleri alması birincil koşul olmuştur. Ancak bu sözleşme hiçbir zaman uygulanamamış, savaş dönemlerinde saldırılar ilk olarak tarihi yapılara olmuştur.

1956 yılında uluslararası bağlamda tarihi yapılar hakkında belge toplama ve yayma amacıyla ICCROM kurulmuştur. 1957 yılında ise tarihi çevreler için koruma ve yeniden yaşama kavuşturma amaçlı Paris Kongresi gerçekleşmiştir.

1960’larda koruma hareketi destekleyen mimarlar eski yapılar için korumayı, restorasyonu, rehabilitasyonu ve uygulanabilir yeniden kullanımı savunmuşlardır. Koruma bağlamında günümüzde hala etkisini tüm ülkeler üzerinde gösteren Venedik Tüzüğü 1964 yılında kabul edilmiş olup amaç, tarihi eserlerin sanat eseri olması dışında tarihi belge niteliği taşıdığı için korunması olmuştur. Venedik Tüzüğünde özetle, sürekli koruma, yapıya zarar vermeyen fonksiyonların yüklenmesi, çevresiyle beraber düşünülmesi, farazinin başladığı yerde onarımın durması, yapılan eklemelerin üslup birliği adı altında değil tarihi belge niteliğini bozmayacak şekilde yapılması gibi konular ele alınmıştır. Aynı yıl ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) kurulmuştur (Şahin, 2021).

1969 yılında ise Brüksel’de toplanan bir kongrede ilk defa entegre koruma kavramı gündeme gelmiştir. 1972 de ise üçüncü ICOMOS genel kurulunda yine tarihi miras çevresi konusu özellikle görüşülen bir konu olmuştur (Binoğul, 2019). 1975 yılında ise Avrupa’da bir konsey toplanıp, “Avrupa Mimari Miras Yılı” kapsamında Amsterdam Bildirgesi’ni yayınlamıştır. Mimarlık mirasının tüm dünyanın kültürel mirasının bütünleyici bir parçası olduğunu onaylamıştır. Tarihi kültürel mirasın sadece bölgesel olarak değil aynı zamanda evrensel olarak tüm insanlığa ait bir değer olduğu anlayışı da gelişmeye başlamıştır (Tapan, 2007).

1982 yılına gelindiği zaman savaşta tahrip olan yapıların yeniden inşası kapsamında Dresden Bildirgesi yayınlanmıştır (Demiri, 2013). 1985 yılında ise Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi imzalanmıştır. 1987 yılında dünya koruma kapsamında Washington Tüzüğü kabul edilmiştir. 1988’de DOCOMOMO (Modern Mimari Akımın, Sitlerin ve Çevresinin Uluslararası Koruma ve Belgeleme Grubu) oluşturulmuştur (Şahin, 2021). 1994 yılında oluşturulan Nara Özgünlük Belgesi ile de UNESCO Dünya Miras Listesi’ne katılan tüm yapılarda, ülkelerin ve onların sahip olduğu mirasın özgünlük uygulamasının olması hedeflenmiştir. ICOMOS Geleneksel

Mimari Miras Tüzüğü ise 1999 yılında kabul edilmiş ve Venedik Tüzüğü'nü destekleyip, üslup birliğini reddetmiştir.

21. yy'a gelindiği zaman koruma kültürü hemen hemen tüm dünyada dengesini bulmuştur. 2011 yılında "Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi ile İlgili Tüzük" yani "Valetta İlkeleri" ICOMOS'un Valetta toplantısında kabul edilmiştir (Binoğul, 2019).

2013 yılında tarihi kültürel mirasın korunması ve yönetimi için rehber olması adına Burra Tüzüğü yayınlanmıştır. 2014 yılında Modern Mimarlık mirası için, 20. Yüzyıl Mimari Mirasının Korunması İçin Yaklaşımlar adı altında Madrid Belgesi kabul edilmiştir. 2017 yılına gelindiğinde ise Madrid Yeni Delhi Belgesi yayınlanmış, ayrıca Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kurulmuş ve 2347 sayılı karar kabul edilmiştir.

2020 yılına gelindiği zaman Avrupa için Kültürel Mirasın Kazandırılması çalışması yapılmıştır. 2021 yılında ise Kültürel Miras Politikaları geliştirilmiştir. 2023 yılında Unesco tarafından Dünya Miras Sözleşmesinin Uygulanması İçin Operasyonel Kılavuz İlkeler yayınlanmıştır. 2024 yılında ise dünyada süregelen savaşlar için Saldırı Altında Tarih ve Kimlik: Anlaşmazlıkta Kültürel Mirasın Korunması bildirgesi yayınlanmıştır (Tablo 2.1).

Tablo 2.1. Koruma Kavramının Dünya'da ki Gelişimi

Yıl	İsim	Amaç
1877	SPAB	Restorasyon değil <i>sürekli ve koruyucu bakım</i> .
1931	Atina Konferansı	Önemli tarihi anıtlara fon oluşturan çevrelerin, yapı gruplarının ve bazı özellikleri olan <i>güzel görünümlü manzaraların korunması</i> .
1931	Carta Del Restauro	Anıt üzerinde meydana gelen bozulmalara ve zamana karşı direnme gücünü yeniden kazandırmaya yönelik <i>sürekli bakım ve sağlamlarştırma</i> .
1945	UNESCO	Üye ülkelerde bulunan tarihi eserleri, yapıları <i>dünyanın mirası olarak kabul edip</i> , koruma altına almak.
1954	Lahey Sözleşmesi	Savaş halinde tarihi yapılara özellikle zarar verilmemeli, bu yapılara sahip olan ülkelerin gerekli önlemleri alması.
1956	ICCROM	Tarihi yapılar hakkında <i>belge toplama ve yayma</i> .
1957	Paris Kongresi	Tarihi çevreler için <i>koruma ve yeniden yaşama kavuşturma</i> .
1964	Venedik Tüzüğü	Tarihi eserlerin sanat eseri olması dışında <i>tarihi belge niteliği taşıdığı için korunması</i> .
1972	Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi (UNESCO, 1972)	Eşsiz ve yeri doldurulamaz kültür varlıklarının korunmasının dünyanın bütün halkları için önemini gösterdiğini göz önünde tutarak, kültürel ve doğal mirasın parçalarının istisnai bir öneme sahip olduğunu ve bu nedenle tüm insanlığın dünya mirasının bir parçası olarak muhafazasının gerekliliğini amaçlar.
1975	Amsterdam Bildirgesi	<i>Bütünleşik koruma kavramı.Evrensellik</i>

1982	Dresden Bildirgesi	Savaşta tahrip olan yapıların yeniden inşası.
1985	Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi	Korumanın çevre düzeni yapılarak sağlanması, çevre kirliliği adına önemler alınması, korumanın <i>çağdaş hayatın gereksinimleri</i> kapsamında yapılması.
1987	Washington Tüzüğü	<i>Sürekli bakım</i> ve tarihi alandaki yeni yapılaşmanın mirasa saygı duyması.
1994	Nara Özgünlük Belgesi	DML'ne önerilen tüm yapıların kültürel ve toplumsal değerlere saygılı bir <i>özgünlüğünün</i> olması.
1999	ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü	Geleneksel mimari mirasın bakımı ve korunması için Venedik Tüzüğüne ek ilkelerin benimsenmesi.
2011	Valetta İlkeleri	Tarihi kentlerde ve kentsel alanlarda yapılacak her türlü müdahaleye uygulanabilir ilke ve stratejiler önermek.
2013	Burra Tüzüğü	Kültürel öneme sahip yerlerin (kültürel miras alanları) korunması ve yönetimi için rehberlik sağlamak.
2014	Yirminci Yüzyıl Mimari Mirasının Korunması İçin Yaklaşımlar (Madrid)	20. yy mirasını korumak en az daha önceki önemli mimari mirasları korumak kadar önemli bir görevdir. Madrid Belgesi'nin amacı, mevcut mirasın korunmasının tanınması ayrıca özellikle ilgili olan birçok konu için belgeleri sunmaktır.
2017	20. yy Kültürel Mirasının Korunmasına Yönelik Yaklaşımlar "Madrid-Yeni Delhi Belgesi"	Yirminci yüzyılın kültürel mirası, takdir ve özen eksikliği nedeniyle risk altındadır. Çok şey kaybedildi ve daha fazlası da tehlikede. Bu yaşayan, gelişen bir mirastır ve gelecek nesiller için iyi anlaşılması, korunması, yorumlanması ve yönetilmesi esastır. Yirminci Yüzyıl Kültürel Mirasının Korunmasına Yönelik Yaklaşımlar, kültürel mirasın bu önemli döneminin uygun ve saygılı bir şekilde yönetilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.
2017	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2347 Sayılı Karar	Savaş sırasında tarihi yapıların en az etkilenmesi için, uluslararası bir fonun oluşturulması ve tehlike altındaki kültürel varlıklar için güvenli limanlar ağının örgütlenmesini amaçlar.
2020	Avrupa İçin Kültürel Mirasın Kazandırılması Çalışması	Kentlerin yeniden canlandırılması için kullanılacak olan miras alanlarının daha iyi korunması için yerel yönetimlere vizyon ve beceri kazandırmaktır.
2021	Kültürel Miras Politikası	Ofis, kültürel mirasın halkların kültür ve kimliklerinin eşsiz ve önemli bir ifadesini oluşturduğunu ve ister somut ister soyut olsun, kültürel mirasın bozulması ve yok edilmesinin, etkilenen toplulukların yanı sıra bir bütün olarak uluslararası toplum için de bir kayıp teşkil ettiğini amaçlar.
2023	Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulanması İçin Operasyonel Kılavuz İlkeler (UNESCO)	Sözleşme, Üstün Evrensel Değere sahip kültürel ve doğal mirasın tespit edilmesini, korunmasını, muhafaza edilmesini, sunulmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını amaçlamaktadır.
2024	Saldırı Altında Tarih ve Kimlik: Anlaşmazlıkta Kültürel Mirasın Korunması	Daha geniş kapsamlı barış inşası çabaları bağlamında, bu tür projeler genellikle etkilenen toplulukların geçmiş olaylarla başa çıkmalarına yardımcı olmayı, uzlaşmayı teşvik etmeyi ve çeşitli ve sürdürülebilir toplumlar inşa etmenin yolunu açmayı amaçlar.

Günümüzde inşa edilen yapılara bakıldığı zaman koruma arzusu daha çok gündeme gelmektedir (Bloszies, 2012). Sonuç olarak ise UNESCO, ICOMOS ve ICCROM tüm dünyada tarihi alanları korumaya yönelik çalışmalarını yürüten öncelikli

kuruluşlar olmuştur. Tüm bu toplantı, konferans ve tüzükler ile tarihi çevrede neyin değerli ve önemli olduğunu tespit etmek adına oldukça önemli hale gelmiştir (Binoğul, 2019). Koruma kavramının dünyadaki tarihsel gelişimi dönemlere ayrılarak Tablo 2.2’de özetlenmiştir.

Tablo 2.2. Koruma Kavramının Dünyadaki Tarihsel Gelişimi (Yazar Tarafından Dijital Ortamda Hazırlanmıştır)

Dönem	Özellikler
İlk Çağlar (Antik Dönem)	- Korumanın temeli dini ve manevi değerlerdir. - Tapınaklar, kutsal alanlar ve mezarlar korunmuştur. - Örnek: Mısır piramitleri, Yunan tapınakları.
Orta Çağ (5.–15. yüzyıl)	- Siyasi ve askeri gerekçelerle koruma yapılmıştır. - Kaleler, surlar ve dini yapılar korunmuş, onarımlar yapılmıştır. - Koruma sistematik değil, daha çok pratik ve ihtiyaç temellidir.
Rönesans Dönemi (15.–16. yüzyıl)	- Antikiteye duyulan hayranlık artar. - Roma kalıntılarının belgelenmesi ve yeniden işlevlendirilmesi gündeme gelir. - Mimarlıkta klasik formlara dönüş, anıtların estetik değeri öne çıkar.
17. Yüzyıl	- Taşınabilir kültür varlıklarının korunmasına yönelik ilk girişimler. - Koleksiyonerlik ve müzecilik kavramları gelişmeye başlar.
18. Yüzyıl	- İlk sistemli koruma girişimleri görülür. - Avrupa’da tarih bilincinin gelişmesiyle, ulusal kimlik ile anıtlar arasında ilişki kurulmaya başlanır. - Fransa ve İngiltere’de ilk mevzuat temelli uygulamalar başlar.
19. Yüzyıl	- Koruma kuramının ortaya çıkışı. - Alois Riegl, John Ruskin, Eugène Viollet-le-Duc gibi isimler kuramsal temelleri atar. - İlk ulusal kurumlar (örneğin Fransa’da <i>Commission des Monuments Historiques</i>) kurulur.
20. Yüzyıl Başları (1900–1945)	- Koruma ilkeleri çeşitlenir ve kurumsallaşır. 1931: Athens Charter (Atina Bildirgesi) kabul edilir. - Restorasyon uygulamalarında görüş ayrılıkları belirginleşir.
Yirminci Yüzyıl Ortası (1945–1972)	II. Dünya Savaşı sonrası yeniden inşa ve koruma politikaları. 1964: Venice Charter (Venedik Tüzüğü), modern koruma anlayışının temeli olur. - Uluslararası işbirlikleri artar (ICOMOS, ICCROM’un kurulması).
20. Yüzyıl Sonu (1972–2000)	- Kültürel mirasın kapsamı genişler. 1972: UNESCO Dünya Mirası Sözleşmesi imzalanır. - Koruma sadece anıtları değil, kültürel peyzajları, kentsel dokuları da kapsar.
21. Yüzyıl	- Katılımcı, sürdürülebilir ve çok disiplinli koruma yaklaşımları ön plandadır. - Dijital belgeleme, risk yönetimi, afet sonrası koruma gibi konular öne çıkar. - Toplumsal katılım, yerel bilgi ve sürdürülebilirlik ilkeleri vurgulanır.

2.1.2. Türkiye’de koruma kavramının gelişimi

Türkiye, tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış, zengin ve çeşitlilik arz eden tarihî ve kültürel mirasıyla önemli bir konuma sahiptir. Bu mirasın korunması ve sürdürülebilir şekilde gelecek nesillere aktarılması, hem ulusal kimliğin güçlendirilmesi hem de kültürel ve turistik değerlerin yaşatılması açısından büyük önem taşımakta olup, bu amaçla kapsamlı koruma politikaları, yasal düzenlemeler ve koruma uygulamaları hayata geçirilmiştir.

Geçmişten günümüze dünyada koruma kavramının gelişmesi ile ülkemizde de bir duyarlılık söz konusu olmaya başlamıştır. Bu bağlamda ilk olarak çeşitli yönetmelikler çıkmış, konferanslar düzenlenmiştir. Sonrasında mimari mirasın etrafında yeni yapılaşma çeşitli sınırlamalar doğrultusunda yapılmaya başlanmıştır (Sotoudeh, 2012). Böylece mevcutta yapılanmış bir dokuyu koruma düşüncesi bir dizi çevresel fayda sağlamıştır. Bunlar, yıkılırken meydana gelen atık için harcanan enerjinin olmaması, mevcut yapının somutlaşmış enerjisinin (bir bina yapımında hali hazırda kullanılan enerji ve malzeme) korunması olarak karşımıza çıkmaktadır (Ijla ve Broström, 2015).

Osmanlı İmparatorluğu’nda koruma anlayışı 14. yüzyılda ortaya çıkmış, ancak özellikle 19. yüzyıldan itibaren gelişme göstererek uygulamalara dönüşmüştür (Şahin, 2021). Osmanlılar fethettikleri yeni bölgelerde kendi dinî ve kültürel değerlerini taşıırken, bazen yeni yapılaşmalar yerine mevcut binaları dönemin imkânları doğrultusunda yenileyip kullanmayı tercih etmişlerdir (Dündar, 2001). Fakat 18. yüzyıldan sonra bu yenileme çalışmaları koruma bakış açısına yönelmiştir. Daha öncesinde amaç koruma değil yapıyı kendi kullanımlarına göre uyarlamak olarak adlandırılmıştır (Coşkun, 2012). Bu uygulamaların dışında da kendi imkanları ile yapıların onarımını yaptıran kişilerin bazı vergi ödemelerini iptal ederek desteklemişlerdir. (Dündar, 2001). Ayrıca vakıf olarak kullanılan yapıların bakım ve onarımı da Osmanlı’da önem verilen bir uygulama olmuştur. Çünkü vakıf yapıları Allah mülkü olarak sayıldığı için tüm kullanımı kamuya ait olarak sağlanması inancı ile bu yapıların tüm bakım ve onarımlarına özen gösterilmiştir.

Osmanlı’nın son dönemlerine doğru henüz sistematik bir koruma kavramı tam olarak gelişmemiş olmakla birlikte, 1848 yılında İstanbul için çıkarılan Ebniye

Nizamnameleri ile eski yapılaşmış alanlara ilişkin bazı düzenlemeler ve hükümler getirilmiştir (Hasol, 2017). Tarihte en büyük yıkımlar savaşımlardan ziyade yangınlardan kaynaklı olduğu için 1864 yılında ana amacı yangınların önlenmesi olan Turuk ve Ebniye Nizamnamesi yine koruma adı altında olmayan fakat kalıplaşmış eski yapıların onarımı ile ilgili hükümlere yer verilen bir nizamname olarak kabul edilmiştir. 1848, 1849, 1864 yıllarında çıkartılan Ebniye Nizamname'sinde ise genellikle yeni yapılaşma, ulaşım, kentsel çözümler ön plana alınmış, koruma adı altından çok fazla detaya inilmemiştir. Ayrıca alınan kararlar genellikle İstanbul için düzenlenmiştir. 1869 yılında Osmanlı Devleti'nde koruma kavramının oluşmaya başladığının göstergesi olan ve 7 maddeden oluşan Asar-ı Atika Nizamnamesi kabul edilmiştir. 1874 yılında ise bu nizamname 36 maddeye çıkartılarak tekrar düzenlenmiştir.

1882 yılında yeni imar hareketlerinin tarihsel dokuya ve kültür varlıklarına zarar verdiği tespit edilerek Ebniye Kanunu tekrar düzenlenmiş ve yeni hükümler eklenmiştir. 1896 yılında çıkartılan Vilayat-ı Şahane Maarif Müdürlerinin Vezaifini Mübeyyin Talimat yasasına göre, illerde Maarif Müdürlükleri kurulmasına, bu müdürlüklerin padişaha başvurmadan kaçak yapıları ve eski yapılara olan müdahaleleri yıkma yetkisi verilmiştir. Bu durum kenti koruma adına atılan ilk Osmanlı yasalarından olmuştur. 1900'lü yıllarda artık Osmanlı İmparatorluğu koruma anlamında duyarlılığını arttırmaya başlamıştır. Belediye tarafından kentlerde gerçekleşen mevcut yolların genişletilmesi sırasında eski eserlerin tahrip olmamasına özen gösterilmesi gerektiği bir emir yayınlanmıştır (Madran, 2009). Daha önce yürürlüğe giren Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin 1884 yılında tekrar düzenlenmesi ile daha sonraki yıllarda kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti'nin koruma alanındaki altlığı oluşturulmuştur. Bu dönemde kuramsal olarak kalmış ancak Hars Müdürlüğü tarafından ülke genelinde bir envanter çalışması da başlatılmıştır (Coşkun, 2012).

Osmanlı'da bakım ve onarımın yapılması için işleyen süreçte; öncelikle tarihi yapının onarıma ihtiyaç duyduğuna dair Divan-ı Hümayun'a bilgi verilmekteydi. Daha sonra yapının neye ihtiyaç duyduğunun tespiti için raporlar hazırlanırdı. Bu raporlar doğrultusunda yönetim onarımı onaylayıp işleme başlanırdı. Osmanlı'da yapılara uygulanan onarım çeşitlere ayrılmış ve uygulama bu doğrultuda yapılmaya devam etmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda uygulanan onarımlar:

- Heyet-i Asliye Üzere Tamir (Yapının özgünlüğünü koruyacak şekilde uygulanan onarım),
- Tarz-ı Kadim veya Vaz-ı Kadim Üzere Tamir (Yapıların tamamen orjinaline uygun olarak yapılan onarım),
- Evvelki Vaz-ı Üzere Tamir (Yapının harap olmadan önce durumu nasılsa ona göre yapılan onarım),
- Heyet-i Kadim Üzere Tamir (Kullanılamaz hale gelmiş olan yapının onarılması),
- Ol Havalı Ebniyesi Misillü Tamir (Yapının özgün biçimine bakılmaksızın onarım veya yeniden inşa gerektiren kısımlarının mevcut çevreye göre yapılması),
- Müceddeden İnşa (Yeniden, yeni baştan yapım),
- Çeşidi Belirtilmeyen Tamirler
- Yapılan keşifler doğrultusunda onarımı mümkün olmayan yapının tamamen yıkılıp yeniden inşa edilmesi ve bu bağlamda tarihi yapının bir çeşit gözden çıkarılması) (Dündar, 2001).

Osmanlı İmparatorluğu'nda kültür mirasının korunması bilinci aslında ilk olarak batılılaşma süresinde, ülkeye davet edilen batı insanların, Osmanlı'ya karşı kültür mirası yağmalaması ile ortaya çıkmış ve daha sonra padişah devletinin malını koruma amaçlı çeşitli kanunların çıkardığı görülmüştür (Önge, 2015). Sonuç olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü senelerde ne kadar kanun çıkmış, uzman yetiştirilmiş, akademik olarak çalışmalar yapılmış olsa da koruma müzecilik ve kazı çalışmaları ötesine geçememiştir (Coşkun, 2012). 19. yüzyılın son yarısından Cumhuriyet'e kadar koruma kavramı tarih ile olan bağın nasıl kurulacağını bilemeden kavram olarak kalmıştır. Koruma daha çok Batı merkezli olduğu için çok benimsenememiş ve aydınlar olarak tabir edilen seçkin kesimlerin bulunduğu merkezlerde sınırlı kalmıştır (Kayın, 2008).

Osmanlı İmparatorluğu yıkılıp, Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zaman, tarihi miraslara karşı koruma farkındalığı ortaya çıkmaya, koruma alanında yeni ve çağdaş ilkeler kabul edilmeye başlamıştır (Kejanlı ve ark., 2007). Bu farkındalık ile kurulan ilk kurum 1920 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü olmuştur. 1924 yılında imzalanan

tüzüklerde Eski Eserleri Koruma Encümenliği oluşturulmuş ve etkinlik alanı da geniş tutulmuştur. “*Tarihi Abidelerin Bakımı ve Korunması Hakkında Kanun*” koruma kavramlarına örnek olarak kabul edilen kanundur (Madran, 2009). Çıkarılan bu koruma kanunları ile yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaklaşık 3500 miras tespit edilmiştir (Kejanlı ve ark., 2007). Yine 1930’larda çıkarılan 1580 sayılı Belediyeler Kanunu çıkartılmıştır (Madran, 2009). 1933 yılında “Maarif Vekaleti Merkez ve Taşra Teşkilatı Vazifelerine Ait Kanun” ile teşkilat olarak, 1946 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’nın kuruluşu ile “Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü” olarak kurulan kuruluşlar günümüzde Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü adı altında koruma kanunları düzenlenmeye başlamıştır (Şahin, 2021).

1951 yılına gelindiği zaman Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulmuştur. Kurulun almış olduğu en önemli kararlardan bazıları, mirasın yaşaması için yeniden işlev verilmesi gerektiği, hiçbir şekilde yapının yıkılmaması, aksine onarılması gerektiği, detaylı bir şekilde rölövelerinin alınması gerektiği olmuştur (Kejanlı ve ark., 2007).

Tüm dünyada etkili olan Venedik Tüzüğü, 1964 yılında kabul edildiğinde Türkiye’de de etkileri bir anda görülmeye başlanmıştır. Korunması gereken yapıların tekil değil çevresiyle beraber korunması düşüncesi ile “Sit” anlayışı da bu süreçte meydana gelmiştir (Kejanlı ve ark., 2007). 1973 yılında Cumhuriyet tarihinin mimari miras hakkındaki ilk mevzuatı olan 1710 sayılı Eski Eserler Yasası kabul edilmiştir (Madran, 2009). Günümüzde kullanılan 2863 sayılı yasanın temelleri de 1973 yılında böylece atılmıştır (Cingöz ve Aksulu, 2009).

1974 yılına gelindiği zaman UNESCO bünyesinde olan Türkiye’de, ICOMOS Türkiye Ulusal Komitesi kurulmuştur. Ayrıca bu yıl Atina, Venedik ve Amsterdam Sözleşmeleri TBMM’den geçerek yasallaştırılmıştır (Kejanlı ve ark., 2007; Tuncer, 1985). 1975 yılında Avrupa Mimari Miras Yılı olmasının Türkiye’de de etkileri görülmüş, Amsterdam Bildirgesi etkileriyle de Eski Eserler ve Müzeler Müdürlüğü bünyesine “Tespit ve Tescil” ve “Koruma Planlaması” gibi birimler katılmıştır (Madran, 2009). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası (2863) 1983’de kabul edilmiştir (Kejanlı ve ark., 2007). Yasanın ana amacı, tarihi mirasa yapılacak her türlü işlem ve

faaliyetleri belirlemek, gerekli ilke ve koruma kararlarını alacak kurumların belirlenmesini sağlamak olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde koruma alanında kabul edilmiş en önemli kanun olarak halen kullanılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası, tarihi kültürel mirasın tescillenmesinde, müdahale yöntemlerinin belirlenmesinde korumacılara yardımcı olmaktadır. Resmi olarak korunması gereken taşınmaz kültür varlığının kaydedilmesi (tescillenmesi) süreci bu yasa ile sağlanmaktadır. Böylece yapının mimari ve tarihi tüm özellikleri incelenmiş, fiziksel durumu ve koruma statüsü kaydedilmiş olmaktadır. Burada en önemli nokta tarihi kültürel mirasın koruma statüsünün doğru belirlenmesidir. Çünkü yapıya uygulanacak müdahalelerin sınırlarının belirlendiği nokta koruma statüsüdür.

Koruma statüsü, bir taşınmazın (örneğin bir cami, han, konak, kalıntı ya da doğal alan) hangi düzeyde korunması gerektiğini ve üzerinde yapılacak işlemlerin hangi sınırlamalara tabi olduğunu belirleyen yasal bir sınıflamadır. Buna göre tarihi kültürel miras üç grupta korunmaktadır (660 Nolu İlke Kararı).

1.Derecede Korunması Gereken Kültür Varlığı

- En yüksek koruma düzeyidir.
- Yapının tüm öğeleri (cephe, plan, malzeme, strüktür) korunur.
- Aslına uygun onarım dışında müdahale çok sınırlıdır.
- Özgünlüğün korunması esastır.

2.Derece Korunması Gereken Kültür Varlığı

- Yapının önemli kültürel özellikleri vardır.
- Kısmi müdahalelere (örneğin fonksiyon değişikliği) sınırlı ölçüde izin verilebilir.
- Ancak dış cephe ve temel strüktür korunur. (Ancak, yapının korunarak ayakta kalması sağlanırken, iç mekân düzeninin özgün karakterini kaybedecek şekilde değiştirilmemesi gerekmektedir (Tapan, 2007))

3.Derece Korunması Gereken Kültür Varlığı

- Kültürel nemi daha sınırlıdır, ancak bulunduğu evre veya bağlam açısından değerlidir.
- Koruma ilkelerine uygun olarak yeniden işlevlendirilebilir, daha esnek restorasyon uygulamaları yapılabilir.

1984 yılında ise Topkapı Sarayı'nın avlusunda bulunan, Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı açılmıştır (Ahunbay, 2019). 1985 yılına gelindiği zaman ise 3194 sayılı kanun çıkarılmıştır (şahin, 2021).

2000'li yıllara kadar mevcut alınmış olan koruma kararları uygulanmaya çalışılmıştır. Fakat Türkiye'de hızlı kentleşme, ekonomik olarak büyüme çabaları ve dünyaya açılma isteği ile tarihi alanlar önemsenmemiş, bilgisizlik ve kaynak azlığı sebebi ile miraslar zarar görmeye başlamış hatta yok olma durumuna gelmiştir (Sarıkaya Levent, 2009). Ancak bilinçli kurumlar hiçbir zaman tarihi miras için çalışmaları bırakmamış ve 2005 yılında Koruma Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB) kurulmuştur. 2013 yılına gelindiği zaman ICOMOS Türkiye Bildirgesi kabul edilmiştir. 2014 yılında ise Vakıf Kültür Varlıklarını Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezi (KURAM) kurulmuştur (Ahunbay, 2019).

2863 sayılı kanunun 17. maddesi gereğince 2005 yılında uygulamaya giren ve 2017 yılında güncellenerek günümüzde tarihi alanlara özel olarak hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planları da koruma bağlamında atılan adımların en önemlisi olmuştur. Koruma Amaçlı İmar Planları, Kültür ve Turizm Bakanlığınca doğal, tarihi, arkeolojik ve kentsel sit alanı olarak tescil edilmiş alanların planlanması için hazırlanan bir programdır. Amaç, tarihi alanlardaki evre düzenleme, restorasyon, yeni bina yapım esaslarının belirlenmesi, denetimi ve bu alanlarda çalışacak olan müelliflerin yetki ve sorumluluklarının belirlenmesidir.

Tarihi mirasın korunması için yapılan tüm bu çalışmalar, mirasın çevresinde oluşan çarpık kentleşme, bilgi eksikliği veya mirasın terk edilmesi ile meydana gelen bozulmalar, hatalı uygulamalar gibi durumların engellenmesi, tarihi alanların göz ardı edilmeden kent içinde, kent ile beraber gelişebilmesi için yapılan çalışmalar olmuştur. Yakın tarihimize kadar, mimari miras çöküntü bölgeleri olarak çok yıpranmış olsa da bu alanlar günümüzde daha dönüşebilir mekanlar olmaya başlamıştır. Bu bağlamda miras

bilinci de yerel halk üzerinde oluşmaya başlamıştır. Böylece tarihi alanları korumanın ve yaşatmanın yanında yapıların sosyal olarak da yaşaması ve sürdürülebilirliği artmıştır (Yurdugüzel ve Özçetin, 2015; Tekeli, 2009) (Tablo 2. 3).

Tablo 2. 3. Koruma Kavramının Türkiye’de ki Gelişimi

Yıl	İsim	Amaç
1896	Vezaifini Mübeyyin Talimat Yasası	İllerde Maarif Müdürlükleri kurulacak ve bu müdürlüklerde eski yapılara olan müdahaleleri yıkma yetkisi olacak.
1920	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tarihi alanların günümüz şartlarına uygun olarak yaşatmak, geliştirmek ve gelecek kuşaklara aktarmak.
1924	Eski Eserleri Koruma Encümenliği	Tarihi yapıların <i>tescillenmesi</i> .
1930	Tarihi Abidelerin Bakımı ve Korunması Hakkında Kanun	Ülkeden bulunan ve erişilebilen <i>mirasların tespiti</i> nin yapılması.
1930	1580 Sayılı Belediyeler Kanunu	Tarihi eserlerin onarımının mülk sahibi veya belediyenin kendisi tarafından tespiti ve yapılması.
1933	Maarif Vekaleti Merkez ve Taşra Teşkilatı Vazifelerine Ait Kanun	Tarihi mirasın muhafaza ve tamir işleri ile uğraşmak, arkeolojik hafriyatlarda gerekli tetkiklerin yapılması.
1946	Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü	Kültür varlıklarının <i>bakım, onarım, inşaat, restorasyon, restitüsyon</i> gibi işlerin yürütülmesi için her türlü etüt, proje, uygulama hizmetlerini sağlamak.
1951	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu	Koruma amacının yanı sıra tarihi alanın yaşaması adına onarılarak <i>yeniden işlevlendirilmesi</i> .
1973	1710 Sayılı Eski Eserler Yasası	Mirasın ortaya çıkartılması, <i>yerinde korunmaları</i> , taşınır eserlerin müzelerde toplanması bu kanun hükümlerince yapılmalıdır.
1974	ICOMOS Türkiye Ulusal Komitesinin Kurulması	Tarihi anıtlar ve sitlerin <i>korunması</i> ve değerlendirilmesine yönelik ilkeler, teknikler ve siyasetler geliştirmek ve ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek.
1982	Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması ile İlgili Sözleşme (Türkiye Kabulü)	Kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, saklanması, sergilenmesi ve gelecek kuşaklara iletilmesinin sağlanmasını amaçlar.
1983	(2863) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası	Tarihi mirasa yapılacak her türlü <i>işlem ve faaliyetleri</i> belirlemek, gerekli ilke ve koruma kararlarını alacak kurumların belirlenmesini sağlamak.
1984	Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı	Değerli ve koruma layık olan her türlü eserin incelenmesi.
1999	660 Nolu İlke Kararı	Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında en önemli sorun, yapılacak müdahalenin niteliğidir. Her yapının kendine özgü sorunları olduğu için tüm yapıları kapsayacak ve müdahale biçimini belirleyecek genel sınıflandırmaların uygulamada yanlış sonuçlar verdiği saptanmıştır. Bu nedenle kurul kararlarına temel olacak ilkeler ve müdahale biçimlerine daha uygun olduğu kabul edilen aşağıdaki tanımlar yapılmıştır.
2001	Ankara Bildirgesi	Koruma kuramlarının Avrupa kökenli olması, Türkiye’de çok da fazla sorgulanmadan kabul edilmesi, bir bölüm koşulların ise ülkemiz sistemiyle tam örtüşemediği idi.

2005	Koruma Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB)	Tarihi miras alanlarının <i>korunması için</i> teknolojik olmayan mirasa uygun çalışma yapabilecek ustaları yetiştirmek, erişebildiği kadar halkı tarihi miras konusunda bilinçlendirmek.
2005	Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmelik	Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının gruplarının belirlenmesi, bakımı, onarımı, yapı esasları ile yapıya ilişkin proje ve uygulamaların denetim esaslarını düzenlemektir.
2005	Yıpranan Tarihi Ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun	Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır.
2007	731 Nolu İlke Kararı	Cami, Mescit, Türbe vb. Kültür Varlıklarının Müdahale Biçimleri Uygulama ve Denetimi"ne ilişkin ilke kararı
2012	Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik	Bu Yönetmeliğin amacı, 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 3 üncü maddesinde tanımlanan ve 6 ncı maddesinde açıklanan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları, doğal sitler hariç olmak üzere sitlerin tespit ve tescili ile ilgili usul ve esasları düzenlemektir.
2013	ICOMOS Türkiye Bildirgesi	Kültür politikasını kamuoyu ile paylaşmak.
2014	Vakıf Kültür Varlıklarını Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezi (KURAM)	Kültür varlığının <i>bakım onarımı için</i> gerekli malzeme analizlerinin yapılması, yeni harç ve sıva karışımlarının belirlenmesini sağlamak.
2017	Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulanması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik	Koruma amaçlı imar planlarının ve çevre düzenleme projelerinin hazırlanması, yapım esasları, gösterimi, onaylanması, uygulaması, denetimi ve bu plan ve projeleri hazırlayacak müelliflerin nitelikleri ile görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Sonuç olarak tüm kabul edilen ilkeler ayrı ayrı değerlendirilse de hepsi korumayı sağlayan ve mirasın sürdürülebilirliğini amaçlayan ilkelerdir. Koruma kavramları ve kanunları, mirasın önemi ve döneminin günümüzle olan bağıını anlamak için önemli yapı taşı olmaktadır (Binoğul, 2019). Ancak 1923 yılından yakın geçmişimize kadar, koruma ideolojisinde oldukça fazla içerik üretilmesine rağmen, Osmanlı İmparatorluğu'nda olduğu gibi seçkin çevrelerde sınırlı kalmıştır (Kayın, 2008). Çalışma kapsamında koruma kavramının dünyadaki tarihsel gelişimi Tablo 2.4'de özetlenmiştir.

Tablo 2.4. Koruma Kavramının Türkiye’de ki Tarihsel Gelişimi (Yazar Tarafından Dijital Ortamda Hazırlanmıştır)

Dönem	Özellikler
Osmanlı Dönemi (14.–19. yüzyıl)	- Vakıf sistemi aracılığıyla tarihi yapılar korunmuştur. - Cami, medrese, han, hamam gibi yapılar vakıf gelirleriyle onarılmıştır. - Mimari koruma daha çok işlevselliği sürdürmeye yöneliktir. 1869: İlk resmi girişimlerden biri olan Evkaf Nezareti (Vakıflar Bakanlığı) kuruldu.
Geç Osmanlı Dönemi – II. Abdülhamid Dönemi (1876–1909)	1869: Âsâr-ı Atîka Nizamnâmesi (Eski Eserler Nizamnamesi) yayımlandı. Bu, Osmanlı’daki ilk koruma mevzuatıdır. 1881: Müze-i Hümayun kuruldu (bugünkü İstanbul Arkeoloji Müzesi). 1906: Âsâr-ı Atîka Nizamnâmesi yeniden düzenlenerek kapsamı genişletildi.
Erken Cumhuriyet Dönemi (1920–1950)	- Koruma anlayışı ulus-devlet ideolojisiyle şekillendi. 1933: Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü kuruldu. - Arkeolojik kazılar desteklendi, yapılar restore edilmeye başlandı. 1933: İlk Koruma Kurulu İstanbul’da kuruldu.
1950–1970 Dönemi	- Batı’daki koruma hareketlerinden etkilenildi. 1951: İlk Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu oluşturuldu. 1956: Anıtlar Yüksek Kurulu yürürlüğe girdi – modern anlamda koruma kararları alınmaya başlandı. 1973: Anıtlar Yüksek Kurulu’nun yanında Bölge Kurulları kuruldu.
1980 Sonrası – Mevzuatların Gelişimi	1983: 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girdi. - Bu yasa ile taşınmaz ve taşınır kültür varlıkları tanımlandı. - Sit alanları, tescil süreci ve koruma kurulları yasal zemine kavuştu. 1980–90: Koruma Amaçlı İmar Planları (KAİP) kavramı geliştirildi.
2000’li Yıllar ve Sonrası	2003: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları, yerini Kültür Varlıklarını Koruma Kurullarına bıraktı. - Koruma alanları genişledi: endüstriyel miras, kentsel doku, somut olmayan kültürel miras da koruma kapsamına alındı. - UNESCO Dünya Miras Listesi’ne giren yerlerin sayısı arttı. - Koruma politikalarında katılım, sürdürülebilirlik, yerel yönetim iş birliği gibi kavramlar öne çıktı.

Geçmişten günümüze koruma kavramı incelendiğinde, tarihi kültürel mirasın özgün, mekansal, strüktürel, teknik, kültürel ve estetik değerlerini kaybetmeden gelecek kuşaklara aktarmak birinci öncelik olarak karşımıza çıkmaktadır (Yalaz ve Yıldız, 2020). Korumacılar, eski yapıları kurtarmak için önemli bir rol oynamaya devam edeceklerdir. Aslında tüm mimarlar buna katılmalı ve tasarruf için tarihi binaları korumada öncü olmalıdır (Bloszies, 2012).

2.1.3. Tarihi kültürel mirasın taşıdığı değerler

Bir taşınmazın kültür varlığı olarak kabul edilebilmesi ve koruma kapsamına alınabilmesi için, belirli kültürel, tarihsel, estetik ya da işlevsel değerlere sahip olması

gerekir. Bu değerler, tek başlarına ya da birlikte, taşınmaza koruma açısından gerekli olan nitelikleri kazandırır ve yasal koruma sürecini başlatan temel unsurları oluşturmaktadır (Madran ve Özgönül, 2005).

İlk olarak Avusturyalı sanat tarihçisi Alois Riegl, 1903 tarihli “Modern Anıt Kültü: Özü ve Gelişimi” adlı makalesinde böyle bir sistematikleştirme girişiminde bulunmuştur (Atay, 2016). Bu çığır açıcı eserde, anıtların veya sanat eserlerinin değerlendirilmesi ve ayrıştırılmasına olanak tanıyan bir değer sistemi ortaya koymuştur (Wong, 2017).

Geçmişten günümüze kadar gelişen koruma kavramının uygulanması için mimari miras yapılarının çeşitli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Tarihi kültürel mirasın taşıdığı değerlerin literatürdeki sınıflandırılmasının, farklı kaynaklar üzerinde gösterimi Tablo 2.5’de verilmiştir.

Tablo 2.5. Tarihi Kültürel Mirasın Taşıdığı Değerlerin Sınıflandırılması (Kaynak: Yıldız, 2013’den ve Şahin, 2021’den yararlanılmıştır)

Kaynak	Değerler
Riegl (1902)	Eskilik – Anı – İşlev - Kullanım
Cesare Brandi (1963)	Tarihsel - Estetik
Feilden (1982)	Duygusal – Kültürel - Kullanımsal
Lipe (1984)	Ekonomik – Estetik – Sembolik - Bilgi
Arslan Güzin (1990)	Kültürel – Morfolojik – Duygusal - Kullanım
Feilden, Jokihelto (1993)	Kültürel – Sosyo-ekonomik
Ahunbay Z. (1994)	Belgesel – Tarihsel – Mimari ve Estetik – Ekonomik ve Kullanım
Mehdi Hodjat (1995)	Bilimsel – Tarihsel - Duygusal
English Heritage (1997)	Kültürel – Eğitim – Ekonomik – Kaynak – Estetik
Mason (1999)	Sosyo-kültürel – Sosyal - Ekonomik
Cohen (1999)	Kentsel Karakter – Yerellik – İç Mekan – Üslup – Teknik ve Malzeme
Kıraç (2001)	Kültürel – Morfolojik – Duygusal – İşlevsel (kullanıma ait değerler)
Asatekin (2004)	Belgesel – Tarihsel – Estetik/Mimari – Ekonomik/Kullanım
Madran ve Özgönül (2005)	Süreklilik – Tarihsel – Anı – Mitolojik – Artistik ve Teknik – Özgünlük – Enderlik – Teklik – Grup – Homojenlik – Ekonomik – İşlevsel – Geleneksel – Eğitim - Belge
Throsby (2006)	Estetik – Manevi – Sosyal – Tarihi – Sembolik - Gerçeklik
İmpey E., (2006)	İçsel – Araçsal - Kurumsal
English Heritage (2007)	Belge – Tarihi – Estetik - Toplumsal
Yıldırım (2012)	Estetik – Manevi – Sosyal – Tarihsel – Sembolik - Özgünlük

ICOMOS (2013)	Özgünlük – Bütünlük–Tarihsel Değer–Belgesel–Estetik ve Sanatsal–Teknik ve Teknolojik–Enderlik–Grup Değeri–Kullanım Değeri–Folkrolik Değer
Şahan O. A., (2014)	Tarihsel – Estetik – Belge – Ekonomik - Kentsel
Korumaz Güleç A.S., (2015)	Estetik – Tarihi – Bilimsel – Sosyo-Kültürel – Özgünlük - Manevi
Şahan O. A., Binan Can Ş., (2015)	Tarihsel – Estetik – Mimari Belge – Sosyo-Kültürel Belge – Ekonomik - Kentsel
Ebru Harman Arslan (2016)	İçsel - Araçsal
Aykaç P., (2019)	Enderlik – Tipiklik – Belge – Sosyal – Bilimsel – Özgünlük – Süreklilik – Bütünlük – Sürdürülebilirlik - Kentsel

Tablo 2.5’ya göre, üst ölçekte bakıldığı zaman tarihi kültürel mirasın korunmasında tarihsel ve belgesel, estetik ve mimari, kültürel, manevi ve duygusal, ekonomik, özgünlük ve bütünlük, bilimsel ve teknik, kentsel, eğitim ve süreklilik değerleri yapıların korunması için taşınması gereken değerler olarak özetlenebilmektedir (Tapan, 2007).

Tarihsel ve Belgesel Değer:

- *Riegl, Brandi, Ahunbay, ICOMOS, Madran & Özgönül, Şahan, English Heritage vb.*
- Geçmişe dair bilgi sunan, zamanla gelen anlatıları belgeleyen ve tarihsel sürekliliği sağlayan unsurlardır.
- Bir yapının sahip olduğu tarihsel değer, bulunduğu toplumun somut geçmişidir.
- Anahtar kavramlar: Tarihsel, Belge, Anı, Mitolojik, Belgesel

Estetik ve Mimari Değer:

- *Brandi, Lipe, Ahunbay, Cohen, ICOMOS, Şahan, Kıraç, Asatekin vb.*
- Yapının sanat değeri, görsel etkisi ve mimari özelliklerini kapsar.
- Kullanılan malzeme, yapıldığı dönemin yaşayış biçimlerini gösteren tasarım özellikleri mimari değeri gösterir.
- Anahtar kavramlar: Estetik, Mimari, Artistik, Tipiklik, Üslup, Kanonik

Kültürel Değer:

- *Feilden, Mason, English Heritage, Korumaz, ICOMOS vb.*
- Toplumların kimliğini, inançlarını ve geleneklerini yansıtan değerlerdir.
- İnşa edildiği dönemdeki toplumun yaşayış biçimini görmemizi ve öğrenmemizi sağlarlar. Dönemin yaşayış biçimi, örf ve adetleri, demografik yapısı hakkında bilgi verir.
- Anahtar kavramlar: Kültürel, Sosyo-kültürel, Folklorik, Manevi, Toplumsal

Duygusal ve Manevi Değer:

- *Feilden, Hodjat, Yıldırım, Kırac, Throsby*
- Bireylerin veya toplumların yapıyla kurduğu bağ, aidiyet ve hatıralar ile ilgilidir.
- Geçmişten günümüze meydana gelen olayların toplumun belleğinde diri kalmasını sağlayan etmenlerden birisi tarihi kültürel mirastır. Bu bağlamda yapılar ile gelişen olaylar veya tarihi bir kişi ile arasında bağ kurulur (Ahunbay, 2017).
- Anahtar kavramlar: Duygusal, Anı, Manevi

Ekonomik Değer:

- *Riegl, Ahunbay, Mason, English Heritage, Şahan vb.*
- Yapının işlevselliği, yeniden işlevlendirilmesi ve ekonomik potansiyeli ile ilgilidir.
- Kültürel mirasın kent içerisinde mevcut yapı stoğu sağlaması ve günlük yaşam içerisinde kullanılabilecek özellikte olmaları ile günümüzde rol alabilmektedirler.
- Anahtar kavramlar: Kullanım, İşlevsel, Ekonomik, Kaynak

Özgünlük ve Bütünlük Değeri:

- *ICOMOS, Yıldırım, Aykaç, Korumaz, Madran & Özgönül*
- Yapının bozulmadan günümüze ulaşmış olması ve parçalarının bir bütün oluşturması değerlidir.

- Bu anlamda anıtın tarihi ve estetik değerinin kaybedilmeden korunması ancak özgünlüğünün kaybolmaması ile mümkündür.
- Anahtar kavramlar: Özgünlük, Bütünlük, Teklik, Enderlik

Bilimsel ve Teknik Değer:

- *Hodjat, Korumaz, ICOMOS, Aykaç*
- Yapının akademik çalışma, analiz, restorasyon ve teknolojik yönüyle taşıdığı değerdir.
- Tarihi kültürel mirasın, yapıldığı dönemin teknolojik gelişmelerine ayna olan ve geçmişten günümüze geçirdiği onarımlarda o toplumun yine teknolojik gelişim sürecini gösteren, bu anlamda koruma kapsamında önemli bir etken de yapım tekniğidir.
- Anahtar kavramlar: Bilimsel, Teknik, Teknolojik

Kentsel Değer:

- *Cohen, Şahan, Kıraç, Aykaç*
- Yapının çevresiyle kurduğu bağ, kentsel doku içindeki rolü ve biçimsel özellikleri ile ilgilidir.
- Kültürel mirasın kentin gelişimini, planlanmasını etkiler ve böylece bulunduğu bölgenin kimliğini oluşturur.
- Anahtar kavramlar: Kentsel Karakter, Yerellik, Morfolojik, Kimlik

Eğitim ve Süreklilik Değeri:

- *English Heritage, Aykaç, Madran & Özgönül*
- Miras alanlarının eğitim aracı olarak kullanımı ve tarihsel sürekliliğe katkısı vurgulanır.
- Tarihi kültürel mirasın günümüzde halen varlığını sürdürmesi ve kullanılması, geçmişten günümüze taşınması, özgün işlevini sürdürebilmesi de onun süreklilik değerinin önemini göstermektedir (Yaldız, 2013).
- Anahtar kavramlar: Eğitim, Süreklilik, Sürdürülebilirlik

2.2. Koruma Yöntemleri

Koruma kavramı, bir mimari mirasın çevresi ile beraber, yeteri kadar belgeleme çalışması yapılarak, sürekli bakım ve onarımını yapıp özgün durumuna saygılı bir şekilde muhafaza ederek, yapılabilecek en az müdahale ile varlığının devam ettirilmesi olarak özetlenebilmektedir (Zakar ve Eyüpgiller, 2015).

Mimari koruma iki farklı teknikle karşımıza çıkmaktadır. Birincisi bütünlüklü koruma, tarihi kültürel mirasın bulundukları bölgede yakın çevresi ile beraber incelenmesi ve korunması gerektiğini vurgular. İkincisi ise sürdürülebilir korumadır. Sürdürülebilir korumada ise, tarihi kültürel miras korunurken bir yandan da yaşatılmasını planlar. Böylece yaşayan yapı korunur ve gelecek kuşaklara aktararak geçmişin yaşayış şeklinin, mimarisinin, teknolojisinin belge olarak korunması sağlanmış olur (Koçan ve Çorbacı, 2012; Ahunbay, 1996).

Geçmişten günümüze tarihi kültürel mirasın korunması için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Fiziksel koruma ve işlevsel koruma olarak isimlendirilen bu yöntemler de kendi içerisinde çeşitlendirilmektedir;

- Sürekli bakım,
- Onarım,
- Bütünlüme,
- Yeniden yapım,
- Taşıma, fiziksel korumaya örnek olarak verilebilmektedir.
- Özgün işlevin iyileştirilmesi,
- Yeniden işlev verilmesi ise işlevsel koruma yöntemleri olarak sıralanabilmektedir (Feilden, 1982). 2863 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. Maddesinde de "(4) "Koruma"; ve "Korunma"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir." şeklinde koruma çeşitleri hakkında tanımlama yapılmıştır.

Günümüzde mimari mirasın korunmasında birçok yöntem kullanılmaktadır. Korumadaki en temel yaklaşım sürekli bakım kavramıdır. Tarihi bir yapının yıpranmasını beklemeden yapılan sürekli ve küçük müdahaleler ile hem onarım maliyetinin düşmesi hem de yapının daha sağlıklı olarak ayakta kalmasını sağlamaktadır (Ahunbay, 2017). Sürekli bakım ile meydana gelen hasar veya bozulmaya daha çabuk müdahale edilebildiği için tarihi yapının veya yapı grubunun özgünlüğünün daha uzun süre korunması söz konusu olmakta, bozulma boyutu büyümeden sürekli kontrol altında tutulmasını da sağlamaktadır (Zakar ve Eyüpgiller, 2015). Geçmişten günümüze koruma üzerine kabul edilmiş olan tüzük, bildiri ve mevzuatlarda da sürekli bakımın önemi vurgulanmıştır. Bu bağlamda;

- 1931 Carta Del Restauro'da *“Madde 1- Herşeyden önce, anıta, çökme ve aşınmalardan ötürü kaybettiği dayanıklılığı ve zamana karşı direnme gücünü yeniden kazandırmaya yönelik sürekli bakım ve sağlamlaştırma çabalarına önem verilmesi gerekir.”*
- 1975 Amsterdam Bildirgesinde *“Mimarlık mirasının sürekli bakımının yapılması, uzun vadede masraflı iyileştirme işlemlerini önleyecektir.”*
- 1987 Washington Tüzüğü'nde *“7. Sürekli bakım tarihi bir kentin ve kentsel alanların başarılı olarak korunmasının anahtarıdır.”*
- 1999 Icomos Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'nde *“2. Geleneksel mimarinin takdir edilmesi ve başarıyla korunması toplumun buna katılımı, desteği, sürekli bakımı ve kullanımına bağlıdır.”*
- 2003 Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkelerde *“3.2. En iyi tedavi koruyucu bakımdır.”*
- 2011 Valetta İlkeleri'nde *“ Bir tarihi kenti veya kentsel alanı etkin bir biçimde korumak için sürekli izleme ve bakım zorunludur.”*
- 2017 20. Yy Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Yaklaşımlarda *“ Tüm kültürel miras yerlerinin ve alanlarının sürekli ve düzenli bakımını yapmak önemlidir. Sürekli ve uygun bakım ve periyodik muayene, herhangi bir miras alanı veya sahası için en iyi koruma eylemidir ve uzun vadeli onarım maliyetini azaltır.”* şeklinde sürekli bakımın önemi ifade edilmiştir.

Onarım ise korumanın en önemli diğer yöntemlerinden birisidir. Restorasyon çalışmalarının temelini oluşturmakta ve yapının özgünlük değerini korumasında önemli bir rol oynar. Mimari mirasın onarımı, barındırdığı zararı veya bozulmayı gidermeye

yönelik yapılan her türlü müdahale olarak özetlenebilir. Yapının strüktür, zemin, malzeme olarak onarımının yapılması yapının sağlamlığının artmasına ve böylece daha uzun yıllar ayakta kalmasına yol açar. Onarımın önemi 1964 Venedik Tüzüğü'nün 9. maddesinde *“Onarım uzmanlık gerektiren bir iştir. Amacı, anıtın estetik ve tarihi değerini korumak ve ortaya çıkarmaktır. Onarım kendine temel olarak aldığı özgün malzeme ile güvenilir belgelere saygıyla bağlıdır. Faraziyenin başladığı yerde onarım durmalıdır; yapılması gerekli herhangi bir eklemenin mimari kompozisyonundan farkı anlaşılabilmeli ve gününün damgasını taşımalıdır. Herhangi bir onarım işine başlamadan önce ve bittikten sonra, anıtın arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapılmalıdır.”* şeklinde açıkça anlatılmıştır.

Bir kısmı zarar görmüş yapı ve yapı öğelerinin özgün tasarımlarındaki gibi bir bütünlüğe kavuşturulması, bunu yaparken de geleneksel veya çağdaş malzemelerden yararlanılması, koruma yöntemlerinden bütünleme işlevi olarak açıklanmaktadır. Ancak bütünleme yaparken yapının özgün kısmından ayırt edilir şekilde olmasına da özen gösterilmesi gerekmektedir (Zakar ve Eyüpgiller, 2015). Bütünlemenin önemi ve nasıl yapılması gerektiği, yapılırken nelere dikkat edilmesi gerektiği, 1931 Carta Del Restauro'da *“Madde 7- Eğer bir anıtı sağlamlaştırmak, kısmi veya tam olarak bütünlemek amacıyla, ya da yeniden kullanım nedeniyle ekler yapılması gerekirse, uyulması gereken temel koşul yeni öğelerin en az da tutulmaları, yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalarıdır benzer üslupta bir ek ancak yapının mevcut çizgilerini devam ettirmek ve bezemeden arınmış geometrik anlatımlar söz konusu olduğunda kabul edilebilir.”* şeklinde ifade edilmiştir.

Bir diğer koruma yöntemlerinden biri de yeniden işlevlendirmedir. Tarihsel süreç içerisinde değişen yaşam biçimleri, bazı tarihi yapılar yapılan onarımlar sonucu özgün işlevinde kullanılamamaktadır. Özgün işlevinden farklı bir işlev ile kullanımı devam ettirmek zorunda kalan veya mevcut işlevlerinin iyileştirilmesi gereken yapılar bu yöntem ile tarihi kültürü devam ettirmektedirler (Ahunbay, 2017) (Şekil 2.1). Yeniden işlevlendirme günümüzde oldukça fazla örneği olan bir koruma yöntemidir. Sağlıklı bir işlevlendirme yapıldığı zaman hem yapı hem çevresi daha sağlıklı olarak yaşamaya devam ederler (Şekil 2.2). Ancak yeniden işlevlendirme yapılırken, yapının tasarım ve bütünlüğünün bozulmadan, yapıya fazla yük bindirmeden işlevlendirilmesi oldukça önemlidir (Zakar ve Eyüpgiller, 2015). Tarihi kültürel mirasın taşıdığı değerleri

ve özellikleri eksiltmeden, özgünlüğünü kaybetmeden korunması, ulusal ve uluslararası koruma ölçütlerine göre işlev değişikliği ile kullanımını devam ettirmesi gerekmektedir (Yalaz ve Yıldız, 2020).

Şekil 2.1. Hollanda Selexyz Dominicanen (Özgün İşlev: Kilise, Yeni İşlev: Kitap Satış Mağazası)
(Kaynak: Url 1)

Şekil 2.2. Prag Yaşam Alanı (Özgün İşlev: Bira Fabrikası, Yeni İşlev: Konut)
(Kaynak: Url 2)

Tarihi bir değer taşımayan ancak yapının döneminin kısmen de olsa gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan koruma yöntemlerinin biri de yeniden yapımdır. Tamamıyla yok olmuş bir tarihi eserin, araştırmalar sonucu elde edilen veriler ile tekrar yapılması özel durumlar dışında çok örneklerinin olmadığı bir uygulamadır. Zor durumlarda kullanılan koruma yöntemlerinden bir diğeri ise taşıma kavramıdır. Çeşitli nedenlerle mimari mirasın yerinde korunamayacağı durumlarda yapının belirlenen başka bir konuma taşınması söz konusu olabilir ve yapı bundan sonraki yaşamını orada sürdürmeye devam eder (Ahunbay, 2017). Ancak böyle durumlarda oldukça hassas bir belgeleme çalışması yapılmalı, süreç çok iyi planlanmalıdır. Aksi durumda mimari mirasın özgünlüğü zedelenmiş olup, yok olmaya yine mahkum olmaktadır (Zakar ve Eyüpgiller, 2015). Koruma yöntemlerinden biri olan taşıma işleminin en önemli ve başarılı örneklerinden biri, Mısır'daki Abu Simbel Tapınakları'nın taşınmasıdır. 1959 yılında tapınakların su altında kalma tehdidine karşı taşınma kararı alınmıştır. Daha

sonra detaylı bir planlama ve belgeleme çalışması ile Abu Simbel ve Philae Tapınakları sökülerek başka bir alana taşınmış ve tekrar birleştirilmiştir (Şekil 2.3).

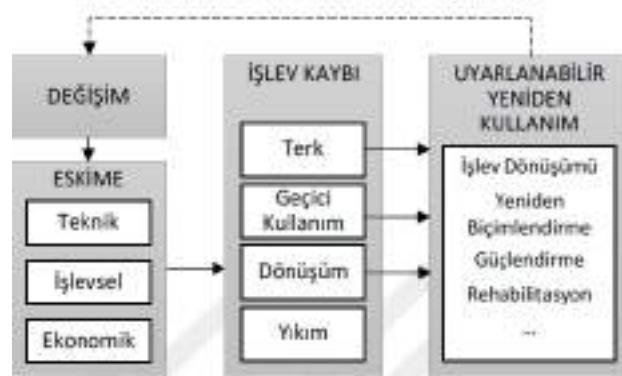
Şekil 2.3. Abu Simbel Tapınakları'nın taşınması
(Kaynak:Url 3-4)

Ancak, bir yapıda hangi koruma yöntemi kullanılırsa kullanılsın, her biri yapıya özgü olarak, en az müdahale gerektirecek şekilde yapılmalıdır. Bu bağlamda öncelikle anıtlarda bozulmaya sebep olan etmenlerin detaylı bir şekilde bilinmesi gerekmektedir ve bu konuda belirli altyapıya sahip uzmanlar tarafından değerlendirilmelidir (Tiryaki, 2012). Sonuç olarak, tarihi kültürel miras, geçmişte yaşamış olan toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini gösteren en belirgin örnekleridir. Böylece korumanın en önemli ve başlıca sebebi bu yapıların tüm insanlığın ortak malı olmasıdır. Kültürel mirasın, geçmişteki yapı tekniğini gösteren, sosyal yaşamın en önemli belgesi olmaları sebebi ile korunmalıdır. Etkin ve sürekli bir koruma ise işlevini yitirmiş olan tarihi yapıların çağdaş yaşam içerisinde farklı bir işlevle yaşatılması ile sağlanmaktadır.

2.2.1. Yeniden işlevlendirme

Tarihi kültürel miras, sahip olduğu tarihî değer, belge değeri, estetik ve mimari nitelikler gibi çeşitli özellikleriyle korunması gereken yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yapıların özgünlüğünün, taşıdığı mimari değerlerin, teknik ve kültürel olarak özelliklerinin korunması çağdaş koruma olarak karşımıza çıkmaktadır (Yalaz ve Yıldız, 2020). Çağdaş korumanın en önemli bileşenlerinden biri olan yeniden işlevlendirme, tarihî kent dokusunun gelişimine katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda toplum için refah yaratacak yeni kullanım alanlarının oluşmasına da olanak tanıyan bir kavramdır (Ijla ve Broström, 2015).

En genel tanımı ile yeniden işlevlendirme, özgün işlevini yitirmiş olan yapıların koruma bakış açısı ile geleceğe aktarılması ve topluma faydalı hale getirilmesi şeklinde ifade edilebilmektedir (Kaşlı, 2009). Yeniden işlevlendirme, tarihi bir yapının günümüzün ihtiyaçları doğrultusunda işlevinin değiştirilerek veya işlevinin genişletilerek, ayakta kalmasını sağlayan aynı zamanda geçmişteki kültürel özelliklerin günümüzde yaşatılmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını amaçlayan bir koruma yöntemidir (İslamoğlu, 2018) (Şekil 2.4). Bullen ve Love (2011)'e göre yeniden işlevlendirme, tarihî, eski, artık kullanılmayan ya da harap olmuş yapıların kullanım ömrünün uzatılması süreci olarak tanımlanır. Bu süreç, yapının yeni işlev taleplerini, sosyo-kültürel ihtiyaçları ve çevresel düzenlemeleri dikkate alarak mevcut yapıyı maksimum ölçüde korumayı ve yeniden kullanmayı amaçlar. Böylece ekonomik, çevresel ve sosyal performans geliştirilir. Plevoets ve Van Cleempoel (2019) ise yeniden işlevlendirmeyi, var olan bir yapıya yeni ya da sürdürülebilir bir iş için kasıtlı dönüşüm olarak tanımlarlar. ICOMOS Türkiye (2013) yeniden işlevlendirmeyi “*Kültür varlığının özgün işlevi dışında başka bir işlev için kullanılması yönünde alınan kararın gerektirdiği müdahalelerin, restorasyon/koruma projesi kapsamında uygulanmasıdır. Bu yeniden kullanım sürecinde yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, özgünlüğü, bütünlüğü ve anlamı saygı görmelidir.*” şeklinde açıklamaktadır.

Şekil 2.4. Yeniden İşlevlendirmenin Kavramsal Çerçevesi
(Kaynak: Giresun Erdoğan, 2022'den uyarlanmıştır.)

Tarihi kültürel mirasa yeniden işlev verilerek kullanılması, yapının her dönem farklı bakış açıları ile yorumlanmasını ve özgün olarak hayatta kalmasını sağlamak adına başvurulmuş bir koruma yöntemidir (Aydın ve Yıldız, 2010). Fakat koruma bakış açısı ile tarihi bir yapıya yeniden işlev vermek bilinen mimari tasarım ilkelerinden

bağımsız bir oluşum olarak değerlendirilmelidir. Mimari tasarım ilkelerinin tam tersine çevreye duyarlı, özgünlüğü bozulmadan, mekansal ve hacimsel olarak mevcut yapıya duyarlı, aynı zamanda koruma ve restorasyon ilkelerine ve yönetmeliklere uygun işlevin verilmesi bu noktada oldukça önemlidir (Özeren, 2018).

Tarihi kültürel mirasın işlevini kaybetmiş olması, işlevsel olarak eskimesi, kültürün değişmesi, ekonomi ve çevresel faktörlerin değişmesi, yeniden işlevlendirmeye yönelik koruma altına alınması gerektiğinin göstergesidir (Altınoluk, 1998). Bu bağlamda çağdaş restorasyon çeşidi olarak kabul edilen yeniden işlevlendirme, kültürel mirasın korunmasını ve bu mirasın toplum ile bütünleşmesini sağlamakta, mimari mirasın kent kimliğine olan katkısı ile toplumu bu çevreye bağlamada büyük etkisi bulunmaktadır (Konsa, 2015). Bu koruma bakış açısı ile aynı zamanda doğal kaynakların tüketimi azalmış olup, daha az maliyetli ve inşaat süresinin de kısılması söz konusu olmaktadır (Winata, Tobing ve Herwindo: 2023).

Yeniden işlevlendirme ile kent kimliğinin güçlenmesi ve tarihi çevrenin yeniden canlanmasına fayda sağlamaktadır (Ijla ve Broström, 2015). Geçmişteki yaşam tarzlarını, kültürü ve sosyo-ekonomik değerleri yansıtan tarihi yapılar, zaman geçtikçe değişen şartlardan, globalleşen dünyadan etkilenmiş ve işlevlerini yitirmiş ise bu noktada yapıları çağdaş kullanıma uyarlamak ve kullanımını devam ettirmek hem yapının hem çevresinin hem de geçmişle olan bağların kuvvetlenmesine vesile olmaktadır. Ayrıca, uyarlanabilir yeniden kullanım yaklaşımları miras binalara uygulandığında, yalnızca binayı korumakla kalmaz, aynı zamanda özgün inşaatçıların çaba, beceri ve özverilerini de korumaya çalışılmış olur (Bullen ve Love, 2011).

Korumanın en önemli stratejilerinden biri, özgün işlevi ile kullanılamayan mimari mirasın yeniden işlevlendirilmesidir (Plevoets ve Cleempoel, 2019). Korumanın en geniş ve sürdürülebilir yönü yeniden işlevlendirme yöntemidir. Yeniden işlevlendirme iki farklı bakış açısı ile değerlendirilmektedir. Birincisi uyarlanabilir yeniden kullanım, ikincisi ise tarihi kültürel mirasa en uygun yeniden kullanım olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım ve Turan, 2012). Tarihi kültürel mirasın temsilcisi olan yapılar, sosyal, geçmişin yaşam şeklini, alışkanlıklarını yansıtmaları ile kültürel, dönemlerinin yapım tekniklerini göstermeleri ile teknolojik gibi birçok değer içerdikleri için korunmalı, korunurken de, geçmiş ve gelecek arasında bir kültür bağı oluşturabilmek adına çağdaş kullanım amacı ile değerlendirilmelidir. Özgün işlevlerini

kaybetmiş yapıların günümüz koşullarına uygun ve yapıldığı dönemin özellikleriyle bağdaşan yeni bir işlevle yaşatılması ile etkin ve sürekli koruma sağlanması mümkün olacaktır. Böylece çevresel olarak da toplum ile etkileşimi devam eden, bulunduğu bölgenin canlanarak önemini kaybetmeden varlığı sürdürülebilmektedir (Kaşlı, 2009).

Kentlerde sürdürülebilirliği ve yaşam kalitesini artırmaya yönelik olarak, uyarlanabilir yeniden kullanım yoluyla gerçekleştirilen kentsel yenilemeye dair üç temel yaklaşım açıklanmaktadır:

- Terk edilmiş binaların ve alanların yeniden işlevlendirilmesi yoluyla yeni yapı tipolojilerinin geliştirilmesi,
- Miras alanlarının kentsel parklara dönüştürülmesi,
- Uyarlanabilir yeniden kullanıma yönelik kullanıcı odaklı, yani ‘yerel’ yaklaşımların benimsenmesi. Bu yaklaşımlar, hem mevcut yapı stoğunun değerlendirilmesini sağlar hem de toplumsal ve çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunur (Plevoets ve Cleempoel, 2019).

Tarihi yapıların varlığı insanların geçmişle olan güçlü bağların desteklenmesini sağlar, önemli olaylara ve tarihlere tanıklık etmiş olmaları ile de yine insanlar üzerindeki etkisi çok büyüktür. İnsanların güvenlerini arttıran, sosyal istikrarı ve kurumları temsil ederler. (Bloszies, 2012). Bu bağlamda yaşamın devamı için günümüzde enerji kaynaklarının ne kadar verimli olarak kullanılması gerekiyorsa, kültürel varlıkların da sürdürülebilirliğini sağlamak aynı oranda öneme sahip hale gelmiştir (Say Özer ve Özer, 2011). Çünkü insanoğlu doğal kaynakları ne kadar hor kullandı ise tarihi yapı ve merkezleri de aynı şekilde kullanmış, doğal afetlerle beraber bu yapılar günümüze kadar harap olmuştur (Öksüz Kuşçuoğlu ve Taş, 2017).

Geçmişten günümüze teknolojik ve bilimsel gelişmelerin meydana gelmesi ile inşaat tekniklerinin yenilenmesi, ekonomik ve kültürel olarak meydana gelen değişimler tarihi kültürel mirasın özgün işlevini yitirmesine neden olmaktadır (Saraç ve Tanrısever, 2018). Değişen kültürel özelliklerin geçmişten günümüze evrilmesini örnekleyen bu yapıların toplum ile bağının kopmadan geleceğe aktarılması gerekmektedir. Bu bağ ancak yapıları yeniden kullanıma açmayı sağlamak ile olabilmektedir (Kaşlı, 2009). Yeniden işlevlendirme sayesinde tarihi kültürel miras daha da yüceltilerek korunur ve “yaşayan birer varlık” haline gelmesi sağlanır. Tarihi kültürel mirasın işlevinin

değiştirmek ve insanların bu yapıları tekrar kullanmasını sağlamak ile hem yapı özelinde hem de çevresel olarak çağdaş korumanın hedefleri yerine getirilmiş olur (Altınoluk, 1998).

Korumada sürdürülebilirliğin sağlanması en temel anlamda tasarım yapılacak yere ait özelliklerin bilinmesi ve o alanda bulunan tarihi alanların tekrar nasıl değerlendirileceğini bilmek ile mümkündür (Say Özer ve Özer, 2011). Bu bağlamda tarihi mirası korumak öncelikli ilke, yeniden işlevlendirilmesini sağlamak ise koruma için bir araç olmalıdır. Koruma yöntemlerinden birisi olan yeniden işlevlendirme uygulanırken, yapıda bulunan mekanların yeni işleve ne oranda cevap verdiği ve yeniden kullanıma ne oranda adapte olacağının iyi belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca bu mekan ve yeni işlevin uyumu, uluslararası bir kural olan geriye dönülebilirlik uygulamalarına da bağlı kalmasını sağlamaktadır (Yaldız ve Asatekin, 2016). Yapının değişecek olan doluluk oranındaki değişiklik, işlevin kapsamı ve bu bağlamda yapıya uygulanacak olan dikey ya da yatay eklemelerin olup olmadığının tespiti de yapılmış olmaktadır (Bloszies, 2012). Yapılması öngörülen bu eklerin tarihi yapının kütleli etkisine ne şekilde yansıtacağı, bağlı kalması veya zıtlık oluşturmaları kararının iyi verilmesi gerekmektedir. Yeniden işlevlendirme sırasında doğru kararlar verebilmek için, yapının mekansal, fiziksel, yasal, teknik ve çevresel özelliklerinin dikkate alınması önemlidir (Apaydın ve Eren, 2013). Ancak sadece yeniden işlevlendirmek tek başına yeterli olmamaktadır. Belirli aralıklarla yapıların bakım ve onarımlarının devam etmesi de temel koruma unsurlarından birisidir. Yeniden işlevlendirme, bakım ve onarım yapılırken de yapının kimliğine, mimarisine ve tarzına saygılı olunması da oldukça önemlidir (Eroğlu ve Yaldız, 2006). Yapılan her müdahale mirasın ana fikrini etkilemeyecek şekilde yapılmalıdır. Bu şekilde bir koruma yapıyı zaten güçlendirecek, en verimli şekilde hizmet vermesini sağlayacak ve kültürel önemini arttıracaktır (Yıldırım ve Turan, 2012). Başarılı miras müdahaleleri olumlu kentsel, çevresel ve sosyal sonuçları tetikler ve yeni işlevler ve yeni sosyoekonomik aktörler aracılığıyla kentsel alanların yeniden canlandırılmasına yardımcı olur (Spina, 2021).

Korumanın bir bileşeni olan yeniden işlevlendirmeye pek çok yapı örnek olarak gösterilebilir. Bu bağlamda, Polonya’da yer alan Leszczynski Antoniny Malikanesi’ne ait çiftlik binalarının günümüzde yeniden işlevlendirilerek bir Rehabilitasyon Merkezi’ne dönüştürülmesi, dikkat çekici bir örnek olarak öne çıkmaktadır. (Şekil 2.5).

Şekil 2.5. Malikane Yeniden İşlevlendirme
(Kaynak: Url 5)

Yeniden işlevlendirmeye dünyadan bir diğer örnek ise İspanya’da bulunan Sant Sadurní d’Anoia Kültür Merkezi ve Arşiv Kütüphane binasıdır. Özgün işlevi eğitim yapısı olan bu bina, yeniden işlevlendirme süreciyle kültür merkezine dönüştürülmüştür. Özgün işlevine benzer bir işleve hizmet etmeye devam etmesi nedeniyle yapıya fazla müdahalede bulunulmamış; yeni işlevin gerektirdiği mekânlar ise çağdaş bir ek yapı tasarımıyla karşılanmıştır. (Şekil 2.6).

Şekil 2.6. Yeniden İşlevlendirilen Eğitim Yapısı
(Kaynak: Url 6)

12-13. yy'da yapıldığı tahmin edilen ve Konya'da bulunan Ali Gav Medresesi de günümüzde yeniden işlevlendirme ile kullanılmakta olan bir tarihi yapı olarak örneklendirilebilir (Şekil 2.7). Komek Gelenekli Sanatlar Merkezi olarak kullanılan yapı çağdaş ek yapıya başarı bir örnektir. Tarihi yapıya uygulanan cam kubbe tamamen yıkılmış olan kubbenin özgünlüğünü bozmamak adına ve yapıyı çevresel etkilerden korumak amaçlı yapılmıştır (Parlak ve Yıldız, 2020). İkinci derece tarihi eser olan İstanbul Tuz Ambarı da günümüzde reklam ofisi olarak kullanılan örnek yapılardan birisidir (Şekil 2.8) (Büyükarıslan ve Güney, 2013).

Şekil 2.7. Medrese Eski ve Yeni Cephe
(Kaynak: Parlak ve Yıldız, 2020)

Şekil 2.8. Tuz Ambarı Eski ve Yeni Hali
(Kaynak: Büyükarıslan ve Güney, 2013)

Dünya ve Türkiye’de uygulanmış olan bu yeniden işlevlendirme örneklerine de bakacak olursak, mirasa uygun bir yeniden işlevlendirme, tarihi ve kültürel bir miras olan yapıların özelliklerine saygılı, mirasın özgünlüğünü koruyan ve gelecek nesiller için çağdaş bir geçiş süreci oluşturan bir koruma yöntemidir. Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken en önemli unsur, koruma ile işlev dönüşümü arasında doğru bir bağ kurmak ve mirasın değerlerinin kaybedilmesini engellemektir.

2.2.2. Yeniden işlevlendirmenin tarihsel gelişimi

Tarihi süreç içerisinde kültürel ve sosyal anlamda ülkelerin ekonomik, kurumsal, kültürel, yönetim sistemleri, teknolojik anlamda ulaşım sistemleri, üretim, yapı tesisat teknolojileri, fiziksel olarak ise kentsel doku, üçüncü boyutta değişim, strüktür malzemelerinde farklılıklar meydana gelmektedir (Uysal, 2004). Bu bağlamda mevcut yapılar işlevini yitirir veya mevcut işlev için yapı yetersiz kalır. İşlev bağlamında kullanılamayacak yapıların yeniden işlevlendirilmesi, hem korumayı destekler hem de bu yapıların kaybedilmesini engellemede önemli bir rol oynar (Bloszies, 2012). Aslında bu yapıların meydana gelen değişimler doğrultusunda tekrar kullanılması tüm dünyada ele alınmış ve antik çağlardan beri de uygulanan bir yöntemdir (Eroğlu ve Yıldız, 2006).

Yeniden işlevlendirme kavramının kökeni 19.yüzyılda İngiltere’de Sir George Gilbert Scott ve Fransa’da Jhon Ruskin ve Willam Morris’e kadar dayanmaktadır. Yeniden işlev ile ilgili olarak en erken gelişimlerden biri, Madrid Konferansı Tavsiye Kararları: Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresi (RIBA, 1904)’dir. Riba Konferansı’nın 3. maddesinde “*Mimarlıkta ise yararlık, güzelliğin esaslarından biri olduğu için, yaşayan eserler yeniden kullanılmalrı için onarılmalıdır.*” ifadesi ile ilk defa yeniden işlevlendirmenin kavramı gündeme gelmiştir.

1931 Atina Konferansı'nda yapıların varlıklarını sürdürebilmeleri için işlevsel olarak kullanılmalarını, ancak bu kullanımın, yapının estetik ve tarihî kimliğine saygılı bir amaç doğrultusunda olmalısı gerektiği görüşülmüştür. Yine aynı yıl Carta Del Restauro'da ayakta kalan anıtlara, yalnızca özgün işlevinden bütünüyle uzaklaşmayan ve gerekli uyarlamaların yapının özgün değerlerine zarar vermeyecek şekilde gerçekleştirilebildiği durumlarda yeni işlevler verilmesinin kabul edilebileceği belirtilmiştir.

1951 yılında Türkiye'de toplanan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nda tarihi kültürel mirasın korunması amacının yanında yaşaması için de yeniden işlevlendirilebilecek olması görüşülmüştür. Venedik Tüzüğü'nde (1964) yeniden kullanım *“Tarihi yapıların kabul edilebilir yaşam standardına ulaştırılırken özgünlüklerinin ve mimari karakterlerinin zarar görmemesi”* yönünde ifade edilmiştir.

1975 Amsterdam Bildirgesi'nde, yerel kimliğin korunması açısından mirasın önemine dikkat çekerken, aynı zamanda kentleri daha yaşanabilir kılmak amacıyla miras yapılarının yeniden işlevlendirilerek değerlendirilmesinin gerekliliği de vurgulanmaktadır (Plevoets ve Cleempoel, 2019). 1982 yılında kabul edilmiş UNESCO'nun Dünya Miras Sözleşmesinin beşinci maddesinde ise *“Kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir işlev vermeyi ve bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dahil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsemek”* ibaresi ile de yeniden işlevlendirmenin önemi vurgulanmıştır. Özellikle 1980'lerden itibaren, terk edilmiş alanların, eski endüstriyel bölgelerin ve tarihi kent merkezlerinin yeniden geliştirilmesi ile bireysel anıtların yeniden işlevlendirilmesi, Avrupa ve Kuzey Amerika'da kentsel gelişimin yaygın bir yöntemi haline gelmiştir. Bu yaklaşım, yalnızca estetik olarak güzel yapı ve anıtlara hayranlık duymaktan öte; atalarımızın yaşam biçimini ve değerlerini, inşa ettikleri çevre aracılığıyla tanımak ve takdir etmek anlamına gelmektedir.

1987 Washington Tüzüğü'nde *“Yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent veya kentsel alanın karakteriyle uyumlu olmalıdır. Bu alanların çağdaş yaşama uyarlanması için gerekli teknik servislerin getirilmesi veya iyileştirilmesi işlemleri özenle yapılmalıdır.”* Şeklinde ifade ile yeniden işlevlendirmenin tarihi kültürel miras için nasıl olması gerektiği vurgulanmıştır. 2011 yılında kabul edilen Dublin ve Valetta ilkelerinde de tarihi kültürel miras alanlarını ve yapılarını sürdürülebilir şekilde korumanın en uygun

yolu, özgün işlevlerinin devam ettirilmesi ya da yapının niteliklerine uygun yeni işlevlerin kazandırılması üzerinde durulmuştur.

2013 ICOMOS Türkiye toplantısında da yeniden işlevlendirmeye yer verilmiş ve “Kültür varlığının özgün işlevi dışında başka bir işlev için kullanılması yönünde alınan kararın gerektirdiği müdahalelerin, restorasyon/koruma projesi kapsamında uygulanmasıdır. Bu yeniden kullanım sürecinde yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, özgünlüğü, bütünlüğü ve anlamı saygı görmelidir.” Şeklinde ifade edilmiştir. 2023 yılına kadar da koruma alanında alınan birçok kararda da yeniden işlevlendirmeye yer verilmiş ve önemi vurgulanmıştır. 2023 yılında ise Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulanması için kabul edilen kılavuz ilkeler de tarihi kültürel mirasın, ekolojik açıdan da sürdürülebilir yaklaşımları destekleyebilecek nitelikte olduğunu, aynı zamanda bu varlıkların, ilgili toplulukların yaşam kalitesi ile toplumsal refahını artırmaya yönelik mevcut ya da önerilen çeşitli kullanım biçimlerine de olanak tanıdığı belirtilmiştir.

Yukarıda belirtildiği gibi tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi konusunda geçmişten günümüze kadar dünyada ve Türkiye’de çeşitli toplantıların yapılmış ve tüzüklerin, mevzuatların çıkmasına sebep olmuştur. Ayrıca uygun yapıldığı takdirde korumanın en önemli yöntemlerinden olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Tablo 2.6’da yeniden işlevlendirmenin önemini ve korumanın başarılı olabilmesi için en iyi yöntemlerden biri olduğunu belirten ulusal ve uluslararası kanun, tüzük ve kararlar derlenerek gösterilmiştir.

Tablo 2.6. Yeniden İşlendirmenin Mevzuatlardaki Yeri

1904	Riba Konferansı	<i>Madde 3: Mimarlıkta ise yararlık, güzelliğin esaslarından biri olduğu için, yaşayan eserler yeniden kullanılmaları için onarılmalıdır.</i>
1931	Atina Konferansı	<i>Yapıların yaşımlarını sürdürebilmeleri için kullanılmaları önerilir, ancak bu kullanım onların estetik ve tarihi kimliğine saygılı bir amaca dönük olmalıdır.</i>
1931	Carta Del Restauo	<i>Madde 4: Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanım verilmesi kabul edilebilir.</i>
1951	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu	<i>Koruma amacının yanı sıra tarihi alanın yaşaması adına onarılarak yeniden işlevlendirilmesi.</i>

1964	Venedik Tüzüğü	<i>Madde 5: Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.</i>
1972	Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi	<i>Madde 5: a) Kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir işlev vermeyi ve bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dahil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsemek;</i>
1972	Milli Düzeyde Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Tavsiye Kararları	<i>Madde 22: Ayrıca kültürel ve doğal mirasın bu unsurları uygun durumlarda restore edilerek uygun ise önceki işlevlerine ya da verilecek yeni uygun bir işleve kavuşturulmalı ve böylece kültürel değerinin yitirilmesi önlenmelidir. Madde 32: Üye Devletler artık orijinal amaçları için kullanılamayacak tarihi bina grupları için uygun kullanımlar bulmalıdır.</i>
1975	Amsterdam Bildirgesi	<i>Tarihi yapılara çağdaş yaşamın gerekleriyle ilişkili yeni işlevler verilebileceği gösterilmiştir. Yapılara, onların karakterine, saygı göstermeyi ihmal etmeden çağdaş yaşamın gereklerine uyan işlevler vermeli; böylece yaşatılmalarını garanti altına almalı;</i>
1976	Tarihi Bölgelerin korunması ve Çağdaş Rolü Hakkındaki Tavsiye	<i>Madde 33: Koruma ve yenilemeye canlandırma aktiviteleri eşlik etmelidir. Kültürel bir canlandırma politikası tarihi alanları kültürel aktivite merkezi haline getirmeli ve etraflarındaki toplumların kültürel gelişiminde onlara merkezi bir rol vermelidirler.</i>
1982	UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi	<i>Madde 5: Kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir işlev vermeyi ve bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dahil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsemek</i>
1985	Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi	<i>Madde 11: Korunan varlıkların, çağdaş hayatın gereksinimleri gözönüne alınacak şekilde kullanımı, Uygun olan durumlarda, eski binaların yeni kullanımlara intibaklarını teşvik etmeyi taahhüt eder.</i>
1987	Washington Tüzüğü	<i>Madde 8: Yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent veya kentsel alanın karakteriyle uyumlu olmalıdır. Bu alanların çağdaş yaşama uyarlanması için gerekli teknik servislerin getirilmesi veya iyileştirilmesi işlemleri özenle yapılmalıdır.</i>
1991	Yirminci Yüzyıl Mimari Mirasının Korunması Hakkında Tavsiye Kararı	<i>Günümüz yaşamının ihtiyaçlarını göz önüne alan yeni kullanımlar teşvik edilmelidir, böylece yeni kullanımın tam olarak korumalarını haklı çıkaran mimari veya tarihi anlamla ters düşmemesi şartıyla terk edilmesine izin verilmez.</i>
1991	Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi	<i>Kültürel veya müze amaçlı veya ekonomik, ticari veya konut amaçlı olarak kullanmalıdır. Günümüz yaşamının ihtiyaçlarını karşılayacak Yeni kullanımlar bulmaya teşvik edilmelidir. Böylece binaların sahipsiz kalmasına, mimarisine karşı olan yeni kullanım şartlarına veya korunmanın nedeni olan tarihsel öneminin bozulmasına izin verilmez.</i>
1999	Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü	<i>Madde 5: Geleneksel yapıların yeni işlevlere uyarlanması ve yeniden kullanımında, yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, bütünlüğü, karakteri ve biçimi saygı görmelidir.</i>
2003	Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler	<i>Madde 1.4: Bir kullanım veya işlev değişikliği önerildiğinde, bütün koruma kuralları ve güvenlik koşulları dikkate alınmalıdır. Madde 3.13: Müdahale mimari, strüktür, tesisat ve işlevsellik konularının değişik yönlerine gerekli ağırlığı verecek şekilde biçimlenen bir bütünlüğe planın sonucu olmalıdır.</i>

2011	Dublin İlkeleri	<i>Madde 10: Endüstri mirası alanları ve yapılarının sürdürülebilir biçimde korunması için en uygun yol özgün kullanımlarının sürdürülmesi veya uygun yeni kullanımlar bulunmasıdır. Yeni kullanımlar sitin ilginç özelliklerine, donanımına, ulaşım ve etkinlik dağılımı özelliklerine saygı göstermelidir.</i>
2011	Valetta İlkeleri	<i>Yeni bir etkinlik getirilmeden önce, ondan yararlanacak olanların sayısının, kullanım süresinin, mevcut işlevlerle uyumunun ve geleneksel yerel faaliyetlere etkisinin ne olacağının değerlendirilmesi gerekir. Yeni işlevler tarihi kentin ünük ve yenilenemez bir ekosistem olduğu düşüncesine koştur olarak, sürdürülebilir gelişme ihtiyacını da karşılamalıdır.</i>
2013	ICOMOS Türkiye	<i>Kültür varlığının özgün işlevi dışında başka bir işlev için kullanılması yönünde alınan kararın gerektirdiği müdahalelerin, restorasyon/koruma projesi kapsamında uygulanmasıdır. Bu yeniden kullanım sürecinde yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, özgünlüğü, bütünlüğü ve anlamı saygı görmelidir.</i>
2013	Burra Tüzüğü	<i>Madde 24.2: Bir yerin manevi değerleri de dahil olmak üzere önemli anlamlarına saygı göstererek yeniden kullanımı için fırsatlar araştırılmalı ve uygulanmalıdır.</i>
2014	20. yy Mimari Mirasın Korunması için Yaklaşımlar	<i>Madde 5.1: İşlev değişikliği önerildiğinde ise mirasın kültürel önemini koruyacak bir yeniden kullanım bulunmasına dikkat edilmelidir.</i>
2017	Yeni Delhi Belgeleri	<i>Bir alanın kültürel öneminin olumsuz etkilenmemesi şartı ile performansını ve işlevselliğini arttıran müdahaleler yapılabilir. Kullanım değişikliği göz önüne alındığında, kültürel önemi koruyan uygun bir yeniden kullanım bulmaya özen gösterilmelidir.</i>
2020	Avrupa İçin Kültürel Mirasın Kazandırılması Çalışması	<i>Kültürel mirasın yenilikçi kullanımını teşvik ile entegrasyonuna ve çevreye uyumu, katılımı sağlanmış olur. Pek çok tarihi varlık işlevsel olarak fazlalık tehlikesiyle karşı karşıya; artık ibadet için kullanılmayan kiliseler, çiftlikler, artık tarım için kullanılmayan binalar, artık imalat için kullanılmayan fabrikalar... Bu tür yerlerin alternatif kullanımlara dönüştürülmesi genellikle o kadar harikadır ki.</i>
2023	Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulanması için Operasyonel Kılavuz İlkeler	<i>Madde 119: Varlıklar, ekolojik ve kültürel açıdan sürdürülebilir olan ve ilgili toplulukların yaşam kalitesini ve refahını arttırabilecek çeşitli devam eden ve önerilen kullanımları destekleyebilir.</i>

Tüm yeniden işlevlendirmeye yer veren mevzuat, tüzük ve yönetmeliklere bakıldığında tarihi kültürel mirası korumak öncelikli ilke, yeniden kullanımını sağlamak ise koruma için bir araç olduğu görülmektedir (Yaldız ve Asatekin, 2016). Günümüzde çağdaş koruma, tarihi mirasın kullanılarak korunması üzerine bir yaklaşımdır. Bu nedenle tarihi kültürel miras yapılarının yeniden kullanılarak çağdaş yaşama katılmaları gerekmektedir.

2.2.3. Yeniden işlevlendirmeyi gerektiren nedenler

Koruma yöntemlerinin en önemli parçası olan yeniden işlevlendirmede amaç, mimari mirasın özgünlüğünü koruyarak, yapının çağdaş yaşamın ve geleceğin yaşam standartlarına hizmet etmesini sağlamaktır (Koçan ve Çorbacı, 2012).

Mimari mirasın yeniden işlevlendirilmesi ile yapı için sadece koruma sağlanmayıp aynı zamanda mimari, çevresel, kültürel ve tarihi niteliklerine ve mevcut yapı stoğunun değerlendirilmesi alanında ekonomik niteliğine katkıda bulunmak da sağlanmaktadır. Mimari miras yapıları sosyal, kültürel ve teknoloji gibi birçok değer taşıdıkları korunmalı, bu esnada ekonomik, sosyal ve çevresel faydalar sağlanması açısından yeniden kullanılmalıdır (Li, Zhao, Huang ve Law, 2021). Mimari miras yapıları, yaşanmışlıkların mekana yansımaları, toplumun yapı ve çevresi ile ilgili bilgilerinin nesnel halidir. Miras üzerindeki izler, toplumun yapısını oluşturan ana öğeler ve toplum kimliğidir. Bu bağlamda mimari mirasın yeni işlevlerle çağdaş yaşama katılması, çevresine de ekonomik, sosyal ve kültürel katkılar sağlamaktadır (Yıldız, 2013). Ayrıca tarihsel çevrenin korunması, uluslararası düzeyde çeşitli anlaşmalar ve yasalarla çerçevelenmiş olup yalnızca fiziksel bir süreç değil, aynı zamanda toplumsal bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır (Eral Kavraloğlu ve Altınörs Çırak, 2017). Aynı zamanda;

- Mimari mirasın yeniden kullanımı, geçmiş dönemlere ait olan teknoloji ve malzemelerin mimari alanda değerlendirilmesini,
- Kültür mirası olan yapıların günümüzde erişilebilir kalmasını sağlayarak sürdürülebilirliğin sağlanmasını,
- Mirasın özgün işlevinden farklı bir kullanımla gelecek nesiller için dönüştürülebilir olmasını içermektedir.

Tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi, çok yönlü faydalar sağlamaktadır. Bu süreç, yapının korunmasına katkı sağlarken aynı zamanda kültürel sürekliliği destekler, toplumsal değişimi sürdürülebilir kılar, ekonomik değer üretir ve çevresel açıdan da önemli avantajlar sunar. Böylece hem yapının fiziksel varlığı korunmuş olur hem de kültürel, toplumsal, ekonomik ve çevresel düzeyde katkılar sağlanır. Sonuç olarak mimari miras yapıları;

- Tarihsel/Kültürel nedenler; tarih ve kültürün en önemli göstergesi olan yapıların toplum ile ilişkisinin devamlılığı için,
- Toplumsal değişim: mekansal ihtiyaçların değişmesi tarihi kültürel mirasın işlevinin günlük ihtiyaçlara cevap verememesine sebep olduğu için,

- Ekonomik nedenler; yeniden işlev verilmesi, yeniden bir yapı inşa etmekten çok daha ekonomik olduğu için,
- Çevre faktörü; anıtsal yapıların çevresi ile ilişkisinin devamlılığı için yeniden işlevlendirilmelidir (Kaşlı, 2009).

Çağdaş koruma yöntemi olan yeniden işlevlendirme hem toplumsal anlamda hemde yapısal anlamda birçok faydaları bulunmaktadır. Bu faydaları özetlemek gerekirse;

- Tarihi yapıları korumak ve yaşatmak,
- Gelecek kuşaklara aktarmak,
- Sosyo- Kültürel anlayışın gelişmesini sağlamak (Yıldırım ve Turan, 2012),
- Yapının dönemine sahip çıkmak, dönemi anlatmak, insanlara öğretmek (Altınoluk, 1998),
- Mevcut yapı stoğunun kullanılarak hem ekonomik hemde bina kullanılabilirliğinde avantaj sağlamak,
- Yakın çevresini canlandırmak, çöküntü bölgelerinin oluşmasını engellemek,
- Hem yapısal hem ekonomik sürdürülebilirliğin artması şeklinde sıralayabiliriz (Ijla ve Broström, 2015).

2.2.4. Yeni işlev seçimini etkileyen faktörler

Bir mimari mirasın yeniden işlevlendirilmesinde öncelikli olarak ele alınması gereken çeşitli faktörler bulunmaktadır. Mimari mirasın fiziksel, sosyal, çevresel ve ekonomik faktörleri bu bağlamda önemlidir (Yıldırım ve Turan, 2012). Bunlar, yapıya uygulanan işlev değişikliğinin başarılı olabilmesini ve yapının özgünlüğünü koruyarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlamanın yanında mirasın ve çevresinin, yasal hükümlülüklerin getirdiği çeşitli faktörler ile de desteklemektir. Bu faktörlerin sadece birinin değil hepsinin derlenerek bir yeni kullanımın belirlenmesi gerekmektedir (Spina, 2021).

Bu bağlamda, yapıya uygun işlev seçilirken mirasın yasal statüsü ve yeni işlevi doğrultusunda yapılacak olan müdahale sınırlarının iyi belirlenmiş olması öncelikli koşuldur. Yapının çevresi, mimari özellikleri, anıt özelliği, mekansal oluşumları, hacim boyutu, işlev ilişkilerinin kurgusu, mevcut özellikleri (bozulma, strüktür vb.), yerel yönetimlerin kararları, yatırımcıların durumları ve kullanıcı ihtiyaçları bir bütün olarak analiz edilmelidir. Tüm bu analizler yapıldıktan sonra yeni işlev kararı alınmalıdır. Yeniden işlevlendirme basit ve geri dönülebilir şekilde, mekansal ve strüktürel olarak doğru entegre edilerek yapılmalı, müdahale sadece gerekli ihtiyaç doğrultusunda sağlanmalıdır. Mimari mirasa müdahale edilirken, yapının mimari üslubuna, plan şemalarına, mekan ve strüktür özelliklerine ve çevresi ile olan bağına bakılmalı, her yapı için kendi özelinde kararlar alınmalıdır (Mısırlısoy ve Günçe, 2016).

Öncelikle yapının getirdiği fiziksel özelliklerin analizinin iyi yapılması gerekmektedir. Yapının en, boy, yükseklik ve derinlik özelliklerinin yani hacimsel potansiyellerinin özellikleri, yapının mekansal oluşumu, mevcut işlevsel kurgusu, yapının strüktür ve kabuğunun mevcut özellikleri, yeni kullanıcı ve işlev seçimi için öncelikli olarak değerlendirilmesi gereken unsurlardır. Yapının çevresel olarak bulunduğu bağlam, erişilebilirliği, servis hizmetleri (op vs), teknik altyapısı, görünüşü, etrafında bulunan rekreasyon alanlarının oranının da yeni işlev değerlendirmesi için etken özellikleridir. Yeni kullanım için kullanılacak olan finansal ve ekonomik özellikler de yeni işlev için önemli bir etmendir. Yerel yönetimlerin ve çeşitli otoritelerin koşulları, yatırımcıların ve yapı sahibinin durumları, hükümet politikaları ve hesaplanması gereken maliyetler, yeni kullanım için etken olan faktörlerdir. Ayrıca, koruma ve yeniden kullanım için yürürlükte olan mevzuat ve tüzüklerin belirlediği sınırların irdelenmesi ve yapının yasal statüsünü, doğru bir yeni kullanım için üzerinde durulması gereken etmenlerdir (Yaldız, 2013).

Tablo 2.7’de görüldüğü gibi, yeniden işlevlendirmede kuramsal, yasal, kültürel, çevresel, mimari, teknik ve kullanıcı gibi temel belirleyicilerin olduğu görülmektedir. Çalışmanın yöntem bileşenleri bu temel belirleyiciler ile oluşturulmuştur. Bu bağlamda yasal ve tarihsel belirleyiciler yeniden işlevlendirmede önemli unsurlar olmakla beraber kültürel faktörler ve taşıdığı değerler yeniden kullanımda analiz edilmesi gereken özelliklerdir. Tarihi kültürel mirasın kent içerisindeki yeri, çevresi ve erişilebilirliği yeni verilecek işlevi belirleyici faktörlerdendir. Ayrıca çalışma kapsamında oluşturulan bileşenler içerisinde yapının mimari özellikleri, mekansal kurgusu, hacimsel boyutları

vb özellikleri de tarihi kültürel mirasın sürekliliği için en önemli bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapının strüktür özellikleri ve günümüzde kullanılacak olan güncel aydınlatma, güvenlik ve ısıtma sistemlerine uyarlanabilirliği de yeniden kullanıma etki eden bileşenlerden birisidir. Yapının verilen işleve göre kullanıcı sayısı, yapıda kalma süresi, yeni işlev verildikten sonra yaşamını hem kendisi hem de kullanıcı memnuniyeti için devam ettirebilmesi bu belirleyicilere bağlı olduğu görülmektedir.

Tablo 2.7. Tarihi Kültürel Mirasın Yeniden İşlevlendirilmesinde Belirleyici Faktörler (Yaldız, 2013'den uyarlanmıştır)

1	Kuramsal Faktörler	-Koruma
2	Yasal Faktörler	-Yasa, yönetmelik ve tüzükler -Ulusal ve uluslararası politikalar
3	Kültürel Faktörler	-Yapı yaşı -Kültürel mirasın taşıdığı değerler
4	Çevresel Faktörler	-Kent içerisindeki yeri -Yapılı çevre -Erişilebilirlik (yaya-taşıt-toplu taşıma vb) -Otopark imkanı
5	Mimari Faktörler	-Yeni işlevin eylem analizi /kullanılacak donatılar -Mevcut yapının mekansal boyutları -Mevcut yapının iç mekan kurgusu -Mevcut yapının cephe tasarım özellikleri -Yeni işlev mekansal boyutları -Yeni işlev iç mekan kurgusu -Yeni işlev cephe tasarım özellikleri
6	Teknik Faktörler	-Yapı strüktürü -Güncel sistemlere uyabilme -Aydınlatma, ısıtma sistemi -Güvenlik
7	Kullanıcı Faktörleri	-Kullanıcı istekleri -Kullanıcı yoğunluğu

Yeniden işlevlendirme, koruma kavramının vazgeçilmez bir ögesidir. Bu bağlamda yapıları korumakla beraber çağdaş yaşama daha verimli bir şekilde katılması, doğru işlev değişikliği ile mümkün olmaktadır.

2.3. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı

Osmanlı tarihinde ilk defa imtiyazlar ekonomik olarak 16. yüzyıl sonlarında İmparatorluğun en güçlü olduğu dönemde (Georgeon, 2020) başlamıştır. Batı'ya karşı sağlanan bu imtiyazlar sonraki yüzyıllarda Osmanlı'nın gelişmesini engellemiş ve daha çok Batılı devletlere bağlanmasına sebep olmuştur (Aslanoğlu, 2010). Daha sonra Sanayi Devrimi ile dünyada değişmeye başlayan her türlü gelişmeye yetişmekte zorlanmış ve tüm bu makineleşme sürecinin gerisinde kalmıştır. Üretimin de hızlanması

ile dünyada dış ticaret artarken Osmanlı İmparatorluğu'nun sanayisi buna yetişememiştir (Sıkıçakar, 1991). Devlet büyükleri meydana gelen bu kötü değişimlerden ötürü 1720'li yıllarda yaklaşık seksen kişiden oluşan bir heyet oluşturarak Avrupa'ya keşfe göndermiştir (Hasol, 2017). Bunun yanında İmparatorluk meydana gelen bu gerilemeyi önlemek adına Batı ile ticari anlaşmalar imzalamaya başlamıştır. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'nun sahip olduğu ticari ağ yavaş yavaş Batılı ülkelerin eline geçmiş, İmparatorluk dış ülkelere borçlanmaya başlar hale gelmiştir. Bu anlamda bakıldığı zaman aslında Osmanlı hiçbir zaman Batı ülkelerine özenmemiş sadece geçmişten itibaren yavaşça Batı ülkelerine mecbur bırakılmıştır (Sıkıçakar, 1991).

Sonraki dönemlerde de Fransız Devrimleri'nin meydana gelmesi ile birçok kültürü bünyesinde barındıran İmparatorlukta çatışmalar çıkarmıştır (Yavuz, 1976). Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimindeki çatışmaları sonlandırmak ve askeri alanda gelişen yetersizlikleri gidermek adına ilk olarak I. Mahmut döneminde ıslahatlar yapılmaya başlanmış, I. Abdülhamit ve III. Selim dönemlerinde de devam etmiştir (Alpagut, 2005). 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı, Batılılaşma kararının ilk ilan edildiği zaman olarak tarihte yerini almış ve Türkçülük fikrinin temelleri de atılmıştır (Karaer, 1992). Daha sonra II. Abdülhamit'in yönetime geçmesi, I. Meşrutiyet'in de ilan edilmesi ile yönetim sisteminde de Batılılaşmaya gidilmiştir.

Ancak Tanzimat Fermanı ile aynı zamanda da ülkenin aydınları da bir araya gelmeye başlamış, hem Batı gelişmelerine ayak uydurarak ülkenin geri kalmaması gerektiğini ama aynı zamanda da bağımsız bir ülkeye sahip olunması gerekliliğinin temellerini de atmıştır (Kasaba, 2014). 1908 yılına gelindiği zaman II Meşrutiyet ilan edilmiş, bu aydınlar da resmi olarak ilk topluluğu oluşturmuşlar ve İttihat ve Terakki Partisi'ni kurmuşlardır. Topluluğun amacı, Müslüman bir Türk Ulusunun varlığını desteklemekle birlikte siyasi, toplumsal ve kültürel bağımsızlığında korunmasını desteklemişlerdir (Kayın, 2008). Bu topluluk daha sonra biraz daha evrilerek "Türklük" kavramının oluşmasına, ortak bir dinin yerine ortak tarih, dil ve kültürün savunulmasında etkili olmuştur (Alpagut, 2005). Mimari de bu gelişmelerden etkilenmiş ve ortak tarihi yansıtan bir mimari üslubun ortaya çıkmasına da sebep olunmuştur. Çünkü ülkenin aydınları olan İttihat ve Terakki Partisine mensup birçok mühendis ve mimar bulunmaktadır (Şenyurt, 2011). İlk reform hareketi askeri alanda başlamış, ardından ihtiyaç duyulan diğer alanlara da yayılmıştır. Bu reformlar, yaşam biçimlerinde

değişikliklere yol açmış ve buna bağlı olarak mimari ihtiyaçların da farklılaşmasına neden olmuştur. Hükümet konakları, belediye ve okul binaları, banka, postane, karakol, hastane yapıları ile demiryolu hatları ve bu hatlara bağlı istasyon yapıları, reformlar sonucunda ortaya çıkan yeni yapı gereksinimlerinden bazıları olmuştur (Güler, Pamukçu ve Çeliker, 2020). Hassa Mimarlar Ocağı, değişen mimari ihtiyaçlar için yetersiz kalınca, mimarlık hizmetleri giderek Batılı uzmanlardan alınmaya başlanmıştır. 1982 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi açılmış, böylece mimarlık eğitimi, usta-çırak ilişkisinden çıkarak Batılı tarzda eğitim veren kurumsal bir yapıya kavuşmuştur (Fırat, 1998: 2). Bu dönemde inşa edilen, yabancı tasarımlı ve Batı etkisindeki yapılar, ağırlıklı olarak Neo-klasik üslubu yansıtmaktadır (Yavuz, 2009). Türk mühendis ve mimarları ise bu Neo-klasik üslubu Osmanlı ve Selçuklu motifleriyle harmanlayarak kendine özgü bir mimari dönem oluşturmıştır.

Farklı kaynaklarda Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, Erken Cumhuriyet Dönemi, Neoklasik Türk Üslubu, Milli Mimari Rönesansı olarak da isimlendirilen (Hasol, 2017) Cumhuriyet Dönemi yapılarının en önemli özelliği, Osmanlı ve Selçuklu mimari unsurları ile Batı'dan alınan inşaat teknikleri ve yeni tasarım unsurlarının birleşmiş olmasıdır (Bozdoğan, 2015). Bu dönemde Batı'dan betonarme, demir, çelik kullanımı gibi inşaat teknikleri ile Osmanlı ve Selçuklu'dan kubbe, tonoz, büyük saçak, kemer, taş kapı unsurları beraber kullanılmaya başlanmıştır (Güler, Pamukçu ve Çeliker, 2020). Bazı örneklerde tasarlanmış olan kubbe ve tonozlar tamamen görsel amaçlı, cephe kaygısıyla tasarlanmış olup iç mekanda kullanılmamaktadır (Fırat, 1998) (Şekil 2.9). O dönemde mimarlar, klasik Türk mimarlığı örneklerini yeniden canlandırarak özgün bir Türk millî üslubu oluşturma çabası içine girmişlerdir. Daha çok kamu yapılarında etkisini gösteren bu akım, konut mimarisi üzerinde ise sınırlı bir etkiye sahip olmuştur. Ülke mimarlığını yabancı etkilerden arındırma hedefiyle yola çıkan bu anlayış, zamanla diriltmeci yaklaşımdan yerelci seçmeciliğe dönüşmüştür (Hasol, 2017) (Şekil 2.10).

Şekil 2.9. Ankara Tekel Başmüdürlük Binası
(Kaynak: Parlak, 2018)

Şekil 2.10. Ankara Gazi ve Latife Okulları
(Kaynak: Hasol, 2017)

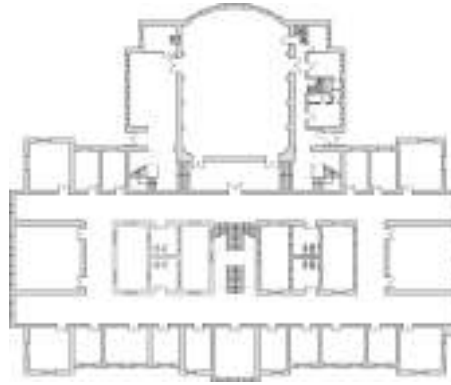
Dönemin genel olarak en büyük özelliği simetrinin hem planda hem cephede kullanılmış olmasıdır. Yapının hangi fonksiyonunun olduğu önemsenmeksizin tasarıma önce cepheden başlanıp pencerelerin arkasında bulunan işlev önemsenmemiştir. Türklük düşüncesi ile çok fazla tasarım yapan, dönemin en önemli Türk mimarları Mimar Kemalettin, Vedat Tek ve Arif Hikmet Koyunoğlu olmuştur. Bu öncü mimarlar yapıtlarında, çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğu'nun bunalımlı atmosferi içinde, Türkçülük akımının etkisiyle kudretli Osmanlı geçmişine duyulan özlemi ifade etmeye çalışmışlardır (Yavuz, 2009). Mühendis okulundan mimar olarak yetişmiş tek öğrenci (Tekeli ve İlkin, 1997) Mimar Kemalettin, plan kurgusunda ne kadar batılı ve modern anlayışla tasarım yapsa da cephelerde, yapıların işlevinden bağımsız geleneksel ve Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı olan görsel öğeleri kullanmıştır. Bu bağlamda *“Yapılarımızı eski anıtların tarzında değil de, modern malzemelerle ve modern yaşantının gereklerine uygun bir şekilde, ama ulusumuzun karakteri doğrultusunda ve Türk mimari üslubunun yapıda ve bezemede getirmiş olduğu ilke ve kurallara bağlı kalarak inşa etmemiz gerekmektedir. Türk mimarlığı, yalnızca ilkçağa ve ortaçağa ait*

bir yapı sistemi değildir; bu yüzyıla kadar, yani modern zamanlara kadar bütün saflığı ve yetkinliği ile uzanan ve sıradan basitlikten uzak, güzel ve soylu eserler ortaya koymuş bir sanattır. Yapı ve bezeme açısından, Türk mimarlık sanatı, Doğu'nun ve bu iklimin en modern ve en mantıklı mimarlığıdır; en çok eseri bu mimarlık üretmiş, dolayısıyla da yetkinliğe en çok o yaklaşmıştır." şeklinde La Pensee Turque Dergisi'nde yazarak Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı'nın açıklaması yapmıştır (Tekeli ve İlkin, 1997). Mimar Vedat Tek ise Selçuklu mimari bezeme sanatını yapılarında kullanan bir milli mimari üslubu oluşturmayı hedeflenmiştir. Osmanlı döneminde yapılmış olan tarihi kültürel mirasın bir parçası olan yapıların geleneksel öğelerini canlandırmacı mimari anlayışa cephelerde ve bezemelerde eklemiş ancak tasarladığı yapıların ana kurgusunu modern olarak üretmiştir. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı'nın önemli mimarlarından olan Arif Hikmet Koyunoğlu da diğer mimarlar gibi milli mimariyi desteklemiştir. Ayrıca birçok Türk Ocağı tasarımı da kendisi tarafından yapılmıştır (Güner, 2018).

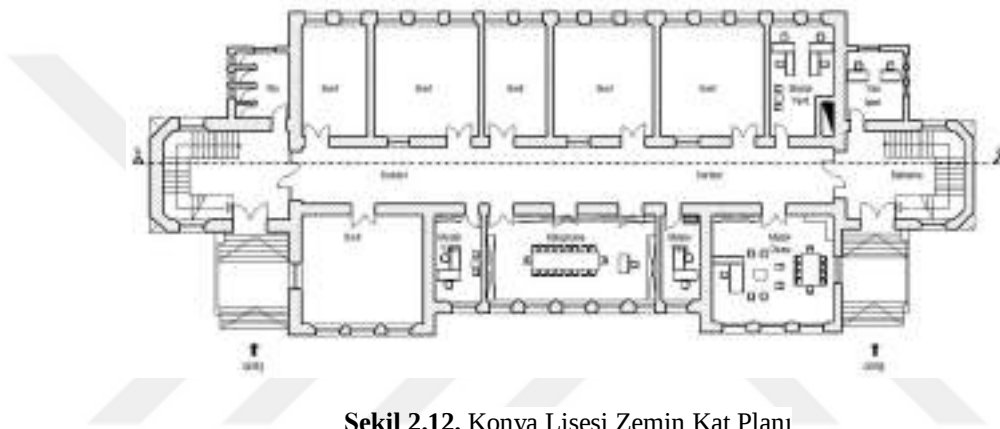
Öncelikle Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı'nın plan karakteristiği incelenecek olursa, en genel anlamda plan şemalarının simetrik olduğunu söylemek mümkündür. Plan şeması simetrik olmayan yapılarda ise simetrik anlayış cephelerde sağlanmıştır. Genellikle yapı girişleri oldukça büyük ve geniş tasarlanmış ve bu ana girişlerin karşısı ikinci bir giriş ile yapının arka cephesiyle bağlantılı olmasını sağlamıştır. I, O, U veya avlulu yatay sirkülasyona açılan mekanlar da simetrik olarak tasarlanmıştır. Düşey sirkülasyonlar ise koridor aksının tasarımına göre ya simetri aksı üzerinde ya da köşe akslarda yine simetrik olarak konumlanmış bazı örneklerde ise yapının merkezinde tasarlanmıştır (Şekil 2.11). Koridorların doğal ışık alması adına genellikle mekanlardan pencereler açılmıştır. Bazı örneklerde ise galeri boşluğu oluşturularak koridorların şeffaf üst örtü ile aydınlanması sağlanmıştır (Şekil 2.12).

Konum olarak köşe parsellerde tasarlanmış olan yapılarda ise genellikle simetrik tasarım gözlenmemekte, L plan şeması sahip oldukları görülmektedir. Yapı girişleri köşe akstan sağlanmakta ve dairesel, sekizgen, altıgen tabanlı olup, son katta farklı üst örtü ile giriş vurgusu arttırılmıştır. Bu şekildeki yapıların yatay ve düşey sirkülasyon konumu belirli bir yerde değil fonksiyon ve tasarıma göre değişim göstermektedir (Şekil 2.13).

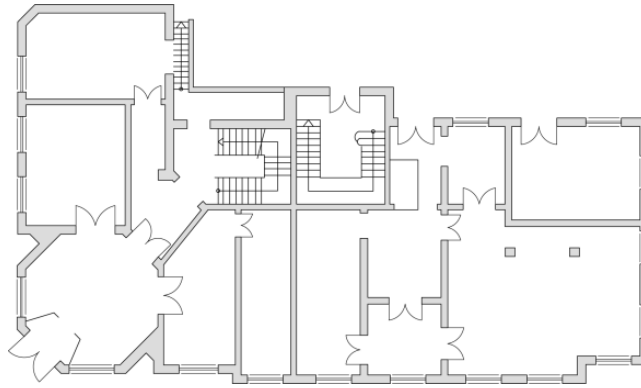
Yapılarda dikkat edilen simetriklik sadece plan şemalarında değil katlar arasında da devam ettirilmiştir. Her katta tasarlanan mekanlar birbirinin aynısı olan örnekler bulunmaktadır.

Şekil 2.11. Ankara Adliye Binası Birinci Kat Planı
(Kaynak: Parlak, 2018)

Şekil 2.12. Konya Lisesi Zemin Kat Planı
(Kaynak: Parlak, 2018)

Şekil 2.13. Tekel Başmüdürlük Zemin Kat Planı
(Kaynak: Parlak, 2018)

Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı'nın cephe özellikleri incelenecek olursa, simetrik cephe tasarımı yapıldığı, Osmanlı ve Selçuklu mimari öğelerinin uygulandığı görülmektedir. Ancak Osmanlı'nın son dönemlerine ve Cumhuriyet'in ilk dönemlerine denk gelmesi sebebi ile ana cephenin daha özenli diğer cephelerin daha sade olarak tasarlandığını söylemek mümkündür (Parlak, 2018). Uygulamalarda yapının

fonksiyonu, kullanıcı ihtiyaçları düşünülmeden bir cephe tasarımının yapıldığı görülmektedir. Ana cephelerde her katın pencere karakter farklı olarak tasarlanmıştır. Pencelerde uygulanan kemer tipi, katlar arasında tasarlanan çini süslemeler, taş oyma ve alçı kabartmalar dönemin öne çıkan cephe özellikleri olmaktadır (Aslanoğlu, 2010). Tüm bu detayları ile Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı denilince tarihi kültürel mirasın bir parçası olan yapıların ön plana çıktığı bir dönem olduğu görülmektedir (Şekil 2.14).

Şekil 2.14. Ankara Ziraat Bankası
(Kaynak: Yazar Arşivi)

Yapıların girişlerinde mermer sütunlar, çini bezemeler, mukarnaslar bulunmakta ve bu da girişin vurgusunu arttırmaktadır. Girişlerin üzeri balkon ya da çıkma olarak tasarlanıp işlemleri taş kapı özelliğinde olmasına özen gösterilmiştir (Parlak, 2018). Tasarlanan bu balkon elemanlarının korkulukları ise dikey kagir veya geometrik formlarda olup Osmanlı ve Selçuklu özelliği taşımaktadır (Aslanoğlu, 2010).

Üst örtü olarak genellikle kırma çatı kullanılmış ancak teras çatı veya gizli çatı olarak tasarlanan yapılarda bulunmaktadır. Gizli çatı ve teras çatı olarak tasarlanmış olan yapıların parapet duvarları yükseltilerek balkon görünümü verilmiş ve dantel gibi taş işlemeli korkuluklar ise desteklenmiştir. Kırma çatı örneklerinde ise abartılı saçak kullanımı görülmektedir (Parlak, 2018). Saçak altları genellikle geleneksel mimaride görülen ahşap tavan süsleme benzeri elemanlarla desteklenmiştir ve anıtsallık artırılmıştır (Aslanoğlu, 2010) (Şekil 2.15). Yapıların giriş vurgusunu arttırmak ve anıtsallığı desteklemek adına çatıda kot farkları oluşturulmuştur. Bazı örneklerde giriş üzerinde veya köşe akslarda kubbe, tonoz gibi mimari elemanlar kullanılmıştır. Bu elemanlar bazen işlevi doğrultusunda kullanılırken bazen de tamamen görsel amaçlı yapılmıştır (Şekil 2.16).

Şekil 2.15. I. TBMM Binası Saçak Detayı

Şekil 2.16. İzmir Borsa Sarayı
(Kaynak: Yazar Arşivi)

Bu dönemde yapılmış olan binaların iç mekanlarında genel özelliklerden bahsetmek mümkün değildir. Çünkü insanların sürekli kullandığı kamu yapılarında iç mekan süslemelerine önem verilmişken, konut, eğitim gibi yapılarda iç mekan daha sade tutulmuştur (Şekil 2.17). Süslemenin fazla olduğu yapıların da bu süsleme elemanları insanların çok olduğu ve kullandığı giriş holü, bekleme salonları gibi alanlarda olduğu görülmektedir (Aslanoğlu, 2010).

İç mekan süslemesinin yoğun olduğu kamu yapılarında kemerlerle taşıtılan galeri boşlukları, mermer veya desenli karo ile kaplanan döşemeleri, alçı veya ahşap kalem işçiliği uygulanan tavanları görmek mümkündür (Parlak, 2018). Cephede yapılmış olan tonoz ya da kubbe elemanlarının iç mekanda da hissedilen örneklerinde çok detaylı kalem işçilikleri iç mekan süslemelerinin ana öğeleri olmuşlardır (Şekil 2.18).

Şekil 2.17. Ankara Palas İç Mekan
(Kaynak: Url 7)

Şekil 2.18. Ankara Etnografya Müzesi Kubbe İçİ
(Kaynak: Çinici, 2015)

Osmanlı'yı yaşatan mimari öğeleri yeniden üretmeye yönelik olan bu akım, geçmişle bağların koparılmasını hedefleyen ve modern bir devlet inşası doğrultusunda gerçekleştirilen devrimlerle çelişki oluşturmuş (Alpagut, 2005), Cumhuriyet'in getirdiği yenilikçi ve çağdaşlaşmacı hareketlerle zamanla uyumlu olmamaya başlamıştır (Hasol, 2017). Bu süreçte bir yandan yurtdışına mimarlık eğitimi için öğrenci gönderilmiş, diğer yandan da Türkiye'ye yabancı mimarlar davet edilmiştir. Böylece diğer ülkelerde gelişen yeni mimari akımların etkileri Türkiye'de duyulmaya başlamış, dünya mimarlığındaki değişimlerin izleri ülke mimarlığına da yansımıştır (Parlak, 2018). Modern Mimarlık olarak isimlendirilen bu mimari biçim, endüstriyellemenin geliştiği bir dönemde, tarihi kopyalamak yerine çağdaş ve teknolojik uygulamaların olduğu bir anlayış olarak doğmuştur (Hasol, 2017). Böylece Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı son bulmaya başlamıştır.

2.3.1. Türk Ocakları

II. Meşrutiyet'in ilanının ardından, imparatorluk sınırları içerisinde bağımsızlık eğilimleri güç kazanmaya başlamış; bu süreçte İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin öncülüğünde şekillenen siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel girişimlerinin yanında "Türklük" kavramı da gelişimini sürdürmüştür (Çüngen, Yılmaz ve Tanrıveren, 2013).

Türkleşerek kalkınmanın mümkün olduğunu savunan, ancak bu kalkınma sürecinde Batı'nın örnek alınmasını da gerekli gören Türkçülük ideolojisi, ulusal değerlerle Batı'nın ilerlemesini birleştirerek Osmanlı'nın bu kötü durumdan kurtulabileceğini savunmuştur. Bu bağlamda tüm ülke bir araya gelerek “Türlük” kavramını daha geniş kitlelere yaymak ve Osmanlı'yı olduğu durumdan kurtarmak için birçok sivil toplum örgütleri kurmaya başlamıştır. Türk Ocakları bu toplulukların en geniş kitlelere yayıldığı ve en uzun süre ayakta kalan bir çeşidi olarak tarihe geçmiştir.

Türk Ocakları ile beraber farklı farklı isimlerle fakat aynı ideoloji çerçevesinde açılmış sivil toplum örgütleri aşağıda listelenmiştir;

- 1908 Türk Derneği (Amacı, Türk olarak anılan tüm kavimlerin geçmişten günümüze tüm eserlerini, faaliyetlerini, durumlarını ve yaşadıkları çevreyi araştırmak ve öğretmektir. Bu doğrultuda, Türk yurtlarının eski ve yeni coğrafyasını incelemek, elde edilen bilgileri tüm dünyaya yaymak ve Türkçe'nin kapsamlı, gelişmiş ve uygarlığa uygun bir düzeye ulaşmasını sağlamaktır (Üstel, 2020) Kurucular: Ahmet Mithat Efendi, Emrullah Efendi, Yusuf Akçura, Agop Boyacıyan),
- 1911 Türk Yurdu Cemiyeti (Daha sonra Türk Ocağı bünyesine geçen Türk Yurdu dergisi de bu dönemde kurulmuştur. Türk Yurdu dergisi Türk Ocakları döneminde aktif olarak en uzun süre yayın yapan dergi olmuştur (Akyüz, 1986). Kurucular: Mehmet Emin, Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura. Amacı, Türk çocuklarına özel bir pansiyon açmayı ve Türk halkının zekâ ve kültürel seviyesinin yükselmesine, aynı zamanda gelir ve girişim sahibi bireyler olmalarına katkı sağlamaktır),
- 1913 Türk Bilgi Derneği (Daha sonra Türk Derneği'ne devredilmiştir. Kurucusu Emrullah Efendi'dir. Amacı, tıp, matematik, toplum bilimleri vb. bilim dallarını kapsayan bir yapıya sahip dernek olmak),
- Türk Gücü Derneği (Devlette çalışan memurlar tarafından kurulmuştur. Amacı, Türk ulusunun fiziksel güç ve direncinin başka toplumlarla eşdeğer olduğunu, ataları gibi güçlü bir yapıya sahip bulunduğunu tüm dünyaya göstermektir),
- 1911 Türk Ocakları (Öncelikle askeri tıp öğrencileri tarafından okul içerisinde oluşumuna başlamış daha sonra Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf

Akçura, Rıza Tevfik, Ahmet Ferit Tek, Hüseyin Cahit Yalçın gibi ülkenin önemli kişilerinin de bünyesine girdiği bir topluluk (Karaer, 1992)).

1911 yılında askeri tıp öğrencilerinin geceleri gizli olarak yürüttüğü çalışmalar ve sivil alanda da Yusuf Akçura'nın evinin bir odasında yapılan çalışmalar 25 Mart 1912 de resmîyet kazanmış ve İttihat ve Terakki Partisi'ne ait binada açılmıştır. Türk Ocakları gibi yukarıda belirtilen sivil toplum örgütlerinin çalışmaları ile aslında milliyetçilik kavramı zaten ülke içerisinde hızla yayılmaya başlamıştır. Türk Ocağı'nın amacı, toplum içerisinde millî şuurun güçlendirilmesine, Türk kültürünün ortaya çıkarılmasına, toplumsal, ekonomik ve sağlık alanındaki gelişmelere katkıda bulunmaya ve millî ekonominin ilerlemesini sağlamaya yönelik çalışmalar yapmaktır (Güner, 2018). Ayrıca, her türlü siyasi düşüncenin dışında kalmak ve yalnızca toplumsal gelişime yönelik çalışmalar yürütmek de cemiyetin temel amaçlarından biri olmuştur (Üstel, 2020). Siyasi bir düşünceyi desteklemeden tamamen toplum için var olan Türk Ocağı'nın İttihat ve Terakki Partisi ile beraber çalışmaları ile Milli Mücadele başlamış (Kodal, 2014) ve ülke geneline yayılması da çok zaman almamıştır (Bozdağ, 2013).

Kültür ve eğitim kurumu olarak faaliyet gösteren Ocaklar, yalnızca kent merkezlerinde değil, kurulacak yeni devletin ilçe ve köylerinde de çalışmalarını yaygın bir biçimde sürdürmüşlerdir. Böylece politik bir görüş sergilemeyen ve tamamen ülkenin bağımsızlığı için meydana gelen bu topluluk Milli Mücadeleyi devamında getirmiş ve İstanbul Beyazıt'ta büyük bir konağa taşınarak çalışmalarına devam etmiştir (Üstel, 2020).

Türk Ocakları çalışmalarında önemli roller üstlenen ve kurucuları, Yusuf Akçura, Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi, Ahmet Ağaoğlu, Mehmet Emin Yurdakul gibi isimlerdir. Ayrıca Cumhuriyet öncesi Türk Ocakları'nın özellikle vurguladığı konulardan biri, kadınların toplum içindeki konumu olmuştur. Bu yaklaşım, yalnızca modernleşme kaygısıyla değil, aynı zamanda Türklerin tarih anlayışında önemli yer tutan, eski Türk kültürünün anaerkil yapısına dayanması olarak betimlenmiştir (Üstel, 2020). Böylece ocak bünyesinde kadınlara da görevler verilmiştir. Halide Edip, Müfide Ferit (Tek), Nakiye Elgün, Şükufe Nihal Başar gibi belirli eğitim düzeyine sahip kadınlar da Türk Ocakları tarihine geçmiş, Türk kadınının toplum hayatında bir yerinin olmasına vesile olmuştur (Karaer, 1992).

Türk Ocakları'nın çalışma alanı oldukça geniş olmuştur. Konferans, panel ve seminerler düzenlenmiş, Türkçenin gelişimi için okuma yazma kursları verilmiş, 1929 yılına kadar yaklaşık elli bin kişinin Latin harflerinin öğrenilmesi sağlanmıştır (Üstel, 2020). Başta Türk Yurdu Dergisi olmak üzere, birçok kitap, broşür ve bildiriler yayınlanmıştır. Kadınlar için meslek edindirme kursları düzenlenmiş, tarih ve kültür dersleri, dil dersleri, sağlık ve aile alanında eğitimler verilmiştir. Milli bayram ve anma programları düzenlenmiş ve toplumun geleneklerinin devamı sağlanmaya çalışılmıştır. Hem Batı müziği hem de Türk Müziği eğitimleri ve etkinlikleri düzenlenmiş, hem güreş gibi ata sporları hem de tenis gibi Batılı spor alanlarında eğitimler verilmiş, müsabakalar düzenlenmiştir. Ocak binalarında bir kütüphane olmasına özellikle önem verilmiş ve okuma salonları halkın hizmetine açılmıştır (Şekil 2.19). Türk Ocakları kuruluşundan 1930'lu yıllara kadar hem Atatürk'ün hem de devletin desteğini almıştır. Toplanan üyelik ücretleri, devlet kurumlarının yardımı ile hem ülkenin her yerine dağılabilmiş hem de kendilerine ait yapılarda çalışma fırsatı bulmuştur. Türk Ocakları açıldıktan ilk kapanmaya giden süreçte toplam 264 şubeye sahip olmuştur. Böylece topluma iletmek istenen düşünceler, fikirler, eğitimler de daha kolay iletilmiştir. Özetle, Türk Ocakları yeni kurulan ülkenin ve toplumun gelişimine katkı sağlamış, devlet de Türk Ocakları'nın gelişimine ve yayılmasına katkı sağlamıştır. Atatürk, Meşrutiyet döneminde milliyetçi, halkçı ve medeniyetçi fikirleri savunan; Türk aydınlarını ve gençliği çatısı altında toplayan ve mütareke yıllarında millî uyanışın sağlanmasında önemli rol oynayan Türk Ocakları'nı hem maddi hem de manevi yönden desteklemiştir. Bu yolla, Ocaklar aracılığıyla çağdaş Türkiye idealinin halk arasında yaygınlaştırılması amaçlanmıştır (Karaer, 1992).

Şekil 2.19. İstanbul Türk Ocağı Kütüphanesi
(Kaynak: Karaer, 1992)

Ancak;

- Cumhuriyet'in ilanından sonra da aktif olarak çalışmalar yapan Türk Ocakları 1930'lu yıllardan sonra Atatürk'ün getirmeye çalıştığı devrim ve ilkelerle düşünce olarak ayrışmaya başlamıştır. Çünkü Türk Ocakları Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde açılmış ve Osmanlı düşüncesine mensuptur. Bu sebeple Cumhuriyet ile birlikte gelen yeniliklere, ilke ve inkılaplara ayak uydurmakta zorlanmıştır. Modernleşmeye ideolojik olarak gelenekselci kalmıştır (Güner, 2018).
- 1930'lu yıllarda tek partili iktidar ile Türk Ocakları siyasi, ideolojik ve kültürel olarak ayrışmalar yaşamıştır (Bozdağ, 2013).
- Türk Ocakları da kendi içerisinde fikir ayrılıklarına düşmüştür. Çok partili döneme geçilmesiyle Ocaklılar farklı siyasi görüşleri desteklemeye başlamıştır.
- Çok geniş alana yayılmış olan Türk Ocakları mensuplarının gelecekte hükümete muhalefet olmasını engellemek adına (Güner, 2018) ve turancılık ideolojisine sahip olan Türk Ocakları'nın Kemalizm ideolojisi ile birbirinden ayrılmıştır (Bozdağ, 2013).
- Devlet tarafından Ocaklılar rakip olarak görülmeye başlamasıyla (Karaer, 1992) 10 Nisan 1931 yılında Türk Ocakları'nın kapatılmasına ve Cumhuriyet Halk Fırkası'na devredilmesine karar verilmiştir. Türk Ocakları'nın tüm sahip olduğu binalar, eşyalar, kütüphaneler vs. gibi her şey önce Cumhuriyet Halk Fırkası'na geçmiş daha sonra hükümetin düşünceleri ile örtüştüğü ve Parti bünyesinde açılan ve Kemalizm düşüncelerini destekleyen halkevlerine geçmiş ve böylece 1931 yılının 19 Mayıs'ında halkevlerinin açılmasına karar verilmiştir (Fırat, 1998).

Halkevleri açıldığında ise artık milliyetçilik, bir devlet politikası hâline gelmiştir. Halkevleri, Anadolu'da yeni bir kolektif kimlik inşa etmenin aracı olarak görülmüştür. Başka bir deyişle, yerel unsurlar aracılığıyla ulusal politikanın yaygınlaştırılması hedeflenmiştir (Georgeon, 2020).

2.3.2. Türk Ocakları mimarisi

Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında çok fazla oranda ve katılımda, eğitim, kültürel faaliyet ve çeşitli alanlarda

alışmalar yapmış olan Türk Ocakları aslında modern yaşamı topluma aşılamış olan oldukça büyük bir kuruluş olarak tarihe geçmiştir. Düşünce olarak ve sanatın her türlü alanında da etkili olmuştur. Edebiyat, resim, mzık, spor gibi dallar, toplumun gelişmesine ve savunulan düşünceyi insanlara daha kolay aktarımında kullanılan öğeler olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı olarak adlandırılan dönem de Türk Ocakları ile birlikte gelişim göstermiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarda inşa edilen neredeyse tüm ocak binaları Cumhuriyet Dönemi mimari özellikleri ile tasarlanmıştır (Güner, 2018). Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, büyük bir imparatorluğun çöküşüne ve yeni filizlenen Türkiye Cumhuriyet'ine tanıklık etmiş, tarihimizin en önemli mimari dönemidir (Parlak, 2018). Ülkede meydana gelen ideolojik, teknolojik ve kültürel her değişim için farklı şekillerde yeni yapı ihtiyaçları Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı ile giderilmiştir. Özellikle "Türklük" ve milli bilinç kavramlarının baskın olduğu bu dönemde Türk mimarlar yurtdışında eğitim almıştır. Yeni yapı ihtiyacını yabancı mimarlara bırakmamak adına Osmanlı ve Selçuklu motiflerinin yeni işlevlere uygulanarak bir mimari dönem oluşturmuşlardır (Aslanoğlu, 2010).

Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı'nın etkin olduğu yıllarda yapılmış olan Türk Ocağı binaları da tarihimizde oldukça büyük öneme sahiptirler. Çünkü bakıldığı zaman Türk Ocakları da o dönemde yeni oluşan bir işlev olarak karşımıza çıkmaktadır. İşlevsel olarak ne kadar farklı iseler de plan şemaları, cephe tasarımları olarak da belirli bir ideolojiyi yansıtan yeni bir yapı türüdür (Tablo 4.1). Neredeyse tüm Türk Ocağı binaları batı tasarımı etkin olan ancak geleneksel mimari öğelerin kullanıldığı binalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

zgn işlevi Türk Ocağı olarak tasarlanmış yapıların tümü Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı özelliği taşımaktadır. Genellikle betonarme taşıyıcı sisteme sahip olan yapıların bazıları yığma olarak tasarlanmıştır. Plan şemaları simetrik, girişler simetri aksı üzerinden veya yapının iki yanında simetrik olarak sağlanmıştır. Yapı içerisinde yatay ve düşey sirkülasyonlar genellikle simetriktir. Yapıların birinci katlarında hitap balkonları bulunmaktadır. Dantel gibi cephe işlemeleri Türk ocağı yapılarında da mevcuttur. Genellikle st örtüleri farklı kotlarda tasarlanmış gizli çatı, kubbe, sivri kemer şeklinde süsleme öğelerine sahip olarak uygulanmıştır. ini, taş, mermer

işçilikleri de Türk Ocağı yapıları için oldukça önemlidir. Çünkü Ocaklıların en büyük isteği yapıların toplum tarafından bir mabet gibi algılanmasıdır.

Ocakların plan tipolojisine bakıldığı zaman, asıl amacın halkı eğitmek olması ile sahip olduğu mekanlar eğitim ve öğretim odaklı tasarlanmıştır. Derslikler, atölyeler, sergi salonların, seminer odaları, konferans salonları, sinema ve tiyatro salonları, kütüphaneler, yönetim odaları, hitap balkonu gibi mekanlar Türk Ocakları genel plan kurgusunu oluşturmuştur. Ancak ocağın büyüklüğüne ve ihtiyaç duyulmasına göre bu mekanlar şekillenerek tasarımlar yapılmıştır (Bozdağ, 2013) (Tablo 2.8).

Tablo için elde edilen bilgiler, resimler ve çizimler, yazar arşivi; Bozdoğan, 2015; Aslanoğlu, 2010; Fırat, 1998; Karaer, 1992; Karaer ve Hacaloğlu, 2013; Üstel, 2020; Bozdağ, 2013; Eyüpgiller, 2019; Url 8; Url 9'den derlenerek oluşturulmuştur.

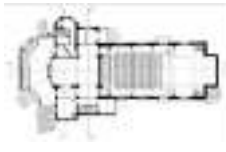
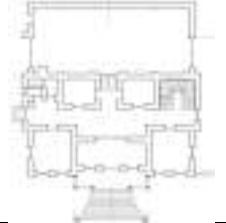
Tablo 2.8. Türk Ocakları Yapıları İçerisinde Tespit Edilen Binalar ve Özellikleri -1-

İl	Adres	Yıl	Mekan Özellikleri	Cephe	Plan
İstanbul	Şeref Sokağı 5 Numaralı Ev	1911	- Yusuf Akçura'nın oturduğu pansiyonda "Türk Derneği Odası" adında bir oda. - Tek mekan.		
İstanbul	Akbıyık'ta bulunan Türk Yurdu İdarehanesi	-	İki odalı bir toplanma merkezi.		
İstanbul	Divanyolu Firuzağa Cami mevkisi	1912-1913	- Türk Ocağı adına tefriş edilen ilk merkez. - Kagir bir bina. - Gözde bir muhit olması yapının seçilme nedenlerinden. 3 katlı binanın üst katındaki iki oda kullanılmıştır. - Odalardan birinin kapısında "Başarıcılar" diğesinde ise "Aksakallılar" yazmaktaydı. - İçerisinde bir de kütüphane bulunmakta. - Daha sonra kıraathane, konferans ve toplantı salonları eklenmiştir. - Bahçesi de vardır.		
İstanbul	Beyazıt Soğanağa Mahallesi Reşit Bey Sokağı No:17 Rahvancızad eler Konağı	1914-1920	- Yapı geniş bir avluya sahiptir. - Tahta merdivenlerle yukarı çıkılıyor. - Birinci katta misafir odası, - İkinci katta toplantı salonu olarak kullanılan büyük bir sofa ve üç oda var. - Bahçesi var, - Bahçeye, müsamere, konferans ve sinema için 600 kişilik bir toplantı salonu yapılmıştır. - Genel olarak, kabul salonu, kütüphane, idare, kitabet, vezne, çay odası, misafir ve dersler için ayrı ayrı odalar bulunmaktadır. - Yıkılmıştır.		
İstanbul	Binbirdirek Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Binası	1920	- Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti'nin boşalttığı binadır. - Başka bilgi bulunamamıştır.		

Tablo 2.8. Türk Ocakları Yapıları İçerisinde Tespit Edilen Binalar ve Özellikleri -2-

İl	Adres	Yıl	Mekan Özellikleri	Cephe	Plan
İstanbul	Cağaloğlu İran Sefarethanesi i karşıtı Eski Muhacirin Müdüriyet Binası	1923-1924	- Taş bir binadır. O dönem için en korkulan şey yangın. Bu nedenle taş bina seçiliyor. - Odaları, salonları, sofaları var. - Lisan derslerinin verildiği derslik olarak kullanılan mekanlar var. - Küçük bir kütüphaneye sahiptir.		
Ankara	Şengül Hamamı yanında Anafartalar Caddesi ile Denizciler Caddesi arasındaki Yahudi Mahallesi'nde okul binası	1924-1928	1924 yılında Türk Ocakları Genel Merkezi'nin Ankara olması üzerine bu okul binasında faaliyet göstermiştir. 1928 yılında bina Kız Lisesi olmuştur. - Ankara'ya davet edilen kişiler için yatak odası bölümleri var. - Kaynaklara göre lisan dersleri verilmiştir. Böylece derslik olarak kullanılan mekanlar da bulunmaktadır. Kütüphanesi bulunmaktadır.		
Ankara	Anafartalar Caddesi Çocuk Esirgeme Kurumu Binası	1928-1930	1926 Arif Hikmet Koyunoğlu, - Ana kapıdan içeri girildikten sonra dar bir merdivenle üst kata çıkılır. Yapının konferans salonu buradadır. - Alt katta odalar bulunmakta. (idari) - Bazı mekanlar lisan dersleri için derslik olarak kullanılmıştır.		

Tablo 2.8. Türk Ocakları Yapıları İçerisinde Tespit Edilen Binalar ve Özellikleri -3-

İl	Adres	Yıl	Mekan Özellikleri	Cephe	Plan
Ankara	Türk Ocağı Caddesi No:2	1930-1931	• 12.065 m2 alana T şeklinde inşa edilmiş. • Betonarmedir. • Mabet olarak tanımlanmaktadır. • Hitap balkonuna sahiptir. • Bodrumda; matbaa, hizmetli odası, depolar, kalorifer dairesi, tamirat atölyesi, musiki salonu, • Zemin; tiyatro salonu, fuaye, sahne deposu, kütüphane, müze, toplantı salonları, sanatçı odaları • Birinci kat; Türk odası, yatak odaları, çay salonları, mimar odası, Atatürk odası, bürolar, çay salonu • Çatı katı; hizmetli odası, resim atölyesi • <u>Özgün işlevi Türk Ocağı</u>		
İzmir	-	-	• İttihat ve Terakki Kulübünün bir odası		
İzmir	Köylü Gazetesi İdarehanesi	-	• Tek bir salon kiralanmıştır.		
İzmir	Mithatpaşa Caddesi Konak	1927-1931	• Girişte; fuaye, tiyatro salonu, kitaplık ve çalışma alanları • Birinci kat; çalışma odaları ve toplantı salonları bulunmaktadır. • <u>Özgün işlevi Türk Ocağı</u>		
Afyon	Ordu Bulvarı Meltem Caddesi	1930-1931	• İdari odalar • Tiyatro salonu • İki katlıdır. • Okuma salonları derslikler var. • Bahçe içerisinde • <u>Özgün işlevi Türk Ocağı</u>		

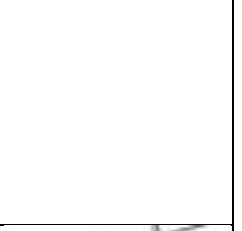
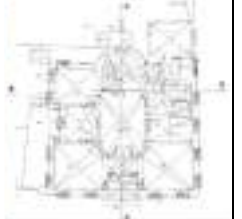
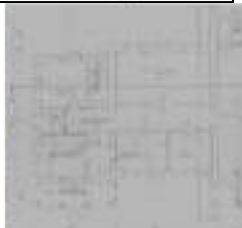
Tablo 2.8. Türk Ocakları Yapıları İçerisinde Tespit Edilen Binalar ve Özellikleri -4-

İl	Adres	Yıl	Mekan Özellikleri	Cephe	Plan
Aydın	Hükümet Caddesi İstasyon Meydanı	1925-1931	• Hitap balkonu • Kütüphane, toplantı salonu, büfesi vardır. • Bahçelidir. • <u>Yıkılmıştır.</u> • <u>Özgün işlevi Türk Ocağı</u>		
Balıkesir	Burhaniye Fidanlık Sokak	-	• Zemin kat tiyatro ve sinema salonu olarak kullanılmış • Üst kat idari odalar olarak kullanılmıştır.		
Balıkesir	Eski Kuyumcular Merkez	1930-1931	• Hitap balkonu bulunmaktadır. • 7 adet odası bulunmakta. • 80 ve 500 kişilik iki ayrı tiyatro ve sinema salon. • Derslik ve kütüphanesi vardır. • <u>Yıkılmıştır.</u> • <u>Özgün işlevi Türk Ocağı</u>		
Konya	Beyşehir Atatürk Caddesi Taş Köprü Karşısı	1927-1931	• İki katlıdır. • <u>Özgün işlevi Türk Ocağı</u>		

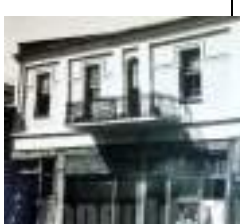
Tablo 2.8. Türk Ocakları Yapıları İçerisinde Tespit Edilen Binalar ve Özellikleri -5-

İl	Adres	Yıl	Mekan Özellikleri	Cephe	Plan
Malatya	Atatürk Bulvarı Hüseyin Bey Mahallesi	1928-1931	- Taş binadır. - Tek katlıdır. - Orta sofası bulunmakta ve iki yanında odalar sıralanmaktadır. <u>Özgün işlevi Türk Ocağı</u>		
Edirne	Türk Ocağı Caddesi	-	- Eski bir konak - Ahşap karkas bir bina Tiyatro ve sinema salonu vardır. Toplantı salonları, derslikler ve kütüphane bulunmaktadır. - Üst katta heyet odaları, kütüphane		
Edirne	Uzunköprü	1927-1931	- Zemin katta idari odalar - Üst katta toplantı salonu ve idari bölüm bulunmaktadır. <u>Özgün işlevi Türk Ocağı</u>		
Samsun	Bafra Gazi Paşa Mahallesi	-	- Zemin üzeri iki kattan oluşur. - Eski bir konaktır. - Kaynaklardan çeşitli derslerin verildiği bilgisine ulaşılmıştır.		

Tablo 2.8. Türk Ocakları Yapıları İçerisinde Tespit Edilen Binalar ve Özellikleri -6-

İl	Adres	Yıl	Mekan Özellikleri	Cephe	Plan
Samsun	Cumhuriyet Meydanı Yol-iş Sendikası Binası	-1931	- Bodrum üzeri iki kattır. - Eski bir konuttur. Kütüphane olarak kullanılan bir mekana da sahiptir.		
Isparta	-	-	- Eski bir konaktır. - Orta sofalıdır.		
Kırklareli	Dr. Peterkof Konağı	-1931	- Kuvayi Milliye binası olarak da kullanılan bir konaktır. - Bodrum üzeri iki katlıdır. Bahçesi bulunmakta.		
Kastamonu	Cumhuriyet Caddesi	1925-1931	- İttihat ve Terakki Kulübü binasıdır. Heyet odaları, toplantı odaları, derslikler bulunmakta. - Büyük bir salon vardır. Burası ya tiyatro salonu yada kütüphane olarak kullanılmış.		

Tablo 2.8. Türk Ocakları Yapıları İçerisinde Tespit Edilen Binalar ve Özellikleri -7-

İl	Adres	Yıl	Mekan Özellikleri	Cephe	Plan
Kastamonu	İnebolu Liman Sokak	1912-1931	- Eski bir konaktır. - Derslik ve kütüphane vardır. - Konferans salonu vardır.		
Giresun	Şebinkarahisar	1924-1931	- Zemin katı dükkan olarak kullanılmaktadır. - Birinci katı Türk Ocağı olarak kullanılmıştır. - Hitap balkonu bulunmaktadır.		
Çankırı	Atatürk Anıtı Eski Hükümet Binası Karşısı	-1931	- İki katlı - Betonarme - Zeminde; iki idare odası, tiyatro ve konferans salonu - Birinci kat; idare odaları - Kütüphane ek bina olarak yapılmıştır. - Bahçesi vardır. - Yıkılmıştır. - Özgün işlevi Türk Ocağı		
Zonguldak	Gazi Paşa Caddesi	1923-1931	- Özgün işlevi Türk Ocağıdır. - Yıkılmıştır. - İki katlıdır. - Bahçesi vardır. - Denize bakan bölümü açık hava gazinosu - İkinci kat idari odalar ve toplantı salonları, Tür tayyare Cemiyeti, spor odası ve depolar. 1926 yılında gece dershaneleri ve halk dershaneleri açıldığı kaynaklardan belirtilmektedir.		

Yapılan Arşiv ve Literatür Araştırmalarına Göre Türk Ocağı Tasarım Kriterleri

1. Bulunduğu kentin ya da ilçenin merkezinde konumlanmışlardır.
2. Erken dönemlerde İttihat ve Terakki Kulüp binalarında daha sonra kendi özel yapılarında faaliyet göstermişlerdir.
3. Yeni bina yapılmayan bölgelerde Türk kültürünü simgeleyen konak binalarının seçimine özen gösterilmiştir.
4. Özgün yapılarda ise genellikle Birinci Ulusal Mimarlık akımı özelliğinde yapıların tasarlanmasına özen göstermişlerdir. Çünkü kullanılan yapıları mabet olarak görmüşlerdir.
5. Genellikle yapılar ya bahçe içerisinde konumlanmış ya da bahçeli binalar tercih edilmiştir.
6. Yapılarda idari odaların sayısı binanın büyüklüğüne ve üye sayısına göre belirlenmiştir.
7. Toplantı odaları ve sergi alanları bulunmaktadır.
8. Halkın eğitimi için derslikler bulunmaktadır. Yine sayısı Ocağın büyüklüğüne göre belirlenmiştir.
9. Konferans, tiyatro ve sinema salonları bulunmaktadır.
10. Kütüphane olmasına özen gösterilmiştir. Yoksa ek bina tasarlanmıştır.
11. Çay odaları gibi toplanma alanları oluşturulmuştur.
12. Büyük olan Türk Ocağı yapılarında gelen misafirlerin ağırlanması için yatak odaları mevcuttur.

Türk Ocakları'na ait derlenen tablolara bakıldığında, bu yapılara özgü genel bir ihtiyaç programından söz etmek mümkündür. Neredeyse her Türk Ocağı yapısında idari odalar, çay salonu, toplantı salonu, bahçe ve ıslak hacimler yer almakta; bu mekânların sayıları ve boyutları ise yapının bulunduğu kent ve üye sayısına göre değişkenlik göstermektedir.

Bunun yanı sıra; konferans, tiyatro ve sinema salonları, kütüphane, misafirhane, eğitim amaçlı derslikler ve sergi alanları gibi fonksiyonlar da birçok Türk Ocağı yapısının ihtiyaç programında yer almaktadır. Bazı yapılarda konferans, tiyatro ve sinema salonları tek bir mekânda birleştirilmişken; büyük ölçekli ocak yapılarında bu alanlar ayrı ayrı tasarlanmıştır. Hemen her ocakta, küçük çapta da olsa bir kitaplık ya da özel olarak ayrılmış bir kütüphane bölümü yer almakta olup, bu durum Türk Ocakları'nın halkı aydınlatma ve eğitme amacını yansıtan önemli bir göstergedir.

Özellikle büyük kentlerdeki ocak yapılarında, yurtiçinden ve yurtdışından gelen misafirlerin ağırlanması amacıyla misafirhane mekânlarına da yer verildiği görülmektedir. Türk Ocakları'nın temel amacı; halkı eğitmek, yeni kabul edilen Latin harflerinin ülke genelinde öğrenilmesini sağlamak ve toplumu her alanda bilinçlendirerek ülkeyi refah seviyesine ulaştırmaktır. Bu doğrultuda birçok yapıda derslikler bulunmakta, bu dersliklerin sayısı ve büyüklüğü yine kente ve ocak üyesi yoğunluğuna göre farklılık göstermektedir.

Nadiren de olsa bazı ocak yapılarında sergi alanları da yer almaktadır. Bu alanlar genellikle dönüştürülebilir mekânlar olarak tasarlanmış; konferans veya toplantı salonlarının yeniden düzenlenmesiyle oluşturulmuştur. Ayrıca tüm bu fonksiyonlara ek olarak, kullanım ihtiyacına göre değişen boyut ve sayılarda çeşitli depolama alanları da yapı programına dahil edilmiştir.

Türk Ocakları ile ilgili yapılan araştırmalar ile elde edilen veriler doğrultusunda Türk Ocakları için dikkat edilmiş olan tasarım kriterleri genel olarak derlenmiştir. Öncelikle herkesin rahat erişim sağlayabilmesi adına genellikle kent ve ilçe merkezlerinde konumlanmasına özen gösterilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti binaları ve eski konak yapıları, maddi olarak yeni bina yapmaya yetersiz olan ocaklılar için Türk Ocakları adı altında kullanılmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra kendi binalarını yapmaya başlamışlardır.

Kurtuluş Savaşından yoksullukla çıkmış olan Türkiye Cumhuriyeti her bölgede yine kendi binasını yapamamıştır. Ancak kendi binasının yapıldığı yerlerdeki yapılar Birinci Ulusal Mimarlık özelliklerine göre yapılmış, hepsi birer mabet özelliğine sahip olmuştur (Üstel, 2020). Türk Ocakları birleştirici ve toplanıcı özelliğe sahip olduğu için kendi binalarına sahip olanlar genellikle bahçesi olan yerlerde tercih edilmiştir. Mevcut yapılar kullanıldığında ise yine bahçe içerisinde bulunan yapılar kullanılmıştır. Yapıların bulunduğu kentin veya ilçenin büyüklüğüne, kayıtlı olan üye sayısına göre idari odaların sayıları, toplantı, sergi, konferans, tiyatro salonlarının büyüklüğü ve çeşitliliği, kütüphane büyüklüğü değişkenlik göstermektedir. Büyük kentlerde bulunan ocaklarda ise gelen misafirlerin ağırlanması için yatak odaları tasarlanmıştır.

3. ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ

Tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde doğru seçime ulaşmak için geçmişten günümüze birçok yöntemler geliştirilmiştir. Geliştirilen ve önerilen bu yöntemlere karşın uygulamada problemler yaşanmış ve farklı sınırlamalar meydana gelmiştir. Bu da yeniden işlevlendirilecek tarihi kültürel mirasın yapı analizleri sonucu çıkan işlev ile yerel yönetimlerin ileri sürdüğü işlev arasında uyumsuzlukların çıkmasına sebep olmuştur (Arfa, Zijlstra, Lubelli ve Quist, 2022). Ancak her tarihi kültürel miras kendine özgü özelliklere, bulunduğu bağlam, mimari özellik ve tescil değerine sahip olması ile yeniden işlevlendirme uygulamasının da yapıya özgü bir değerlendirme kriterlerine sahip olması gerektiği yapılan araştırmalar sonucu görülmüştür (Chen, Chiu ve Tsai, 2018).

Çalışmanın bu bölümünde tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde kullanılan metodolojiler literatür araştırmaları ile derlenmiş ve açıklanmıştır. Yeniden işlevlendirmede uygulanan bu metodolojilerin olumlu ve olumsuz yönleri irdelenmiş, tarihi kültürel miras için en uygun olanın kullanılmasına karar verilmiştir. Sonrasında tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi için kullanılacak yöntem ile bir altlık oluşturulmuş ve elde edilen bu altlığın üzerine koruma bakış açısı ile bir yöntem geliştirilerek tarihi kültürel miras yapılarına verilmesi gereken, toplum ve sosyal çevre için en uygun işlevin elde edilmesi amaçlanmıştır.

3.1. Tarihi Kültürel Mirasın Yeniden İşlevlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler

Tarihi kültürel miras, geçmişten günümüze toplumlar için etkisi büyük yapılar olarak karşımıza çıkmıştır. Çünkü bu yapılar, kenti simgeleyen, önemli olay ve tarihlere tanıklık etmiş, toplumun kültürel devamlılığını sağlayan yapı taşları olmuştur. Günümüzde tarihi kültürel miras hem geçmişin tasarım ilkeleri ile inşa edilmiş mimari örnekler olarak hem de toplumun duygusal bağlarının devamlılığını sağlaması anlamında önemi oldukça büyüktür (Bloszies, 2012). Bu bağlamda tarihi kültürel mirasın doğru bir şekilde korunup, kullanılarak gelecek kuşaklara aktarımının da büyük önem taşıması tez çalışmasının ana problemi olmuştur.

Yeniden işlevlendirme çalışmalarında karar verme süreci iki farklı yöntemle sağlanmaktadır. Birincisi sezgisel karar verme sürecidir. Sezgisel karar verme, duygu ve düşüncelerle geliştirilen ancak objektif olmayan, hata oranı yüksek bir süreçtir. İkincisi

ise mantıksal karar verme sürecidir. Mantıksal karar verme, daha analitik ve sistematik olarak, hesaplamalar sonuca ulaşılan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Korumaz, 2011). Çalışma kapsamında yapılan hem literatür araştırmaları hem de uygulama alanlarında görülmüştür ki, yeniden işlevlendirilen tarihi kültürel miras için karar vericiler genellikle sezgisel karar verme yöntemi kullanılarak sonuca ulaşan yerel yönetimler olmuş, mantıksal karar verme ile akademik olarak veya yapı ölçeğinde bir karar mekanizmasının gelişmediği görülmüştür. Yeniden kullanılan tarihi kültürel mirasın kendine uygun yeni işlevine kavuşması için akademik olarak çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınacak olan yöntem ve geliştirilecek olan öneri için öncelikle literatürde yeniden işlevlendirme çalışmalarında hangi yöntemlerin kullanıldığı araştırılmıştır. Tarihi kültürel mirası yeniden işlevlendirilme konusunda yapılan hem akademik düzeyde hem de saha uygulamalarında kullanılan yöntemler şunlardır:

- Güçlü ve zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri inceleyen; Swot Analizi (Douglas, 2006).
- Varoluştan, günümüze daha sonra da yeniden işlevlendirildikten sonra ki çevresel etkileri inceleyen; Yaşam Döngüsü Analizi (Life Cycle Analysis (LCA)).
- Mekansal verilerin toplanması, yönetilmesi, analizi görselleştirerek anlatan; GIS Tabanlı Değerlendirmeler (Malczewski, 1999).
- Katsayıların değişmesi sonucu oluşan farklı sonuçları inceleyen; Duyarlılık Analizi.
- Gelecekteki mekansal ihtiyaçların öngörülmesi üzerine çalışılan; Delphi Yöntemi.
- Klasik delphi yönteminin geliştirilmesi ile oluşan; Bulanık Delphi Yöntemi.
- Birden fazla kriterin eş zamanlı değerlendirildiği; Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri (Cantell, 2005).

Yukarıda sıralanmış olan yöntemler içerisinde literatürde en sık kullanılanlardan duyarlılık analizi, delphi yöntemi, bulanık delphi yöntemi ve çok kriterli karar verme yöntemleri açıklanmıştır.

Duyarlılık Analizi

Duyarlılık analizi, bir problemin farklı katsayılarının değişmesi sonucu, oluşan farklı sonuçlar üzerindeki etkisini inceleyen bir yöntemdir. Bu yöntemde amaç, problemin katsayılarının değişmesi ile problem üzerinde ortaya çıkan değişimi incelemektir (Url 10). Duyarlılık analizi, küresel ve yerel olarak iki ayrılmaktadır. Küresel duyarlılık analizi daha karmaşık ve yüksek hesaplamaların olduğu, eklemeli, doğrusal ve monoton olmayan bir yöntemdir. Yerel duyarlılık analizi ise daha az hesaplamanın olduğu, fakat karmaşık alanlarda uygun olmayan bir yöntemdir (Çakır, 2022).

Duyarlılık analizi birçok alanda kullanıma sahiptir. Mimari olarak yeniden işlevlendirme alanında da kullanıldığı örnekler bulunmaktadır. Duyarlılık analizi, yeniden işlevlendirmede önerilen işlevlerin yapı üzerinde oluşturduğu farklı belirsizlikleri inceler (Heidarnezhad Khiavi, 2021). Duyarlılık analizi sonuçları ile hangi işlevin daha etkili olduğu anlaşılabilir, verilecek işlevler arasındaki etkileşimleri de tespit edebilme özelliğine sahip bir yöntemdir (Çakır, 2022).

Çalışmalarda görülmektedir ki her yöntemde olduğu gibi duyarlılık analizinin de olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır.

Duyarlılık analizinin olumlu yanları:

- Bu yaklaşım, tasarım sürecinde karar vericilerin daha belirgin ve işlevsel sonuçlara ulaşabilmesi için belirli tasarım parametrelerine odaklanmasını sağlar.
- Bu sayede yeniden kullanım sürecinde öncelik verilmesi gereken alanlar ile yönetilmesi gereken potansiyel riskler net biçimde ortaya konabilir.
- Başlangıçta yapılan karşılaştırmadaki yöntemsel veya ölçümsel hataları ortaya çıkarabilir.
- Yeniden kullanım sürecine ilişkin belirsizlikleri azaltarak, projenin öngörülebilirliğini ve uygulanabilirliğini artırabilir.

Duyarlılık analizinin olumsuz yanları:

- Karar süreci, mutlak doğrulara değil, geçmiş projelerden elde edilen veriler ve deneyimlere dayanmaktadır.

- Aşırı karmaşık hale gelmesi, analizin tutarlılığını ve anlamlı sonuçlar üretme kapasitesini zayıflatabilir.
- Birden fazla bağımsız parametrenin birlikte değerlendirilmesindeki eksiklikler, proje sonuçlarının hatalı yorumlanmasına yol açabilir (Url 11).

Delphi Yöntemi

Eski Yunan döneminde kehanetleriyle tanınan Delphi rahibelerinden esinlenerek adlandırılan Delphi Yöntemi, ilk olarak Olaf Helmer ve Norman Dalkey tarafından 1950'li yıllarda geliştirilmeye (Url 12), 1964 yılından sonra ise aktif olarak kullanılmaya başlanmıştır. Delphi yöntemi öncelikle iş ve sanayi alanlarında kullanılmış daha sonra ise tıp, çevre, sosyal bilimler, mimari gibi alanlarda da etkili bir yöntem olmuştur (Atasayan, 2010; Akt., Linstone ve Turoff, 2002).

Delphi yöntemi mimarlık ve kentsel tasarım alanlarında; gelecekteki mekânsal ihtiyaçların öngörülmesi, tasarım süreçlerine yön verecek stratejik planların oluşturulması, kullanıcı ihtiyaçlarının ve çevresel sorunların tanımlanması, öncelikli müdahale alanlarının belirlenmesi ve bu doğrultuda sürdürülebilir tasarım yaklaşımlarının geliştirilmesi gibi konularda etkili bir yöntem olarak kullanılabilir. Bu teknik sayesinde, farklı disiplinlerden uzmanların ve paydaşların görüşleri sistematik olarak toplanır ve ortak akla dayalı mimari kararlar alınabilir. Özellikle belirsizliğin yüksek olduğu büyük ölçekli projelerde (örneğin kentsel dönüşüm, yeniden yapılanma ve işlevlendirme, sürdürülebilir yerleşim tasarımları gibi) tahmin, planlama, sorun tespiti ve strateji geliştirme aşamalarında değerli girdiler sağlar. Bu yöntemdeki asıl amaç uzmanlar arasında en üst seviyede fikir birliğinin sağlanarak sonuca ulaşmak (Url 12) ve konunun gelecekteki sonuçlarına ilişkin tahminlerin geliştirilmesidir. Yöntem, gelecekte mekânların nasıl şekillenebileceğine dair uzman görüşlerinin sistematik biçimde toplanmasına dayanır. En önemli özelliği ise mimari karar süreçlerinde, uzmanların birbirlerinden bağımsız şekilde değerlendirme yapması, grup baskısını ortadan kaldırarak daha tarafsız ve özgün görüşlerin elde edilmesine olanak tanır. (Url 13).

Delphi yönteminde ortalama yedi adımda sonuca ulaşılmaktadır. Birinci adımda öncelikle problem tanımlanır. İkinci adımda konusunda uzman katılımcılar belirlenir. Üçüncü adımda birinci grup sorular, dördüncü adımda ikinci grup sorular, beşinci

adımında ise üçüncü grup sorular katılımcılar üzerinde uygulanır (Url 12). Delphi yönteminin çok aşamalı yapısı, katılımcıların giderek bir uzlaşmaya yönelmesini teşvik etmektedir. Yöntem kapsamında gruplara uygulanan yinelemeli anketler, her aşamada bir önceki turun sonuçları temel alınarak hazırlanmakta; böylece katılımcılara önceki aşamanın bulguları sunularak mevcut görüş ayrılıkları açıkça gösterilmektedir. Bu süreç, farklı bakış açılarının karşılaştırılmasına olanak tanırken, zamanla ortak bir anlayış ve görüş birliği geliştirilmesini amaçlamaktadır (Atasayan, 2010; Akt., Linstone ve Turoff, 2002).

Çalışmalarda görülmektedir ki her yöntemde olduğu gibi delphi yönteminin de olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır.

Delphi yönteminin olumlu yanları:

- Çok boyutlu ve karmaşık konulara ilişkin farklı bakış açılarını, analizleri ve uzmanlık temelli bilgileri sistematik olarak ortaya koyar.
- Yöntem, karar verme sürecinde çeşitli senaryoların, alternatif çözümlerin ve farklı bakış açılarının sistematik biçimde değerlendirilmesine olanak tanıyarak geniş bir seçenek yelpazesi sunar (Url 14).
- Yöntemin sağladığı yapı sayesinde, katılımcıların değerlendirmeleri; konferans, çalıştay ya da yüz yüze toplantı gibi zaman alıcı organizasyonlara gerek duyulmadan, kısa sürede ve minimum çaba ile elde edilebilmektedir. Bu yönüyle Delphi, özellikle mimarlık ve kentsel tasarım gibi çok disiplinli karar süreçlerinde, farklı paydaşların görüşlerinin eş zamanlı ve bağımsız biçimde alınmasına olanak tanıyarak uygulayıcıya esneklik ve verimlilik sağlamaktadır (Atasayan, 2010).
- En büyük avantajlarından biri ise, sürece katılan uzman ve ekip üyelerinin anonim kalmasıdır. Bu anonimlik, paydaşların herhangi bir dış baskı ya da otorite etkisi hissetmeden, düşüncelerini özgürce ifade etmelerine olanak tanır (Url 12).

Delphi yönteminin olumsuz yanları:

- İstenilen sonuca ulaşmak için sürecin en az iki kez tekrarlanması gerektiğinden, uygulaması zaman alıcı ve yorucu olabilir.

- Uzman katılımı ve ek materyallerin kullanımı gerektirdiğinden, yöntem maliyet açısından yüksek olabilir.
- Cevapların etkin ve ekonomik şekilde toplanabilmesi için güçlü ve düzenli bir iletişim ağına ihtiyaç vardır.
- Değerlendirme kriterleri öznellik içerdiği için sonuçlar sıkça değişkenlik gösterebilir ve dış etkenlerden etkilenebilir (Url 14).

Bulanık Delphi Yöntemi

Bulanık delphi yöntemi, delphi yönteminin bazı eksikliklerini geliştirmek, daha esnek olmasını sağlamak ve ortaya çıkan belirsizlikleri gidermek için oluşturulmuş bir yöntemdir.

Klasik mantık, ikili bir yapı üzerine kuruludur. Bir önerme yalnızca doğru (1) ya da yanlış (0) olabilir. Bu yapı, karmaşık ve belirsizlik içeren sistemlerin modellenmesinde yetersiz kalabilir çünkü verilerin tam, kesin ve eksiksiz olması beklenir. Matematiksel modellemeler bu koşullara bağlı olduğundan, özellikle sosyal, ekonomik ya da psikolojik sistemlerde klasik mantıkla çalışmak zorlaşır. Buna karşılık bulanık mantık, doğruluk derecelerine izin veren daha esnek bir yapı sunar. Bir durum sadece "doğru" ya da "yanlış" değil, aynı zamanda "biraz doğru", "çoğunlukla doğru" gibi derecelendirilmiş değerlerle ifade edilebilir. Bu sayede eksik, belirsiz veya nitel verilerle de çalışılabilir ve daha insana yakın, gerçek hayatı daha iyi yansıtan modeller kurulabilir (Battal Şal, 2021). Bu yöntemde, klasik yapının aksine zorunlu tekrarlama ve sistematik geri besleme mekanizmaları uygulanmaz; karar süreci, nihai sonuca ulaşılan dek gerektiğinde yeniden yapılandırılabilir. Yöntemi geleneksel delphi yönteminden ayıran en belirgin farklardan biri ise, karar turlarının sayıca daha sınırlı ve optimize edilmiş olmasıdır (Tablo 3.1). Uyarlanabilir yeniden kullanım kararını etkileyen ölçütlerin çokluğu ve bu ölçütler arasındaki karmaşık ilişkiler dikkate alındığında, yeniden kullanım sürecinde kullanılacak ölçüt setinin belirlenmesinde belirsizlikleri yönetebilme kapasitesi nedeniyle bulanık delphi yöntemi tercih edilmektedir (Giresun Erdoğan, 2022).

Tablo 3.1. Klasik Delphi Yöntemi ile Bulanık Delphi Yöntemi Arasındaki Farklar (Kaynak: Battal Şal, 2021'den uyarlanmıştır.)

Klasik Delphi Yöntemi	Bulanık Delphi Yöntemi
A veya A değil	A ve A değil
Kesin	Kısmi
Hepsi veya hiçbiri	Belirli derecelerde
O veya 1	O ve 1 arasında süreklilik
İkili birimler	Bulanık birimler

Bulanık delphi yönteminin olumlu yanları:

- Delphi yönteminde süreç boyunca aynı uzmanlar ile çalışılması gerekirken, bulanık delphi yöntemi farklı adımlarda farklı uzmanlarla çalışmaya imkan vermektedir (Giresun Erdoğan, 2022).
- Bulanık delphi yönteminde sadece sayısal değil sözel ifadeler de kullanılabilir.
- Belirsiz ve kısıtlı bilgilerden meydana gelen durumlarda da işlem yapmaya imkan vermektedir.
- Diğer yöntemlere göre daha esnektir.
- Çalışma kapsamında karar vericilerin deneyim ve tecrübelerinin de sürece dahil edilmesine olanak sağlamaktadır (Battal Şal, 2021).

Bulanık delphi yönteminin olumsuz yanları:

- Klasik delphi yöntemine göre daha karmaşık bir yapıya sahiptir.
- Karar vericilerin değerlendirmeleri bulanık sayılarla ifade edilebilir, bu da hesaplamaları güçleştirir.
- Uygulama süreci, araştırmacılar için teknik olarak zor bir süreçtir.
- Bulanık delphi yönteminde sadece sayısal değil sözel ifadelerin de kullanılabilir olması sonuçların çok farklı şekillerde çıkmasına sebep olabilir.
- Bazı durumlarda belirsizliği bulanık delphi yöntemi ile ifade etmek, gerçek bilgidan sapmaya yol açabilir.

Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri

Bir karar verme probleminde birden fazla, hem niteliksel hem de niceliksel kriterin ve hedefin aynı anda değerlendirilmesi gereken durumlar, “Çok Kriterli Karar

Verme” yöntemleri olarak tanımlanmaktadır. Çok kriterli karar verme yöntemleri; ölçülebilir ve ölçülemeyen stratejik ya da operasyonel faktörleri eşzamanlı olarak dikkate alabilen, çok paydaşlı karar süreçlerinde analitik destek sunan güçlü araçlardır (Timor, 2011). Genel olarak, tarihi kültürel mirasa yönelik uyarlanabilir yeniden kullanım araştırmalarında çok kriterli karar verme yöntemlerinin yaygın biçimde uygulanması, bu alandaki karar verme süreçlerinin çok boyutlu ve sistematik bir yaklaşıma ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi ve korunarak kullanımı gibi karmaşık süreçlerde, çok kriterli karar verme yöntemleri farklı disiplinlerden uzmanların, paydaşların ve kullanıcıların katılımını mümkün kılarak karar süreçlerini daha kapsayıcı hale getirmektedir. Ayrıca, nitel değerlendirmeleri nicel verilere dönüştürebilme kapasitesi sayesinde, öznel yaklaşımların sistematik olarak analiz edilmesine olanak tanımaktadır (Li, Zhao, Huang ve Law, 2021).

Çok kriterli karar verme yöntemleri ile ilgili çalışmalar ilk olarak 1950’li yıllarda araştırılmaya başlanmıştır. Charnes-Cooper ilk olarak “Hedef Programlama” adı altında çalışmalar yapmıştır. 1960’lı yıllarda ise “Çok Amaçlı Simpleks Yöntem” ve “Çok Amaçlı Fayda Fonksiyonu” konularında çalışmalar yapılmıştır. Teknoloji ve bilgisayar sistemlerinin gelişmesiyle birlikte 1970’lerde akademik olarak da yayınlar artmıştır. 1980’li yıllardan itibaren, çok kriterli karar verme yöntemleri, “Etkileşimli Algoritmalar”, “Çok Boyutlu Risk Analizleri”, “Tanımsal Karar Modelleri”, “Stratejik Yönetim Yaklaşımları” ve “Bilgisayar Destekli Karar Destek Sistemleri” konularına yönelmiştir (Timor, 2011).

Karar vericilerin farklı kaynaklardan elde ettikleri çeşitli verileri yeterli, tutarlı ve sistematik bir biçimde analiz edebilmeleri amacıyla geliştirilen bu yöntem, belirlenen kriterler doğrultusunda değerlendirme yapmayı ve bu analizler sonucunda uygulanabilir alternatif modeller geliştirmeyi hedeflemektedir (Ünaldık, 2019).

Karar Sürecinde Problem Çözme Aşamaları:

- Karar probleminin belirlenmesi,
- Karar problemine ilişkin karar unsurlarının belirlenmesi,
- Karara ilişkin amaç ve kısıtların saptanması,
- Model kurulması (modelin formüle edilmesi),

- Alternatif çözümlerin belirlenmesi (Timor, 2011).

Çok kriterli karar verme süreci aşamaları:

- Amacın belirlenmesi,
- Belirlenen amaç doğrultusunda ölçütlerin belirlenmesi,
- Belirlenen amaç doğrultusunda alternatiflerin belirlenmesi,
- Alternatifleri ölçütlere göre değerlendirme,
- Nihai kararın belirlenmesi,
- Kararın uygulanıp incelenmesi ve uygulanabilirliğine göre geri dönüş alınması.

Çok Kriterli Karar Verme sürecinde geliştirilen alternatifler, belirlenen kriterler doğrultusunda ağırlıklandırılarak karşılaştırmalı biçimde sınıflandırılmaktadır. Ağırlıklara dayalı olarak puanlama analizi gerçekleştirilmekte ve elde edilen bulgular karar verici kişi ya da kurumlara sunulmaktadır. Bu analiz doğrultusunda karar vericiler, alternatifleri değerlendirerek gerekli görülen düzenlemeleri yapmaktadır (Ünaldık, 2019). Çok kriterli karar verme yöntemlerinin de olumlu ve olumsuz yanları bulunmaktadır.

Çok kriterli karar verme yönteminin olumlu yanları:

- Karmaşık kararların daha sistematik şekilde sonuçlanmasını sağlamaktadır.
- Hem nitel hem de nicel verilerden faydalanabilme özelliğine sahiptir.
- Farklı alternatiflerin güçlü ve zayıf yönlerini karşılaştırmaya olanak verir.
- Karar vericilerin önceliklerini belirleme üzerine kurulmuştur.
- Tüm çok kriterli karar verme yöntemlerinde geri dönülebilir bir yapı oluşturulabilmektedir (Taherdoost ve Mohebi, 2024).

Çok kriterli karar verme yönteminin olumlu yanları:

- Çalışma süreçleri zaman alıcıdır.
- Gerekli olan verilerin elde edilmesi zor bir süreçtir.
- Birçok çok kriterli karar verme yöntemi vardır ve bu yöntemler aynı çalışma için farklı sonuç verebilirler. Bu da karar çalışma yapan kişinin tereddütte kalmasına sebep olur.

- Küçük değişiklikler sonuçları büyük ölçüde etkileyebilir (Taherdoost ve Madanchian, 2022).

Tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi için en sık kullanılan yöntemler açıklanmıştır. Buna göre yöntemlerin birbirleri ile karşılaştırmaları aşağıda gösterilmiştir. Karşılaştırmaya göre elde edilen sonuç çalışmada kullanılacak yöntem olarak kabul edilmiştir (Tablo 3.2).

Tablo 3.2. Çalışma Kapsamında İncelenen Yöntemleri Değerlendirilmesi

Yöntem	Duyarlılık Analizi	Delphi Yöntemi	Bulanık Delphi Yöntemi	Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi
Tamam	Model parametrelerinin sonuçlara etkisini analiz eder.	Uzman görüşlerine dayalı öngörü ve karar verme süreci.	Belirsizlikleri dikkate alan, bulanık mantıkla güçlendirilmiş Delphi.	Birden çok kriteri dikkate alarak en iyi alternatifi seçme süreci.
Avantaj	Karar modellerinin hassasiyetini ölçer.	Uzmanlardan nitelikli görüş elde eder.	Belirsizliğe karşı daha esnekler.	Karar süreci çok boyutlu analiz edilebilir.
Avantaj	Risk analizi için uygundur.	Anonimlik sayesinde grup etkisi azalır.	Uzmanlar arasında daha gerçekçi görüş birliği sağlanır.	Alternatiflerin nesnel karşılaştırması mümkündür.
Avantaj	Matematiksel modellerle kolay entegre edilir.	Gelecek öngörülerini için etkilidir.	Sayısal olmayan veriler de işlenebilir.	Farklı yöntemlerle (AHP, TOPSIS vb.) uyumlu çalışır.
Dezavantaj	Gerçek dünya belirsizliklerini tam yansıtamaz.	Belirsizlik ve öznel ifadeler zayıf işlenir.	Uygulama ve hesaplama karmaşıktır.	Kriterler arası bağımlılık analiz edilemeyebilir (bazı yöntemlerde).
Dezavantaj	Sadece matematiksel modele bağımlıdır.	Uygulama süreci zaman alıcıdır (çoklu turlar).	Uzmanlardan bulanık değerlendirme almak zordur.	Her kriter için doğru veri bulmak zor olabilir.
Dezavantaj	Alternatif sayısı çoksa yorumlama zorlaşabilir.	Belirsizlik içeren kararlar için uygun değildir.	Sonuçlar, yorumlaması zor bulanık değerler içerir.	
Veri Türü	Sayısal, kesin	Nitel + sayısal (net ifadeler)	Nitel + sayısal (bulanık ifadeler)	Genellikle sayısal, ancak nitel kriterler dönüştürülebilir
Uzman Gereksinimi	Genellikle gerekmez	Yüksek	Yüksek	Orta (özellikle AHP gibi yöntemlerde uzman puanlaması gerekebilir)

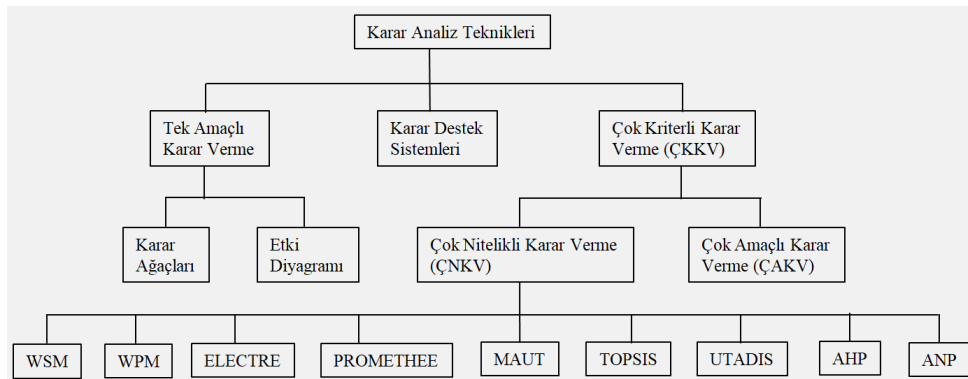
Kullanım Alanı	Finans, mühendislik, risk yönetimi, mimarlık	Strateji, politika, gelecek planlama, mimarlık	Eğitim, sağlık, teknoloji öngörüsü, mimarlık	Proje seçimi, tedarikçi seçimi, stratejik planlama, mimarlık
Karar Verme Türü	Analitik / sayısal	Uzman görüşüne dayalı	Uzman görüşü + belirsizlik	Kriter-temelli, sistematik

Sonuç olarak yukarıdaki tablo incelendiği zaman:

- Duyarlılık Analizi: Belirli karar parametrelerinin etkisini ölçmek için iyi ama belirsizliği modelleyemediği için kullanımın zorluğu görülmüştür.
- Delphi Yöntemi: Uzmanlara dayalı nitel veri topladığı ama belirsizlikleri açıkça ifade edemediği anlaşılmıştır.
- Bulanık Delphi Yöntemi: Belirsizlikleri işleyebildiği ama karmaşık ve uygulamasının zor olduğu tespit edilmiştir.
- Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi: Sayısal ve sistematik kararlar için güçlü olduğu, karar sürecinde çok boyutlu analiz yapabilme özelliğinin olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında çok kriterli karar verme yöntemlerinin kullanılmasına karar verilmiştir.

3.1.1. Çok kriterli karar verme yöntemleri

Çok kriterli karar verme yöntemleri geçmişten günümüze sürekli geliştirilerek çeşitlenmiştir. Temelde karar analiz teknikleri olarak isimlendirilen bu yöntem daha sonra çeşitlenerek üçe ayrılmıştır. Tek amaçlı karar verme, karar destek sistemleri ve çok kriterli karar verme yöntemi olarak çeşitlenmiştir. Çok kriterli karar verme yöntemi ise dokuz farklı yönteme ayrılmıştır (Şekil 3.1). Bu çeşitlerin hepsi çoğu zaman birbiri ardına geliştirilmiş yöntemlerdir.

Şekil 3.1. Karar Analiz Yöntemlerinin Sınıflandırılması
(Kaynak: Timor, 2011'den uyarlanmıştır.)

WSM (Weighted Sum Model): Ağırlıklı toplam modeli olarak isimlendirilen bu yöntem 1967’de Fishburn tarafından geliştirilmiştir. Bu yöntemde her bir kriter doğrultusunda, alternatiflerin katkıları hesaplanarak her alternatif için toplam bir skor elde edilir. Farklı ölçeklerdeki kriterlerin karşılaştırılabilir hale getirilmesi amacıyla, normalizasyon işlemi bileşen değerleri arasında toplama işlemini mümkün kılan genel bir sayısal ölçülendirme sistemi olarak kullanılmıştır. Bu işlemin ardından, alternatifler toplam skorlarına göre sıralanarak karar verme süreci tamamlanır (Harputlugil, 2012).

WPM (Weighted Product Model): Ağırlıklı çarpım modeli olarak adlandırılan bu yöntem, ağırlıklı toplam modeli üzerinde değişiklik yapılmış bir yöntemdir. Bu modelde toplama yerine çarpma işlemi yapılarak ağırlıklı toplam modelindeki kriterlere normalizasyon işlemini daha rahat yapmak için kullanılmaktadır (İlter, 2010).

ELECTRE: Roy tarafından 1960’lı yıllarda geliştirilmiş olan bir yöntem olmakla birlikte 1980’li yıllarda Nijkamp, Delft ve Voogd daha farklı açılardan ele almış ve zaman içerisinde electre II, III, IV, TRI gibi farklı varyantları geliştirilmiştir. Electre yönteminin temeli, değerlendirme faktörleri için alternatifler arasında ikili üstünlük karşılaştırmasına dayanmaktadır (Timor, 2011). Ancak, electre yönteminin sistemi tamamlanmış bir sistem olmadığı için doğru sonuç elde edilemez ve en önde gelen alternatifleri sonuç olarak ortaya koyar. Bu nedenle kriter sayısı az, alternatif sayısı çok olan karar verme problemlerinde kullanılmaktadır. Bazı araştırmacılar tarafından da yöntemin güvenilirliği ve algoritmasının doğruluğuna ilişkin bir takım şüpheler dile getirilmiştir (İlter, 2010). Bu sebeple kullanım alanı sınırlıdır.

PROMETHEE (Preference Ranking Organization Method for Enrichment Evaluation): Nadeau ve Landry’in 1986 yılında geliştirdiği çok kriterli karar verme yöntemidir (Li, Zhao, Huang ve Law, 2021). Seçeneklerin farklı tercihlerle değerlendirilerek, alternatiflerin kısmi veya bütün önceliklerinin hesaplanması sağlanarak oluşturulan bir yöntemdir (Timor, 2011). Diğer bir deyişle alternatifler kriterler etrafında değerlendirilirken her kritere yararlı bir tercih işlevlerinden faydalanılır (Harputlugil, 2012).

MAUT (Multi-Attribute Utility Theory): Karar vericilerin daha kompleks olan risk ve belirsizliğin olduğu noktada hiyerarşik bir sistemle, çok sayıdaki nicel ve nitel

etkenlerin öznel bir değerlendirmesinin yapılmasını sağlayan bir yöntemdir (Timor, 2011).

TOPSIS (Technique for Order Preference bu Similarity to Ideal Solution):

1980 yılında Yoon ve Hwang tarafından electre yöntemine alternatif olarak geliştirilmiştir (İlter, 2010). Yöntemin ilk adımında karar matrisi oluşturulur. Oluşan karar matrisinde alternatifler yukarıdan aşağıya kaydedilir. Her bir alternatifin karşısına o alternatifin ilgili kritere göre özellikleri yazılmaktadır (Timor, 2011). Buna göre sıralama işlemi değerlendirilir. Özetle, alternatifler oluşturulan sıralamada olumlu çözüme en yakın, olumsuz çözüme en uzak olmalıdır (Harputlugil ,2012). Böylece alternatifler için en iyi performans belirlenmiş olmaktadır.

UTADIS: Finansal ağırlığı yüksek olan alanlarda, özellikle araştırma ve geliştirme projelerinin seçimi, iflas riski tahmini, portföy yönetimi ve yatırım kararları gibi konularda yaygın olarak uygulanmaktadır (Timor, 2011).

ANP (Analytic Network Process): Saaty tarafından geliştirilmiş olan bu yöntem, alternatifler arasındaki ilişkileri dikkate alan, daha etkin sonuçlara ulaşılmasını sağlayan bir yöntemdir. Anp yönteminde, bir amaç ya da hedef üzerinde etkisi bulunan faktörler, karşılıklı etkileri dikkate alınarak gruplanmakta ve bu faktörler arasındaki ilişkiler doğrultusunda amaca uygun bir ağ yapısı oluşturulmaktadır (Timor, 2011). Unsurlar arasındaki ilişkilerin dikkate alındığı bir yöntemdir. Bu yöntemde, amaç ve hedefi etkileyen unsurlar, birbirlerine olan ilişkilerine göre sınıflandırılır ve amaca uygun ağ kurularak modellenir. Anp ve Ahp arasındaki fark Ahp’de hiyerarşik bir yapı varken Anp’de etkileşimli bir hiyerarşik yapı kurulmaktadır. Oluşturulan bu yapı da diyagramlarla ifade edilmektedir (Harputlugil, 2012).

AHP (Analytic Hierarchy Process): Nitelikli karar verme tekniği olarak isimlendirilen Ahp, çok kriterli karar verme yöntemlerinden birisi olup 1980’li yıllarda Saaty tarafından geliştirilmiştir (Timor, 2011). Yöntem birkaç faktörü aynı anda dikkate alarak, bağımlılık ve geri bildirimle izin vererek, bir sentez veya sonuca varmak için sayısal ödünleşmeler yaparak, kıyaslama kullanmadan hem tündengelimli hem de tümevarımsal düşünmeyi gerçekleştirmek için doğrusal olmayan bir çerçevedir (Saaty, 1987). Ahp yönteminin ana amacı, karar vericilerin daha hiyerarşik düşünerek, amaca yönelik alternatiflerin nesnel olarak netleşmesini sağlamaktır (Ünaldık, 2019). İşlevsel

bir yöntem olması sebebi ile karar vericinin çok olması gerektiği durumlarda elde edilen sonuçların tutarlılığını da ölçme imkanı verebilmektedir (İlter, 2010). Ahp çalışma yapan gruplara nicel ve nitel değişkenleri birleştirme imkanı veren bir yöntemdir. Üç temel prensibe sahiptir:

- Hiyerarşi oluşturmak,
- Önceliklerin belirlenmesi,
- Mantık ve sayısal olarak tutarlı olması (Harputlugil, 2012).

Ahp'nin öncelikli amacı, bir probleme sahip olan karar vericilerin hiyerarşik bir yapı içerisinde düşünebilmesini sağlamak ve amaca yönelik alternatiflerin bu hiyerarşik yapı içerisinde önem sırasının belirlenebilmesidir (Ünaldık, 2019).

Alternatifin çok olduğu tüm alanlarda çok kriterli karar verme yöntemlerinden Ahp kullanımı bulunmaktadır. Özetle;

- *Yasal* olarak ihalelerde ekonomik açıdan en avantajlı teklifin seçiminde bu yöntemin kullanılması öngörülmektedir.
- Ahp yönteminin en genel kullanım alanı *işletme* alanında olduğu tespit edilmiştir. Kuruluş yeri seçiminde veya perakende satış yeri seçiminde sıkça kullanılmaktadır. Satılacak olan ürünün veya kurulacak olan tesisin yerini seçerken ürünün özelliğine göre hangi alternatifin daha önemli olduğu tespiti bu yöntemle yapıldığı görülmüştür.
- *Ekonomi ve yönetim* problemlerinde; denetim veritabanı seçimlerinde makro ekonomik tahminlerle beraber, politik alanlarda; silahlanma kontrolü gibi savaş stratejileri gibi birçok farklı alanlarda da kullanımı yaygındır (Timor, 2011).
- *İnşaat* alanında faaliyet gösteren firmaların performans ölçümü için bir sistemin olmaması bu bağlamda firmalar arası rekabetin olmadığı farkındalığından yola çıkarak rekabetin artması ve bu firmaların performansının nitel olarak değerlendirilmesi üzerine Ahp yöntemi kullanımı uygun görülmüştür.
- *Şehircilik* alanında günümüzde bu yöntem Coğrafi Bilgi Sistemi ile yapılmaktadır. Ancak kullanılmakta olan Coğrafi Bilgi Sistemi çok yönlü analizler yer seçiminin en iyisini belirlemede yetersiz kaldığı literatürde

belirtilmiştir. Bu anlamda Cbs ortamında elde edilen alternatiflerin arasından “en uygun” alternatifin seçilmesi gerekmektedir. Bu seçimin sağlıklı bir şekilde yapılması için Çoklu-Kriter Karar Analizi (ÇKKA), ağırlık yöntemiyle puanlama yapılması ve alternatif yer seçimi önerileri karar ölçütleri açısından sıralama ve dolayısıyla en uygun seçimi yapmayı sağlamaktadır.

- *Mimarinin* ise her alanında yani yapı bilgisi, bina bilgisi ve restorasyon alanlarının her birinde Ahp yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Örneğin, 2001 yılında depremde harap olmuş Adapazarı için en iyi yeniden yerleştirme alanını belirlemek için kullanılmıştır (Saaty, 2008). Ayrıca yapılan literatür taramasında restorasyon alanında hazırlanmış çalışmalarda Ahp yönteminin yeniden işlevlendirmede kullanılabilirliği olduğu görülmüştür. Yapı için en uygun işlevin seçiminde özellikle yurt dışında oldukça sık kullanılan, ülkemizde de az da olsa birkaç çalışmanın olduğu tespit edilmiştir. Ancak Ahp yönteminin de yapı için en uygun işlev seçiminde yetersiz kaldığı görülmüştür. Çünkü sadece uygun işlevin sayısal olarak tespiti yapının mekansal olarak o işleve uygunluğunu göstermemektedir. Bu bağlamda yapılan bu tez çalışmasında Ahp yöntemine ek olarak mekansal analizlerle yapının özgünlüğünün bozulmadan, en az müdahale ile en uygun işlevin tespiti amaçlanmaktadır.

Ahp yöntemi ayrıca:

- Basit bir yapıya sahip olması,
- Hem tek bir bireye hem de bir grup insana uyarlanabilir olması,
- Sezgilerimize ve genel düşüncemize doğal gelmesi,
- Uzlaşmayı ve fikir birliği oluşturmayı teşvik etmesi,
- Belirli bir uzmanlık gerektirmeyen kolay bir metoloji olması,
- Kolayca iletilebilir olması,
- Tümevarımsal ve sistematik yaklaşımı, insanoğlunun sorunları çözmek için kullandığı iki yöntem olan temden gelimsel yaklaşımla ilişkilendirilir olması,
- Çiftler halinde karşılaştırma yoluyla ifade edilen yargılar daha sağlam olması,
- Kişinin tüm karar verme sürecini kolayca gözden geçirmesine olanak tanınması ile özellikle kültürel miras alanında en çok uygulanan yöntemdir (Spina, 2021).

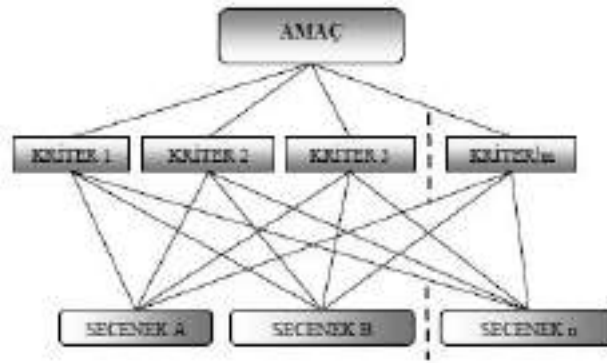
Ahp bir çalışmada, hiyerarşik bir altlık oluşturarak, karmaşık sistemlerin veya problemlerin daha basit alt parçalara ayırarak daha anlaşılır ve yönetilebilir hale gelmesini sağlar. Hiyerarşiler, genel olarak yapısal ve fonksiyonel olmak üzere iki temel kategoride incelenmektedir. Yapısal hiyerarşi, bir sistemin bileşenlerinin, büyükten küçüğe veya bütünden özele doğru düzenlenmesini ifade eder. Örneğin, güneş sistemi içinde gezegenler yer almakta; daha alt düzeyde ise moleküller, atomlar ve bunların alt birimleri olan protonlar ve nötronlar gibi daha küçük bileşenlere kadar uzanan bir yapıdan söz edilebilir. Bu tür hiyerarşilerde, üst düzey yapılar alt düzey bileşenleri kapsar ve her bir seviye, bir öncekine bağlıdır. Fonksiyonel hiyerarşi ise, bir sistemin işlevsel yapısını temsil eder. Bu tür bir hiyerarşide en üst düzeyde sistemin temel amacı yer alır. Bir alt düzeyde, bu amaca ulaşmak için kullanılacak karar kriterleri bulunur. En alt düzeyde ise, bu kriterlere göre değerlendirilecek olan karar alternatifleri sıralanır. Fonksiyonel hiyerarşiler genellikle karar verme süreçlerinin modellenmesinde kullanılır (Timor, 2011) (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. Hiyerarşik Problem Çözme Aşamaları
(Kaynak: Timor, 2011'den uyarlanmıştır)

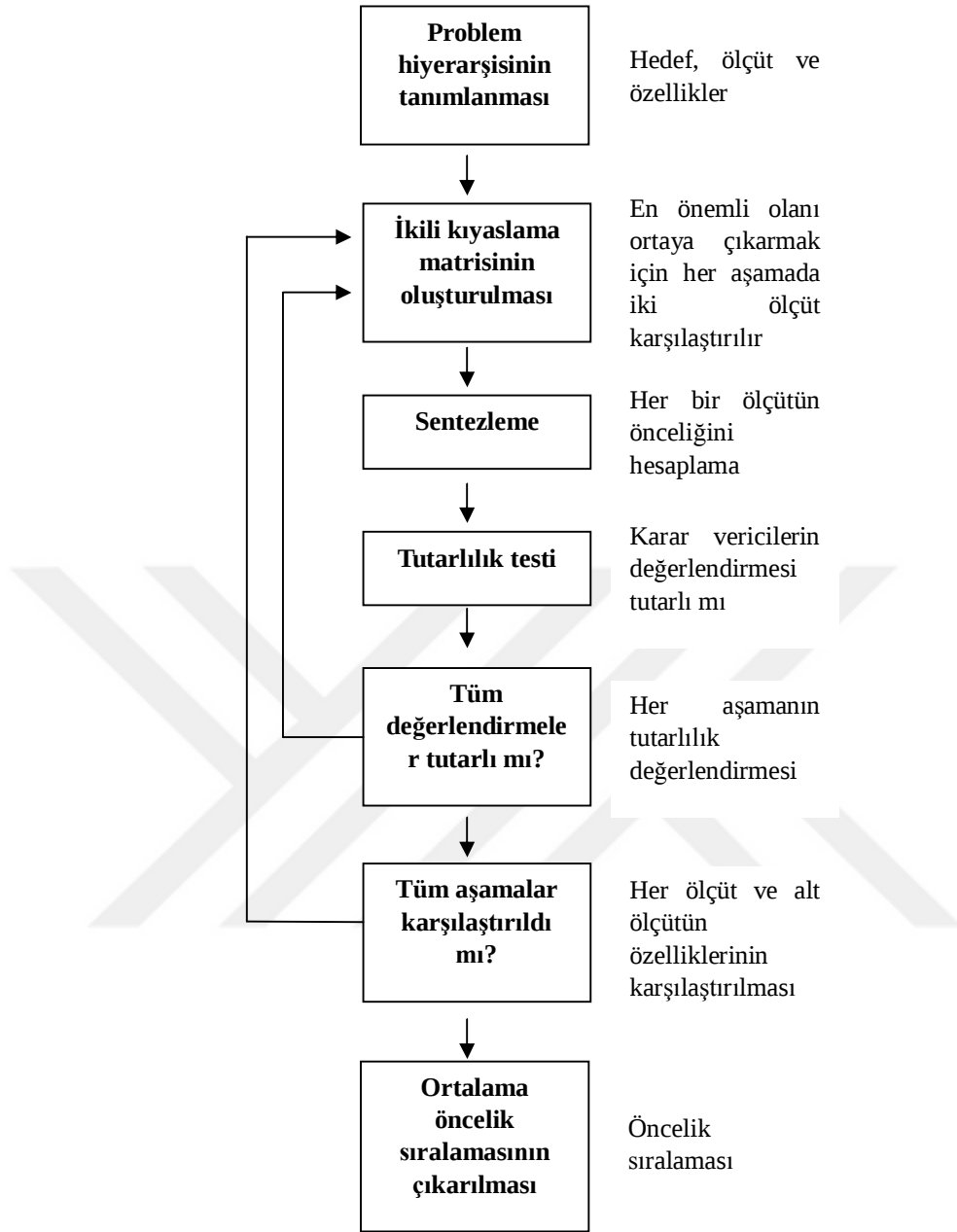
Ahp uygulamalarında, hiyerarşiyi oluşturan tüm bileşenler birbiriyle ilişkili olarak çalışır. Bu yapısı sayesinde, bir faktörde meydana gelen değişikliğin diğer faktörler üzerinde etkisi de kolaylıkla görülebilmektedir. Ahp'nin bu esnek yapısı, karar sürecinde kapsamlı bir destek sağlamaktadır. Böylece, farklı türdeki veriler bir araya getirilebilir, performans seviyeleri arasındaki uyumsuzluklar giderilerek karşılaştırılabilir bir hal alır, nitelik ve nicelik açısından farklılık gösteren unsurlar arasında karşılaştırmalar yapılabilir. Tüm bu özellikleri ile Ahp, çok kriterli karar verme süreçlerinde karmaşık problemleri sistematik ve tutarlı bir şekilde analiz etme imkanı sağlamaktadır (Harputlugil, 2012).

Ahp yöntemi esasında ayrıştırma ve sentezin birlikte kullanılmasından meydana gelmektedir. Büyük bir ana problemi özünde küçük parçalara ayırarak karşılaştırma yapmaktadır. Karşılaştırmayı ise önem derecesine göre yapmaktadır (Tekçe, 2010). Karar verme sürecinde bu yöntemin kullanılmasının sebebi, nitel ve nicel birden fazla kriterin bir arada değerlendirilebiliyor olmasıdır. Aslında karmaşık olarak görülen problemler, belirlenmiş olan amaçtan alt kriter ve seçeneklere kadar ilerleyen hiyerarşik yapı olmasıdır (Özeren, 2018) (Şekil 3.3).

Şekil 3.3. Ahp için Örnek Hiyerarşi Yapısı
(Kaynak: Tekçe, 2010'dan uyarlanmıştır)

Ahp'nin temel kurgusu geometrik ortalama ile meydana gelmektedir (İlter, 2010). Çalışma kapsamında oluşturulan kriterlerin, alternatifler üzerinde ikili karşılaştırma yapılması yani "*ikili karşılaştırma matrisi*"nin oluşturulması ile doğru sonuca ulaşmak esasına dayanmaktadır (Tekçe, 2010) (Şekil 3.4).

Şekil 3.4. Ahp'nin İş Akış Şeması
(Kaynak: Harputlugil, 2012'den uyarlanmıştır.)

Ahp yönteminin genel işleyiş süreci incelenecek olursa, öncelikle çalışma kapsamında amaç belirlenip ona uygun alternatif ve kriterler elde edilir. En üst düzeyde amaç, ikinci düzeyde kriterler ve son düzeyde ise alternatifler yer alacak şekilde bir hiyerarşik yapı elde edilmelidir. Bu aşamada amaç bu hiyerarşik yapının birbirine göre ne kadar önemli olduğunu tespit etmektir (İlter, 2010). Belirlenen alternatif ve kriterler ile uzman ve kullanıcıların, öncelik sırasını belirlemek için bir tercih yapması istenir. Burada da amaç, belirlenmiş olan bu kriter ve alternatiflerin önem derecelerinin saptanması için matris oluşturabilmektir (Ünaldık, 2019). Böylece çalışmaya katılan

karar vericilerin tercih ettiği kriterin/alternatifin diğer kriterlere/alternatiflere göre ne kadar önemli olduğu sayısal değerlerle belirlenmiş olur. Çalışmadaki bu karşılaştırmayı yapabilmek için bir puanlama sistemi kullanılmaktadır (Düzgüneş ve Demirel, 2016). Karşılaştırma yapılırken A, kriteri B kriterinden daha önemli ise önem derecesine 1’den 9’a kadar bir değer verilmektedir (Tablo 3.3).

ÖNEM DERECESESİ	TANIM	AÇIKLAMA
1	Eşit önem	Öğeler eşit önemde veya anılamada kayıtsız kalırlar
3	Birinin diğerine göre orta derecede daha önemli olması	1. öğe 2. ye göre biraz daha önemli veya biraz daha tercih ediliyor
5	Kuvvetli düzeyde önem	1. öğe 2. ye göre fazla önemli veya fazla tercih ediliyor
7	Çok kuvvetli düzeyde önem	1. öğe 2. ye göre çok fazla önemli veya çok fazla tercih ediliyor
9	Aynı derecede önemli	1. öğe 2. ye göre aynı derecede önemli veya aynı derecede tercih ediliyor
2,4,6,8	Ortalama değerler	Uzlaşma gerektğinde kullanılmak üzere ardışık yargılar arasında diğer değerler
Onbeşlik Karşılaştırmalar	Tercih karşılaştırmaları için	

Tablo 3.3. Ahp için Değerlendirme Ölçeği
(Kaynak: Tekçe, 2010’dan uyarlanmıştır)

Çalışma için seçilmiş karar vericilerin puanlaması elde edildikten sonra matris hesaplamalarına geçilir. Eğer X adet alternatif, A adet kriter varsa, bu adım sonunda X adet A x A yargı matrisi kurulmuş olacaktır (İlter, 2010). Başka bir deyişle karşılaştırma yapılan kriterler için $P_c(A,B)$; A ile B’nin karşılaştırmasında, A, B’ye 5 ile tercih ediliyorsa; karşılığında B, A’ya 1/5 ile tercih edilmelidir. $P_c(B,A) = 1 / P_c(A,B)$ ’ dir (Timor, 2011) (Tablo 3.4).

Tablo 3.4. Karşılaştırma Matrisinin Puanlama Sistemi (Kaynak: Timor, 2011’den uyarlanmıştır.)

KRİTERLER	A	B	C
A	1	5	7
B	1/5	1	3
C	1/7	1/3	1

KRİTERLER	A	B	C
A	A ile A’nın karşılaştırmasının sonucu 1’e eşittir.	A ile B’nin karşılaştırmasının sonucu 5’e eşittir. Yani A, B’ye göre “Kuvvetli Derecede Önemli” bulunmuştur.	A ile C’nin karşılaştırmasının sonucu 7’ye eşittir. Yani A, C’ye göre “Çok Kuvvetli Derecede Önemli” bulunmuştur.
B	B ile A’nın karşılaştırmasının sonucu 1/AB’deki değere eşittir.	B ile B’nin karşılaştırmasının sonucu 1’e eşittir.	B ile C’nin karşılaştırmasının sonucu 3’e eşittir. Yani B, C’ye göre “Orta Derecede Önemli” bulunmuştur.
C	C ile A’nın karşılaştırmasının sonucu 1/AC’deki değere eşittir.	C ile B’nin karşılaştırmasının sonucu 1/CB’deki değere eşittir.	C ile C’nin karşılaştırmasının sonucu 1’e eşittir.

Bu puanlama sistemi ile elde edilen veriler ile karşılaştırma matrisinin normalize edilmesi gerekmektedir. Öncelikle her sütun toplanır. Her hücre, ait olduğu sütunun toplamına bölünerek normalize matrisi oluşturulmuş olur. Daha sonra kriterlerin geometrik ortalaması üzerinden önem ağırlıklarının hesaplanması yapılır. Karşılaştırma matrisi ile önem ağırlığı çarpılarak kriterlerin özdeğeri bulunur. Burada amaç anketin uygulandığı kişinin tutarlı olup olmadığını bulmaktır (Şekil 3.5). Orijinal karşılaştırma matrisi, önem ağırlığı ile çarpılır. Daha sonra çıkan değer karşılık gelen ağırlık değerine bölünür. Buradaki bölünecek olan RI değeri çalışmadaki kriter sayısına göre belirlenen bir katsayıdır. Tutarlılık hesabı 0,10’un altında çıkması çalışmaya devam edilebilirliği göstermektedir. Yüksek çıkarsa tutarlılık olmadığı için anket tekrarlanmak zorundadır.

$$\lambda_{\max} = \frac{1}{n} \left(\frac{w_1'}{w_1} + \frac{w_2'}{w_2} + \dots + \frac{w_n'}{w_n} \right)$$

$$= (\quad - \quad) / (-1)$$

$$= \quad / \quad$$

N	2	3	4	5	6	7	8	9	10
RI	0	0.52	0.89	1.11	1.25	1.35	1.40	1.45	1.49

Şekil 3.5. Tutarlılık Hesabı
(Kaynak: Saaty, 1987)

Tutarlılık hesaplamasından sonra her bir kriter için belirlenen alternatiflerin özvektörleri ayrı ayrı hesap edilir. Çıkan sonuçlar her kriterin önem ağırlığı ile çarpılarak nihai sonuçlar elde edilir. Çıkan en yüksek değer ise Ahp yöntemine göre uygun işlevi temsil etmektedir.

Sözel işlemleri analitik olarak değerlendiren ve kesin, net sonuçlar elde etmemizi sağlayan bu Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri günümüzde çeşitli programlar yardımı ile daha kolay sonuca ulaşmayı sağlamaktadır. Bu bağlamda, Ahp için Makelt Rational veya Expert Choice, ANP için Super Decision, MAUT için Right Choice, M- MACBETH için MACBETH, PROMETHEE için Smart Picker Pro, ELECTRE için Electre III-IV yazılımı ve TOPSIS için Topsis sayılabilmektedir (Guarini, Battisti ve Chiovitti, 2018).

Çok kriterli karar verme yöntemlerinin alt başlıkları incelenerek çalışma kapsamında hangi alt yöntem ile çalışılmaya devam edileceği planlanmıştır. Aşağıdaki tabloda çok kriterli karar verme yöntemleri tanımlanmış, avantaj ve dezavantajları incelenmiş ve hangisinin yeniden işlevlendirme için uygun olacağı tespiti yapılmıştır (Tablo 3.5).

Tablo 3.5. Çalışma Kapsamında Kullanılacak Yöntemin Belirlenmesi (Kaynak: Li, Zhao, Huang ve Law, 2021’den uyarlanmıştır)

Yöntem	Tanım	Avantaj	Dezavantaj	Yeniden Kullanımdaki Yeri
AHP □□□□	Hiyerarşik yapı, ikili karşılaştırma	- Kolay uygulanabilir - Tutarlılık analizi yapılabilir - Sayısal çıktı verir - Hiyerarşik yapı net	- Çok sayıda kriter/alternatifte karmaşıklaşır - Karşılaştırmalar öznel	Maliyet, işlevsellik ve estetik kriterlerinin ağırlıklandırılması ve yapıların yeniden kullanımı
ANP □□□□	Ağ yapısı, bağımlı kriter ilişkileri	- Karşılıklı etkileşimleri dikkate alır	- Karmaşık ve zaman alıcı - Hesaplamalar daha zordur	Miras değeri ile ekonomik değer arasındaki ilişki analizi
PROMETHEE □□□□	Üstünlük ilişkileri, akış hesaplama	- Görselleştirme (GAIA düzlemi) - Sayısal çıktı verir	- Tercih fonksiyonu seçimi subjektif olabilir	Farklı yeniden kullanım senaryolarının karşılaştırılması
ELECTRE □□□	Üstünlük, eşik değerleri, eleme	- Belirsizliğe toleranslı - Eleme ve gruplama yapılabilir	- Parametrelerin 1 karmaşık - Subjektif eşik belirleme	İşlevsel uygun olmayan yapıların elenmesi
MAUT □□□□	Fayda fonksiyonları ile değerlendirme	- Risk ve belirsizliği dikkate alır - Tutarlı karar desteği sağlar	- Fayda fonksiyonu oluşturmak zordur - Veri yeterliliği gerekir	Tarihi yapının sosyal katkısı ile ekonomik getirisi karşılaştırma
TOPSIS □□□□	İdeal çözüme uzaklık ölçümü	- Uygulaması kolay - Sayısal sonuç verir	- Normalizasyon etkisi büyük olabilir - Ağırlıklara duyarlı	Yapıların işlevinin sınıflandırılması
UTADIS □□	Sınıflandırma, fayda temelli diskriminasyon	- Önceden belirlenmiş sınıflara göre ayırır - Öğrenmeye dayalı yapısı vardır	- Çok sayıda eğitim verisi gerekir - Parametre ayarı karmaşıktır	Yapıların yeniden kullanım uygunluğu sınıflandırması
WSM □□	Ağırlıklı toplam	- Basit ve anlaşılır - Hızlı sonuç verir	- Sadece aynı ölçekli verilerde doğru çalışır - Normalizasyon gerekebilir	Düşük karmaşıklık alternatif karşılaştırmaları
WPM □□	Ağırlıklı çarpım	- Oransal kıyas için uygundur - Ölçü biriminden bağımsız	- 0 değerli kriter sonucu sıfırlar - Aşırı duyarlılık gösterebilir	Fiziksel uygunluk ve ekonomik katkı oranlarının karşılaştırması

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, çok kriterli karar verme yöntemlerinin alt yöntemleri incelendiği zaman;

- Utadis, Maut, Wsm ve Wpm’nin yeniden işlevlendirmede uygun olmadığı,
- Tamamen sayısal çözümler aranıyorsa Topsis’in pratik ve etkili bir yöntem olduğu,

- Parametrelerinin fazla karmaşık olması ile electre yönteminin de uygun olmadığı,
- Karmaşık ve çok katmanlı bir sistem varsa Anp ve Promethee'nin kullanılabileceği,
- Uzman görüşleri ile sayısal verilerin ortak olarak kullanılabilirliği ile Ahp yönteminin yeniden işlevlendirmede uygun olduğu tespit edilmiştir.

Bu bağlamda Ahp yönteminin çalışma kapsamında olumlu yanları şunlardır:

- Büyük ölçekli çalışmalarda kullanılabilecek daha elastik bir yöntemdir.
- Belirlenen kriterler ikili ve tüm seviyelerde karşılaştırılabilir. Böylece çalışmaya konu olan problem matrisi değişmeden istenilen sayıda kriter hesaplamaya dahil edilebilir.
- Öznel ya da nesnel kriterleri içeren problemlerin çözümüne uygun bir yöntemdir.
- Tek bir alanda değil birçok alanda çalışma için uygulanabilir bir yöntemdir.
- İkili karşılaştırmalar yoluyla sezgisel düşünmeyi destekler. Karar vericiler, kriter ve alternatifleri karşılıklı kıyaslayarak daha tutarlı ve bilinçli tercihler yapabilir.
- Tutarlılık oranı ile karar güvenilirliği ölçülebilir. Karar vericinin karşılaştırmalarındaki tutarlılık düzeyi kontrol edilebilir, bu da yöntemi diğerlerine göre daha denetlenebilir kılar (Timor, 2011).

Çalışmanın bu bölümünde yöntem olarak Ahp'nin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu tür çalışmalarda temel vurgu, geliştirilen yöntemin, kendisinden önceki yaklaşımlardan farklı olarak daha kapsamlı ve bütüncül bir kavramsal çerçeve sunmasıdır. Tez kapsamında geliştirilen ve uygulamalı olarak test edilen yöntem, mevcut yöntemler ile kuramsal yaklaşımların birbirini tamamlayan yönlerini dikkate alarak, sistematik ve bütünlüklü bir çözüm önerisi sunmayı hedeflemekte; bu amaç doğrultusunda sağlam bir kavramsal temel üzerine yapılandırılmıştır.

3.2. Tarihi Kültürel Mirasın Yeniden İşlevlendirilmesinde Kullanılabilecek Yöntem Önerisi

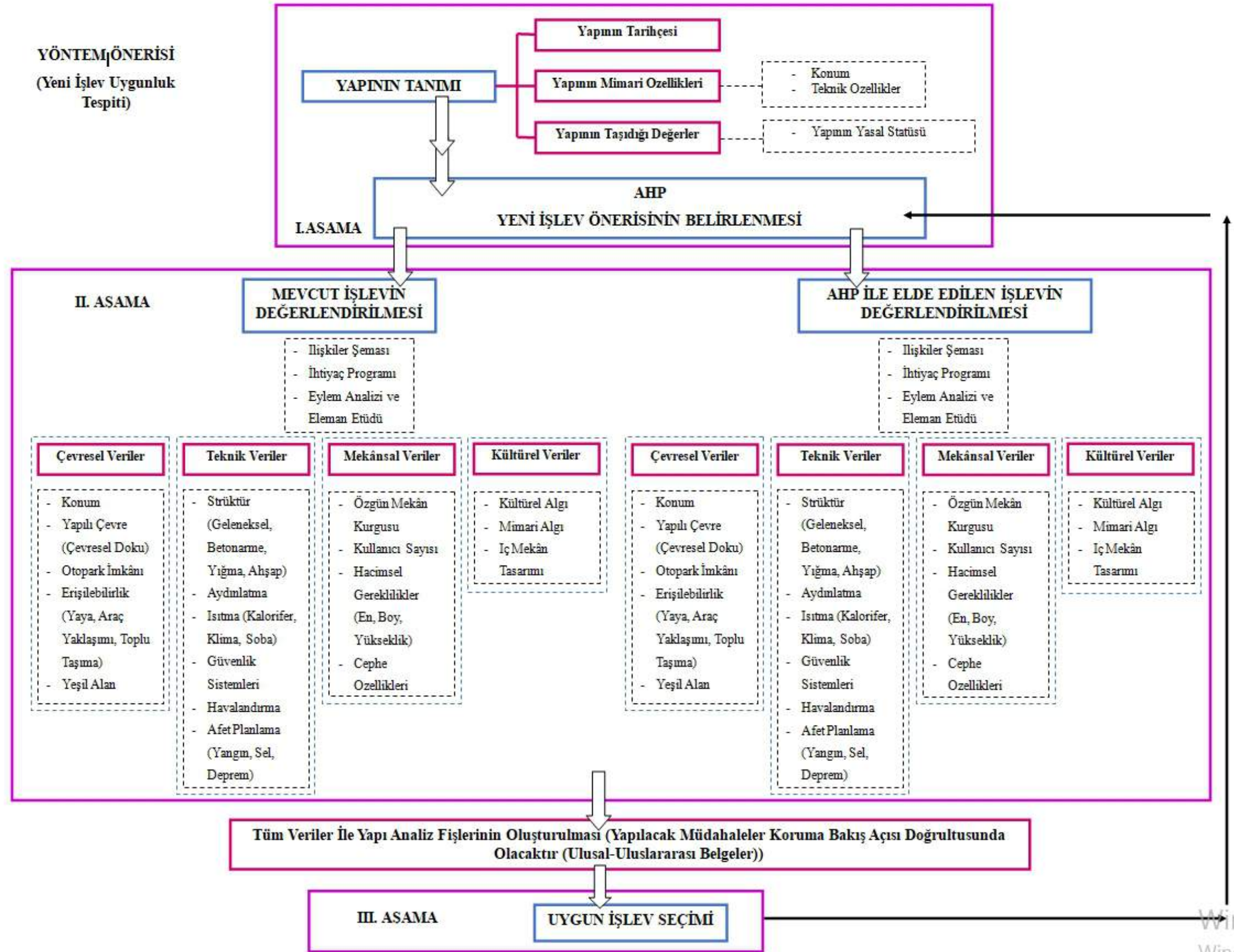
Tarihi kültürel miras kullanıldığı sürece yaşarlar. Ancak yapıları yaşatmak sadece kullanmak değildir. Koruyarak yaşatmak esas önemli olan kriterdir. Bu bağlamda

yeniden kullanım tarihi kültürel mirasın korunması için kullanılan bir araçtır. Carta del Restauro (1931)'da *“Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanır verilmesi kabul edilebilir.”* şeklinde belirtildiği gibi özgün işlevine en yakın yani yapının bize verdiği verilerle yeniden işlev vermek gerekmektedir. Çalışmada geliştirilen yöntem de bu amaç doğrultusunda hazırlanmıştır. Sınanacak olan yöntem önerisinin aşamaları şu şekildedir (Şekil 3.6);

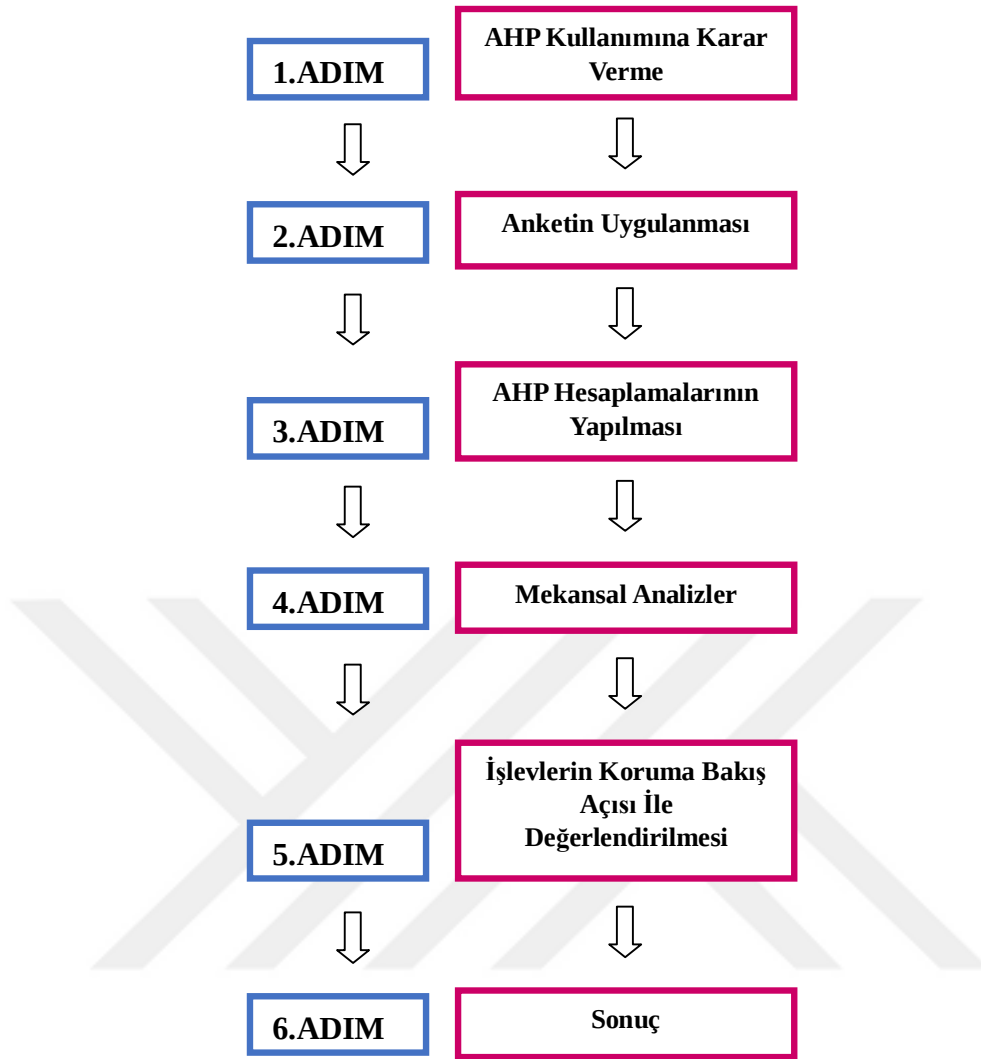
- I. Aşama:** Çalışmanın bu aşamasında, saha çalışmasına dâhil edilen yapıların kapsamlı değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir. Yöntemin ilk aşamasını, araştırma alanına dâhil edilen tarihi kültürel miras yapılarına ilişkin tarihçenin geçmişten günümüze doğru kapsamlı bir biçimde araştırılması oluşturmıştır. Bu kapsamda, arşiv çalışmaları ile özgün proje belgeleri, yapıların geçirmiş olduğu tadilat süreçleri, koruma kurullarınca yapıların taşıdığı değerler ve yasal statüleri ile ilgili veriler toplanmış ve analiz edilmiştir. Analitik Hiyerarşi Süreci yöntemi kapsamında belirlenen kriterler ve alternatif işlevler doğrultusunda anketler uygulanmış; uzman ve kullanıcı görüşleri üzerinden sayısal veriler elde edilmiştir. Bu sayede, her bir yapı için uygun yeni işlev önerileri niceliksel olarak belirlenmiştir. Çalışma alanına dâhil edilen yapıların özgün işlevlerini yitirmiş olmaları nedeniyle, günümüzde farklı işlevlerle kullanıldıkları gözlenmiştir. Bu durum, Ahp yöntemiyle ortaya konan yeni işlev önerilerinin mevcut işlevlerden farklı olabileceğini göstermektedir. Söz konusu farklılık, yapıların yeniden işlevlendirilmesinde alternatif perspektiflerin değerlendirilmesi ve koruma stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemli bir veri sağlamaktadır.
- II. Aşama:** Yöntem önerisinin bu aşamasında, Ahp yöntemiyle elde edilen önerilen işlev ile mevcut kullanım arasında farklılık olduğu durumlarda, her iki işlev de çalışmaya dâhil edilmiştir. Sayısal veriler objektif sonuçlar sunsa da, yapıya özgü veri ve koşullar ile bu işlevler tam olarak örtüşmeyebilir. Bu nedenle, kültürel mirasın zarar görmeden en uygun şekilde kullanılabilmesi için her iki işlevin de değerlendirilmesi gereklidir. Bu kapsamda, her iki işlev için ayrı ayrı tasarım çalışmaları yürütülecektir. Öncelikle, ihtiyaç programları ve ilişkiler şeması oluşturularak eylem analizleri ve eleman etütleri gerçekleştirilecektir. Ardından, mevcut yapıya ilişkin çevresel

verileri (konum, çevresel doku, işlev bazlı otopark gereksinimleri, yaya, araç ve toplu taşıma erişilebilirliği ile gerekli yeşil alanlar), teknik verileri (yapı strüktürü, aydınlatma, ısıtma, havalandırma, afet planlama ve güvenlik sistemleri) ile mekânsal verileri (özgün mekân kurgusu, kullanıcı kapasitesi, hacimsel gereklilikler ve cephe özellikleri) ve kültürel verileri (kültürel algı, mimari algı, iç mekan tasarımı) toplanarak, koruma perspektifiyle oluşturulan yapı analiz fişleri üzerinde değerlendirme yapılmıştır. Çalışma kapsamında geliştirilen bu yapı analiz fişleri, ulusal ve uluslararası mevzuat, tüzük ve ilke kararları ışığında; yeniden kullanım süreçleri, çevresel, mekânsal, teknik ve kültürel özelliklere dair ilgili bölümlerin derlenmesiyle hazırlanmıştır.

III. Aşama: Oluşturulan yapı analiz fişleri, tarihî kültürel miras yapılarına ilişkin kapsamlı verilerin sistematik bir şekilde toplanması ve değerlendirilmesini sağlayacak biçimde tasarlanmıştır. Bu fişler, yapıların özgün işlevi, güncel kullanımı ve Analitik Hiyerarşi Süreci yöntemiyle elde edilen yeni işlev önerileri üzerinden karşılaştırmalı analiz yapılmasına imkân tanımaktadır. Böylece, her bir yapının işlevsel değişimi ve bu değişime ilişkin değerlendirmeler bütüncül bir perspektifle ele alınabilmekte; koruma ilkeleri ile sürdürülebilirlik gereksinimleri göz önünde bulundurularak en uygun yeniden işlevlendirme seçeneği belirlenebilmektedir. Bu yaklaşım, sadece yapının tarihî ve mimari değerlerinin korunmasını değil, aynı zamanda yapının yaşadığı mekânsal ve toplumsal bağlamla uyumlu, işlevsel açıdan da sürdürülebilir kullanımının sağlanmasını hedeflemektedir. Bu aşamada, yapı bazında gerçekleştirilen değerlendirmelerde olumsuz sonuçların ortaya çıkması durumunda, yöntem süreci başa dönerek Ahp anketlerinin yeniden uygulanması yoluyla tekrarlanabilmektedir. Bu döngüsel yaklaşım, çalışma kapsamında geliştirilen yöntem önerisinin esnekliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamaktadır; böylece, elde edilen bulguların geçerliliği ve uygulama başarısı artırılmaktadır (Şekil 3.7).

Şekil 3.6. Yöntem Önerisi

Şekil 3.7. İş Akışı Şeması

3.2.1. Anketin oluşturulması

Çalışmanın bu bölümünde Ahp yöntemi için uygulanacak olan anket tasarımı yapılmıştır. Tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde kullanılan Ahp yöntemi, seçilen karar vericilerin, hazırlanan anketi cevaplaması üzerinden ilerleyen bir yöntemdir. Çalışmanın amacı, tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Anket için belirlenen kriterler, öncelikle nitel araştırma yöntemi olarak kaynak araştırması ve uzman görüşlerinden yararlanılarak elde edilmiştir. Belirlenen kriterlerin taşıdığı değerlere ve kazançlarına göre ankette kullanılacak yeni işlev önerilerinin üst başlıkları oluşturulmuştur (Tablo 3.6).

Tablo 3.6. Alternatif Karar Verme Modeli (Kaynak: Chen, Chiu ve Tsai, 2018'den yararlanılmıştır)

	Kriterler	Değerler	İşlev (Genel)
YENİ İŞEV (AMAÇ) 	Kültürel Bakış Açısı	- Tarihsel değer - Sanatsal değer - Özgünlük değeri	1. Eğitim 2. Kültürel 3. Ticari 4. Kamu 5. Turizm
	Ekonomik Bakış Açısı	- Arazi kullanım değeri - Finansal kaynaklar - Bakım ihtiyaçları - Onarım ihtiyaçları	
	Mimari Bakış Açısı	- Mimari değer - Fiziksel durum - Malzeme ve statik durum - Özgünlük değeri	
	Çevresel Bakış Açısı	 - Bağlamsal değer - Kent içindeki konum - İmar planı	
	Sosyal Bakış Açısı	- Yeni işlev uyumu - Farkındalık (toplum katılımı) - Kamu çıkarları teşvik	
	Süreklilik Bakış Açısı	- Yeterli koruma - İmar planı (kentsel gelişim) - Kültürel süreklilik	

Yukarıdaki tabloya göre belirlenen kriterler doğrultusunda önerilebilecek olan işlev ana başlıkları gösterilmiştir. Kaynak araştırması ve uzman görüşlerinden yola çıkarak bu başlıklar çeşitlendirilerek anket için kullanılacak yeni işlev önerileri elde edilmiştir. Elde edilen bu işlev önerileri Ahp yöntemi için belirlenen tüm karar vericiler ve onların çalıştıkları kurumlardan aynı seviyedeki farklı kişilerden oluşan 120 kişilik bir topluluğa öncelikli anket olarak Etik Kurul Onayı (Bkz EK 2) eşliğinde uygulanmıştır (Şekil 3.8).

Tarihi Kültürel Miras İçin Yeni İşlevin Belirlenmesine Yönelik Anket Çalışması

Yeniden işlevlendirilecek olan tarihi-kültürel miras için kentsel, yaşam koşulları ve kentsel gereklilikler dikkate alınarak hangi işlev ile kullanımı uygun bulursunuz? (Sadece bir seçeneği işaretleyiniz)

- A) Sanat Müzesi
- B) Eğitim Atölyesi (Yazdırık, Resim, Seramik vb.)
- C) Kent Kütüphanesi
- D) Kafeterya
- E) Butik Otel
- F) Gençlik Merkezi
- G) Araştırma Merkezi
- H) Kültürel Miras Enstitüsü
- I) Misafirhane
- J) Belediyeye Hizmet Binası
- K) Sosyal Hizmet Merkezi
- L) Tiyatro Sahnesi
- M) Diğer

Şekil 3.8. Örnek Anket Çalışması

Karar vericilere uygulanan bu anket daha sonra Excel formatında değerlendirilerek, en çok seçilen altı işlev çalışma kapsamında alternatif işlev önerisi olarak kullanılmıştır (Bkz EK 3). Böylece Ahp yönteminde kullanılacak olan hiyerarşik yapı oluşturulmuştur (Şekil 3.9).

Şekil 3.9. Yeni İşlev Seçimi İçin Oluşturulan Hiyerarşi

Belirlenen hiyerarşik yapıya göre Ahp yöntemi için yeni bir anket çalışması yapılmıştır. Hazırlanmış olan anket 35 yaş üzeri olan 5 adet mimar ve 5 adet olası kullanıcı üzerinde sınanmıştır. 35 yaş üzeri kişiler üzerinde çalışılmasının sebebi tarihi-kültürel mirasın tarihi değerini daha iyi anlayabilecek bireyler olmasıdır. Hazırlanan ankette öncelikle demografik bilgiler sayfası bulunmakta olup daha sonra anketi cevaplayacak kişiler için Ahp yöntemi ve anket hakkında detaylı bilgi verilmiş,

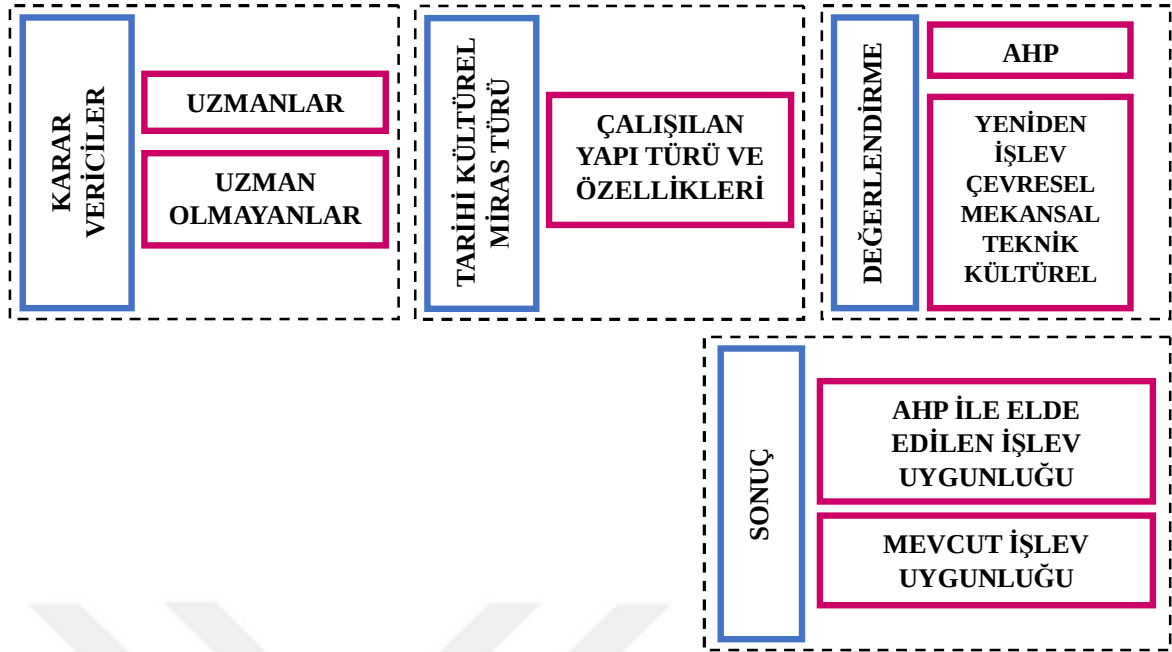
puanlama sisteminin nasıl yapılacağı anlatılmıştır. Daha sonra ise anket kısmına geçilmiştir. (Bkz Ek-4).

3.2.2. Koruma bakış açısı ile yöntemin bileşenlerinin oluşturulması

Tarihi kültürel mirasa uygun yeni bir işlevin verilmesi için doğru adımlarla oluşturulmuş bir karar mekanizmasının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bakıldığı zaman bilinçli ya da bilinçsiz olarak hayatın her döneminde herkes birer karar verici olarak yaşamını sürdürmektedir. Herhangi bir konu hakkında toplanan bilgiler olayları anlamaya ve bu olaylar hakkında karar vermek için yargılar geliştirmeye faydalı olmaktadır. Burada önemli olan fazla bilginin, o konu hakkında doğru karar vermeye ne kadar faydalı olduğudur (Saaty, 2008).

Çalışma kapsamında bakıldığı zaman tarihi kültürel miras ekonomik, mimari özellikleri, sosyal dengeleri, çevresel faktörleri, kültürel ve sürdürülebilirlik özellikleri ile oldukça önemli bir noktada olduğu görülmektedir. Yaşam döngülerini uzatmak için kaynakları koruma ve yeniden işlevlendirme stratejileri sadece fazla bilgiyle değil daha teknik ve sayısal verilerle yapılmalı ve bir sistematik üzerine kurulmalıdır. İlk olarak, tarihi kültürel mirasın uyarlanarak yeniden işlevlendirilmesi, tarihi binaları eş zamanlı olarak yeniden geliştirmeli, çoklu kullanımlarla ömürlerini uzatmalı ve her zaman kültürel mirasın bütünlüğü ve özgünlüğü ilkelerine saygı göstermelidir. Buna ek olarak, mimarlık, arkeoloji, coğrafya, sanat tarihi, şehir planlama, mühendislik, ekonomi, çevre bilimi, sosyoloji ve siyasi eylemin kamu yararı için birlikte çalışması gereken çok disiplinli bir süreç olduğundan, tarihi kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinde birden fazla aktör yer almaktadır (Maselli, Cucco, Nestico ve Ribera, 2024).

Bu aşamada koruma bakış açısı ile mekansal ve hacimsel, çevresel ve teknik gereksinimler değerlendirilerek uygun işlevin tespitinin yapılması amaçlanmıştır. Böylece yapının yeni işlev ile uyumu sadece karar vericiler tarafından değil aynı zamanda yapıdan gelen veriler ile tespit edilmesi sağlanmıştır (Şekil 3.10).

Şekil 3.10. Yöntem Önerisinin Bileşenleri

Tez kapsamında öncelikli olarak kavramsal çerçeve oluşturmak adına koruma, koruma yöntemleri, yeniden işlevlendirme, yeniden işlevlendirmenin koruma yöntemleri içerisindeki yeri ve önemi hem literatür çalışmaları hem de geçmişten günümüze kadar olan tüzük, mevzuat ve kanunlar incelenmiştir. Tarihi ve kültürel mirasa yeniden işlev verilirken kullanılan yöntemler araştırılmıştır. Elde edilen tüm veriler ışığında koruma ve yeniden kullanım ölçütleri belirlenmiştir. İncelenen bu mevzuatlar çerçevesinde çalışmanın ilerleyen bölümlerinde parametre olarak kullanmak için yeniden işlevlendirme, çevresel, mekansal, teknik ve kültürel olmak üzere beş başlık altında toplanmış ve ölçütler oluşturulmuştur (Tablo 3.7) (Bkz EK 1).

Tablo 3.7. Ulusal ve Uluslararası Mevzuat İle Elde Edilen Parametreler -1-

YENİ İŞLEVE DAİR ÖZELLİKLER	ÇEVRESEL ÖZELLİKLER	MEKANSAL ÖZELLİKLER	TEKNİK ÖZELLİKLER	KÜLTÜREL ÖZELLİKLER
Yeni işlev verilecek yapılarda yapılacak eklerin, niteliği ve korunması gerekli kültür varlığı ile bütünleşmesi,	Tarihi ve kültürel yapının yakın çevre içindeki özgün konumunun, özgün kütle ve gabarisinin korunması,	Tarihi yapının iç mekanlarında sonradan eklenmiş bölümleri kaldırmak her zaman doğru olmayacağı gibi işlev değişikliklerinde de mekansal bütünlüğü bozmadan yenileme yapılmalı,	Korumada öncelikle, strüktürel, yapısal ve kullanıma yönelik sorunlarının belirlenmesi esas olup, projelerde gerekli sağlıklılaştırma, sağlamlaştırma çalışmalarının yapılmalı,	Kültür varlığının korunmasında, yapım tarihi, mimari, estetik, mahalli ve sanat tarihi açısından değerleri bir bütün olarak ele alınmalı,
Tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması,	Yapının çevresi ile bir bütün olması dolayısıyla, çevreye yapılacak olan zorunlu yapı ve kent ölçeğindeki müdahalelerde dikkatli olunması, korumaya yönelik kentsel planlama esas olmalı,	Mekansal olarak yapılan değişiklikler sanat tarihinin bir noktasını aydınlatıyorsa korunmalı, bunları gizlemek yerine belirgin duruma getirmeli,	Kültürel yapılara yapılacak müdahalelerde, kullanılacak teknik, malzeme ve detayların çağdaş ve özgününden ayırt edilebilir olmalı,	Kültürel miras, insanoğlunun, toplumların ve toplumu oluşturan kültür gruplarının varlığının, kimliğinin ve sürekliliğinin simgesi ve kanıtıdır. Somut ve somut olmayan kültürel miras, tarihsel-belgesel, estetik-sanatsal, simgesel, sosyal, ekonomik, dini ve manevi ve hatta politik değerler içermeli,
Özgün işleve en yakın yeni işlev verilmeli böylece mirasın kültürel önemini korunması sağlanmalı,	Tarihi yapının çevresinde yapılacak yeni yapılaşmanın niteliği, koruma kapsamında belirlenmeli, oran, renk uyumu, malzeme seçimi, detay çözümleri vb dokuya aykırı düşmemeli,	Eğer bir anıtı sağlamlaştırmak, kısmi veya tam olarak bütünlemek amacıyla, ya da yeniden kullanım nedeniyle ekler yapılması gerekirse, uyulması gereken temel koşul yeni öğelerin en azda tutulmaları, yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalı,	Yapıdaki ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş gibi çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesini, bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmeli,	Müdahaleler yapıya zarar vermemeli; tarihi belge niteliği olan izlerin yok olmamasına ve değiştirilmemesine dikkat edilmeli; yapının bütünlüğü korunmalı,
Yeniden kullanımda tarihi yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltirken, özgünlüğü, bütünlüğü ve anlamına saygı gösterilmeli, yapıya herhangi bir hasara neden olmayacak şekilde yapılmalı,	Sanatsal ve tarihi anıtların çevresinde, her türlü ilanın, çirkin elektrik direğinin koyulmasının ve her türlü gürültülü imalathanenin, hatta çok yüksek boru ve bacanın bulunmasının önlenmesi,	Gösterilecek koruma çabası, yalnızca yapıların kültürel değeriyle değil, onların kullanım değeriyle de ölçülmeli,	Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı parseli ve diğer parsellerdeki; zorunlu alt yapı uygulamalarının koruma bölge kurulu kararları doğrultusunda yapılabileceği,	Anıtlar tüm insanlığın tarihini belgeler,

Tablo 3.7. Ulusal ve Uluslararası Mevzuat İle Elde Edilen Parametreler -2-

YENİ İŞLEVE DAİR ÖZELLİKLER	ÇEVRESEL ÖZELLİKLER	MEKANSAL ÖZELLİKLER	TEKNİK ÖZELLİKLER	KÜLTÜREL ÖZELLİKLER
Yaşayan her eser yaşamını devam ettirebilmesi için yeniden kullanılmalı ve onarılmalı,	İyileştirme planları tarihi binanın kullanımını ve iyileştirme alanının etrafındaki yerleşim birimleri ile ilişkilerini belirlemeli,	Yeni binalar yapılması gerektiğinde veya eskileri uyarlanırken, mevcut mekansal oluşum saygı görmeli,	Çatı aktarımı, oluk onarımı, boya-badana ve benzerlerine bakım; ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş vb. çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerinin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesi, bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmeli,	Onarımlar eserin orijinal üslubuna uygun şekilde olmalı,
Yeni işlev verilirken kapsamlı bir planlamayı amaçlayan politikalar benimsenmeli,	Yaya trafiği, hizmet erişimini ve benzer şekilde kamu taşımacılığını kolaylaştıracak şekilde oluşturulan çevresel ve hatta merkezi araç park yerleri ve rota sistemlerinin yerleştirilmesine ve bunlara erişilmesine özel dikkat harcanmalı,	Koruma önlemleri yalnız binalara değil, iç donanımlarına da yönelik olmalı,	Koruma amaçlı imar planlarında tescilli kültür varlıkları ile sit alanları içindeki faaliyetlerin ve yapı stokunun deprem, sel baskını, heyelan, yangın, kaya düşmesi ve benzeri afetlere karşı daha dayanıklı ve güvenli hale getirileceğine ilişkin hedefler belirlenmeli,	Mekansal özgünlük bozulmadan yapılan yeniden işlevlendirme ile kültürel değer yitirilmesi önlenmeli,
Çağdaş yaşamın gereklerine uyan işlevler verilmeli; böylece yaşatılmaları garanti altına alınmalı,	Tarihi kültürel yapı özgün işleviyle kullanılıyorsa veya yeni bir işlev verilmişse, bu işlevlere göre kullanıcı sayıları belirlenmeli, araç ve yaya yaklaşım analizleri yapılmalı, otopark sayısı ve yeri belirlenmeli,	Bir mekanda yapılacak değişiklikler, mekanın sunduğu fiziksel veya diğer kanıtları çarpıtmamalı ve varsayımlara dayanmamalı,	Geleneksel tekniklerin yetersiz kaldığı yerlerde, koruma ve inşa için bilimsel verilerle ve deneylerle geçerliliği saptanmış herhangi çağdaş bir teknik kullanılarak anıt sağlamlaştırılabilir,	Gösterilecek koruma çabası, yalnızca yapıların kültürel değeriyle değil, onların kullanım değeriyle de ölçülmeli,
Yeni bir işlev önerildiğinde, bütün koruma kuralları ve güvenlik koşulları dikkate alınmalı,			Teknolojik gelişmelerin neden olduğu, artan ciddi çevresel zarara karşı, bu alanların yakınındaki zararlı sanayileri yasaklayarak ve makinelerle araçların neden olduğu gürültü, şoklar ve titreşimlerin yıkıcı etkilerine karşı gelmek için önleyici önlemler alarak korumalı,	Bina yapım tekniklerinin ve mimari formların artan evrenselliğinin dünya çapında tek bir çevre yaratabilmesi tehlikesinin olduğu bir zamanda, tarihi alanların muhafaza edilmesi her ulusun kültürel ve sosyal değerlerini sürdürmeye ve geliştirmeye göze çarpan bir katkıda bulunabilir,

Tablo 3.7. Ulusal ve Uluslararası Mevzuat İle Elde Edilen Parametreler -3-

YENİ İŞLEVE DAİR ÖZELLİKLER	ÇEVRESEL ÖZELLİKLER	MEKANSAL ÖZELLİKLER	TEKNİK ÖZELLİKLER	KÜLTÜREL ÖZELLİKLER
Yeni işlev önerilirken, oradan yararlanacak kullanıcı sayısının, kullanım süresinin değerlendirilmesi öncelikli olmalı,			Altyapı hizmetleri (elektrik, su, tel vb.) yapının veya alanın somut ve somut olmayan değerleri gözetilerek eklenmeli, tesisat, ısı ve nem gibi önemli çevresel koşullarda değişime neden olmayacak şekilde tasarlanmalı,	Seçim faktörleri arasında sadece estetik yönler değil yapılmış teknoloji tarihi ve siyasi, kültürel, ekonomik ve sosyal kalkınma açısından da önem içerir,
Yeniden kullanım ile sürdürülebilir bir gelişime olanak vermeli,				Her yapı ait olduğu kültürel bağlamı belirler, böylece her yapı kendi kültürel ve mimari ölçütlerine göre korunmalı,
				Mevcut tarihi verilerin sağladığı sınırlar içinde kalarak yapının özgün tasarımını, tarihi bütünlüğünün okunabilirliğini arttırarak kültürel değerlerini açığa çıkarmak korumanın amacıdır,
				Mekanın bakımı ve kullanılabilir hale getirilmesi için gerektiği kadarını yapın, ancak bunun dışında kültürel öneminin korunması için mümkün olduğunca az değişiklik yapılmalı,
Tabloda Yer Alan Özellikler Ulusal ve Uluslararası Koruma Mevzuatları, İlke Kararları ve Uluslararası Sözleşmeler Kapsamında Oluşturulmuştur.				

Çalışma kapsamında incelenen mevzuatlara göre tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde kullanılacak olan ölçütler belirlenmiştir. Buna göre koruma bakış açısına göre *çevresel olarak*;

- Tarihi kültürel miras çevresi ile bir bütün olarak korunmalıdır (Kaşlı, 2009).
- Yeni verilecek işlevin anıt çevresinin kültürel gelişimine katkı sağlamalıdır (Bloszies, 2012).
- Anıta verilecek yeni işlev ile yaya ve taşıt trafiğini olumsuz etkilememesi gerektiği gibi yapıya yaya ve taşıt yaklaşımı da önem arz etmekte, gerekli otopark düzenlemesi de yapıyı olumsuz etkilememelidir (Apaydın ve Eren, 2013).
- Yapı ile yeşil alan uyumu korunmalıdır.
- Yapının cephesi, süslemesi, renk ve dokusuna müdahale en az seviyede yapılmalı mümkünse özgün olarak korunmalıdır.
- Anıtsal yapı çevresindeki yeni yapılaşmanın da yapıyı kent silüeti içerisinde etkilememelidir.

Koruma bakış açısına göre *mekansal ve hacimsel olarak*;

- Kullanılan yapı yaşamını devam ettirebilir. Ancak yeni verilecek işlev yapıya saygılı olmalıdır.
- Özgün işleve en yakın işlev seçimi olmalıdır.
- Verilecek olan işlev anıtsal yapının kültürel, tarihi, estetik ve belge değerlerini bozmadan saygılı olmalıdır (Yaldız,2013).
- Yeni işlevin mekansal ve hacimsel kurgusu anıtsal yapının mekansal ve hacimsel kurgusuna aykırı olmamalıdır (Apaydın ve Eren, 2013; Altınoluk, 1998).
- İç mekanda kullanıcı üzerindeki etkisi ve algısı korunmalıdır (Uysal, 2004).

Koruma bakış açısına göre *teknik olarak*;

- Günümüz çağdaş yapım teknik olanakları kullanılmalıdır (Yalaz ve Yaldız, 2020).
- Yapının strüktür, mekanik, elektrik, havalandırma, ısıtma sistemleri düşünülmelidir. Yeni işlev için yapılacak tüm teknik müdahale yapıya zarar vermeden yapılmalıdır (Zakar ve Eyüpgiller, 2015).

- Yapının tüm sanat ve tarihi değeri korunmalıdır.
- Anıtı sağlamlaştırmak için yapılacak tüm müdahaleler en az seviyede, yalın ve yapısal özellikleri bozmadan yapılmalıdır (Yaldız,2013).

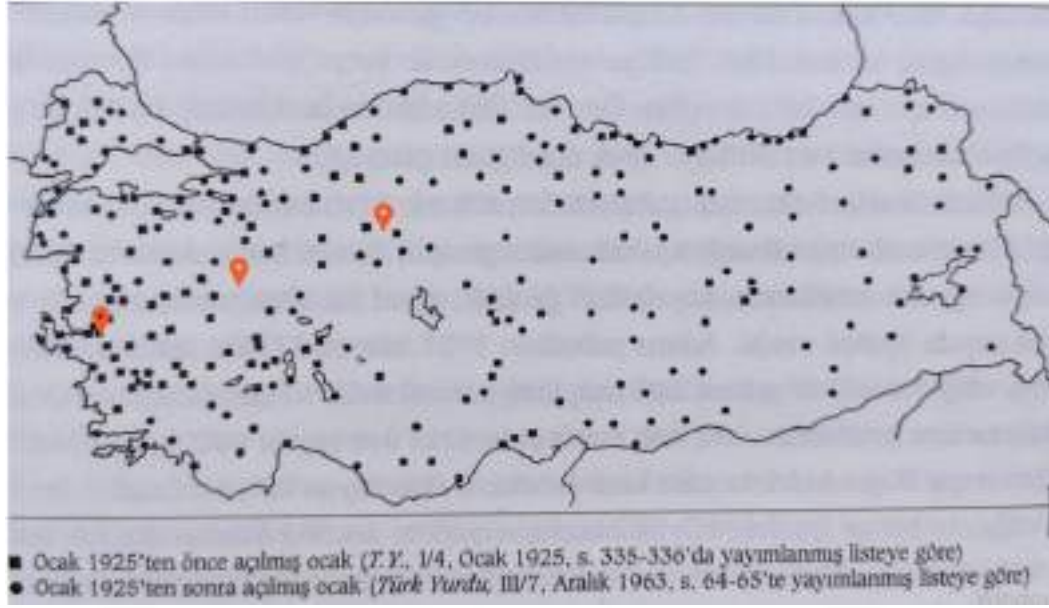
Oluşturulan yöntem önerisi, hem özgün işlev hem mevcut işlev hem de Ahp yöntemi ile elde edilmiş olan yeni işlev üzerinden değerlendirme yapmaya elverişli olarak tasarlanmıştır. Ulusal ve uluslararası mevzuat, tüzük ve yönetmelikler incelenerek koruma bakış açısı ile oluşturulan ölçütler tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde kullanılmıştır. Ulusal ve uluslararası mevzuatın incelenerek oluşturulan bu ölçütler hem Ahp ile elde edilen işlev için hem de mevcut işlevi için değerlendirilmiştir. Yüzdelik değerine göre de uygunluk tespiti yapılmıştır (Tablo 3.8).

3.2.3. Yöntem önerisinin uygulanacağı örneklem sayısı ve özellikleri

Çalışma kapsamında, Cumhuriyet Dönemi Mimari özellikleri ile tasarlanmış olan ve günümüzde özgün işlevini yitirmiş, yeniden işlevlendirilmiş Türk Ocağı yapıları çalışma kapsamında örneklem olarak seçilmiştir. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı da devlet ideolojisindeki değişimleri yansıtan, toplumun yaşam şeklinin ve düşüncelerinin direk yapıya yansıdığı ve bu anlamda korunma kavramı içerisinde değerlendirilmesi gereken ve yeniden işlev verilirken bu değerlerinin de kaybedilmemesi gereken bir dönemdir (Yavuz, 2009). Kent kimliğinin oluşumu ve sürdürülebilirliğinde önemli rol oynayan Cumhuriyet Dönemi yapıları korunmalı ve yeniden işlevlendirilmelidir (İslamoğlu, 2018).

Çalışmaya konu olan yapılar, Osmanlı ve Selçuklu tasarım öğelerinin, Endüstri Devrimi ile keşfedilen yeni yapım teknikleri ile inşa edilmiş olmaları ile özgün değere sahiptirler. Ayrıca bu bağlamda anı ve teknolojik değerlere, yapıldıkları dönem itibari ile tarihi belge değerine, kent merkezlerinde bulunmaları ve kent kimliğine katkıda bulunmaları sebebi ile kimlik değerine, cephe tasarımlarında sahip oldukları ölçek, oran ve malzeme özellikleri ile estetik değerine ve birçoğunun tasarımcısı döneminin önemli mimarları olmaları ile kanonik değerine sahiptirler. Türk Ocağı yapıları tüm bu taşıdıkları değerler ile korunması gereken yapılar olup, korunurken de kültürel sürekliliği sağlamaları ve bu değerleri gelecek kuşaklara aktarmaları adına yeniden işlevlendirilmeleri gerekmektedir. Türk Ocakları kuruldukları 1911 yılından kapandıkları 1931 yılına kadar yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti içerisinde yaklaşık 267 şubeye ulaşmıştır. Bunların içerisinde dönemin ekonomik durumu göz önüne alındığında Türk Ocağı olarak inşa edilmiş yapı oldukça azdır. Kendi binasına sahip Türk Ocağı genellikle büyük kentlerde ve Cumhuriyet dönemi gelişmekte olan kent merkezlerinde konumlanmışlardır (Şekil 3.11).

Şekil 3.11. 1925'ten önce ve sonra açılmış olan Türk Ocakları ve Örneklem
(Kaynak: Georgeon, 2020)

Çalışma evreninin sınırlılıkları belirlenirken, 1926-1930 yılları arasında inşa edilmiş, Cumhuriyet Dönemi mimarlık özelliklerini yansıtan, mekânsal açıdan toplanma işlevine uygun olarak tasarlanmış, simetrik plan şemalarına sahip ve döneminde adeta bir mabed anlayışıyla inşa edilmiş olan Türk Ocağı yapıları dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, Cumhuriyet döneminde halkı eğitme, milliyetçiliği yayma ve ülkeyi modernleştirme amacıyla kurulan Türk Ocakları arasından, günümüzde özgün ve bütüncül yapısal niteliklerini koruyarak ayakta kalmış, kent merkezlerinin Cumhuriyet döneminde gelişen bölgelerinde konumlanan ve özgün işlevlerinden farklı amaçlarla kullanılan yapılar örneklem olarak seçilmiştir (Tablo 3.9).

Tablo 3.9. Çalışmadaki Örneklem Yapılar

Yapı İsmi	Yapım Yılı	Güncel Durumu	Mevcut İşlevi
Ankara Türk Ocağı	1927-1930	 (Kaynak: Yazar Arşivi)	Ankara Resim Heykel Müzesi
Afyon Türk Ocağı	1930	 (Kaynak: Yazar Arşivi)	Rıza Çerçel Kültür Merkezi
İzmir Türk Ocağı	1926-1927	 (Kaynak: https://www.gzt.com/arkitekt/turk-ocagindan-tiyatro-salonuna-konak-sahnesi-3615159 (Son Erişim: 19.07.2025))	Konak Sahnesi

Ankara Türk Ocağı: 1927-1930 yıllarında inşa edilmiş olan yapı günümüzde Resim Heykel Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Afyon Türk Ocağı: 1930 yılında kullanıma açılmış olan yapı günümüzde kültür merkezi olarak kullanılmaktadır.

İzmir Türk Ocağı: 1926-1927 yılları arasında inşa edilmiş olan Türk Ocağı binası günümüzde Konak Tiyatrosu olarak kullanılmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen bu yapılar Cumhuriyet'in ilanı ile gelişen kent merkezlerinde bulunan, Cumhuriyet Mimarlığı özelliklerine sahip bir doku içerisinde konumlanmış ve günümüzde özgün işlevi dışında farklı işlevlerle kullanılmaya devam eden yapılar olması sebebiyle çalışma kapsamına alınmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde, yöntem önerisinin sınanması amacıyla çalışma alanı olarak Türk Ocağı yapıları seçilmiştir. İlk olarak, Türk Ocakları'nın inşa edildiği dönemin ideolojik arka planı araştırılmış ve bu dönemin özellikleri incelenmiştir. Ardından, Türk Ocakları'nın gelişimi, dönüşümü ve mimari özellikleri ele alınmıştır. Son olarak, önerilen yöntemin kurgusu; özgün işlevi Türk Ocağı olan, tarihi kent merkezinde konumlanmış ancak günümüzde farklı işlevlerle kullanılan Ankara Türk Ocağı, İzmir Türk Ocağı ve Afyon Türk Ocağı üzerinde sınanmıştır. Bu yapılar, sürecin etkisiyle sosyal ve işlevsel niteliklerini büyük ölçüde yitirmiş olsalar da, ait oldukları dönemin birikimlerini, işaretlerini ve simgelerini günümüze taşıma konusunda öncü bir rol üstlenmektedir (Saraç ve Tanrısever, 2018).

4.1. Türk Ocaklarının Yeniden İşlevlendirilmesi

Cumhuriyet Dönemi Mimarisi dünyada gelişmekte olan teknolojinin yapılara uyarlandığı bir dönemde ortaya çıkan, bu teknolojilerin kısmen yapılara uygulandığı ancak tamamen Osmanlı ve Selçuklu tasarım öğelerinin kullanıldığı karma bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyet Dönemi mimarlık eserleri devlet ideolojisi ile desteklenmiş yapılar olmasıyla ülkenin her bölgesinde ve kentinde örneklerinin görüldüğü bir mimari dönemdir. Türk Ocakları ise Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, Cumhuriyet Dönemi Mimarisi özelliklerinde tasarlanmaya başlanan ve Cumhuriyet kurulduktan sonra da aynı özelliklerde ve hızla yapılmaya devam eden bir yapı grubu olmuştur. Ancak günümüzde özgün işlevini yitirmiş ve yeniden işlevlendirilerek ayakta kalması sağlanmaya çalışılan bir yapı stoğudur.

2013 yılında Türkiye'de kabul edilmiş olan ICOMOS Türkiye Bildirgesi ile bir mirasın korunması için yapının özgünlük, bütünlük, tarihsel, belgesel, estetik, enderlik, kullanım, teknolojik, kanonik, folklorik gibi değerlere sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda Türk Ocakları, taşıdıkları öncelikle özgünlük, anı ve teknolojik değerlere sahip oldukları görülmektedir. Taşıdıkları bu değerler dışında yapıldıkları dönem itibari ile tarihi belge değerine, kent merkezlerinde bulunmaları ve kent kimliğine katkıda bulunmaları sebebi ile kimlik değerine, cephe tasarımlarında sahip oldukları ölçek, oran ve malzeme özellikleri ile estetik değerine ve birçoğunun tasarımcısı döneminin önemli mimarları olmaları ile kanonik değerine sahiptirler.

Ayrıca Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan birçok yapı örneği gibi Türk Ocakları'nın da sağlam olması, mevcut yapı stoğu olarak bakıldığı zaman, kent merkezlerinde ve kent kimliği için önemli noktalarda ve eski kent merkezlerinde bulunarak landmark olmaları, birçoğunun özgün yapı karakterini kaybetmemiş olması, çağdaş yaşam içerisinde birçok kullanıma cevap verebilecek ölçekte olmaları bu yapı grubunun korunması sorunsalını karşımıza çıkarmıştır. Taşıdıkları tüm bu değerler sebebiyle günümüzde korunması gereken bir yapı stoğu olarak değerlendirilmeli ve yeniden kullanılarak çağdaş hayatın içine katılmaları gerekmektedir.

Çalışmaya konu olan yapılar bulundukları bölge ve kente göre yapısal olarak farklı ölçeklerde olsa da işlevi gereği belirli mekan ihtiyaçları ile yapılmışlardır. Bu bağlamda hem plan olarak hem de cephe olarak Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı yapı tipolojisi özelliklerini taşımaktadırlar.

4.1.1. Ankara Türk Ocağı

Birinci Dünya Savaşı sırasında, 1917 yılında büyük bir yangın geçirmiş olan Ankara; 1920'li yıllarda da ekonomik açıdan yoksun kalmış, temel kentsel altyapılardan mahrum bir bozkır kasabası görünümünde bulunmuştur. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde stratejik ve sembolik öneminden dolayı başkent olarak belirlenmesine karar verilmiş ve 13 Ekim 1923 tarihinde çıkarılan yasayla Ankara, resmen Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti ilan edilmiştir. Ancak, Ankara'nın kendiliğinden gelişim gösterebilecek bir kentsel yapılanması olmamakla beraber kentsel hizmetler, donanımlar ve sektörler açısından da 20. yüzyıl kent kimliğini taşıyamamaktaydı (Berdi Gökhan, 2014). Bu bozkır kasabasının başkent olmasını sağlayacak herhangi bir fiziki ya da kentsel özelliği bulunmamıştır. Bu nedenle, Cumhuriyet'in ilk on yılında temel hedeflerden biri Ankara'yı çağdaş, planlı ve yaşanabilir bir kent haline getirmek olmuştur (Fırat, 1998).

Ankara'nın başkent olması ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında birçok bakanlık ve devlet kurumları inşası başlamıştır. Bu yapıların birçoğu dönemin mimarlık akımı olan Cumhuriyet Dönemi Mimarisi özelliği taşımakta olup Ankara'nın yeni yüzünü oluşturmuşlardır. Günümüzde halen kentin silüetinde önemi büyük olan bu yapılar; II. Meclis Binası (1923-1924), Gazi Mustafa Kemal ve Latife Hanım İlkokulları (1924), Maliye Bakanlığı (1925), Büyük Postane (1925), Adliye Sarayı (1925-1926),

Etnoğrafya Müzesi (1925-1926), Ziraat Bankası (1926-1929), Türk Ocağı Merkez Binası(1927-1930) vb olarak örneklendirilebilir (Fırat, 1998).

Yapılaşmanın oldukça fazla olduğu bu yıllarda Türk Ocağı'nın merkezi halen İstanbul olmakta Ankara'da da kendine özgü bir yapıya henüz taşınamamış, önce Yahudi Mahallesi'nde bulunan Rum Mektebi binasında faaliyetlerini devam ettirmiştir. 3 Mayıs 1926 yılında yapılan toplantıda, Türk Ocağı artık harabe ve kiralık binalarda değil, kendi merkez binasında faaliyet göstermesi kararı alınmıştır. Ancak ülkenin ve Türk Ocakları'nın ekonomik koşulları müsait olmadığı için 1928 yılına kadar bahsedilen Rum Mektebi'nde faaliyet göstermeye devam etmiştir. Daha sonra Anafartalar Caddesi üzerinde bulunan Çocuk Esirgeme Kurumu Binası'na taşınmış ve 1930 yılına kadar burada faaliyet göstermiştir. Türk Ocağı Genel Merkez Binası'nın tamamlanması ile de en son kendi binasına taşınmıştır.

Selçuklulardan önce Yahudi Mezarlığı olarak kullanılan ve 11. Yüzyılda ise bir medresenin bulunduğu Namazgah Tepesi, Türk Ocağı Genel Merkez binasının konumu için uygun görülmüştür. Hatta Osmanlı Dönemi'nde kale kapılarından birinin de oradan açılmış olduğu eski haritalarda görülmekte ve Namazgah Kapısı olarak isimlendirildiği kaynaklardan elde edilmiştir (Şekil 4.1). Namazgah Tepesi ayrıca Milli Mücadele döneminde de önemli milli ve dini toplantı ve törenlere de ev sahipliği yapmış olmasından dolayı da önemli bir konum olarak kabul edilmiştir. Yanında bulunan Etnoğrafya Müzesi ile de Namazgah Tepesi'nin yeni inşa edilen Ankara için kültür ve sanat bölgesi olması istenmiştir (Şekil 4.2). Ankara Türk Ocağı, Türk Ocağı Caddesi, No:2, 45 Pafta, 328 Ada, 4 Parsel'de bulunmaktadır (Fırat, 1998).

Şekil 4.1. Ankara Kale Kapıları'nın Gösterildiği Çizim
(Kaynak: Fırat, 1998)

Şekil 4.2. Namazgah Tepesi Günümüz
(Kaynak: Google Earth, 2025)

Türk Ocağı Genel Merkez Binası'nın yerine karar verildikten sonra mimari projesi için bir yarışma yapılmıştır. Dönemin bilinen tüm mimarları yarışmaya katılmış ve Arif Hikmet Koyunoğlu'nun tasarlamış olduğu proje kazanmıştır. Yarışma kapsamında belirlenen şartname, *“Eski Türk güzel sanatlarının türlü örneklerinin sergileneneceği binanın modern ihtiyaçlara uygun şekilde olması. Son sistem bir tiyatro salonu, modern bir sahne, bir toplanma salonu, müze ve kitaplık, giriş kısmında görkemli bir şeref holü, idare odaları, davet edilecek ünlü şahısları misafir etmek için bir yatılacak yer, odalar, banyolar, zemin katta bir matbaa kısmı, kalorifer ve esaslı bir elektrik tesisatı ve Türk mermer işçiliğinin en güzel örneklerinin yapılması”* şeklinde olmuştur (Fırat, 1998; Türk Yurdu Dergisi Arşivleri).

Ankara Türk Ocağı binasının temeli 21 Mart 1927 yılında büyük bir törenle İsmet İnönü katılımıyla atılmıştır. Temel atma törenine katılan ocaklılar, Türk Ocağı'nın ilkelerini bir parşömen kâğıdına yazarak imzalamıştır. Arif Hükmnet Koyunoğlu ise bu kâğıdı alıp kendi imzasını atmış, ardından bir şişenin içine yerleştirerek zemindeki betonarme kasaya koymuştur. Kasa, daha sonra bir mermer levha ile kapatılmış, İsmet İnönü ise mala ile ilk harcı koymuş ve ardından yapıya ilk taşı yerleştirmiştir (Bozdağ, 2013).

Yapımı 18 ayda tamamlanan Türk Ocağı, Ankara'da inşa edilmiş ilk betonarme yapılardan birisi olması ve bu dönemin modern uygulamasına karşın geleneksel elemanlar ile bezenmiş bir yapı olması ile Cumhuriyet Dönemi mimari özelliklerine göre tasarlanmıştır (Güner, 2018) (Şekil 4.3). Yapının betonarme iskeletini Wella isimli bir Avusturya şirketi almıştır. Yine Ankara'nın ilk kalorifer ısıtma sistemine sahip olan Türk Ocağı binası için Körting Kanor şirketi ile, elektrik tesisatı için ise Siemens şirketi ile anlaşılmıştır. Yapının diğer tüm yapım işleri ile Arif Hikmet Koyunoğlu bizzat

kendisi ilgilenmiştir. Yapının tüm mermer ihtiyacı Marmara Adası'ndan getirilen mermerlerle giderilmiştir. Proje içerisinde mevcut olan, Atatürk için bir Türk odası da özel olarak yapılmış, oda içerisindeki kalem işçilikleri maddi zorluklardan ötürü bizzat Koyunoğlu tarafından işlenmiştir. Yapının en önemli özelliklerinden birisi ise girişin şeref salonu tarafında bulunan duvarda mermer üzerine yazılmış olan gençliğe hitabenin, 137rose haflerinin kabulünden bir yıl önce yazılmış olmasıdır (Şekil 4.4) (Fırat, 1998). Yapının demir kapılarının işlemleri için İstanbul'dan büyük ustalarla çalışmıştır.

Şekil 4.3. Gençliğe Hitabe
(Kaynak: Yazar Arşivi)

Şekil 4.4. Ankara Türk Ocağı İç Mekan Türk Odası ve Cephesi
(Kaynak: Güner, 2018)

Toplam 2000 m² olan yapı bodrum üzeri üç katlı olarak tasarlanmıştır. T tipi plan şeması sahiptir. Yapının girişi yükseltilerek vurgusu arttırılmıştır. Yapı simetrik olarak tasarlanmış olup ana giriş simetri aksı üzerinden, servis girişleri ise köşe akslardan sağlanmıştır. Simetri aksı üzerinde büyük bir tiyatro salonu bulunmaktadır. Fuaye ve diğer mekanlar bu tiyatro salonunun etrafında konumlanmıştır. Düşey sirkülasyon da simetri aksı üzerinde ve kendi içinde yine simetrik olarak, yatay sirkülasyon ise U şeklinde tasarlanmıştır (Parlak, 2018). Yapının birinci kat ön cephesinde idari odalar, geleneksel Ankara evlerinin bir örneği olan Türk Odası, ayrıca yine simetrik olarak misafir odaları, ıslak hacimler bulunmaktadır (Şekil 4.5). Yapının

küçük bir çatı katı bulunmaktadır. Günümüzde kullanılmayan bu katı Arif Hikmet Koyunoğlu kendisine çalışma odası olarak tasarlamıştır. Yapının bodrum katında ise matbaa, personel odaları, kalorifer ve ventilasyon dairesi, mutfak, kömür deposu, tamirat atölyesi ve çeşitli depo mekanları bulunmaktadır (Fırat, 1998).

Şekil 4.5. Ankara Türk Ocağı Özgün Zemin ve Birinci Kat Plan Şeması

Ankara Türk Ocağı'nın cephe karakteri incelendiği zaman Cumhuriyet Dönemi yapı özelliklerine uygunluğu görülmektedir. Cephe simetrik olarak sağlanmıştır (Şekil 4.6). Giriş aksı merdivenlerle yükseltilmiş ve üzeri hitap balkonu olarak tasarlanarak giriş vurgusu yapılmıştır. Teras çatı olarak tasarlanan yapının parapet duvarları yüksek tutularak ince taş işçiliği yapılmıştır. Giriş aksı üzeri pencereler sivri kemerli, zemin kat pencereleri basık kemerli diğer pencereler de sivri kemer olarak tasarlanmıştır. Pencere altlarında taş işçiliğinden panolar bulunmaktadır. Yapının yine Cumhuriyet Dönemi mimari özelliklerini gösteren diğer özelliği ise diğer cephelerin oldukça sadece tutulmuş olmasıdır (Şekil 4.7).

Şekil 4.6. Ankara Türk Ocağı Giriş Cephesi
(Kaynak: Parlak, 2018)

Şekil 4.7. Ankara Türk Ocağı Yan Cephesi
(Kaynak: Yazar Arşivi)

Yapının iç mekan bezemesi incelendiğinde oldukça fazla el işçiliğinin bulunduğu görülmektedir. Yekpare mermer işlemler, döküm kapılar, kalem işçiliği bakımından oldukça zengindir. Yapının ana sirkülasyonu ve giriş holü mermer işçilikle bezenmiştir (Şekil 4.8). Yapının sirkülasyon aksları özgünlüğünü korurken, sergi mekanı olarak kullanılan kısımlar yeni işlevine uyarlanmıştır. Yapının tavanları kubbeli kemerli formlar kullanılarak farklılaştırılmıştır. Birçok mekanda nişler oluşturulmuş ve özellikle Türk Odasında el oyması ahşap mobilya kullanımı ile bezemeler desteklenmiştir.

Yapının tiyatro salonu en çok itina edilen bir alan olmuştur. Yaklaşık 800 kişi kapasiteli (Georgeon, 2020) tiyatro salonunda yangın gibi herhangi bir tehlike anında kullanılmak için çelik bir perde tasarlanmıştır (Şekil 4.9). Bu çelik perde Avrupa'dan Ganj Şirketi tarafından yapılmıştır (Fırat, 1998). Bu özelliği de yine Ankara için bir ilk olmuştur. Ancak günümüzde bu çelik perde bulunmamaktadır (Bozdağ, 2013). Yine tiyatronun havalandırma sistemi de özel olarak tasarlanmıştır. Hava sirkülasyonu oluşturmaksızın sürekli hava değişimini sağlayacak şekilde bir tesisat kurulmuştur ve yapının içerisinde geniş hava kanalları açılmıştır. Büyük vantilatörler vasıtasıyla tiyatro salonunun havası daima taze kalacak şekilde düzenlenmiş; böylece ortam havası sürekli olarak yenilenmiştir (Fırat, 1998).

Şekil 4.8. Ankara Türk Ocağı İç Mekan
(Kaynak: Yazar Arşivi)

Şekil 4.9. Ankara Türk Ocağı İç Mekan
(Kaynak: Fırat, 1998)

1931 yılında Türk Ocakları'nın kapatılması ile önce Cumhuriyet Halk Fırkası'na devredilen yapı 1950'lere kadar Halkevi olarak kullanılmıştır. Halkevleri'nin de kapatılması ile yapı hazineye devredilmiştir. Bu dönemde yapının bir bölümü Nikah Salonu olarak kullanılmış bir bölümü ise tiyatro salonu olarak kullanılmıştır (Fırat, 1998). 1952-1961 yıllarında yapı oldukça yıpranmış ve yok olmaya bırakılmış, çok fazla tahrip olmuştur. 1972 yılında Ankara Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Olarak kullanılan yapı 1976 yılında Arif Hikmet Koyunoğlu kontrolünde restorasyona uğramış ve 1980 yılında da Resim Heykel Müzesi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Güner, 2018). Yapı son olarak da 12.4.1980 gün ve A-2167 sayılı karar ile Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı'nın en yetkin örneklerinden biri olması ve modernist mimari anlayışla yabancı mimarlar tarafından biçimlendirilen yeni başkent Ankara'da, Türk kimliğini ve yerelliği mimari öğeler aracılığıyla yansıtan yerli bir tasarım olarak öne çıkmasından dolayı koruma altına alınıp tescillenmiştir (Bkz EK-5) (Fırat, 1998) (Tablo 4.1).

Tablo 4.1. Ankara Türk Ocağı Binasının Tarihsel Süreçte İşlev Değişiklikleri

Tarih	Kurum
1927-1931	Türk Ocağı
1931-1932	Halk Fırkası
1932-1952	Halkevleri
1952-1961	Türk Ocağı-Üçüncü Tiyatro-Nikah Salonu
1961-1962	Milli Eğitim Bakanlığı
1962-1965	Türk Ocağı
1965-1971	Köyşleri Bakanlığı
1971-1972	Milli Savunma Bakanlığı
1972-1976	Milli Eğitim Bakanlığı
1976-Günümüz	Kültür ve Turizm Bakanlığı

(Kaynak: Ankara Resim Heykel Müzesi Sergilenen Dökümanlar)

4.1.1.1. Ankara Türk Ocağı için Ahp yönteminin sınanması

Çalışma kapsamında, öncelikle Ahp yöntemi kullanılarak bir işlevin belirlenmesi; ardından koruma ilkeleri çerçevesinde, incelenen yapının mekânsal/hacimsel, çevresel ve teknik verilerinin değerlendirilerek koruma ölçütlerine göre belirlenen işleve uygunluğunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışma kapsamında kullanılacak olan Ahp yöntemi için amaç, kriter ve alternatif tablosu yapılan ön anket çalışmasına göre belirlenmiştir (Şekil 4.10). Çalışma sırasında uygulanan anket Etik Kurul onayı (Bkz EK 2) ile seçilmiş kullanıcı/uzman üzerinde uygulanmıştır.

Şekil 4.10. Yeni İşlev Seçimi İçin Oluşturulan Hiyerarşi

Hazırlanan ankette öncelikle kişisel bilgiler sayfası bulunmakta olup daha sonra anketi cevaplayacak kişiler için Ahp yöntemi ve anket hakkında detaylı bilgi verilmiş ve puanlama sistemine geçilmiştir (Bkz Ek-4). Hazırlanmış olan anket 35 yaş üzeri olan 5 adet mimar ve 5 adet kullanıcı üzerinde sınanmıştır. 35 yaş üzeri kişiler üzerinde çalışılmasının sebebi yapının tarihi değerinin daha iyi anlaşılmasının istenmesidir.

Seçilen 5 adet mimar, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Genel Müdürlüğü, Etimesgut Belediyesi, Akademisyen ve Sosyal Güvenlik Kurumu Genel Müdürlüğü'nde çalışan mimarlar olup, diğer 5 adet kullanıcı da lisans mezunu kişiler arasında yapılmıştır.

Öncelikle mevcut olan altı kriter verisi her kullanıcı için oluşturulan tablolara girilmiştir (Tablo 4.2). Tek bir sonuca sahip olmak için 10 adet uzman/kullanıcı verilerinin geometrik ortalaması alınmıştır (Tablo 4.3). Elde edilen matriste her bir kriterin sütun toplamı alınmış ve tüm sütun ve satırlar ona bölünerek normalize karşılaştırma matrisi oluşturulmuştur. Matris üzerindeki verilerin ortalaması alınarak özvektör denilen kriterlerin önem ağırlığı elde edilmiştir. Daha sonra normalize edilmiş matrisin özvektör ile çarpılması ile kriterlerin özdeğer verileri elde edilmiştir (Tablo 4.4). Bu aşamadan sonra çalışmada yapılan anketin tutarlılık değeri hesaplanmıştır. Tutarlılık değerinin hesap edilmesindeki amaç kullanıcı/uzman kişilerin verdiği cevapların tutarlı olması ile elde edilecek sonuçların doğruluğunun bir çeşit tespitini yapmaktır. Çalışmanın en büyük özdeğeri, tutarlılık indeksi ve tutarlılık oranı literatür araştırması ile elde edilen formülizasyon sistemi ile hesaplanmıştır (Tablo 4.5). Çalışmanın tutarlı olup olmadığı ise çıkan sonucun 0,1'den küçük olması gerekmektedir.

Tablo 4.2. Örnek Kriter Matrisi

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ (Karar Verici 1)						
KRİTERLER	Kültürel	Ekonomik	Sosyal	Mimari	Çevresel	Süreklilik
Kültürel	1	7	5	1/5	3	1/3
Ekonomik	1/7	1	7	7	7	7
Sosyal	1/5	1/7	1	5	1/3	5
Mimari	5	1/7	1/5	1	1/5	1/5
Çevresel	1/3	1/7	3	5	1	1/5
Süreklilik	3	1/7	1/5	5	5	1

Tablo 4.3. Kriter Matrisinin Geometrik Ortalaması

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ (Geometrik Ortalama)						
KRİTERLER	Kültürel	Ekonomik	Sosyal	Mimari	Çevresel	Süreklilik
Kültürel	1	3,06	2,24	0,51	2,28	1,02
Ekonomik	0,33	1	0,68	0,26	0,86	0,71
Sosyal	0,45	1,46	1	0,29	0,55	0,98
Mimari	1,98	3,84	3,42	1	2,18	1,65
Çevresel	0,65	1,04	1,83	0,46	1	0,58
Süreklilik	0,98	1,41	1,06	0,61	1,73	1
TOPLAM	5,38	11,81	10,24	3,12	8,58	5,94

Tablo 4.4. Özdeğer Hesabının Yapımı

NORMALİZE KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ							Özvektör	Özdeğer
KRİTERLER	Kültürel	Ekonomik	Sosyal	Minari	Çevresel	Süratlilik		
Kültürel	0,19	0,26	0,22	0,16	0,27	0,17	0,210	1,313
Ekonomik	0,06	0,08	0,07	0,08	0,10	0,12	0,086	0,529
Sosyal	0,08	0,12	0,10	0,09	0,06	0,17	0,104	0,642
Minari	0,37	0,32	0,33	0,32	0,25	0,28	0,311	1,954
Çevresel	0,12	0,09	0,18	0,15	0,12	0,10	0,125	0,790
Süratlilik	0,18	0,12	0,10	0,19	0,30	0,17	0,162	1,008

Tablo 4.5. Tutarlılık Hesabı

λ_{maks}	6,212	En büyük özdeğer
CI	0,042	Tutarlılık indeksi
CR	0,034	Tutarlılık oranı

(Kaynak: Saaty,1982)

$$\lambda_{max} = \frac{1}{n} \left(\frac{w_1'}{w_1} + \frac{w_2'}{w_2} + \dots + \frac{w_n'}{w_n} \right)$$

$$= (\quad - \quad) / (-1)$$

$$= \quad /$$

N	2	3	4	5	6	7	8	9	10
RI	0	0,52	0,89	1,11	1,25	1,35	1,40	1,45	1,49

Çalışmanın tutarlı olduğu tespiti yapıldıktan sonra her bir kriter için belirlenen alternatiflerin özvektör hesabı ayrı ayrı yapılmıştır. Özvektörü hesap etmek için anketlerin geometrik ortalaması alınmış, daha sonra normalize karşılaştırma matrisi oluşturulmuştur. En son da özvektör hesabı, kriter aşamalarında yapıldığı gibi yapılmıştır. Her bir kriter için ayrı ayrı yapıldığı için en son her bir kriter için altı adet alternatiflerin özvektör sonucu elde edilmiştir (Tablo 4.6). Tüm özvektör sonuçlarının kriter özvektör sonuçları ile çarpılması ile alternatiflerin önem ağırlıkları belirlenmiştir.

Tablo 4.6. Sonuç Tablosu

ALTERNATİFLERİN KARŞILAŞTIRILMASI							Kriterler	Önem Ağırlıkları		Alternatifler	SONUÇ	Sıra Sıra
Kültürel	Ekonomik	Sosyal	Minari	Çevresel	Süratlilik							
Saray MUSE	0,211	0,120	0,253	0,209	0,245	0,149	Kültürel	0,210		Saray MUSE	0,264	2
Eğitim At	0,235	0,234	0,280	0,199	0,162	0,156	Ekonomik	0,086		Eğitim At	0,197	3
Kütüphane	0,169	0,134	0,185	0,267	0,177	0,151	Sosyal	0,104		Kütüphane	0,311	1
Tiyatro	0,079	0,099	0,056	0,068	0,019	0,069	Minari	0,111		Tiyatro	0,070	5
Kaliforniya	0,108	0,151	0,185	0,073	0,087	0,072	Çevresel	0,125		Kaliforniya	0,091	4
Beşik Çölü	0,078	0,081	0,081	0,074	0,080	0,093	Süratlilik	0,162		Beşik Çölü	0,070	6

Çalışmaya göre Ankara Resim Heykel Müzesi'ne verilmesi gereken yeni işlev uzman ve kullanıcı verilerine göre 0,311 değeri ile kütüphane olmuştur. Bu bağlamda müze olarak kullanılan Ankara Türk Ocağı'nın verilen bu işlevinin ilk aşama için uygun olmadığı tespit edilerek Ahp yönteminin bu bağlamda işlerliği incelenmiştir.

4.1.1.2. Ankara Türk Ocağı'nın çevresel verilerinin değerlendirilmesi

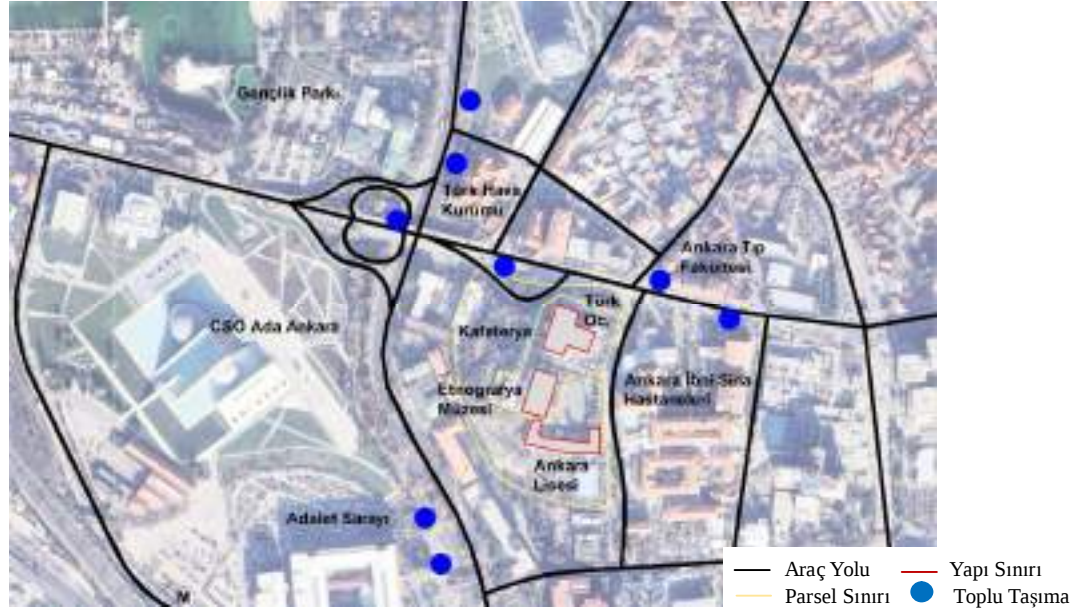
Ankara Türk Ocağı binası Altındağ ilçesinin Türk Ocağı Caddesi'nde bulunmaktadır. Yapı kent merkezinde çalışmanın daha önceki bölümlerinde detaylı olarak anlatılmış olan Namazgah Tepesi olarak isimlendirilen bölgede bulunmaktadır (Şekil 4.11).

Şekil 4.11. Türk Ocağı'nın bulunduğu Namazgah Tepesi Genel Görünüm
(Kaynak: Google Earth, 2025)

Yapıya erişim, kent merkezinde bulunmasından dolayı çok zor değildir. Çevresinde ticari alanlar çoğunlukta bulunmakla beraber işlev çeşitliliğinin çok olduğu bir bölgede bulunmaktadır. Bu sebeple araç yaklaşımı kolay, toplu taşıma noktaları yakındır. Etnoğrafya müzesi ile aynı bahçe içerisinde konumlanmıştır. Bu nedenle gelen ziyaretçiler için otopark ve yeşil alan problemi bulunmamaktadır.

Şehir merkezinde bulunan Rahmi Koç Müzesi, Pul Müzesi, Satranç Müzesi, Ankara Kalesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Tarihi Hamamönü Evleri gibi önemli sanat merkezlerine yürüme mesafesindedir. Ayrıca yine eğitim yapılarına da yakındır. Ankara Lisesi yine Namazgah Tepesinde bulunmaktadır. CSO Ada Ankara da yine yapı komşuluğunda bulunmaktadır (Şekil 4.12).

Şekil 4.12. Türk Ocağı'nın bulunduğu Namazgah Tepesi Yaklaşım Planı
(Kaynak: Google Earth, 2025)

Çalışma alanı bu bağlamda incelendiği zaman toplu taşıma ve araç yaklaşımına müsait olması, otopark alanının bulunması ve birçok amaca hizmet eden mekanların bu bölgede bulunmasından dolayı kullanıcı çeşitliliği oldukça geniştir. Hem müze işlevi hem de kütüphane işlevi için gerekli yaklaşımlara sahip bir konumdadır.

4.1.1.3. Ankara Türk Ocağı'nın mekansal verilerinin değerlendirilmesi

Ankara Türk Ocağı yapısı, mekânsal açıdan değerlendirildiğinde, toplanma amacıyla inşa edilmiş olması nedeniyle yeniden işlevlendirmeye elverişli bir nitelik taşımaktadır. Cumhuriyet Dönemi mimarlık anlayışını yansıtan ve adeta bir mabed gibi tasarlanmış olan yapının kat yükseklikleri, hem müze hem de kütüphane işlevleri için yeterli düzeydedir.

Yapı, Cumhuriyet Dönemi yapı tipolojisine uygun olarak simetrik bir düzende tasarlanmıştır. Yatay sirkülasyon U biçimindeyken, düşey sirkülasyon simetri aksının her iki yanında simetrik olarak konumlandırılmıştır. Yapının merkezinde yer alan tiyatro salonu ana mekanı oluştururken, diğer mekânlar bu salonun etrafındaki sirkülasyon hattı boyunca sıralanmıştır.

Yapılan anketlerde Ankara Türk Ocağı'nın yeni işlevinin kütüphane çıkması ile Türk Ocağı yapıları için, müze olarak kullanılması ile müze fonksiyonu için ve yeni

tespit edilen işlevi kütüphane için m2 belirtilmeksizin birer ihtiyaç programı oluşturulmuştur (Tablo 4.7).

Tablo. 4.7. Türk Ocakları İhtiyaç Programı

	Fonksiyon	Mekanlar (1911-1923 yılları arası kullanım için)	
1	Sosyo-Kültürel	- Sinema Ve Tiyatro Salonları	Sanatçı Odası Dekor Odası Terzi Tamirat Atölyesi
		- Konferans Salonu	
		- Müze Ve Sergi Salonu	Depo Eser Kayıt-Kontrol Odası
		- Kütüphane Ve Çalışma Salonu	Depo Eser Kayıt-Kontrol Odası
2	Giriş	- Kabul Salonu - Fuaye - Vestiyer	Islak Hacimler
3	İdari	- İdari Odalar	Yeteri Kadar
		- Toplantı Odası	
		- Vezne-Muhasebe	
		- Türk Odası	
		- Arşiv	
4	Eğitim	- Resim Atölyesi	Depo
		- Spor Odası	
		- Derslikler	
5	Servis Alanları	- Matbaa	
		- Hizmetli Odaları	
		- Genel Depolar	
		- Kalorifer Odası	
		- Çamaşırhane	
		- Tamirat Atölyesi	
6	Konaklama	- Yatak Odaları	Ortak Islak Hacim
7	Yeteri Kadar Islak Hacim		
8	Açık Alan		

Türk Ocakları için hazırlanmış olan bu ihtiyaç programı, çalışma kapsamında yapılmış olan literatür taraması ile 1911-1931 yılları arasında kullanılan mekanlar sonucu oluşturulmuştur. O dönemdeki yapım teknolojisi ile bazı mekanlar tek çözülmüştür. Örneğin konaklama bölümü olan yatak odalarının her biri içinde ıslak hacim mekanı bulunmamaktadır. Genel bir ıslak hacim bölümü ile bu işlev ortak olarak çözülmüştür.

Mevcut kullanımı sanat müzesi olan Ankara Türk Ocağı için esnek bir sanat müzesi ihtiyaç programı literatür araştırmaları sonucunda hazırlanmıştır. Genel olarak hazırlanmış olan sanat müzeleri için ihtiyaç programları incelendiği zaman Ankara Resim Heykel Müzesinde eksik olan mekanların varlığı tespit edilmiştir. Örneğin, müzelerde genel olarak kullanılan kafeterya ve satış alanları Ankara Resim Heykel Müzesinde bulunmamaktadır. Bu fonksiyon Namazgah Tepesinin alt bahçe kotunda bulunan kafeteryada çözülmüştür (Tablo 4.8).

Tablo. 4.8. Sanat Müzesi İhtiyaç Programı

	Fonksiyon	Mekanlar
1	Sosyo-Kültürel	- Sinema Ve Tiyatro Salonları
		Sanatçı Odası Dekor Odası Terzi Tamirat Atölyesi
		- Kafeterya
		Depo Servis Girişi
		- Kalıcı Sergi Alanı
		Geçici Depo Teknisyen Odası Onarım Atölyesi
		- Geçici Sergi Alanı
		- Özel Sergi Alanı
2	İdari	- Çok Amaçlı Sergi Alanı
		- Dijital Sergi Alanı
		- Hediye Dükkanı, Kitapçı
		- İdari Odalar
		Yeteri Kadar
		- Toplantı Odası
3	Giriş	- Muhasebe
		- Sekreteryä
		- Arşiv
		- Rehber Odaları
4	Servis Alanları	- Güvenlik Odası
		- Kabul Salonu Bilet Gişesi
		- Islak Hacimler
5	Yeteri Kadar Islak Hacim	- Yangın Kontrol
		- Personel Odaları
		- Genel Depolar
		- Koleksiyon Depoları
		- Kalorifer Odası
		- Bilgi İşlem
		- EserKayıt-Kontrol
6	Otopark	

Ahp yöntemi ile elde edilen kütüphane işlevi çok geniş kapsamlı ve çeşitleri olan bir işlevdir. Çalışma kapsamında incelenen yapının tescilli bir yapı olması ve önemli bir döneme şahit olması sebebiyle üzerinde en önemli restorasyon ve yeniden işlevlendirme ilkesi olan en az müdahale gerektiren bir çalışma yapılması gerekliliği ile bazı araştırmalar yapılmıştır.

Bu bağlamda kütüphane işlevi detaylı olarak araştırılmıştır. Kütüphane işlevi tek bir amaç için kullanılıyor gibi görünse de kendi içerisinde çeşitleri olan ve büyüklüğü bu anlamda değişebilen bir işlevdir. Kütüphane işlevi en genel tanımlamaları ile altı farklı çeşitte tasalanmaktadır;

- Milli Kütüphaneler,
- Halk Kütüphaneleri,
- Üniversite Kütüphaneleri,
- Okul kütüphaneleri,
- Çocuk Kütüphaneleri,
- Özel Kütüphaneler (Tıp, hukuk, yazma eserler, medya vb.) (Url 15).

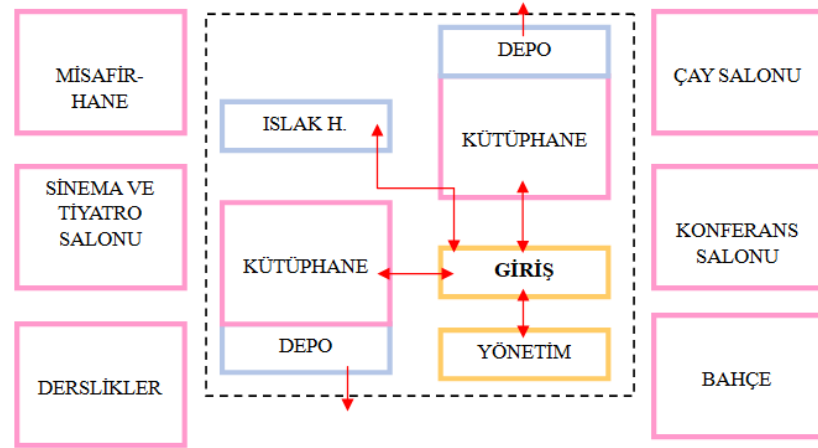
Kütüphane işlevinin ana amacı eğitim ve bilgi aktarımının çeşitli mekanlarda uygulanması olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda Türk Ocağı yapıları da bir ulusun belirli bir döneminde var olmuş ve Cumhuriyet'in kuruluşuna tanıklık etmiş, daha sonrasında ise ülkenin zaman içerisinde gösterdiği ideolojik değişimleri de yaşamış önemli kültürel tarihi yapıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen Ankara Türk Ocağı'nın yapıldığı dönemi hem yapı olarak hem de işlev olarak insanlara anlatması gerekliliği ile Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi olarak yeniden işlevlendirilmesinin yapı ölçeğinde uygun olduğu tespit edilmiştir. Hazırlanan ihtiyaç programı ise bu doğrultuda ele alınmıştır (Tablo 4.9).

Tablo. 4.9. Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi İhtiyaç Programı

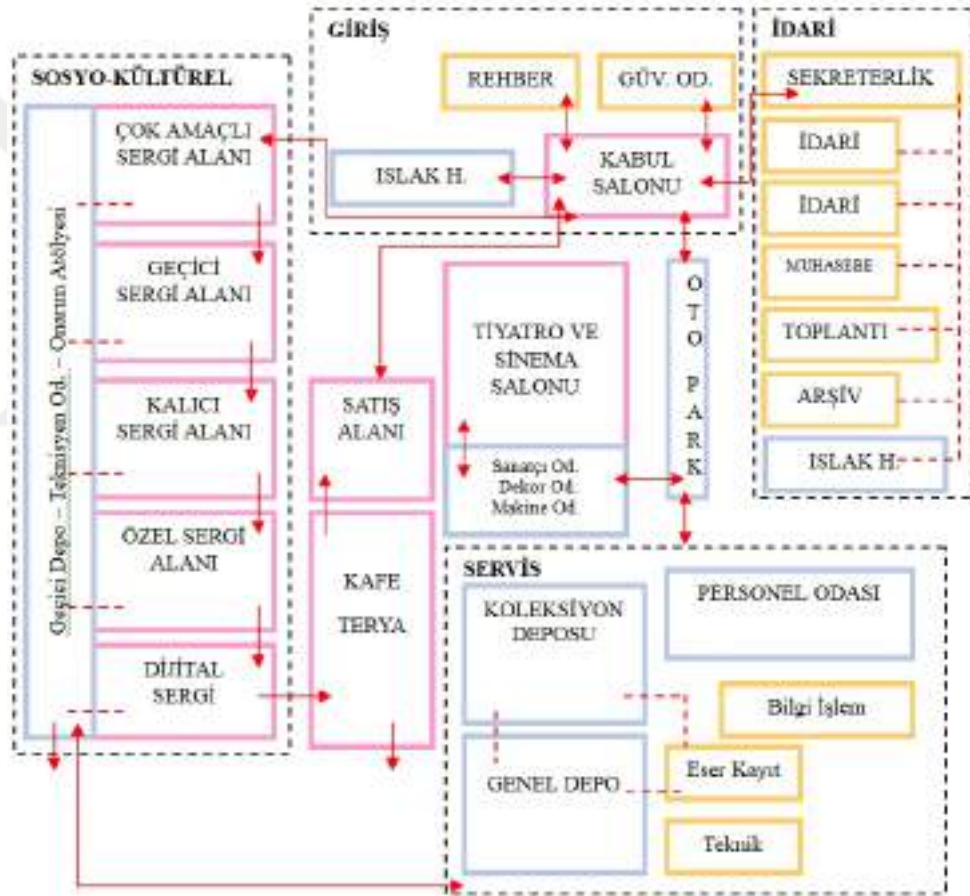
	Fonksiyon	Mekanlar	
1	Sosyo-Kültürel	- <i>Kafeterya</i>	Depo
		- <i>Etkinlik Alanı</i>	Servis Girişi
		- <i>Kütüphane Salonu</i>	Geçici Depo
		- <i>Çalışma Salonları</i>	Fotokopi
		- <i>Özel Okuma Alanları</i>	Dijital Arama
		- <i>Süreli Yayın</i>	İade-Alma Bankosu
		- <i>Özel Eser Sergi Alanı</i>	
2	İdari	- <i>İdari Odalar</i>	Yeteri Kadar
		- <i>Toplantı Odası</i>	Islak Hacimler
		- <i>Muhasebe</i>	
		- <i>Sekreteryä</i>	
		- <i>Arşiv</i>	
3	Giriş	- <i>Danışma</i>	Islak Hacimler
		- <i>Güvenlik Odası</i>	
		- <i>Vestiye</i>	
4	Servis Alanları	- <i>Yangın Kontrol</i>	
		- <i>Personel Odaları</i>	
		- <i>Genel Depolar</i>	
		- <i>Kalorifer Odası</i>	
		- <i>Bilgi İşlem</i>	
		- <i>EserKayıt-Kontrol</i>	
		- <i>Tamirat Atölyesi</i>	
5	Yeteri Kadar Islak Hacim		
6	Otopark		

Kütüphane için hazırlanmış olan ihtiyaç programı literatür araştırmaları sonucunda elde edilmiş ve çalışmanın bu aşaması için genel bir ihtiyaç programı olarak ele alınmıştır.

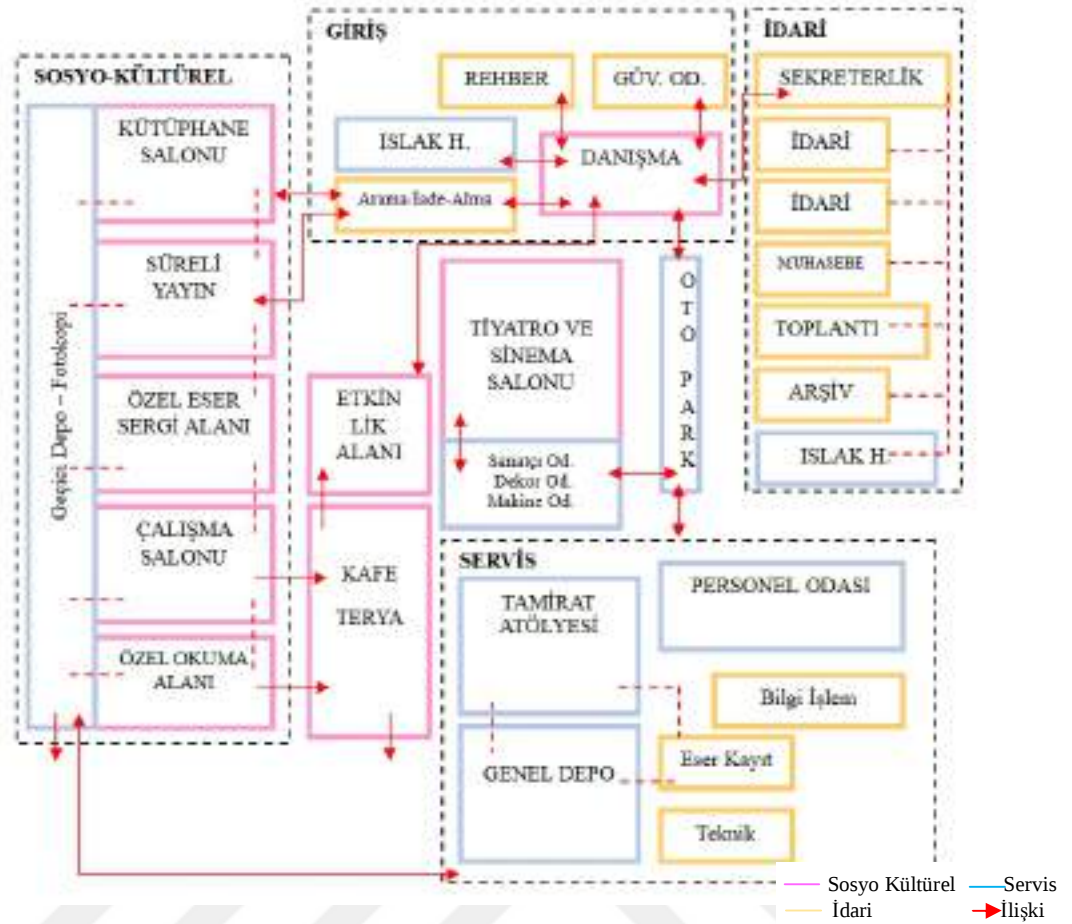
Çalışmada ele alınan ve ihtiyaç programı oluşturulan üç işlev için bir de ilişkiler şeması çalışması yapılmıştır (Şekil 4.13). Böylece hem mevcut işlev (Şekil 4.14) hem de önerilen işlevin (Şekil 4.15) yapı için uygunluğunun tespitinde yardımcı olacaktır.

Şekil 4.13. Türk Ocağı Özgün Genel İlişkiler Şeması

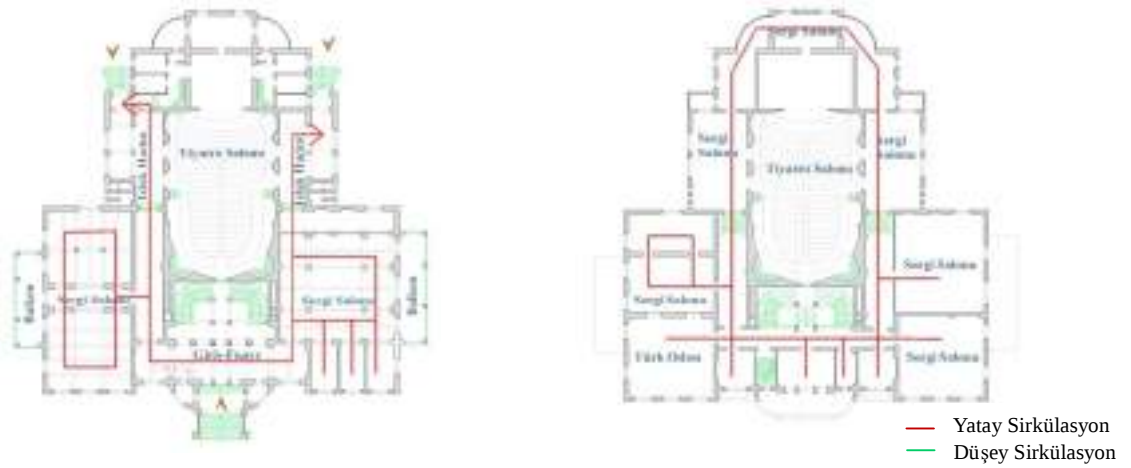

Şekil 4.14. Sanat Müzesi İlişkiler Şeması

Şekil 4.15. Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi İlişkiler Şeması

Türk ocakları ilişkiler şeması çalışmanın daha önceki bölümlerinde incelenen genel ocak yapılarından yola çıkılarak hazırlanmış bir şemadır. Türk ocakları genel ilişkiler şeması incelendiği zaman genellikle kamusal olarak kullanılan mekanların fazla olması sebebi ile mekansal olarak büyük hacimlerin kullanıldığı görülmektedir. Sanat müzesi ve kütüphane şemaları da incelendiğinde yine mekansal olarak geniş açıklıklı hacimlere ihtiyaç duyulacağı görülmektedir. İncelenen yapı ölçeğinde bakıldığı zaman yine idari bölümlerin, karşılama alanlarının, servis mekanlarının kullanım oranları yine iki işlevde de birbirine yakınlık göstermektedir (Şekil 4.16).

Şekil 4.16. Resim Heykel Müzesi Zemin ve Birinci Kat Planı

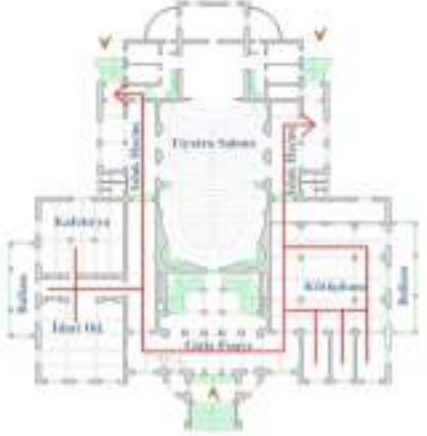
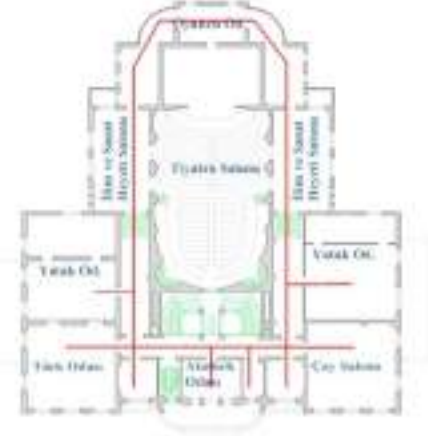
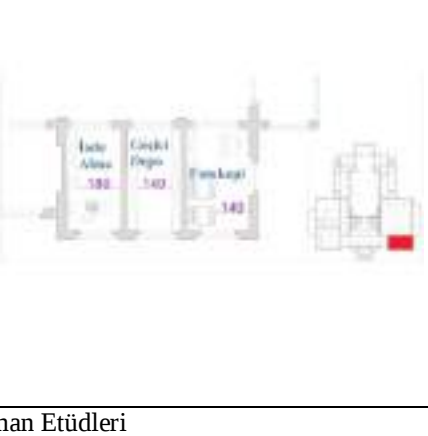
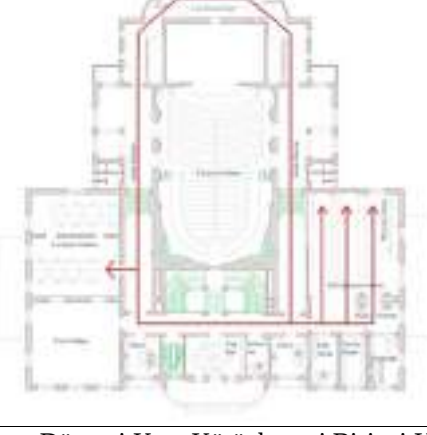
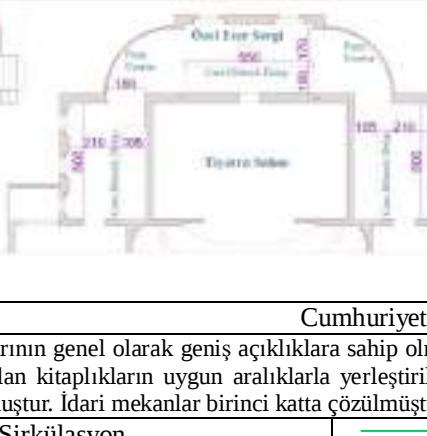
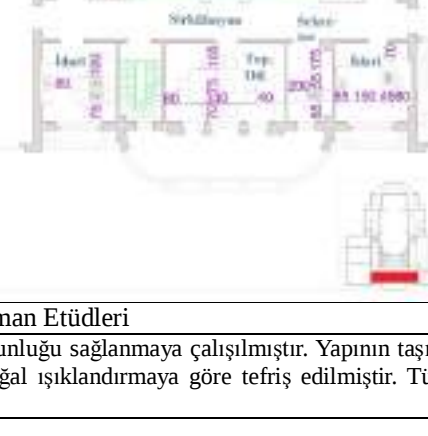
Ankara Türk Ocağı binası günümüzde sanat müzesi olarak işlevini sürdürmektedir. Yapının kat planlarına bakıldığı zaman, çalışmanın daha öncesinde incelenen Türk Ocağı binalarının genellikle toplu yaşam alanlarına sahip olduğu ve bu nedenle taşıyıcı sistemlerinin de geniş açıklıklara sahip olduğundan dolayı müze işlevi için de çok müdahale gerektirmeden işlevlendirilmiş olduğu görülmektedir. Yapının zemin katında kalıcı eserlerin sergilendiği görülmektedir. Yapının mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu için bir bölüm ayrılmıştır. Ayrıca yapının inşa edildiği dönem, geçirdiği tadilatlar, verilen işlevler de belgeleri ile bu katta sergilenmektedir. Yapının birinci katında ise süreli sergileme alanları mevcuttur. Ayrıca her mekana farklı bir sanatçının ismi verilerek bir konsept oluşturulmuştur. Yapının tiyatro salonu ve Türk Odası özgün hali ile korunmaya çalışılmıştır.

Ahp yöntemi uygulanarak elde edilen kütüphane işlevi için yapılan eleman etüdlerinde, Türk Ocağı yapılarının genel olarak geniş açıklıklara sahip olması, yapıya en az müdahale ile yeni işleve uygunluğu analiz edilmiştir. Yapının taşıyıcı sistemi kütüphane işlevinin en önemli unsuru olan kitaplıkların uygun aralıklarla yerleştirilebilmesine olanak sağlamıştır. Yeterli sirkülasyon alanlarına cevap verebilmiştir. Ayrıca kütüphanelerde olması gereken okuma alanları ve çalışma salonları da doğal ışıklandırmaya göre tefriş edilmiştir. Bu bağlamda yapının mevcut pencereleri kapatılmadan yapının manevi duygusu, yapıldığı dönemin özelliği olan geniş ve kemerli pencerelerin içeriden de hissedilmesi ile yapının algısının iç mekanda da anlaşılması sağlanmıştır. İade alma, geçici depo ve fotokopi bölümleri mevcut mekanlarla sağlanmış yine yapıya fazla müdahale edilmemiştir. Zemin katta sadece yeni kapılar

açılarak müdahale yapılmış, özgün ıslak hacimler korunmuştur. Yapının tiyatro salonu ve sahne arkasına herhangi bir müdahale yapılmamıştır (Tablo 4.10).

Ankara Türk Ocağı binasının birinci katında ise yine taşıyıcı sistemin avantajları kullanılarak eleman etüdü yapılmıştır. Tiyatro salonu sahne arkasının birinci katı daha özel bir bölüm gibi düşünülerek Cumhuriyet, Türk Ocağı, Halk Evleri ile ilgili bilgi ve belgelerin bulunduğu özel eser bölümü olarak tasarlanmıştır. Bu bölüm yapı sirkülasyonu üzerinde bir bozulmaya neden olmadan yapılmaya çalışılmıştır. Yapının bu katta bulunan Türk Odası yine herhangi bir müdahale yapılmadan korunmuştur. Giriş üzeri aksı idari bölüm olarak tefriş edilmiştir. Yine yapının bu kattaki kütüphane salonu yapının taşıyıcı sistemine uygun olarak, gerekli sirkülasyon alanları korunarak tasarlanmıştır. Çalışma salonları yine doğal aydınlatmayı engellemeden yeterli sayıda ve ölçüde etüd edilmiştir (Tablo 4.10).

Tablo 4.10. Ankara Türk Ocağı'nın Yeniden İşlevlendirilmesi İçin Eleman Etüdü

Özgün Plan Şeması		
	Türk Ocağı Zemin Kat Planı	Türk Ocağı Birinci Kat Planı
Ahp ile Elde Edilen İşlev için Eleman Etüdü		
	Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi Zemin Kat Planı	Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi Zemin Kat Eleman Etüdüleri
		
	Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi Zemin Kat Eleman Etüdüleri	
		
	Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi Birinci Kat Planı	Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi Birinci Kat Eleman Etüdüleri
		
	Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi Birinci Kat Eleman Etüdüleri	
Açıklama: Türk Ocağı yapılarının genel olarak geniş açıklıklara sahip olması, yapıya en az müdahale ile yeni işleve uygunluğu sağlanmaya çalışılmıştır. Yapının taşıyıcı sistemi kütüphane işlevinin en önemli unsuru olan kitaplıkların uygun aralıklarla yerleştirilmiştir. Okuma alanları ve çalışma salonları doğal ışıklandırmaya göre tefriş edilmiştir. Türk Odası herhangi bir müdahale yapılmadan korunmuştur. İdari mekanlar birinci katta çözülmüştür.		
	Yatay Sirkülasyon	 Düşey Sirkülasyon

4.1.1.4. Ankara Türk Ocağı'nın teknik verilerinin değerlendirilmesi

Ankara Türk Ocağı'nın teknik birimleri incelendiği zaman özgün işlevinde betonarme yapım tekniği ile inşa edildiği görülmektedir. Ancak zaman içerisinde geçirdiği işlev değişiklikleri ile strüktür yapısı bozulmuştur. Yapının neredeyse tüm teknik özellikleri dönemin ilk örneklerinden olmuş ve kanalizasyon sistemi ilk yapıldığı zaman sağlanmıştır. Yapının ısıtma sistemi kalorifer olarak seçilmiş yine döneminin ilk örneklerinden olmuştur. Havalandırma sistemi ise doğal havalandırma ile sağlanmıştır. Yapının aydınlatması doğal ve yapay olarak tasarlanmıştır. Yapının özgün işlevi için tasarlanmış teknik hizmet döneminin diğer yapılarına göre oldukça teknolojiktir.

Türk Ocağı binasının günümüzdeki müze işlevi için teknik gereksinimleri 1976 yılında yapılan restorasyon sonrası genel anlamıyla giderilmiştir. 1982 yılında ise bodrum katı ayrıca bir onarım geçirmiş, yapının çevresi yedi metre kadar kazılarak temel güçlendirmesi yapılmıştır (Fırat, 1998). Yapının strüktür anlamında güçlendirmeleri yapılmış, yıkılan kısımlar onarılmıştır. Ayrıca taşıyıcı duvarlar içerisine çelik kafes ile güçlendirme yapılmıştır. Bu bağlamda bakıldığı zaman yapının taşıyıcı sistemi hem müze işlevi için hem de kütüphane işlevi için uygundur.

Yapının ısıtma sistemi olan kalorifer sistemi olarak günümüzde de işlevini devam ettirmektedir. Hem müze işlevi için hem de kütüphane işlevi için aktif olarak kullanılabilir.

Yapının aydınlatma sistemine bakıldığı zaman, yapı Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapısı olmasından dolayı geniş ve büyük pencerelere sahiptir. Ancak günümüzdeki müze işlevinde sergilenen eserlerin güneşten zarar görmemesi için yapay aydınlatma sistemi kullanılmaktadır. Ancak kütüphane işlevi için doğal aydınlatma hem yapı için daha uygun hem de kullanıcının iç mekanda yapının manevi duygusunu hissetmesi ve daha rahat çalışabilmesi için uygundur.

Yapı 1976 yılında yapılan restorasyonu ve günümüze kadar yapılmış olan düzenli bakım işlerinde modern yangın ve güvenlik sistemleri, internet altyapısı kurulmuştur. Bu bağlamda hem mevcut müze işlevi hem de kütüphane işlevi için bu teknik gereksinimler giderilmiştir (Tablo 4.11).

Tablo 4.11. Ankara Türk Ocağı Teknik Gereksinimler İncelemesi

Strüktür	 (Kaynak: Yazar Arşivi)	 (Kaynak: Fırat, 1998)
Isıtma		
Aydınlatma		
Güvenlik		 (Kaynak: Yazar Arşivi)

4.1.1.5. Ankara Türk Ocağı'nın koruma ilkeleri bağlamında değerlendirilmesi

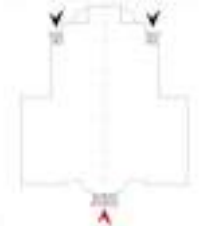
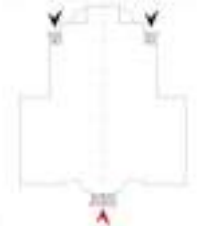
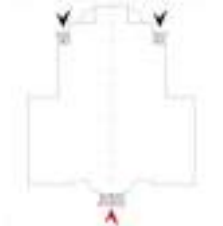
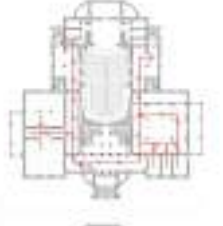
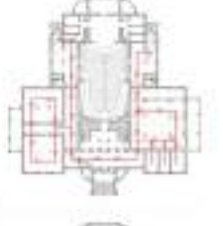
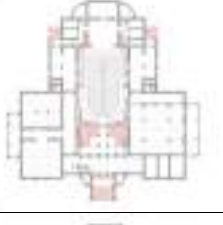
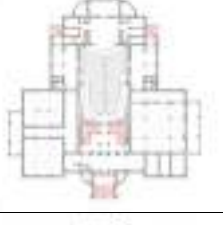
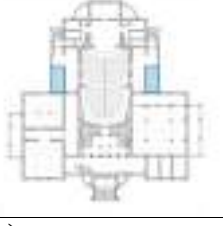
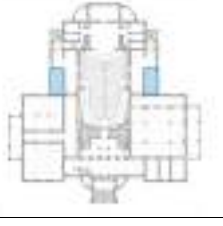
Çalışma kapsamına giren Ankara Türk Ocağı Binası için önce mimari bir değerlendirme yapılmıştır. Yapının konumu, koruma derecesi, mimari özellikleri ve görselleri incelenmiştir.

Daha sonra, çevresel, işlevsel ve teknik olarak analizleri yapılmıştır. En son ise çalışma kapsamında oluşturulan koruma ölçütleri kapsamında değerlendirilmiştir (Tablo 4.12).

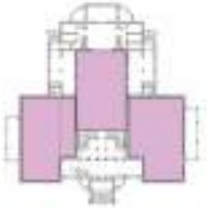
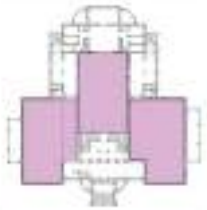
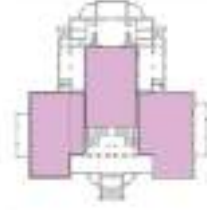
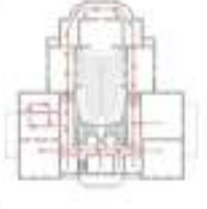
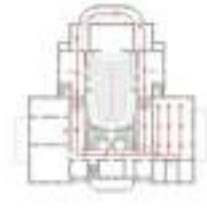
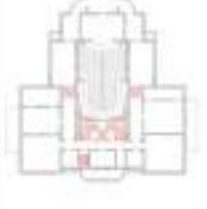
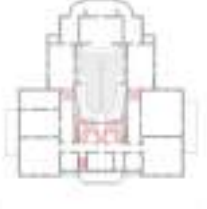
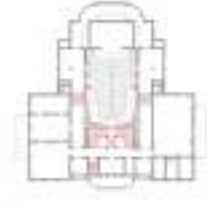
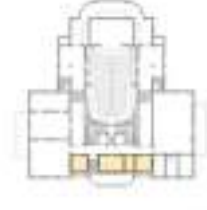
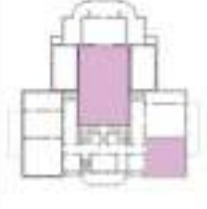
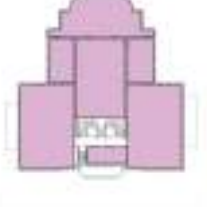
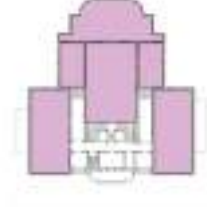
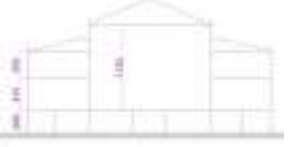
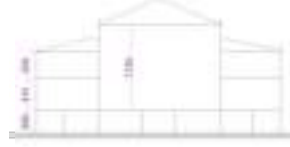
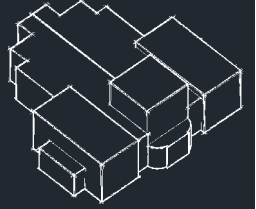
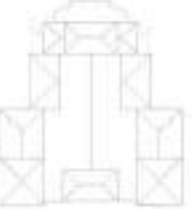

Tablo 4.12. Yapının Mimari Değerlendirilmesi

Yapı Adı: Ankara Türk Ocağı (Ankara Resim Heykel Müzesi)					
İli:	Ankara	İlçesi:	Altındağ	Koruma Derecesi: 2. Grup yapılar	
Adres:	Türk Ocağı Caddesi No:2 Opera			Anıtsal:1-2-3	Çevresel: 1-2-3 Çevreye Aykırı: 1-2-3
Mimar:	Arif Hikmet Koyunoğlu		Yapım Tarihi:	1927-1930	
Koruma Durumu: A-B-C			Üst Yapı: A-B-C		Mimari Özellikler: ✓ 12000 m2 üzerinde bir yapıdır. ✓ Bodrum üzeri 2 kattan oluşmaktadır. ✓ T plan şemasına sahiptir. ✓ Betonarme yapım tekniği ile inşa edilmiştir. ✓ Simetrik olarak tasarlanmıştır. ✓ Simetri aksı üzerinden giriş sağlanmıştır. ✓ Yatay ve düşey sirkülasyonu da simetriktir. ✓ Cepheleri de simetrik olarak taş işçiliği ile bezenmiştir. ✓ Yapı girişi yükseltilerek ve 1. Katta hitap balkonu tasarlanarak giriş vurgusu artırılmıştır. ✓ Her katta pencere tasarımı farklı, zemin kat basit kemer, birinci kat sivri kemer, son kat pencereleri ise gruplandırılarak tasarlanmıştır. ✓ Gizli çatı (kıрма) sistemi kullanılmış, farklı kotlarla cephe hareketi sağlanmıştır. ✓ Cephede taş işçiliği dantel gibi işlenmiştir. ✓ Ön cephe dışında diğer cepheler daha sade bırakılmıştır. ✓ İç mekan bezemeleri oldukça fazla olarak tasarlanmıştır. ✓ Yapı içerisinde yekpare mermer korkuluklar ve kemerli geçişlerle anıtsallık sağlanmıştır. ✓ Kalem işçiliği tavanlar tasarlanmıştır. ✓ İç mekanda mobilyaları da eski Türk geleneklerine göre kullanılmıştır. ✓ U yatay sirkülasyon sistemi oluşturulmuştur. ✓ Servis girişleri de simetrik olarak sağlanmıştır. ✓ Isıtma sistemi kalorifer olarak tasarlanmıştır.
Taşıyıcı Yapı: A-B-C			İç Yapı: A-B-C		
Dış Yapı: A-B-C			Süsleme Elemanları: A-B-C		
					
(Kaynak: Google Earth, 2025)			(Kaynak: Yazar Arşivi)		
Özgün İşlev:	Ankara Türk Ocağı		Yeni İşlev:	Resim Heykel Müzesi	
Görseller:					
   					
(Kaynak : Yazar Arşivi)					

Ankara Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -1-							
Yapının Kimliği	Bina Yeri:	Ankara	Kat Adeti:	Bodrum+2	Plan Tipi:	T Plan Şeması	Taşıdığı Değerler:
	Konumu:	Kamusal Alan	Isıtma Sistemi:	Kalorifer	Üslup:	Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı	Tarihsel-Belgesel-Estetik
	Topografya:	Eğimli Arazi	Aydınlatma Sistemi:	Doğal ve Yapay Aydınlatma	Koruma Derecesi:	2.Grup	Kültürel-Manevi- Kanonik
	Yapım Yılı:	1927-1930	Güvenlik:	Mevcut	Tescil Tarihi:	12.4.1980 gün ve A-2167 sayılı	Ekonomik-Teknik-Kentsel
	Yapım Tekniği:	Betonarme	Otopark:	Mevcut	Mimar:	Arif Hikmet Koyunoğlu	Özgünlük-Bütünlük
Çevresel Analiz	Çevresel Özellikler	Araç Yaklaşımı		Yaya Yaklaşımı		Toplu Taşıma	
							
İşlevsel Analiz	İşlevler	Özgün İşlev (Türk Ocağı)		Mevcut İşlev (Sanat Müzesi)		Ahp Yöntemi ile Elde Edilen İşlev (Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi)	
	Plan Şeması		T plan Şemasına sahiptir.		Plan şeması KORUNMUŞTUR . Ek yapı bulunmamaktadır. T plan Şemasına sahiptir.		Plan şeması KORUNMUŞTUR . Ek yapı ihtiyacı yoktur. T plan Şemasına sahiptir.
	Yapıya Yaklaşım		Bir ana giriş bulunmaktadır. İki adet hizmet girişi vardır.		Yapıya yaklaşım KORUNMUŞTUR . Bir ana giriş bulunmaktadır. İki adet servis girişi vardır.		Yapıya yaklaşım KORUNMUŞTUR . Bir ana giriş bulunmaktadır. İki adet servis girişi vardır.
	Zemin Kat	Yatay Sirkülasyon		Ana sirkülasyon U şeklindedir. Diğer yatay sirkülasyon işleve göre şekillenmiştir.		Ana sirkülasyon korunmuştur. Diğer yatay sirkülasyon işleve göre şekillenmiştir.	Ana sirkülasyon korunmuştur. Diğer yatay sirkülasyon işleve göre şekillenmiştir.
		Düşey Sirkülasyon		Simetrik düşey sirkülasyon bulunmaktadır.		Düşey sirkülasyon KORUNMUŞTUR . Simetrik düşey sirkülasyon bulunmaktadır.	Düşey sirkülasyon KORUNMUŞTUR . Simetrik düşey sirkülasyon bulunmaktadır.
		Islak Hacim		Plan şemasına göre simetrik ıslak hacim çözümü vardır.		Islak hacimler KORUNMUŞTUR .	Islak hacimler KORUNMUŞTUR .

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Ankara Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -2-								
İşlevsel Analiz	Zemin Kat	İşlevler	Özgün İşlev (Türk Ocağı)		Mevcut İşlev (Sanat Müzesi)		Ahp Yöntemi ile Elde Edilen İşlev (Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi)	
		Sosyo-Kültürel Alanlar		Plan şemasına göre simetrik sosyo-kültürel alanlar bulunmaktadır.		Sosyo-kültürel alanlar KORUNMUŞTUR.		Sosyo-kültürel alanlar KORUNMUŞTUR.
	Birinci Kat	Yatay Sirkülasyon		Ana sirkülasyon U şeklindedir. Diğer yatay sirkülasyon işleve göre şekillenmiştir.		Ana sirkülasyon korunmuştur. Diğer yatay sirkülasyon işleve göre şekillenmiştir.		Ana sirkülasyon korunmuştur. Diğer yatay sirkülasyon işleve göre şekillenmiştir.
		Düşey Sirkülasyon		Simetrik düşey sirkülasyon bulunmaktadır.		Düşey sirkülasyon KORUNMUŞTUR. Simetrik düşey sirkülasyon bulunmaktadır.		Düşey sirkülasyon KORUNMUŞTUR. Simetrik düşey sirkülasyon bulunmaktadır.
		İdari Alanlar		Özgün işlevde idari bölüm şeklindeki gibi tasarlanmıştır.	1. katta idari bölüm bulunmamaktadır.			İşleve göre idari bölüm alanı özgün mekansal boyutlar içerisinde tasarlanmıştır.
		Sosyo-Kültürel Alanlar		Sosyo-kültürel alanlar şeklindeki gibi tasarlanmıştır.		Birinci kat tamamen sosyo-kültürel alana ayrılmıştır.		Birinci kat kısmen sosyo-kültürel alan olarak tasarlanmıştır.
	Hacimsel Değişim			Yapının kat yükseklikleri görseldeki gibidir.		Yapının özgün kat yükseklikleri KORUNMUŞTUR.		Yapının özgün kat yükseklikleri KORUNMUŞTUR.
	Dış Mekan Özellikleri	Kütle Formu			Üst Örtü		Cephesi	
								

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Ankara Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -3-															
Teknik Analiz	İşlevler		Özgün İşlev (Türk Ocağı)				Mevcut İşlev (Sanat Müzesi)				Ahp Yöntemi ile Elde Edilen İşlev (Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi)				
	Isıtma Sistemi:		Kalorifer:		Kalorifer sistemi döşelidir.		Kalorifer:		Isıtma sistemi değişmemiştir.		Kalorifer:		Isıtma sistemi değişmemiştir.		
	Aydınlatma:		Doğal ve Yapay:		Her iki aydınlatma da kullanılmaktadır.		Yapay:		Sadece yapay aydınlatma kullanılmaktadır.		Doğal ve Yapay:		Her iki aydınlatma da kullanılmaktadır.		
	Havalandırma:		Doğal ve Yapay:		Tiyatro salonu özel havalandırma sistemine sahiptir.		Doğal ve Yapay:		Tiyatro salonu hariç diğer mekanlara da klima sistemi döşenmiştir.		Doğal ve Yapay:		Tiyatro salonu hariç diğer mekanlara da klima sistemi döşenmiştir.		
	Temiz su, Pis Su:		Mevcut:		Kanalizasyon sistemi mevcut.		Mevcut:		Kanalizasyon sistemi mevcut.		Mevcut:		Kanalizasyon sistemi mevcut.		
	İnternet Alt Yapısı:		Yok:		-		Mevcut:		İnternet altyapısı oluşturulmuştur.		Mevcut:		İnternet altyapısı oluşturulmuştur.		
	Güvenlik Sistemi:		Yok:		-		Mevcut:		Restorasyonda güvenlik sistemi döşenmiştir.		Mevcut:		Restorasyonda güvenlik sistemi döşenmiştir.		
	Afet Planlama:		Mevcut:		Tiyatro salonu için özel çelik perde.		Mevcut:		Yangın alarm sistemi vardır.		Mevcut:		Yangın alarm sistemi vardır.		
Koruma Ölçütleri Bağlamında Analizi															
Yeni İşleve Dair Ölçütler	Mevcut	Ahp	Çevresel Ölçütler	Mevcut	Ahp	Mekansal Ölçütler	Mevcut	Ahp	Teknik Ölçütler	Mevcut	Ahp	Kültürel Ölçütler	Mevcut	Ahp	
Yapılacak çağdaş eklerin niteliği tarihi kültürel mirasa uygun.			Tarihi kültürel miras için yapılacak çağdaş ekler yapının özgün kütle ve gabarisinin etkilemiyor.			Yapılacak olan işlev değişikliği mekansal bütünlüğü bozmamaktadır.		√	Tarihi kültürel mirasın strüktür yapısı yeniden kullanıma uygun.	√	√	Tarihi kültürel mirasın mimari, estetik, mahalli ve sanat tarihi açısından özellikleri yeni işlev ile değişmiyor.		√	
Yeni işlev, tarihi kültürel mirasın özgünlüğünün korunmasını sağlıyor.		√	Yapı ve çevresi bir bütün olarak ele alındığında, yeni işlev ile yapılacak olan müdahaleler planlama ilkelerine uygun.	√	√	Önerilen yeni işlev mekansal olarak tarihi kültürel mirasın, mimari dönem özelliklerini koruyor.		√	Tarihi kültürel mirasa uygulanacak teknik müdahale yapının özgün yapısı ile ayırt edilebilir olarak tasarlanıyor.	√	√	Tarihsel, belgesel, estetik, sanatsal, simgesel, sosyal, ekonomik, dini ve manevi ve hatta politik değerleri yeni işlev ile değişmiyor.	√	√	
Verilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın özgün işlevi ile benzer.		√	Tarihi kültürel mirasa önerilen yeni işlev yapının çevresiyle olan etkileşiminde değişikliğe neden olmuyor.	√	√	Yeni işlev önerisine göre çağdaş ek varsa, tarihi kültürel mirasın yapısal düzenini bozmamaktadır.			Tarihi kültürel mirasa uygulanacak olan tüm tadilatlar özgün biçimlere uygun yenileniyor.		√	Yeni işlev önerisi tarihi kültürel mirasın yapı bütünlüğünü etkilemiyor.		√	
Verilen yeni işlev tarihi kültürel mirasta herhangi bir hasara neden olacak unsur içermiyor.	√	√	Yeni işlevin kullanıcı yoğunluğuna göre yaya ve araç yaklaşım analizleri yapıldı.	√	√	Önerilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın kullanım değerini değiştirmiyor.	√	√	Yeni işlev önerisi ile bağlantılı olarak tarihi kültürel mirasın alt yapı uygulamaları bu yeni işleve uygun.	√	√	Tarihi kültürel mirasa önerilen yeni işlev yapının kültürel gelişimine katkı sağlıyor.	√	√	
Yapılacak çağdaş ekler tarihi kültürel miras ile bir bütün.			Yeni işlevin kullanıcı yoğunluğuna göre yaya ve araç yaklaşım analizleri uygun.	√	√	Tarihi kültürel mirasın özgün mekansal ve hacimsel kurgusu önerilen işlev ile bozulmuyor.		√	Deprem, sel baskını, heyelan, yangın, kaya düşmesi ve benzeri afetlere karşı daha dayanıklı ve güvenli hale getirileceğine ilişkin hedefler belirlendi.		√	Tarihi kültürel mirasın mekansal ve hacimsel özgünlüğü, yeni işlev ile bozulmuyor.		√	
Yeni verilecek olan işlev ve tarihi kültürel miras arasında mekansal analizler yapıldı.		√	Önerilen yeni işlevin belirlenen kullanıcı sayısı için toplu taşıma analizi yapıldı.	√	√	Koruma önlemleri sadece cephede değil iç mekanda da alınıyor.		√	Geleneksel tekniklerin yetersiz kaldığı yerlerde, koruma ve inşa için bilimsel verilerle ve deneylerle geçerliliği saptanmış çağdaş bir teknik kullanılarak anıt sağlamlaştırılmıştır.	√	√	Yeni işlev önerisi tarihi kültürel mirasın kullanım değerini değiştirmiyor.	√	√	
Tarihi kültürel mirasa verilecek işlev çağdaş yaşamın gereklilikleri ile uygun.	√	√	Önerilen yeni işlevin belirlenen kullanıcı sayısı için toplu taşıma analizi uygun.	√	√	İşlev önerisi ile iç mekanda yapılacak değişiklikler, mekanın fiziksel özelliklerini koruyor.		√	Tarihi kültürel mirasın elektrik ve mekanik özellikleri önerilen işlev için uygun.		√	Önerilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın yapıldığı dönemin kültürünü destekleyecek bir işlevdir.		√	
Tarihi kültürel miras için yeni işlev önerisinde tüm koruma kuralları ve güvenlik koşulları dikkate alındı.		√	Önerilen yeni işlev için gerekli olan otopark alanı mevcut.	√	√	Tarihi kültürel mirasın iç mekan mimari öğelerinin kullanıcı üzerindeki etkisi yeni işlev ile değişmiyor.		√	Yeni işleve göre elektrik ve mekanik gereklilikler tarihi kültürel mirasa uygulanabilir.	√	√	Önerilen işlev mevcut tarihi verilerin sağladığı sınırlar içinde kalarak yapının özgün tasarımını, tarihi bütünlüğünün okunabilirliğini arttırarak kültürel değerlerini açığa çıkarıyor.		√	

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Ankara Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -4-														
Yeni İşleve Dair Ölçütler	Mevcut	Ahp	Çevresel Ölçütler	Mevcut	Ahp	Mekansal Ölçütler	Mevcut	Ahp	Teknik Ölçütler	Mevcut	Ahp	Kültürel Ölçütler	Mevcut	Ahp
Yeni işlev önerisi için, kullanıcı sayısı, kullanım yoğunluğu ve süresi için değerlendirmeler yapıldı.	√	√							Tarihi kültürel miras çağdaş tekniklerin kullanımına elverişlidir.	√	√	Önerilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın kültürel önemini bozmuyor.	√	√
Önerilen işlev çevresel ve kültürel sürdürülebilirliğe katkı sağlıyor.	√	√							Tarihi kültürel mirasın havalandırma ve ısıtma özellikleri önerilen işlev için uygun.	√	√			
									Yeni işleve göre havalandırma ve ısıtma gereklilikler tarihi kültürel mirasa uygulanabilir.	√	√			
									Günümüz teknolojik gelişmelerine göre tarihi kültürel mirasa güvenlik sistemlerinin kurulumu mümkün.	√	√			
DEĞERLENDİRME	%40	%80		%88	%88		%13	%88		%75	%100		%45	%100
%80-100- Uygun %60-79 - Kısmen Uygun %40-59- Geliştirilmeli %0-39- Uygun Değil	Gelişti rilmeli	Uygun		Uygun	Uygun		Uygun Değil	Uygun		Kısmen Uygun	Uygun		Gelişti rilmeli	Uygun

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Tez çalışmasında yöntemin uygulandığı örneklemelerden birisi Ankara Türk Ocağı binası olmuştur. Ankara'nın landmark olarak tanımlanan bir bölgesinde bulunan yapı, hem yapıldığı dönem mimarisini hem de Ankara'nın mimari gelişimini göstermesi ile oldukça önemli bir yapıdır. Ayrıca özgün işlevi ile ülkenin ideolojik değişimini de barındırmaktadır. Bu bağlamda incelenen yapının mevcut özellikleri ve koruma bakış açısı ile belirlenen ölçütler ile değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışma kapsamında Ankara Türk Ocağı hem günümüz işlevi sanat müzesi için hem de Ahp yöntemi ile belirlenen kütüphane işlevi için analiz edilmiştir. Öncelikle yapının dönem mimarisi dışında mekansal özelliklerini anlamak için Türk Ocağı yapıları incelenmiş ve bir ihtiyaç programı ve sonrasında ilişkiler şeması oluşturulmuştur. Bu çalışmalar sonucu anlaşılmıştır ki Türk Ocağı yapıları genellikle toplanma odaklı tasarlanan yapılar olduğu için geniş açıklıklı strüktür sistemi ile inşa edildikleri tespit edilmiştir. En genel anlamda Ankara Türk Ocağı için günümüz mevcut işlevi müze ve Ahp ile belirlenen kütüphane işlevi için de uygun olduğu üst ölçekte tespit edilmiştir. Ancak tez kapsamında oluşturulmuş ölçütlerde yeni işleve dair değerlendirmede ise müze işlevi için geliştirilmeli seçeneği, kütüphane işlevi için ise uygun seçeneği elde edilmiştir.

Çevresel olarak analiz edildiğinde, araç yaklaşımı, yaya yaklaşımı, toplu taşıma ve komşuluğundaki diğer sanatsal ve kültürel yapıların varlığı ile her iki işlev için de olumsuz bir durum tespit edilmemiştir. Koruma ölçütleri bağlamında bakıldığında ise yine her iki işlev yapı için uygun bulunmuştur.

Teknik olarak incelendiği zaman strüktür, ısıtma, aydınlatma ve güvenlik açısından da her iki işlev için uygun olduğu görülmüştür. Ancak tez kapsamında oluşturulmuş ölçütlerde teknik gerekliliklere dair değerlendirmede ise müze işlevi için kısmen uygun seçeneği, kütüphane işlevi için ise uygun seçeneği elde edilmiştir.

Yapı mekansal olarak incelendiği zaman sanat müzesi işlevi için bazı alanlarda fazla müdahale edilmiş olsa da işleyiş bakımından bir aksama tespit edilmemiştir. Kütüphane işlevi için ise eleman etüdları yapılmış ve yapının mekansal olarak kütüphane işlevi ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Koruma ölçütleri bağlamında incelendiğinde ise müze işlevi için iç mekanda yapılan müdahaleler neticesinde, tarihi

kültürel mirasın iç mekan algısı fazla bozulduğu için uygun değil seçeneği elde edilmiştir.

Kültürel anlamda koruma ölçütleri ile yapı değerlendirildiği zaman ise yapının taşıdığı değerlerin müze işlevinde, özellikle iç mekanda kaybedilmesinden dolayı geliştirilmeli seçeneği elde edilmiştir. Ancak kütüphane işlevi için uygunluk tespit edilmiştir.

Ankara Türk Ocağı günümüzdeki yeni işlevi olan sanat müzesi olarak kullanımında yapıya dair olumsuz yönleri belirtmek gerekirse, yapı ikinci derece koruma kapsamına girmesinden dolayı dış cephe özgün olarak korunmuş ancak iç mekanda mimari dönem özelliklerine rastlanmamış ve hatta bu yeni işlevinden dolayı geri döndürülebilir şekilde kapatılmıştır. Örneğin; içerisinde sergilenen eserlerin doğal aydınlatma ile hem zarar görmemesi hem de daha iyi algılanması için tüm pencereler (Türk Odası hariç) mekanın renginde perdeler ile kapatılarak etki kaybedilmiştir. Ayrıca tüm sergi mekanları birer sanatçı ismi alarak farklı tonlarda boyanmış bu da yapının iç mekandaki algısının kaybolmasına sebep olmuştur. Özgün mekansal kurgusu bozulmamış ama iç mekan özgün mekansal karakteri bozulmuştur.

Yapılan mekansal, çevresel, teknik vb analizler ile günümüzde kullanılan mevcut sanat müzesi işlevi için işlev devamlılığının yapı için tehlike meydana getirmediği ancak iç mekanda algısal etkinin az olduğu, yeni bir işlev verilmesi durumunda Ahp verileri ile gelen kütüphane işlevinin, hem dönem özelliklerinin daha iyi algılanması hem de daha özgün ve yapının dönemsel özelliklerini de yansıtabilecek kütüphane olması açısından Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi olarak kullanılabilirliği tespit edilmiştir.

4.1.2. İzmir Türk Ocağı

İzmir, yalnızca Osmanlı İmparatorluğu'nun değil, aynı zamanda Doğu Akdeniz coğrafyasının da önemli bir ticaret merkezi olması nedeniyle her zaman stratejik bir öneme sahip kentlerimizden birisi olmuştur. Türkler, Rumlar, Ermeni ve Museviler gibi farklı dil ve din yapılarına sahip topluluklar bir arada yaşamıştır (Kuyulu, 1998). Hem konum hem de toplumsal olarak öneme sahip olan İzmir de 1922 yılında, Osmanlı ve erken dönem kentlerinin en önemli sorunu olan büyük bir yangın geçirmiş ve kentin yaklaşık olarak dörtte üçü yok olmuştur. Tüm yapıların kâgir olması nedeniyle yangın

sonrası alanlarda genellikle taş ve moloz yığınları, mahzen çukurları ile kısmen ayakta kalmış yıkık duvarlar kalmıştı. 1923 yılına gelindiğinde kentte temel altyapı hizmetleri büyük ölçüde yetersiz, yol, su ve elektrik gibi yaşamsal sistemler mevcut değildi. Eğitim faaliyetleri neredeyse tamamen durma noktasına gelmişti. Sağlık hizmetleri son derece sınırlıydı ve mevcut tesisler ihtiyacı karşılayamıyordu. Ekonomik yaşam ise ciddi bir durgunluk ve belirsizlik içerisinde kalmıştı (Güneş, 2024).

Cumhuriyet kurulurken savaş ve yangın bitmişti ancak İzmir'in toparlanması için Milli Mücadele devam etmekteydi. Yorgun, fakir ve eğitimsiz olan halk çeşitli sivil toplum örgütleri bünyesinde bulunan aydınlar tarafından eğitilerek ve ihtiyaçları giderilerek refah seviyesine çıkarılmaya çalışılıyordu. Bu bağlamda Türk Ocakları, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna geçiş sürecinde rejiminin yerleşmesinde önemli roller üstlenmiş, yakın tarihe önemli katkılar sunan etkili bir sosyo-kültürel kurum olarak öne çıkmıştır (Güneş, 2024). Bu süreçte İzmir Türk Ocağı İttihat ve Terakki Kulübünün bir odasında çalışmalarına başlamıştır. Daha sonra ise Köylü Gazetesi İdarehanesi'nin bir salonunu kiralamışlardır. Ancak kullanılan mekanlar üye ve yapılan faaliyetlere yetersiz kalınca kendi binasına taşınması gerektiği düşünülerek 1926 yılında yeni bir bina yapımına başlanmıştır. İzmir Türk Ocağı binasının inşa edileceği yer belirlenirken, 1922 Büyük İzmir Yangını'nın ardından yeniden yapılandırılmakta olan ve Cumhuriyet dönemiyle birlikte gelişme eğilimine giren kent merkezi esas alınmıştır (Url 16).

İzmir Türk Ocağı için İzmir Belediyesi'nde (Url 17) çalışan Yüksek Mimar (Onat, 1992) Necmettin Emre bir proje hazırlanış ve hemen yapımına başlanmıştır. 12 ay gibi kısa bir sürede de inşaat tamamlanmış ve yapı 1927 yılında faaliyete geçmiştir. Yeşiltepe Mah. Mithat Paşa Cad. No: 110/1 Konak'ta, 527 Ada, 2 Parsel'de konumlanan (Şekil 4.17) tiyatro binasının mülkiyeti Maliye Hazinesi'ne ait olup, taşınmaz kültür varlıklarımız arasında yer alıp, kullanım amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'na tahsis edilmiştir. Yapının güneybatısında Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Sabancı Kültür Sarayı, kuzeydoğusunda ise İzmir Orduevi bulunmaktadır (Işıksan, 2023) (Şekil 4.18).

Şekil 4.17. İzmir Türk Ocağı İmar Durumu
(Kaynak: Url 18)

Şekil 4.18. İzmir Türk Ocağı Vaziyet
(Kaynak: Google Earth, 2025)

Türk Ocağı binasının arsa alımına, projenin yapımına, günümüzde büyük ağaçların bulunduğu bahçe düzenlenmesine dönemin İzmir Valisi Kazım Dirik (Işıkhana, 2023), çeşitli devlet bankaları, gazeteleri ve milletvekilleri yardımcı olmuştur (Bozdağ, 2013). Bina inşa edildiğinde denizin kenarında, yükseltilmiş kubbesiyle beraber şehir silüetine büyük mimari katkısı olan yapının (Güneş, 2015) günümüzde kuzey cephesi doldurularak, önünden Mustafa Kemal Sahil Bulvarı geçmektedir (Url 16) (Şekil 4.19).

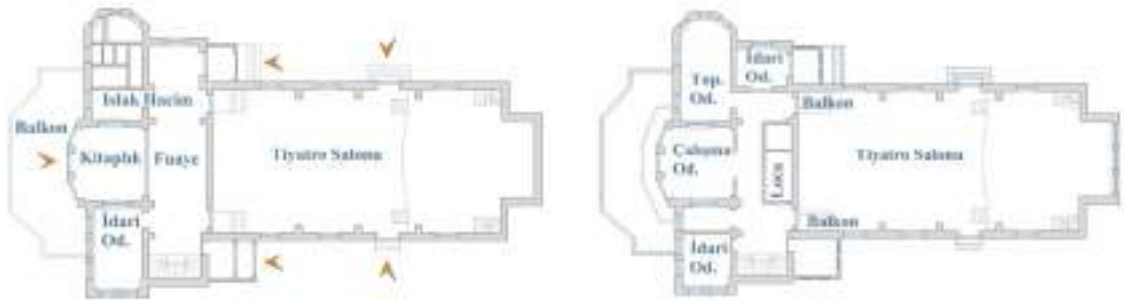
Şekil 4.19. İzmir Türk Ocağı 1930'lar
(Kaynak: Bozdağ, 2013 ve Url 19)

İzmir Türk Ocağı 1927 yılında tamamlandığında dönemin yapılmış Türk Ocakları içerisinde en büyük ve kapsamlı şubelerinden birisi olmuştur. Yapının büyük bahçesinin (Url 16) de varlığı ile konferans, konser, müsamere ve toplantı gibi İzmir'in

sosyal ve kültürel etkinliklerine ev sahipliği yapan önemli bir merkez hâline gelmiştir (Güneş, 2015). Çok aktif faaliyet gösteren İzmir Türk Ocakları'nda ayrıca köycülük faaliyetleri ilerlemiş, yapıda bulunan dersliklerde okuma yazma, Almanca, İngilizce, Fransızca gibi dersler verilmeye başlanmıştır. Ayrıca spor alanında da aktif olarak çalışmalar yapmışlardır. İzcilik, atıcılık, bisiklet, jimnastik, güreş, atletizm, boks ve voleybol gibi alanlarda İzmir halkını desteklemiştir (Güneş, 2024).

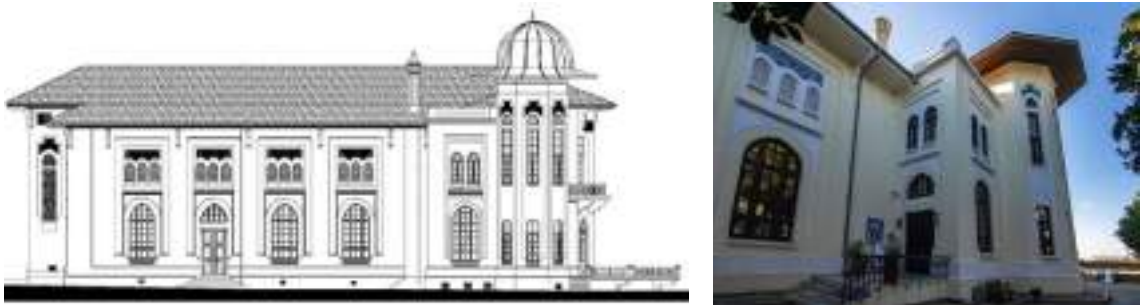
İzmir'in ilk betonarme (Bozdağ, 2013) yapılarından olan Türk Ocağı bodrum üzeri iki katlı olarak inşa edilmiştir (Onat, 1992). Yapının geniş bir bahçesi bulunmaktadır (Url 16). Yapının bahçesi yapıldığı dönemde çay bahçesi ve yazlık sinema olarak kullanılmış, işletilmesi ise Türk Ocağı idare heyetine verilmiştir (Güneş, 2015).

İzmir Türk Ocağı, Cumhuriyet Dönemi mimari özelliklerine sahip bir yapıdır. T plan şeması ile simetrik olarak tasarlanmıştır. Yapıya T şeklini veren yaklaşık 500 kişi kapasiteli tiyatro salonu olmuştur (Url 16). Günümüzde yapıya giriş simetrik olarak binanın iki yanından sağlanmaktadır (Onat, 1992). Bodrum katta ise iki adet personel girişi bulunmaktadır. Fuayenin uzun kenarında bulunan ve dairesel formda tasarlanan bölümü özgün işlevinde kitaplık ve çalışma alanı olarak tasarlanmış (Bozdağ, 2013), günümüzde fuaye alanına eklenmiştir. Yapının fuaye alanına girişinin olduğu aksın köşesi sekizgen tabanlı kubbe şeklinde tasarlanarak yapının giriş aksının vurgusu arttırılmıştır (Url 17). Fuaye alanına ek bilet satış, vestiyer, ıslak hacim ve bir büfe zemin katta bulunmaktadır. Tiyatro salonunun arka kısmında sahne için gerekli olan eşyaların depolandığı bir asma kat bulunmaktadır (Işıkhani, 2023). İkinci kata çıkıldığı zaman ise ıslak hacim, çalışma, toplantı odaları ve tiyatro sahnesi için ayrılmış localar bulunmaktadır (Url 17). Bu mekanlar I tipi bir yatay sirkülasyon üzerinde sıralanmışlardır (Şekil 4.20).

Şekil 4.20. İzmir Türk Ocağı Özgün Zemin ve Birinci Kat Planı

İzmir Türk Ocağı binasının cephe karakteri incelendiği zaman yapının simetrik bir cephe tasarımına sahip olduğu görülmektedir. Yapının anıtsallığının arttırılması için kubbe elemanlarının kullanılması ancak iç mekanda hissedilmemesi bu dönemde karşımıza çıkan cephe özellikleridir (Işıksan, 2023). Sekizgen tabanlı kubbenin saçak altları ahşap işçilikle tasarlanmıştır (Kuyulu, 1998). Yapının üst örtüsü ise yine farklı kotlarda tasarlanmıştır. Türk Ocakları'nın önemli özelliklerinden birisi de hitap balkonudur. İzmir Türk Ocağı da hitap balkonuna sahip örneklerden birisidir. Yapının en önemli cephe özelliklerinden birisi de abartılmış saçaklardır. Balkonlar ve saçaklar gösterişli payandalar yardımı ile ayakta durmaktadır (Url 16). Cephelerde her katta farklı pencere tasarımı bulunmakla beraber gruplanarak oluşturulmuştur. Zemin katta sivri ve basık kemer, üst katta ise düz ve grup şeklinde sivri kemerli pencereler üzeri alçı süsleme ile kapatılarak tiyatro salonunun kontrollü ışık alması sağlanmış, bu pencerelerin alınlığında ise bitkisel formların tasarlandığı çini panolar şeklinde tasarlanmıştır (Url 17). Yapının hem içinde hem dışında oldukça yoğun olarak kullanılan bu çini panolar Kütahya'dan gelen çinilerle yapılmıştır. Hem çinilerin tasarımını hem de uygulamasını Mehmed Emin Bey adında bir çini ustası yapmıştır (Işıksan, 2023) (Şekil 4.21).

Şekil 4.21. İzmir Türk Ocağı Kuzey-doğu Cephesi
(Kaynak: Bozdağ, 2013 ve Url 20)

Yapının iç mekan özelliklerine bakıldığında en dikkat çeken özelliği tiyatro salonunun tasarımıdır. Tiyatro salonunun tavan ve duvar yüzeylerinde, Türk-İslam sanatında sıkça karşılaşılan geometrik ve bitkisel motiflerden oluşan kalem işi süslemeler yer almaktadır. Kare ve dikdörtgen panellere ayrılan tavan yüzeyinin tamamı, bu bezemelerle yoğun bir biçimde süslenmiştir (Url 17). Yapının iç mekan bezemesinde anıtsallığın arttırılması için tiyatro salonunun her iki yanında yer alan mermer kolonat tasarlanmıştır (Şekil 4.22). Salonun yanlarından üst kata çıkışı sağlayan mermer merdivenler ve bu merdivenlere eşlik eden mermer korkuluklar, yapının anıtsal

niteliğini pekiştirir. Giriş bölümünde, her iki tarafta konumlanan mermer hitabet kürsüleri ise mekânı güçlendirmektedir (Bozdağ, 2013).

Yapının içerisinde her mekanda döşemeler farklı şekilde karo mozaik kaplanmıştır (Url 16). İç mekandaki taşıyıcı olarak kullanılan kolonlar kemerli geçişlerle kapatılmış ve iç mekanda da anıtsallık sağlanmıştır. Yapının ikinci katına çıkan hafif dairesel, korkulukları dökme demir ve ahşap malzeme ile tasarlanmış betonarme merdiven mozaik kaplamadır (Durmaz, 2016) (Şekil 4.23).

Şekil 4.22. İzmir Türk Ocağı İç Mekan
(Kaynak:Url 21)

Şekil 4.23. İzmir Türk Ocağı Düşey Sirkülasyon
(Kaynak:Url 22)

Yapının teknik özellikleri incelendiği zaman, yaklaşık 500 kişilik bir tiyatro salonu tasarlanmıştır. Betonarmenin ülkede yeni kullanımı göz önüne alındığında tiyatro salonunun geniş açıklıklarının beton kemerlerle geçildiği görülmektedir. Yine tiyatro salonunun akustik ses sistemi özel olarak tasarlanmıştır. Binanın toplantı salonunun döşemesinde diğer döşemelerden farklı olarak dans etkinliklerine uygun bir ahşap malzeme kullanılmıştır. Ayrıca yapının ısıtma sistemi kalorifer olarak tasarlanmış ve bu İzmir'in için örnek gösterilebilecek ilk örneklerden sayılmaktadır (Bozdağ, 2013).

1931 yılında Türk Ocaklarının kapanması ile İzmir Türk Ocağı da Cumhuriyet Halk Fırkası'na devredilmiş ve Halk Fırkası Vilayet Merkezi olarak kullanımına karar

verilmiştir (Güneş, 2015). Daha sonra ülke genelinde partinin kültür kolu olarak açılan Halkevlerine geçmiştir. 1951 yılında Halkevleri kapatılana kadar da aynı işlevde kalmış, İzmir Halkevi olarak kullanılmıştır (Durmaz, 2016). Daha sonra İzmir Şehir Tiyatrosu ve Halk Eğitim Merkezi olarak kullanılmıştır. 1957 yılında ise yapının ilk onarımı gerçekleştirilerek İzmir Şehir Tiyatrosu'na verilmiştir. 14 Nisan 1957'de onarımı tamamlanmış ve İzmir Devlet Tiyatrosu adıyla kullanıma açılmıştır (Işıksan, 2023) (Tablo 4.11). 2008 yılında ilk defa resmi bir restorasyon geçirmiş ve 2010 yılında tekrar tiyatro sahnesi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Durmaz, 2016). Günümüzde halen İzmir Konak Sahnesi adıyla kullanıma devam edilmektedir. Restorasyonda amaç yapının özgün haline döndürülmesi olmuştur. Fuayenin denize bakan bölümünde, sonradan eklenmiş ve yapı bütünlüğünü bozan teras üzerindeki çatı kaldırılmış (Şekil 4.24), böylece teras, özgün mimari tasarımına uygun biçimde yeniden düzenlenmiştir (Şekil 4.25). Bodrum katının denize bakan bölümü sonrada teknik ve servis bölümü olarak açılmıştır. Restorasyon sırasında burası kapatılmamış ancak rahat kullanımı açısından 50 cm kadar daha aşağıya çekilerek onarılmıştır. Deniz kenarında olan yapıyı olumsuz etkileyecek nem ve oluşabilecek su baskınına karşı direnaj sistemi kurulmuştur. Ayrıca havalandırma sistemi tekrar kurularak özellikle salon için hava sirkülasyonu sağlanmıştır (Url 23) (Tablo 4.13).

Şekil 4.24. İzmir Türk Ocağı Restorasyon Öncesi
(Kaynak: Bozdağ, 2013)

Şekil 4.25. İzmir Türk Ocağı Restorasyon Sonrası
(Kaynak: Url 24)

Tablo 4.13. Ankara Türk Ocağı Binasının Tarihsel Süreçte İşlev Değişiklikleri

Tarih	Kurum
1927-1931	Türk Ocağı
1931-1951	Halkevleri
1951-1957	Şehir Tiyatrosu-Halk Eğitim Merkezi
1957-Günümüz	İzmir Konak Sahnesi

4.1.2.1. İzmir Türk Ocağı için Ahp yönteminin sınanması

Çalışma kapsamında incelenen İzmir Türk ocağı yapısı için öncelikle Ahp yöntemi ile yeni işlev önerisinin belirlenmesi, sonrasında ise koruma bakış açısı ile oluşturulan ölçütlerle mekansal, çevresel, teknik ve kültürel değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada kullanılacak olan Ahp yöntemi için amaç, kriter ve alternatif tablosu yapılan ön anket çalışmasına göre belirlenmiştir (Şekil 4.26). Çalışma sırasında uygulanan anket Etik Kurul onayı (Bkz EK 2) ile seçilmiş kullanıcı/uzman üzerinde uygulanmıştır.

Şekil 4.26. Yeni İşlev Seçimi İçin Oluşturulan Hiyerarşi

Hazırlanan ankette öncelikle kişisel bilgiler sayfası bulunmakta olup daha sonra anketi cevaplayacak kişiler için Ahp yöntemi ve anket hakkında detaylı bilgi verilmiş ve puanlama sistemine geçilmiştir (Bkz Ek-4). Hazırlanmış olan anket 35 yaş üzeri olan 5 adet mimar ve 5 adet kullanıcı üzerinde sınanmıştır. 35 yaş üzeri kişiler üzerinde çalışılmasının sebebi yapının tarihi değerinin daha iyi anlaşılmasının istenmesidir. Seçilen 5 adet mimar, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, Konak Belediyesi, Akademisyen, İl Sağlık Müdürlüğü ve İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde çalışan mimarlar olup, diğer 5 adet kullanıcı da lisans mezunu kişiler arasında yapılmıştır.

Öncelikle, belirlenen altı kriter doğrultusunda elde edilen veriler her bir katılımcı (uzman/kullanıcı) için ayrı ayrı tablolara girilmiştir (Tablo 4.14). Daha sonra, tüm katılımcıların değerlendirmelerinden tek bir ortak sonuç elde edilebilmesi amacıyla, 10

uzmandan alınan verilerin geometrik ortalaması alınarak birleştirilmiş ve nihai karar matrisi oluşturulmuştur. Daha sonra, yapılan değerlendirme sonuçlarının tutarlılığı kontrol edilmiştir. Elde edilen tutarlılık oranı (CR) değerinin 0,10'dan küçük olması, değerlendirmelerin tutarlı olduğunu ve sonuçların geçerliliğini göstermektedir.

Tablo 4.14. Örnek Kriter Matrisi

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ (Karar Verici 6)						
KRİTERLER	Kültürel	Ekonomik	Sosyal	Mimari	Çevresel	Süreklilik
Kültürel	1	9	1	1/9	5	1/3
Ekonomik	1/9	1	1/5	1/9	3	1/3
Sosyal	1	5	1	1/7	4	1/4
Mimari	9	9	7	1	7	7
Çevresel	1/5	1/3	1/4	1/7	1	1/7
Süreklilik	3	3	4	1/7	7	1

Değerlendirmelerin tutarlı olduğu tespit edildikten sonra, her bir kriter için belirlenen alternatiflere yönelik özvektör hesaplamaları ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Bu işlem kapsamında, ilgili kriter altındaki alternatiflerin karşılaştırıldığı anket verilerinin geometrik ortalaması alınarak ortak bir karar matrisi oluşturulmuştur. Ardından, her matris normalize edilerek normalize karşılaştırma matrisi elde edilmiştir. Son aşamada ise, satır ortalamaları alınarak her alternatifin özvektörü (önem ağırlığı) hesaplanmıştır. Bu işlem, kriter değerlendirme aşamasında uygulanan yöntemin aynısıdır. Her bir kriter için ayrı ayrı yapılan bu işlem sonucunda, altı alternatifin her bir kriter bazında önem ağırlıkları (özvektör değerleri) elde edilmiştir (Tablo 4.15). Son olarak, elde edilen tüm alternatif özvektör değerleri, daha önce belirlenmiş olan kriterlerin özvektör ağırlıklarıyla çarpılarak her alternatifin toplam önem ağırlığı hesaplanmış ve nihai sıralama yapılmıştır.

Tablo 4.15. Sonuç Tablosu

ALTERNATİFLERİN KARŞILAŞTIRILMASI							Kriterler	Önem Ağırlıkları		Alternatifler	SONUÇ	Sıralama
	Kültürel	Ekonomik	Sosyal	Mimari	Çevresel	Süreklilik						
Sanat Müze	0.211	0.220	0.253	0.299	0.245	0.309	X	0.210	=	Sanat Müze	0.264	2
Eğitim At.	0.235	0.214	0.200	0.199	0.162	0.256		0.086		Eğitim At.	0.213	4
Kütüphane	0.309	0.234	0.305	0.082	0.377	0.334		0.104		Kütüphane	0.244	3
Tiyatro	0.305	0.254	0.380	0.297	0.335	0.377		0.313		Tiyatro	0.321	1
Kafeterya	0.108	0.151	0.105	0.073	0.082	0.072		0.125		Kafeterya	0.091	5
Butik Otel	0.058	0.081	0.081	0.074	0.080	0.058		0.162		Butik Otel	0.070	6

Çalışmaya göre İzmir Konak Sahnesi'ne verilmesi gereken yeni işlev uzman ve kullanıcı verilerine göre 0,321 değeri ile tiyatro sahnesi olmuştur. Bu bağlamda zaten tiyatro sahnesi olarak kullanılan İzmir Türk Ocağı'na verilen bu işlevinin ilk aşama için uygun olduğu tespit edilerek Ahp yönteminin bu bağlamda işlevliliği incelenmiştir.

4.1.2.2. İzmir Türk Ocağı'nın çevresel verilerinin değerlendirilmesi

İzmir Türk Ocağı Binası, Konak ilçesinde, Mithat Paşa Caddesi üzerinde konumlanmaktadır. Yapı, inşa edildiği dönemde deniz kıyısında yer alırken, zamanla yapılan dolgu çalışmaları sonucunda kuzey cephesinde deniz gerilemiş ve bu alana Mustafa Kemal Sahil Bulvarı inşa edilmiştir (Şekil 4.27). Bu durum, yapının çevresel bağlamındaki dönüşümü göstermesi açısından önemlidir.

Şekil 4.27. Türk Ocağı'nın bulunduğu Konak Sahil Genel Görünüm
(Kaynak: Google Earth, 2025)

İzmir Türk Ocağı Binası, kent merkezinde yer alması nedeniyle erişilebilirliği oldukça yüksek bir konumdadır. Yapının çevresi, ağırlıklı olarak ticari ve sosyo-kültürel işlevlerle donatılmış olup, işlev çeşitliliği açısından zengin bir kentsel dokuya sahiptir. Bu durum, yapıya araçla ulaşımı kolaylaştırmakta ve toplu taşıma noktalarının yakın mesafede bulunmasını sağlamaktadır. Ayrıca yapı, Sabancı Kültür Sarayı ile komşu konumdadır. Gelen ziyaretçiler açısından otopark ve yeşil alan sıkıntısı bulunmamaktadır.

Yapı; Atatürk Kültür Merkezi, Sabancı Kültür Sarayı ve İzmir Arkeoloji Müzesi gibi önemli sanat ve kültür merkezlerine yürüme mesafesindedir. Bunun yanı sıra, çevresinde yer alan lise ve ortaokul düzeyindeki eğitim kurumları, yapı etkileşimini destekleyen önemli kullanıcı gruplarını oluşturmaktadır.

Bu bağlamda değerlendirildiğinde; çalışma alanı, toplu taşıma ve özel araç erişimine uygun yapısı, otopark olanakları ve çeşitli kültürel ve eğitim işlevleriyle çevrili olması sayesinde geniş bir kullanıcı profiline hitap etmektedir. Dolayısıyla yapı, tiyatro işlevi için gerekli fiziksel ve çevresel yaklaşımları karşılayan uygun bir konumda yer almaktadır.

4.1.2.3. İzmir Türk Ocağı'nın mekansal verilerinin değerlendirilmesi

İzmir Türk Ocağı yapısı, mekânsal açıdan değerlendirildiğinde, toplanma amacıyla inşa edilmiş olması nedeniyle yeniden işlevlendirmeye elverişli bir nitelik taşımaktadır. Cumhuriyet Dönemi mimarlık anlayışını yansıtan ve adeta bir mabed gibi tasarlanmış olan yapının kat yükseklikleri, tiyatro işlevi için yeterli düzeydedir.

Yapı, Cumhuriyet Dönemi yapı tipolojisine uygun olarak simetrik bir düzende tasarlanmıştır. Yatay sirkülasyon I biçimindeyken, düşey sirkülasyon simetri aksının bir köşesinde konumlanmıştır. Ana düşey sirkülasyonu tektir. Ancak diğer küçük düşey sirkülasyonlar genellikle simetrik tasarlanmıştır. Yapının merkezinde yer alan tiyatro salonu ana mekanı oluştururken, diğer mekânlar bu salonun dik olarak kesen I tipi yatay sirkülasyon üzerinde konumlanmıştır.

Yapılan anketlerde İzmir Türk Ocağı'nın yeni işlevinin tiyatro sahnesi çıkması ile Türk Ocağı yapıları için m2 belirtilmeksizin birer ihtiyaç programı oluşturulmuştur (Tablo 4.16).

Türk Ocakları için hazırlanmış olan bu ihtiyaç programı, çalışma kapsamında yapılmış olan literatür taraması ile 1911-1931 yılları arasında kullanılan mekanlar sonucu oluşturulmuştur.

Tablo. 4.16. Türk Ocakları İhtiyaç Programı

	Fonksiyon	Mekanlar (1911-1923 yılları arası kullanım için)	
1	Sosyo-Kültürel	- Sinema Ve Tiyatro Salonları	Sanatçı Odası Dekor Odası
		- Konferans Salonu	Terzi Tamirat Atölyesi
		- Müze Ve Sergi Salonu	Depo Eser Kayıt-Kontrol Odası
		- Kütüphane Ve Çalışma Salonu	Depo Eser Kayıt-Kontrol Odası
2	Giriş	- Kabul Salonu - Fuaye - Vestiyer	Islak Hacimler
3	İdari	- İdari Odalar	Yeteri Kadar
		- Toplantı Odası	
		- Vezne-Muhasebe	
		- Türk Odası	
		- Arşiv	
4	Eğitim	- Resim Atölyesi	Depo
		- Spor Odası	
		- Derslikler	
5	Servis Alanları	- Matbaa	
		- Hizmetli Odaları	
		- Genel Depolar	
		- Kalorifer Odası	
		- Çamaşırhane	
		- Tamirat Atölyesi	
6	Konaklama	- Yatak Odaları	Ortak Islak Hacim
7	Yeteri Kadar Islak Hacim		
8	Açık Alan		

Mevcut kullanım işlevi tiyatro sahnesi olan İzmir Türk Ocağı yapısı için, esnek bir ihtiyaç programı, ilgili literatür taramaları doğrultusunda hazırlanmıştır. Ahp yöntemiyle elde edilen sonuçlar doğrultusunda belirlenen tiyatro işlevi, kapsamı oldukça geniş ve birçok alt türü barındıran bir kullanım alanıdır.

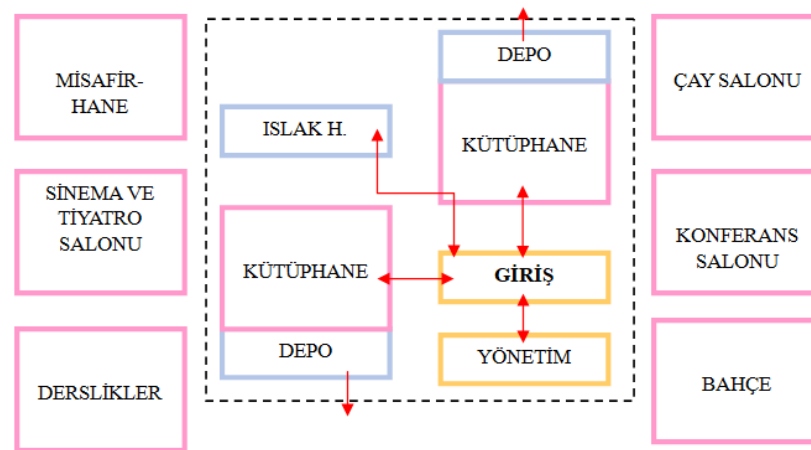
Ancak, çalışmada ele alınan yapının tescilli bir kültür varlığı olması ve aynı zamanda Cumhuriyet döneminin önemli bir tanığı niteliği taşıması, uygulanacak müdahale türlerini sınırlayıcı bir unsur olarak değerlendirilmiş ve bu doğrultuda, restorasyon ve yeniden işlevlendirme sürecinde temel alınması gereken ilke, “en az müdahale” yaklaşımı olmuştur.

Bu bağlamda, tiyatro işlevinin gerektirdiği mekânsal, teknik ve işlevsel ihtiyaçlar yapının fiziksel ölçeği, korunma durumu ve tarihî bağlamı göz önünde bulundurularak yeniden yorumlanmış; yapıya özgü, sınırlı müdahale ile uygulanabilir bir ihtiyaç programı oluşturulmuştur (Tablo 4.17).

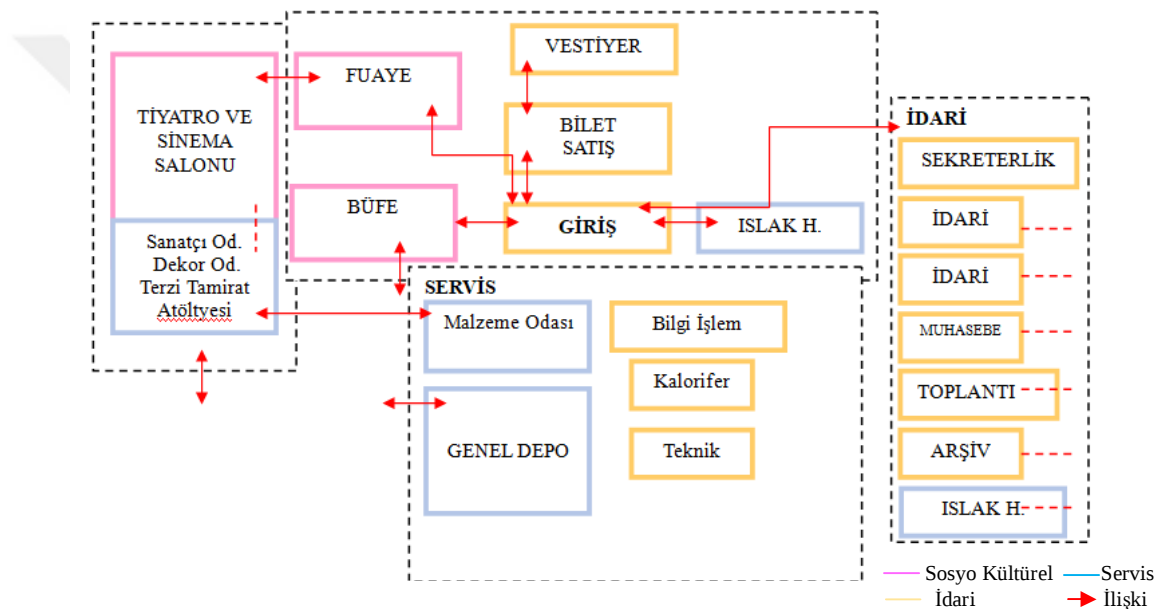
Tablo. 4.17. Tiyatro Sahnesi İhtiyaç Programı

	Fonksiyon	Mekanlar	
1	Sosyo-Kültürel	- Sinema Ve Tiyatro Salonları - Fuaye	Sanatçı Odası Dekor Odası Terzi Tamirat Atölyesi
		- Büfe	Depo Servis Girişi
2	İdari	- İdari Odalar	Yeteri Kadar
		- Toplantı Odası	
		- Muhasebe	
		- Sekreterya	
		- Arşiv	
3	Giriş	- Vestiyer	Islak Hacimler
		- Güvenlik Odası	
		- Kabul Salonu Bilet Gişesi	
4	Servis Alanları	- Teknik Oda	
		- Malzeme odası	
		- Genel Depolar	
		- Kalorifer Odası	
		- Bilgi İşlem	
5	Yeteri Kadar Islak Hacim		
6	Otopark		

Çalışmada ele alınan ve ihtiyaç programı oluşturulan iki işlev için bir de ilişkiler şeması çalışması yapılmıştır. Böylece önerilen işlevin yapı için uygunluğunun tespitinde yardımcı olacaktır (Şekil 4.28-29).

Şekil 4.28. Türk Ocağı Özgün Genel İlişkiler Şeması

Şekil 4.29. Tiyatro Sahnesi İlişkiler Şeması

Türk ocakları ilişkiler şeması çalışmanın daha önceki bölümlerinde incelenen genel ocak yapılarından yola çıkılarak hazırlanmış bir şemadır. Türk ocakları genel ilişkiler şeması incelendiği zaman genellikle kamusal olarak kullanılan mekanların fazla olması sebebi ile mekansal olarak büyük hacimlerin kullanıldığı görülmektedir. Tiyatro için ilişkiler şeması da incelendiğinde yine mekansal olarak geniş açıklıklı hacimlere ihtiyaç duyulacağı görülmektedir. İncelenen yapı ölçeğinde bakıldığı zaman yine idari bölümlerin, karşılama alanlarının, servis mekanlarının kullanım oranları mevcut işlevi ile birbirine yakınlık göstermektedir.

İzmir Türk Ocağı binası günümüzde tiyatro sahnesi olarak işlevini sürdürmektedir. Yapının kat planlarına bakıldığı zaman, çalışmanın daha öncesinde

incelenen Türk Ocağı binalarının genellikle toplu yaşam alanlarına sahip olduğu ve bu nedenle taşıyıcı sistemlerinin de geniş açıklıklara sahip olduğundan dolayı tiyatro işlevi için de çok müdahale gerektirmeden işlevlendirilmiş olduğu görülmektedir.

Ahp yöntemi uygulanarak elde edilen sonuçlar doğrultusunda, günümüzde tiyatro işleviyle kullanılan yapıya ilişkin eleman etüdları gerçekleştirilmiştir. Türk Ocağı yapılarının genel olarak geniş açıklıklara ve esnek mekânsal düzenlemelere sahip olması, yapıya yeni işlevin en az müdahale ilkesiyle entegre edilmesine olanak sağlamıştır.

Bu kapsamda yapılan analizlerde, yapının Türk Ocağı olarak kullanıldığı dönemde de mevcut olan tiyatro sahnesinin işlevini koruduğu ve aynı biçimde muhafaza edildiği tespit edilmiştir. Yapının özgün planında ıslak hacim olarak kullanılan mekânlar, 2010 yılında gerçekleştirilen restorasyon sırasında bodrum kata alınmış ve böylece zemin katta nem ve koku oluşturabilecek hacimler ortadan kaldırılmıştır. Önceden ıslak hacim olarak kullanılan alan ise günümüzde vestiyer alanı olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

Ayrıca, paketli yiyecek satışı yapılan küçük bir büfe, fuaye alanının kenarında konumlandırılarak hem mekânsal dolaşımı hem de iç mekân algısını bozmayacak şekilde çözülmüştür.

Yapının zemin katında yer alan ve daha önceki işlev değişiklikleri sırasında kapatılan balkon bölümleri, 2010 restorasyonunda yeniden açılmış; balkon duvarlarının kaldırılmasıyla yapı hem mekânsal hem de cephe düzeyinde özgün görünümüne yeniden kavuşturulmuştur.

İzmir Türk Ocağı binasının birinci katında ise yine taşıyıcı sistemin avantajları kullanılarak eleman etüdü yapılmıştır. Tiyatro sahnesi ve loca olarak tasarlanan bölümler özgün hali ile korunmuştur. Yapının diğer alanları tiyatro idari bölümü olarak tasarlanmıştır (Tablo 4.18).

Tablo 4.18. İzmir Türk Ocağı'nın Yeniden İşlevlendirilmesi İçin Eleman Etüdü

Özgün Plan Şeması				
	Türk Ocağı Zemin Kat Planı	Türk Ocağı Birinci Kat Planı		
Ahp ile Elde Edilen İşlev için Eleman Etüdü		Tiyatro Sahnesi Zemin Kat Planı		
			Tiyatro Sahnesi Zemin Kat Eleman Etüdüleri	
		Tiyatro Sahnesi Birinci Kat Planı		
			Tiyatro Sahnesi Birinci Kat Eleman Etüdüleri	
	Açıklama: Türk Ocağı yapılarının genel olarak geniş açıklıklara sahip olması, yapıya en az müdahale ile yeni işleve uygunluğu sağlanmaya çalışılmıştır. Yapının ana mekanı olan tiyatro sahnesi aynen korunmuştur. Islak hacimler bodrum kata indirilmiştir. Yapının birinci katında özgün işlevde loca olarak tasarlanan bölümler korunmuştur. Tiyatro sahnesinin idari bölümleri birinci katta çözülmüştür.			
	→ Yatay Sirkülasyon — Düşey Sirkülasyon			

4.1.2.4. İzmir Türk Ocağı'nın teknik verilerinin değerlendirilmesi

İzmir Türk Ocağı'nın teknik birimleri incelendiği zaman özgün işlevinde betonarme yapım tekniği ile inşa edildiği görülmektedir. Zaman içerisinde geçirdiği işlev değişiklikleri ile strüktür yapısı güçlendirilmiştir. Yapının neredeyse tüm teknik özellikleri İzmir için ilk örneklerinden olmuş ve kanalizasyon sistemi ilk yapıldığı zaman sağlanmıştır. Yapının ısıtma sistemi kalorifer olarak seçilmiş yine döneminin ilk örneklerinden olmuştur. Yapının havalandırma sistemi, tiyatro salonuna özgü gereksinimler doğrultusunda özel olarak tasarlanmıştır. Uygulanan ısıtma-soğutma sistemi, salon içerisindeki kullanıcıların konforunu sağlamak üzere düzenlenmiş olup, iç ortamda herhangi bir rahatsızlığa yol açmayacak biçimde planlanmıştır.

Aydınlatma sistemi hem doğal hem de yapay ışık kaynaklarıyla desteklenerek mekânın farklı kullanım senaryolarına uygun hale getirilmiştir. Yapının özgün işlevi doğrultusunda tasarlanmış teknik altyapı elemanları, inşa edildiği döneme kıyasla oldukça ileri düzeyde olup, dönem mimarisine göre teknolojik açıdan dikkat çekici özellikler taşımaktadır.

Türk Ocağı binasının günümüzdeki tiyatro işlevi için teknik gereksinimleri en son 2010 yılındaki restorasyonunda giderilmiştir. Yapının çevresi yaklaşık 50 cm daha kazılarak bodrum kat yüksekliği insan seviyesine getirildi ve temel güçlendirmesi yapıldı (Url 23). Yapının taşıyıcı sistemi tiyatro işlevi için uygundur.

Yapının mevcut ısıtma sistemi olan kalorifer tesisatı, günümüzde de işlevini sürdüren bir sistem olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte, tiyatro salonunun özel iklimlendirme gereksinimleri doğrultusunda, 2010 yılında bu bölüme özgü ayrı bir havalandırma sistemi kurulmuştur. Isıtma, soğutma ve havalandırma üniteleri, salonun zemin altına entegre edilerek döşeme altı sistemleri ile çözümlenmiştir.

Yapı, günümüzdeki işlevi doğrultusunda geçirdiği restorasyon süreci sayesinde, teknik altyapısı güncellenmiş ve kullanım açısından konforlu bir iç mekân ortamı sağlanmıştır.

Yapının aydınlatma sistemine bakıldığı zaman, yapı Cumhuriyet Dönemi yapısı olmasından dolayı geniş ve büyük pencerelere sahiptir. Günümüzdeki tiyatro işlevinde tiyatro sahnesinde bulunan camlar karartma sistemi ile kapatılarak ışık alması tamamen engellenmiştir. Pencerelerin yapılış amacı cephesel kaygıdan kaynaklanmakta zaten

tiyatro binasında bir pencere ihtiyacı olmamaktadır. Diğer mekanlarda doğal aydınlatma aktif olarak kullanılmaktadır.

Yapı 2010 yılında yapılan restorasyonu ve günümüze kadar yapılmış olan düzenli bakım işlerinde modern yangın ve güvenlik sistemleri, internet altyapısı kurulmuştur. Bu bağlamda tiyatro işlevi için bu teknik gereksinimler giderilmiştir.

4.1.2.5. İzmir Türk Ocağı'nın koruma ilkeleri bağlamında değerlendirilmesi

Çalışma kapsamına incelenen İzmir Türk Ocağı Binası için önce mimari bir değerlendirme yapılmıştır. Yapının konumu, koruma derecesi, mimari özellikleri ve görselleri incelenmiştir (Tablo 4.19).

Daha sonra, çevresel, işlevsel ve teknik olarak analizleri yapılmıştır. En son ise çalışma kapsamında oluşturulan koruma ölçütleri kapsamında değerlendirilmiştir.

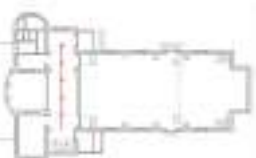
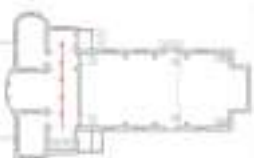
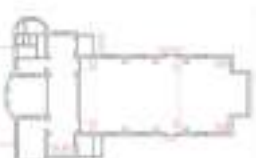
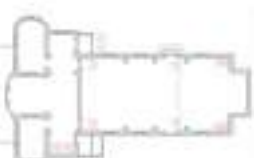
Tablo 4.19. Yapının Mimari Değerlendirilmesi

Yapı Adı: İzmir Türk Ocağı (İzmir Konak Sahnesi)				
İli:	İzmir	İlçesi:	Konak	Koruma Derecesi: 1. Grup yapılar
Adres:	Mithatpaşa Cad. Yeşiltepe Mah. No:110/1			Anıtsal:1-2-3 Çevresel: 1-2-3 Çevreye Aykırı: 1-2-3
Mimar:	Necmettin Emre		Yapım Tarihi:	1926-1927
Koruma Durumu: A-B-C			Üst Yapı: A-B-C	Mimari Özellikler: ✓ Büyük bir bahçe içinde konumlanmıştır ✓ Bodrum üzeri 2 kattan oluşmaktadır. ✓ T plan şemasına sahiptir. ✓ Betonarme yapım tekniği ile inşa edilmiştir. ✓ Simetrik olarak tasarlanmıştır. ✓ Simetrik şekilde giriş sağlanmıştır. ✓ Yatay ve düşey sirkülasyonu da simetrik değildir. ✓ Cepheleri de simetrik olarak taş ve çini işçiliği ile bezenmiştir. ✓ hitap balkonu tasarlanmıştır. ✓ Her katta pencere tasarımı farklı, zemin kat basit kemer ve sivri, birinci kat düz pencere ve gruplandırılarak tasarlanmıştır. ✓ Kırma çatı sistemi kullanılmış, Sekizgen tabanlı kubbe elemanı bulunmaktadır. ✓ Cephede çini işçiliği dantel gibi işlenmiştir. ✓ Her cephe aynı bezeme ile tasarlanmıştır. ✓ İç mekan bezemeleri oldukça fazla olarak tasarlanmıştır. ✓ Yapı içerisinde yekpare kemerli geçişlerle anıtsallık sağlanmıştır. ✓ Kalem işçiliği tavanlar tasarlanmıştır. ✓ İç mekanda mobilyaları da eski Türk geleneklerine göre kullanılmıştır. ✓ I yatay sirkülasyon sistemi oluşturulmuştur. ✓ Servis girişleri de simetrik olarak sağlanmıştır. ✓ Isıtma sistemi kalorifer olarak tasarlanmıştır.
Taşıyıcı Yapı: A-B-C			İç Yapı: A-B-C	
Dış Yapı: A-B-C			Süsleme Elemanları: A-B-C	
				
(Kaynak: Google Earth, 2025)			(Kaynak: https://www.gzt.com/arkitekt/turk-ocagindan-tiyatro-salonuna-konak-sahnesi-3615159 (Son Erişim: 19.07.2020))	
Özgün İşlev:	İzmir Türk Ocağı		Yeni İşlev:	Tiyatro Salonu
Görseller:				

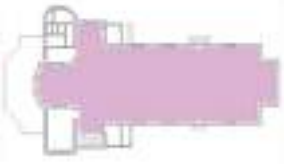
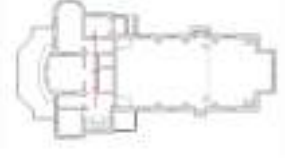
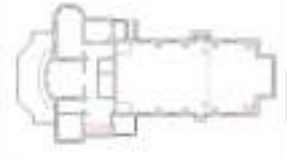
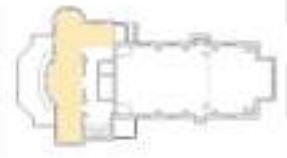
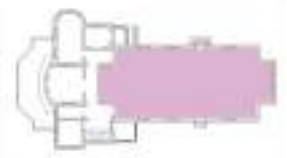
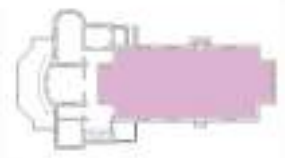
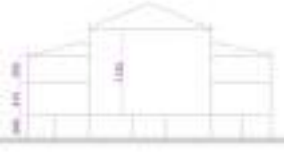
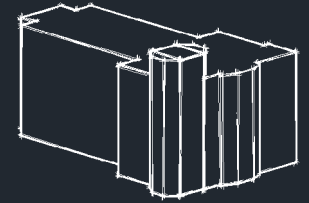
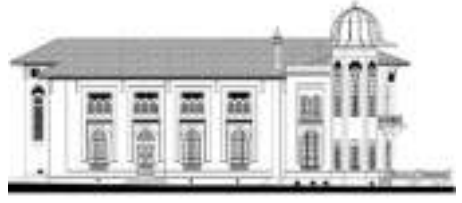
Görseller:

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

İzmir Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -1-							
Yapının Kimliği	Bina Yeri:	İzmir	Kat Adeti:	Bodrum+2	Plan Tipi:	T Plan Şeması	Taşıdığı Değerler:
	Konumu:	Kamusal Alan	Isıtma Sistemi:	Kalorifer	Üslup:	Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı	Tarihsel-Belgesel-Estetik
	Topografya:	Düz Arazi	Aydınlatma Sistemi:	Doğal ve Yapay Aydınlatma	Koruma Derecesi:	1.Grup	Kültürel-Manevi- Kanonik
	Yapım Yılı:	1926-1927	Güvenlik:	Yok	Tescil Tarihi:		Ekonomik-Teknik-Kentsel
	Yapım Tekniği:	Betonarme	Otopark:	Mevcut	Mimar:	Necmettin Emre	Özgünlük-Bütünlük
Çevresel Analiz	Çevresel Özellikler	Araç Yaklaşımı		Yaya Yaklaşımı		Toplu Taşıma	
							
İşlevsel Analiz	İşlevler		Özgün İşlev (Türk Ocağı)		Mevcut İşlev (Tiyatro Sahnesi)		Ahp Yöntemi ile Elde Edilen İşlev (Tiyatro Sahnesi)
	Plan Şeması			T plan Şemasına sahiptir.		Plan şeması KORUNMUŞTUR. Ek yapı bulunmamaktadır. T plan Şemasına sahiptir.	
	Yapıya Yaklaşım			Girişler simetrikidir. Balkonda ve simetri aksından da giriş bulunmaktadır.		Balkonda ve simetri aksından da giriş bulunmaktadır. Salona direk girişler KAPATILMIŞTIR.	
	Zemin Kat	Yatay Sirkülasyon		Yatay sirkülasyon I şeklindedir.		Yatay sirkülasyon I şeklindedir. KORUNMUŞTUR.	
		Düşey Sirkülasyon		Ana düşey sirkülasyon tektir. Diğer düşey sirkülasyonlar simetrikidir.		Ana düşey sirkülasyon tektir. Diğer düşey sirkülasyonlar simetrikidir. KORUNMUŞTUR.	
		Islak Hacim		Yapının fuaye kısmında tasarlanmıştır.	Zemin katta ıslak hacim bulunmamaktadır.		

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

İzmir Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -2-								
İşlevsel Analiz	Zemin Kat	İşlevler	Özgün İşlev (Türk Ocağı)		Mevcut İşlev (Tiyatrp Sahnesi)		Ahp Yöntemi ile Elde Edilen İşlev (Tiyatro Sahnesi)	
		Sosyo-Kültürel Alanlar		Plan şemasına göre simetrik sosyo-kültürel alanlar bulunmaktadır.		Tüm zemin kat sosyo-kültürel alana kullanılmıştır.		
	Birinci Kat	Yatay Sirkülasyon		Yatay sirkülasyon I şeklindedir		Yatay sirkülasyon I şeklindedir. KORUNMUŞTUR.		
		Düşey Sirkülasyon		Ana düşey sirkülasyon tektir. Diğer düşey sirkülasyonlar simetrik.		Ana düşey sirkülasyon tektir. Diğer düşey sirkülasyonlar simetrik. KORUNMUŞTUR.		
		İdari Alanlar		Özgün işlevde idari bölüm şeklindeki gibi tasarlanmıştır.		Mevcut işlevde de aynen KORUNMUŞTUR.		
		Sosyo-Kültürel Alanlar		Sosyo-kültürel alanlar şeklindeki gibi tasarlanmıştır.		Mevcut işlevde de aynen KORUNMUŞTUR.		
	Hacimsel Değişim			Yapının kat yükseklikleri görseldeki gibidir.		Yapının özgün kat yükseklikleri KORUNMUŞTUR.		
	Dış Mekan Özellikleri	Kütle Formu			Üst Örtü			Cephesi
								

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

İzmir Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -3-																			
Teknik Analiz	İşlevler		Özgün İşlev (Türk Ocağı)				Mevcut İşlev (Tiyatro Sahnesi)				Ahp Yöntemi ile Elde Edilen İşlev (Tiyatro Sahnesi)								
	Isıtma Sistemi:		Kalorifer:		Kalorifer sistemi döşelidir.		Kalorifer:		Isıtma sistemi değişmemiştir.										
	Aydınlatma:		Doğal ve Yapay:		Her iki aydınlatma da kullanılmaktadır.		Yapay:		Her iki aydınlatma da kullanılmaktadır.										
	Havalandırma:		Doğal ve Yapay:		Tiyatro salonu özel havalandırma sistemine sahiptir.		Doğal ve Yapay:		Tiyatro salonu özel havalandırma sistemine sahiptir.										
	Temiz su, Pis Su:		Mevcut:		Kanalizasyon sistemi mevcut.		Mevcut:		Kanalizasyon sistemi mevcut.										
	İnternet Alt Yapısı:		Yok:		-		Mevcut:		İnternet altyapısı oluşturulmuştur.										
	Güvenlik Sistemi:		Yok:		-		Mevcut:		Restorasyonda güvenlik sistemi döşenmiştir.										
	Afet Planlama:		Mevcut:		Tiyatro salonu için planlanmıştır		Mevcut:		Her türlü afet yönetimi bulunmaktadır.										
Koruma Ölçütleri Bağlamında Analizi																			
Yeni İşleve Dair Ölçütler		Mevcut	Ahp	Çevresel Ölçütler		Mevcut	Ahp	Mekansal Ölçütler		Mevcut	Ahp	Teknik Ölçütler		Mevcut	Ahp	Kültürel Ölçütler		Mevcut	Ahp
Yapılacak çağdaş eklerin niteliği tarihi kültürel mirasa uygun.				Tarihi kültürel miras için yapılacak çağdaş ekler yapının özgün kütle ve gabarisinin etkilemiyor.				Yapılacak olan işlev değişikliği mekansal bütünlüğü bozmamaktadır.		√		Tarihi kültürel mirasın strüktür yapısı yeniden kullanıma uygun.		√		Tarihi kültürel mirasın mimari, estetik, mahalli ve sanat tarihi açısından özellikleri yeni işlev ile değişmiyor.		√	
Yeni işlev, tarihi kültürel mirasın özgünlüğünün korunmasını sağlıyor.		√		Yapı ve çevresi bir bütün olarak ele alındığında, yeni işlev ile yapılacak olan müdahaleler planlama ilkelerine uygun.		√		Önerilen yeni işlev mekansal olarak tarihi kültürel mirasın, mimari dönem özelliklerini koruyor.		√		Tarihi kültürel mirasa uygulanacak teknik müdahale yapının özgün yapısı ile ayırt edilebilir olarak tasarlanıyor.		√		Tarihsel, belgesel, estetik, sanatsal, simgesel, sosyal, ekonomik, dini ve manevi ve hatta politik değerleri yeni işlev ile değişmiyor.		√	
Verilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın özgün işlevi ile benzer.		√		Tarihi kültürel mirasa önerilen yeni işlev yapının çevresiyle olan etkileşiminde değişikliğe neden olmuyor.		√		Yeni işlev önerisine göre çağdaş ek varsa, tarihi kültürel mirasın yapısal düzenini bozmamaktadır.				Tarihi kültürel mirasa uygulanacak olan tüm tadilatlar özgün biçimlere uygun yenileniyor.		√		Yeni işlev önerisi tarihi kültürel mirasın yapı bütünlüğünü etkilemiyor.		√	
Verilen yeni işlev tarihi kültürel mirasta herhangi bir hasara neden olacak unsur içermiyor.		√		Yeni işlevin kullanıcı yoğunluğuna göre yaya ve araç yaklaşım analizleri yapıldı.		√		Önerilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın kullanım değerini değiştirmiyor.		√		Yeni işlev önerisi ile bağlantılı olarak tarihi kültürel mirasın alt yapı uygulamaları bu yeni işleve uygun.		√		Tarihi kültürel mirasa önerilen yeni işlev yapının kültürel gelişimine katkı sağlıyor.		√	
Yapılacak çağdaş ekler tarihi kültürel miras ile bir bütün.				Yeni işlevin kullanıcı yoğunluğuna göre yaya ve araç yaklaşım analizleri uygun.		√		Tarihi kültürel mirasın özgün mekansal ve hacimsel kurgusu önerilen işlev ile bozulmuyor.		√		Deprem, sel baskını, heyelan, yangın, kaya düşmesi ve benzeri afetlere karşı daha dayanıklı ve güvenli hale getirileceğine ilişkin hedefler belirlendi.		√		Tarihi kültürel mirasın mekansal ve hacimsel özgünlüğü, yeni işlev ile bozulmuyor.		√	
Yeni verilecek olan işlev ve tarihi kültürel miras arasında mekansal analizler yapıldı.		√		Önerilen yeni işlevin belirlenen kullanıcı sayısı için toplu taşıma analizi yapıldı.		√		Koruma önlemleri sadece cephede değil iç mekanda da alınıyor.		√		Geleneksel tekniklerin yetersiz kaldığı yerlerde, koruma ve inşaa için bilimsel verilerle ve deneylerle geçerliliği saptanmış çağdaş bir teknik kullanılarak anıt sağlamlaştırılmıştır.		√		Yeni işlev önerisi tarihi kültürel mirasın kullanım değerini değiştirmiyor.		√	
Tarihi kültürel mirasa verilecek işlev çağdaş yaşamın gereklilikleri ile uygun.		√		Önerilen yeni işlevin belirlenen kullanıcı sayısı için toplu taşıma analizi uygun.		√		İşlev önerisi ile iç mekanda yapılacak değişiklikler, mekanın fiziksel özelliklerini koruyor.		√		Tarihi kültürel mirasın elektrik ve mekanik özellikleri önerilen işlev için uygun.				Önerilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın yapıldığı dönemin kültürünü destekleyecek bir işlevdir.		√	
Tarihi kültürel miras için yeni işlev önerisinde tüm koruma kuralları ve güvenlik koşulları dikkate alındı.		√		Önerilen yeni işlev için gerekli olan otopark alanı mevcut.		√		Tarihi kültürel mirasın iç mekan mimari öğelerinin kullanıcı üzerindeki etkisi yeni işlev ile değişmiyor.		√		Yeni işleve göre elektrik ve mekanik gereklilikler tarihi kültürel mirasa uygulanabilir.		√		Önerilen işlev mevcut tarihi verilerin sağladığı sınırlar içinde kalarak yapının özgün tasarımını, tarihi bütünlüğünün okunabilirliğini arttırarak kültürel değerlerini açığa çıkarıyor.		√	

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

İzmir Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -4-														
Yeni İşleve Dair Ölçütler	Mevcut	Ahp	Çevresel Ölçütler	Mevcut	Ahp	Mekansal Ölçütler	Mevcut	Ahp	Teknik Ölçütler	Mevcut	Ahp	Kültürel Ölçütler	Mevcut	Ahp
Yeni işlev önerisi için, kullanıcı sayısı, kullanım yoğunluğu ve süresi için değerlendirmeler yapıldı.	√								Tarihi kültürel miras çağdaş tekniklerin kullanımına elverişlidir.	√		Önerilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın kültürel önemini bozmuyor.	√	
Önerilen işlev çevresel ve kültürel sürdürülebilirliğe katkı sağlıyor.	√								Tarihi kültürel mirasın havalandırma ve ısıtma özellikleri önerilen işlev için uygun.	√				
									Yeni işleve göre havalandırma ve ısıtma gereklilikler tarihi kültürel mirasa uygulanabilir.	√				
									Günümüz teknolojik gelişmelerine göre tarihi kültürel mirasa güvenlik sistemlerinin kurulumu mümkün.	√				
DEĞERLENDİRME	%80	%...		%88	%...		%88	%...		%92	%...		%100	%...
%80-100- Uygun %60-79 - Kısmen Uygun %40-59- Geliştirilmeli %0-39- Uygun Değil	Uygun			Uygun			Uygun			Uygun			Uygun	

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Tez çalışmasında yöntemin uygulandığı örneklemelerden biri İzmir Türk Ocağı binası olmuştur. İzmir Türk Ocağı, kentin Cumhuriyet Dönemi'ndeki gelişim aksı üzerinde konumlanmış önemli bir yapıdır. Bu bağlamda, yapının mevcut fiziksel özellikleri ve koruma bakış açısıyla belirlenen ölçütler doğrultusunda değerlendirmesi yapılmıştır.

Çalışma kapsamında, Ahp yöntemi ile önerilen işlevin, yapının günümüzdeki mevcut işlevi olan tiyatro sahnesiyle örtüştüğü görülmüştür. Öncelikle yapının dönem mimarisinin yanı sıra mekânsal özelliklerinin anlaşılabilmesi amacıyla genel Türk Ocağı yapıları incelenmiş, buna bağlı olarak bir ihtiyaç programı ve ilişkiler şeması oluşturulmuştur. Yapılan analizler sonucunda, Türk Ocağı yapılarının genellikle toplanma işlevi odaklı olarak, geniş açıklıklı strüktür sistemleriyle inşa edildikleri anlaşılmıştır. Bu nedenle İzmir Türk Ocağı, üst ölçekte değerlendirildiğinde, günümüzdeki işlevi olan tiyatro sahnesi kullanımı için uygun bulunmuştur. Tez kapsamında oluşturulan ölçütlerle yapılan değerlendirmelerde de bu işlevin yapı ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çevresel açıdan incelendiğinde, araç ve yaya ulaşımı, toplu taşıma olanakları ile yakın çevresindeki sanatsal ve kültürel yapıların varlığı sayesinde, yapı tiyatro işlevi açısından elverişli bir konumda yer almaktadır. Koruma ölçütleri kapsamında da çevresel koşulların yapı ile uyumlu olduğu değerlendirilmiştir.

Teknik açıdan yapılan incelemelerde, strüktürel sistem, ısıtma, aydınlatma ve güvenlik gibi altyapı bileşenlerinin mevcut işlevle uyumlu olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda, tezde belirlenen teknik ölçütler açısından yapı uygun olarak değerlendirilmiştir.

Mekânsal değerlendirme sürecinde yapılan eleman etütleri sonucunda, yapı tiyatro sahnesi işlevi açısından mekânsal uyumluluğa sahiptir. Koruma ölçütleri bağlamında yapılan incelemede de aynı işlevin yapı ile uyumlu olduğu saptanmıştır.

Kültürel açıdan değerlendirildiğinde ise, yapının taşıdığı tarihî ve ideolojik değerlerin mevcut işlevle kaybolmadığı, aksine sürdürülebildiği görülmüştür. Bu nedenle işlevin, yapının kimliğiyle bütünleştiği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak, İzmir Türk Ocağı'nın günümüzdeki işlevi olan tiyatro sahnesi kullanımı, yapı üzerinde olumsuz bir etki yaratmamakta; mekânsal, çevresel ve teknik açıdan tehlike oluşturmamakta ve yapının dönemsel karakteristiğini koruyarak kullanılabilirliğini sürdürmesini sağlamaktadır.

4.1.3. Afyon Türk Ocağı

Afyon kenti, Ege Bölgesi'nin Anadolu kısmında yer almakta olup, bu stratejik konumu sayesinde Marmara ve İç Anadolu bölgelerini Ege ve Akdeniz bölgelerine bağlayan bir köprü işlevi görmektedir (Url 25). Bu özelliği dolayısıyla tarih boyunca önemli bir geçiş ve etkileşim bölgesi olmuştur. Kent, hem Ege'nin nemli iklimine hem de Anadolu'nun karasal iklimine sahip olmasıyla dikkat çekmektedir. Bu iklimsel çeşitlilik, tarımsal üretimde zenginliğe yol açmış ve Afyon'u bu yönüyle de önemli bir kent hâline getirmiştir (Bahargülü, 2019).

Coğrafi konumu tarihte de kenti etkilemiş ve Cumhuriyet'in kurulması sırasında iki kez işgal altına girmiştir. Bu nedenle savaş tahribatını en derinden yaşayan bir kent olmuştur (Demirdelen ve Ortak, 2006). Ancak Endüstri Devrimi'nden sonra Anadolu'daki demiryolu hattının Afyon üzerinden geçmesi, kentin coğrafi önemini iyice arttırmış ve Cumhuriyet ile beraber fabrikalar da kurularak kent gelişmeye başlamıştır (Çetin, 2012). Kentteki bu hareketlilik ve stratejik konumunun sağladığı sosyo-kültürel dinamizm sayesinde, Afyon, ülke genelinde ilk açılan Türk Ocağı şubelerinden birine ev sahipliği yapmıştır.

İlk Ocak 1914 yılında açılmıştır (İlgar, 2011). Ancak Afyon Türk Ocağı'nın uzun bir süre kendine ait bir yapısı olmamış, hep kiralık oda ve binalarda toplantılar yapılmıştır. Çalışma kapsamında Afyon Türk Ocağı faaliyetleri hakkında bilgi olmasına rağmen kullanılan hiçbir yapının bilgisine ulaşılamamıştır (Akçiçek ve Karayaman, 2007).

Kendi binasına sahip olmayan Ocaklılar 1925 yılında bir bina satın almışlardır. Ancak alınan bu bina da mevcut ihtiyaçlara cevap verememiştir (Bozdağ, 2013). Bu nedenle 1926 yılında Vali Ethem Bey'in de katılımı ile gerçekleştirilen toplantıda bir arsa alınması ve üzerine Türk Ocağı'na özel bir yapı inşa edilmesi kararı alınmıştır (İlgar, 2011). Fakat maddi olarak sıkıntılar yaşayan Afyon Türk Ocağı yine kendi binasını yaptırıp taşınamamıştır. 1928 yılında bir arsa alınarak Afyon Türk Ocağı Binası

için çalışmalar başlamıştır. 3 Mart 1928 tarihli *Afyon Sonhaber* gazetesinde yayımlanan bir habere göre; Evkaf Gazinosu'nun yanına inşa edilecek Türk Ocağı binasının mimarı olarak Arif Hikmet Koyunoğlu belirlenmiştir. (Bozdağ, 2013). Ancak yapının mimarı için resmi olarak başka bir bilgiye rastlanmamıştır. Aynı yıl Türk Ocağı binasının inşasına *Yapıcı Derneği* heyeti öncülüğünde başlanmıştır. Yapım maliyetini düşürmek için bazı işçiliklerde cezaevindeki mahkumlar çalıştırılmıştır (Şekil 4.30).

Afyon Türk Ocağı Karaman Mah. Ordu Bulvarı'nda, 16 Pafta, 4944 Ada, 15 Parsel'de bulunmaktadır. Toplam 1907 m²'lik bir bahçe içerisinde konumlanmakta, Cumhuriyet Dönemi gelişmekte olan Zafer Meydanı komşuğunda, yine Cumhuriyet Dönemi mimarisi ile tasarlanmış olan Afyon Lisesi'nin kuzeyinde tasarlanması ile tarihi kent merkezinde bulunmaktadır (İlgar, 2011). Yapının yakın çevresinde belediye (2004) ve çeşitli müdürlükler gibi kamusal yapılar bulunmaktadır. Ayrıca yapı, kültür merkezi işlevini destekleyen tarihi eserler ve müze gibi kültürel yapılara da yakın konumdadır (Fıçıoğlu ve Halaç: 2022) (Şekil 4.31). 11.07.1980 gün A-2314 sayılı karar gereğince I. Grup korunması gereken tarihi kültürel miras olarak tescillenmiştir.

Şekil 4.30. Afyon Türk Ocağı
(Kaynak: Bozdağ: 2013)

Şekil 4.31. Afyon Türk Ocağı Konum
(Kaynak: Google Earth, 2025)

1930 yılında yapımı tamamlanan Türk Ocağı'nın mimarının Arif Hikmet Koyunoğlu olduğu tahmin edilmektedir. İki katlı ve yığma teknikle tasarlanan yapının mimarisi Cumhuriyet Dönemi mimarisinin son dönemlerine denk gelmektedir. Bu nedenle bazı farklılıklar taşımaktadır. Yapının inşa edildiği yıllarda bazı kavramlar geleneksellikten modern düşünceye evrilmiştir. Mimari de bu düşüncelerden etkilenmiş ve Cumhuriyet Dönemi Mimarisi yerini Modern Mimarlığa bırakmaya başlamıştır. Türk Ocakları mimarisinin de değişmeye başladığı bu dönemde geleneksel özelliklerin yerine saf geometrik tasarımların uygulandığı, çağdaş ve modern bir görünüm elde edilmeye çalışılmıştır (Bozdağ, 2013).

Yapıya yaklaşım güney-doğu cepheden yapılmaktadır (Bozdağ, 2013) Simetrik olarak tasarlanmış yapıya giriş simetri aksı üzerinden sağlanmaktadır. I tipi yatay sirkülasyona sahiptir. Düşey sirkülasyonu yapının koridorunun sonunda konumlanmıştır. 50 kişi kapasiteli toplantı salonuna, kat yüksekliği diğer mekanlardan fazla olması gerektiğinden kot farkı ile giriş sağlanmaktadır (Fıçıcıoğlu ve Halaç, 2022). Yalın, sade bir plan şemasına sahiptir. Ölçek olarak da mütevazı bir yapısı vardır.

Cumhuriyet Dönemi yapı tipolojisine bakıldığında zaman yapıların genellikle zemin katları ile üst katları arasında da simetrik bir planlama söz konusu olmuştur. Ancak Afyon Türk Ocağı bu bakımdan da diğer ocak binalarından farklı olarak tasarlanmıştır. L plan şeması sahip olan birinci katın bir bölümü teras olarak tasarlanmıştır. Yapının güney-doğu aksı yine simetrik olarak yapılmıştır. Plan şemasından kaynaklı olarak L tipi yatay sirkülasyonu bulunmaktadır. Yapının ön cephesinde hitap balkonu bulunmaktadır. Günümüzde bu bölüm camekan ile kapatılarak kullanılmaktadır. Misafirhane (Fıçıcıoğlu ve Halaç, 2022: 491) ve kütüphane (Demirdelen ve Ortak, 2006) mekanları yapının bu birinci katında tasarlanmıştır (Şekil 4.32).

Şekil 4.32. Afyon Türk Ocağı Özgün Zemin ve Birinci Kat Planı

Cumhuriyet dönemi mimarlığının eleştirilmeye başlandığı 1920’li yılların sonlarına doğru inşa edilen yapı, modernist tarzdaki yapılara geçiş niteliği taşımaktadır. Bu dönemin modern mimarisinden etkilendiği görülmekte olup, Cumhuriyet dönemi mimarisinde rastlanan detayların aksine, sade ve saf geometrik unsurlar barındırmaktadır (Bozdağ, 2013). Yapının cephesi simetrik olarak tasarlanmıştır (Şekil 4.33). Cumhuriyet Dönemi cephe karakterine göre daha sade olsa da katlar arasında ve pencere etrafında yapılmış silmeler, geniş saçakları ile dönem özelliklerini taşımaktadır. Yapının hitap balkonunun üzeri basık kemerle kapatılmıştır (Şekil 4.34). Yapının pencereleri ikişerli gruplandırılarak düz olarak tasarlanmıştır. Yapının giriş merdiveni sade tasarlanmış olan yapıya anıtsallık kazandırmaktadır. Yapının kırma çatısı Marsilya tipi kiremit ile örtülüdür. Yaklaşık 90–100 cm genişliğinde çıkmalar oluşturan saçak altlarında ise geometrik süslemeler yer almaktadır. Yapının kuzey-batı cephesine birleşik olarak Afyon Şehir Tiyatrosu binası bulunmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında kent merkezinde sıkışmış bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 4.33. Afyon Türk Ocağı Ön Cephe

Şekil 4.34. Afyon Türk Ocağı Eski ve Yeni Cephe
(Kaynak: Url 26 ve Yazar Arşivi)

Afyon Türk Ocağı yapısının iç mekan özellikleri incelendiği zaman yine Modern Mimarlık izlerine rastlamak mümkündür. Sade, süslemeden uzak tamamen işlev üzerine planlanmış bir tasarımı bulunmaktadır. Cumhuriyet Dönemi'nde tasarlanmış yapılara göre oldukça yalındır. Toplantı salonu günümüzde konferans salonu olarak düzenlenmiş, diğer bölümler ise sergileme amaçlı kullanılmaktadır (Şekil 4.35).

Şekil 4.35. Afyon Türk Ocağı İç Mekan
(Kaynak: Google Earth, 2025 ve Yazar Arşivi)

Yapının bahçesi kafeterya olarak kullanılmaktadır. Kafeterya için ihtiyaç olan mutfak ve servis alanı yine yapının bahçesinde batı cephesine bitişik küçük bir ek yapı ile giderilmiştir. Birinci grup koruma kapsamına girdiği için yapı içerisinde bir müdahale bulunmamaktadır.

Yapının ısıtma sistemi kalorifer olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda günümüzde ısıtma için bir mekansal müdahale bulunmamaktadır. Doğal ve yapay aydınlatma kullanılmaktadır. Havalandırma ise doğal havalandırma ile sağlanmaktadır.

Maliye Hazinesi mülkiyetinde olan yapı, Türk Ocakları kapatıldığında Halkevi olarak kullanılmaya başlanmıştır (İlgar, 2011). Sonra çok kısa bir süre defterdarlık binası olarak (Bozdağ, 2013), daha sonra da Afyon Kocatepe Üniversitesi Rektörlük

binası olarak kullanılmış (Fıçıcıoğlu ve Halaç, 2022), rektörlük binası başka bir binaya taşınınca 2020 yılında bakım ve onarımı yapıp (Bkz Ek-6) yine üniversitenin bünyesinde kültür merkezi olarak kullanımına devam etmektedir. Bahçesi ise Nisan-Eylül aylarında kafeterya olarak kullanılmaktadır (Url 27).

4.1.3.1. Afyon Türk Ocağı için Ahp yönteminin sınanması

Çalışmanın bu bölümünde Afyon Türk Ocağı için Ahp yöntemi ile bir işlev önerisi sunmak, daha sonra belirlenen işlev ve (Ahp ile elde edilen işlevin farklı çıkması durumunda) mevcut işlevin çevresel, mekansal ve teknik analizlerinin yapılması ve koruma bakış açısı ile belirlenen ölçütler kapsamında değerlendirilmesi şeklinde ilerleyecektir.

Çalışma kapsamında kullanılacak olan Ahp yöntemi için amaç, kriter ve alternatif tablosu yapılan ön anket çalışmasına göre belirlenmiştir (Şekil 4.36). Çalışma sırasında uygulanan anket Etik Kurul onayı (Bkz EK 2) ile seçilmiş kullanıcı/uzman üzerinde uygulanmıştır.

Şekil 4.36. Yeni İşlev Seçimi İçin Oluşturulan Hiyerarşi

Hazırlanan ankette öncelikle kişisel bilgiler sayfası bulunmakta olup daha sonra anketi cevaplayacak kişiler için Ahp yöntemi ve anket hakkında detaylı bilgi verilmiş ve puanlama sistemine geçilmiştir (Bkz Ek-4). Hazırlanmış olan anket 35 yaş üzeri olan 5 adet mimar ve 5 adet kullanıcı üzerinde sınanmıştır. 35 yaş üzeri kişiler üzerinde çalışılmasının sebebi yapının tarihi değerinin daha iyi anlaşılmasının istenmesidir. Seçilen 5 adet mimar, Afyon Belediyesi, Akademisyen, İl Özel İdaresi, Valilik ve İl Sağlık Müdürlüğü'nde çalışan mimarlar olup, diğer 5 adet kullanıcı da lisans mezunu ve yapıyı günümüzde kullanan kişiler arasında yapılmıştır.

Öncelikle, her bir kullanıcı için belirlenen altı kritere ait veriler ilgili tablolara girilmiştir (Tablo 4.20). Ardından, tüm kullanıcılar için ortak bir değerlendirme elde edebilmek amacıyla, 10 uzmandan/kullanıcıdan alınan verilerin geometrik ortalaması hesaplanmıştır. Bu ortalamalar kullanılarak oluşturulan karşılaştırma matrisinde, her bir kriterin sütun toplamaları hesaplanmış ve tüm hücreler bu toplamalarla oranlanarak normalize edilmiş karşılaştırma matrisi oluşturulmuştur. Normalize matrisin her satırındaki verilerin ortalaması alınarak, kriterlerin göreceli önem derecelerini ifade eden özvektör (önem ağırlıkları) elde edilmiştir.

Bir sonraki aşamada, normalize karşılaştırma matrisi ile özvektör çarpılarak her bir kriterin özdeğerleri hesaplanmıştır. Bu adımların ardından, çalışmada kullanılan anket verilerinin tutarlılığı test edilmiştir.

Tablo 4.20. Afyon Türk Ocağı için Kriter Matrisi

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ (Karar Verici 7)						
KRİTERLER	Kültürel	Ekonomik	Sosyal	Mimari	Çevresel	Süreklilik
Kültürel	1	1	1/3	1/9	9	1/8
Ekonomik	1	1	1/7	1/9	7	8
Sosyal	3	7	1	1	1/6	8
Mimari	9	9	1	1	9	1/9
Çevresel	1/9	1/7	6	1/9	1	1
Süreklilik	8	1/8	1/8	9	1	1

Çalışmanın tutarlılık oranının 0,1'in altında olmasıyla birlikte, değerlendirme sürecinin tutarlı olduğu tespit edilmiştir. Bu aşamadan sonra, her bir kriter için belirlenen alternatiflerin özvektör hesaplamaları ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, her bir kriter için yapılan anket sonuçlarının geometrik ortalamaları alınmış, ardından normalize karşılaştırma matrisleri oluşturulmuştur. Kriter değerlendirme aşamasında izlenen yöntemle benzer şekilde, normalize matrisler üzerinden özvektör hesaplamaları yapılmıştır. Bu işlem her kriter için ayrı ayrı uygulandığından, her bir kriter özelinde altı alternatifin göreceli önem değerlerini gösteren özvektörler elde edilmiştir (Tablo 4.21). Son olarak, alternatiflere ait bu özvektör değerleri, kriterlere ait ağırlıklarla çarpılarak her alternatifin nihai önem ağırlıkları hesaplanmıştır.

Tablo 4.21. Sonuç Tablosu

ALTERNATİFLERİN KARŞILAŞTIRILMASI							X	=	ALTERNATİFLERİN KARŞILAŞTIRILMASI		
	Kültürel	Ekonomik	Sosyal	Mimari	Çevresel	Süreklilik			Alternatifler	SONUÇ	Sıralama
Sanat Müze	0,102	0,050	0,253	0,080	0,030	0,089			Sanat Müze	0,095	4
Eğitim At.	0,240	0,214	0,300	0,199	0,162	0,300			Eğitim At.	0,231	1
Kütüphane	0,309	0,234	0,081	0,105	0,377	0,105			Kütüphane	0,190	2
Tiyatro	0,079	0,099	0,056	0,068	0,054	0,069			Tiyatro	0,070	5
Kafeterya	0,201	0,151	0,105	0,105	0,082	0,072			Kafeterya	0,121	3
Butik Otel	0,058	0,081	0,081	0,074	0,080	0,058			Butik Otel	0,070	5
									Kriterler	Önem Ağırlıkları	
									Kültürel	0,210	
									Ekonomik	0,086	
									Sosyal	0,104	
									Mimari	0,313	
									Çevresel	0,125	
									Süreklilik	0,162	

Çalışmaya göre Afyon Rıza Çerçel Kültür Merkezi'ne verilmesi gereken yeni işlev uzman ve kullanıcı verilerine göre 0,231 değeri ile eğitim atölyesi olmuştur. Bu bağlamda kültür merkezi olarak kullanılan Afyon Türk Ocağı'nın verilen bu işlevinin ilk aşama için uygun olmadığı tespit edilerek Ahp yönteminin bu bağlamda işlerliği incelenmiştir.

4.1.3.2. Afyon Türk Ocağı'nın çevresel verilerinin değerlendirilmesi

Afyon Türk Ocağı binası, Afyonkarahisar Merkez ilçesinde, kentin merkezî konumunda yer almaktadır (Şekil 4.37). Yapı, eski kent merkezi olan Afyon Kalesi'ne yürüme mesafesinde olup, Cumhuriyet Dönemi'nde gelişim gösteren yeni kent merkezi içerisinde konumlanmıştır. Bu yerleşimiyle yapı, kentin hem kamusal alanlarıyla bütünleşmekte hem de turizm bölgesiyle kesişen bir noktada yer almaktadır. Bu durum, yapının hem kültürel hem de sosyal açıdan erişilebilirliğini artırmakta ve yeniden işlevlendirilme potansiyelini güçlendirmektedir.

Şekil 4.37. Türk Ocağı'nın Genel Konumu
(Kaynak: Google Earth, 2025)

Yapıya erişim, kent merkezinde bulunmasından dolayı çok zor değildir. Çevresinde ticari alanlar çoğunlukta bulunmakla beraber işlev çeşitliliğinin çok olduğu bir bölgede bulunmaktadır. Bu sebeple araç yaklaşımı kolay, toplu taşıma noktaları yapının bulunduğu Ordu Bulvarı hattı üzerinden hareket etmektedir. Yaya yaklaşımı da bu nedenlerden dolayı oldukça kolaydır. Araç yaklaşımı için bir otopark alanı bulunmamaktadır. Ziyaretçiler araçları ile geldiği zaman belediye otopark alanlarına araçlarını koymaktadır.

Yapının güneyinde, yine Cumhuriyet Dönemi mimari özelliklerini taşıyan Afyon Lisesi; güneybatı yönünde ise Zafer Müzesi ve Zafer Alanı yer almaktadır. Kuzeyinde Afyonkarahisar Belediye Binası, batı yönünde yüksek katlı bir otel yapısı (Şekil 4.38), kuzey cephesine bitişik olarak ise Afyon Şehir Tiyatroları binası bulunmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, yapı çevresindeki yoğun ve farklı ölçeklerdeki yapılaşma nedeniyle kent silueti içinde geri planda kalmış, adeta kentsel gabari içerisinde kaybolmuştur.

Bu durum, Afyon kentinin gelişim sürecinde belirli bir koruma politikası ya da kentsel estetik bakış açısının gözetilmediğini ortaya koymaktadır. Çalışma alanı hacimsel ve çevresel anlamda korunamamış, yapının tarihî kimliği ve mekânsal etkisi geri planda kalmıştır. Ayrıca yapının bahçesi, üniversiteye tahsisli olarak bir kafeterya işleviyle kullanılmakta olup, bu işlev doğrultusunda servis birimleri oluşturulmuştur (Şekil 4.39). Söz konusu servis mekânları, yapının batı cephesinde, bahçe duvarına bitişik şekilde yerleştirilen konteyner birimler aracılığıyla sağlanmıştır. Bu geçici ve bütünlükten uzak ekler, yapının özgün bahçe kurgusunu ve tarihî çevre değerini olumsuz etkilemektedir.

Şekil 4.38. Türk Ocağı'nın Komşuluğunda Bulunan Yapılar
(Kaynak: Google Earth, 2025)

Şekil 4.39. Türk Ocağı'nın Bitişğinde Bulunan Yapılar
(Kaynak: Yazar Arşivi)

Yapıya erişim incelendiği zaman toplu taşıma ve yaya yaklaşımına müsait olduğu ancak otopark alanının bulunmadığı tespit edilmiştir. Ancak kullanıcı çeşitliliği oldukça geniştir. Hem kültür merkezi hem de resim atölyesi için gerekli yaklaşımların bir kısmını barındırmaktadır.

4.1.3.3. Afyon Türk Ocağı'nın mekansal verilerinin değerlendirilmesi

Özgün işlevi Türk Ocağı olan tarihi kültürel miras yapılarının en önemli özelliği, toplumsal bir buluşma ve toplanma amacıyla inşa edilmiş olmalarıdır. Bu özellikleri nedeniyle, söz konusu yapılar yeniden işlevlendirme süreçlerine daha elverişli bir yapı türü olarak öne çıkmaktadır. Hacimsel yüksekliklerinin fazla olması, mekânsal esneklik sunmaları ve geniş açıklıklara sahip olmaları gibi özellikler, bu yapıları yeni işlevlere adapte etmede önemli avantajlar sağlamaktadır.

Ancak, Afyon Türk Ocağı yapısı bu türün daha küçük ölçekli bir örneğini oluşturmaktadır. Yapının mekânsal özellikleri incelendiğinde, daha sınırlı büyüklükte ve butik nitelikli işlevlere ev sahipliği yapabilecek kapasitede olduğu görülmektedir. Günümüzde kültür merkezi olarak kullanılan yapı da bu doğrultuda, küçük ölçekli sergi ve toplantı etkinliklerine olanak tanıyan bir kullanım biçimiyle karşımıza çıkmaktadır. Gerçekleştirilen sergiler ve toplantılar, daha çok kişisel ve sınırlı katılımlı organizasyonlardan oluşmaktadır.

Ahp yöntemiyle yapılan değerlendirme sonucunda, yapı için en uygun yeni işlevin “eğitim atölyesi” olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda, yapı üzerinde uygulanacak mekânsal eylem analizlerinin de küçük ölçekli ve işlevin gerektirdiği niteliklerle uyumlu biçimde ele alınması gerekmektedir.

Afyon Türk Ocağı, Cumhuriyet Dönemi son dönem yapılarından birisi olup Modern Mimarlık özelliklerini de barındıran bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dikdörtgen plan şemasına sahip, simetrik olarak tasarlanmıştır. I tipi yatay sirkülasyona sahiptir. Yapının düşey sirkülasyonu kuzey aksında konumlanmıştır. Düşey sirkülasyonun bu konumu, yapının Modern Mimarlık özelliğini göstermektedir. Yapıya giriş simetri aksından sağlanmaktadır. Yan cephede de bir adet servis girişi bulunmaktadır. Bodrum üzeri iki kattan oluşan yapının zemin katında 50 kişilik bir toplantı salonu bulunmaktadır.

Türk Ocakları'nın en belirgin özelliği üst katlarda genellikle yapı girişleri üzerinde tasarlanan hitap balkonudur. Afyon Türk Ocağı da birinci katta hitap balkonuna sahiptir. Yapının birinci katı L plan şemasına dönüşmektedir. Ayrıca kütüphane, okuma salonu ve dersliklerden oluşmaktadır.

Çalışma kapsamında mekansal analizleri yapabilmek için küçük ölçekli bir Türk Ocağı yapısı için (Tablo 4.22), Ahp ile elde edilen işlev önerisi eğitim atölyesi için ve yapının günümüzde kullanıldığı kültür merkezi (Tablo 4.23) için m2 belirtilmeksizin birer ihtiyaç programı oluşturulmuştur.

Tablo. 4.22. Türk Ocakları İhtiyaç Programı (küçük ölçekli)

	Fonksiyon	Mekanlar (1911-1923 yılları arası kullanım için)	
1	Sosyo-Kültürel	- <i>Toplantı Salonları</i>	Malzeme Deposu
		- <i>Kütüphane Ve Çalışma Salonu</i>	Depo Eser Kayıt-Kontrol Odası
2	Giriş	- <i>Fuaye</i> - <i>Vestiye</i>	Islak Hacimler
3	İdari	- <i>İdari Odalar</i>	Yeteri Kadar
		- <i>Toplantı Odası</i>	
		- <i>Vezne-Muhasebe</i>	
		- <i>Arşiv</i>	
4	Eğitim	- <i>Resim Atölyesi</i>	Depo
		- <i>Spor Odası</i>	
		- <i>Derslikler</i>	
5	Servis Alanları	- <i>Hizmetli Odaları</i>	
		- <i>Genel Depolar</i>	
		- <i>Kalorifer Odası</i>	
		- <i>Kalorifer Odası</i>	
7	Yeteri Kadar Islak Hacim		
8	Otopark		

Türk Ocakları için hazırlanmış olan bu ihtiyaç programı, çalışma kapsamında yapılmış olan literatür taraması ile 1911-1931 yılları arasında kullanılan mekanlar sonucu oluşturulmuştur.

Tablo. 4.23. Kùltür Merkezi İhtiyaç Programı

	Fonksiyon	Mekanlar	
1	Sosyo-Kültürel	- Kafeterya	Depo Servis Girişi
		- Kalıcı Sergi Alanı	Geçici Depo Teknisyen Odası Onarım Atölyesi
		- Geçici Sergi Alanı	
		- Özel Sergi Alanı	
		- Atölye	
2	İdari	- İdari Odalar	Yeteri Kadar
		- Toplantı Odası	
		- Muhasebe	
		- Sekreterya	
		- Arşiv	
3	Giriş	- Güvenlik Odası	Islak Hacimler
		- Kabul Salonu Bilet Gişesi	
4	Servis Alanları	- Yangın Kontrol	
		- Personel Odaları	
		- Genel Depolar	
		- Koleksiyon Depoları	
		- Kalorifer Odası	
		- Bilgi İşlem	
		- EserKayıt-Kontrol	
5	Yeteri Kadar Islak Hacim		
6	Otopark		

Günümüzde kùltür merkezi olarak kullanılan yapı için hazırlanan ihtiyaç programı, literatür araştırmalarına dayalı olarak oluşturulmuştur. Ancak genel bir ihtiyaç programı çerçevesinde belirlenen mekânların tamamı, mevcut durumda yapı içerisinde yer almamaktadır. Örneğin, kafeterya işlevi yapının içinde değil, bahçesi içerisinde çözülmüştür. Bu tercihte, yapının koruma grubu kapsamında yer alması ve küçük ölçekli bir binada bu tür bir işlevin iç mekânda zorlayıcı olacağı düşüncesi etkili olmuştur.

Benzer şekilde, muhasebe, sekreteryaya ve arşiv gibi destek mekânları da bağımsız birimler olarak değil, mevcut idari odalar içerisinde çözümlenmiştir. Bu durum, yapının mevcut kullanımı olan kùltür merkezi işlevi için mekânsal açıdan yetersiz olduğunu ve tam anlamıyla uygun bir yapı olmadığını ortaya koymaktadır.

Ahp yöntemi ile elde edilen eğitim atölyesi işlevi çok geniş kapsamlı ve çeşitleri olan bir işlevdir. Çalışma kapsamında incelenen yapının tescilli bir kùltür varlığı olması

ve önemli bir dönemin tanığı niteliği taşıması nedeniyle, restorasyon ve yeniden işlevlendirme sürecinde temel ilke olarak "en az müdahale" yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, yapılacak müdahalelerin niteliğini belirlemek ve yapının özgün değerlerini koruyarak işlevsellik kazandırmak amacıyla çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmiş ve bir tablo oluşturulmuştur (Tablo 4.24).

Tablo 4.24. Eğitim Atölyesi Çeşitleri ve Mimari Gereklilikler

Atölye Türü	İçerik / Amaç	Katılımcı Sayısı	Mimari Gereklilikler
Resim-Desen Atölyesi	Temel çizim, yağlı boya, karakalem	6–12 kişi	İyi doğal ışık, geniş duvar yüzeyleri, lavabo
Seramik ve Çini Atölyesi	Kil ve seramik çalışmaları	4–8 kişi	Islak zemin, havalandırma, fırın alanı
Heykel Atölyesi	Kil, taş, alçı ile heykel üretimi	4–6 kişi	Yüksek tavan, güçlü zemin taşıyıcılığı, toz emici sistem
Fotoğrafçılık Atölyesi	Temel fotoğraf eğitimi, çekim teknikleri	8–12 kişi	Karartılabilir mekân, ekran/projeksiyon altyapısı
Ahşap İşçiliği Atölyesi	Basit marangozluk çalışmaları	4–6 kişi	Ses yalıtımı, elektrikli aletlere uygun priz sistemi, havalandırma
Drama & Yaratıcı Yazarlık	Beden dili, doğaçlama, yazma	8–15 kişi	Boş, esnek kullanılabilir alan, akustik düzen
Yabancı Dil Konuşma Atölyesi	Konuşma pratiği	6–10 kişi	Akustik düzenleme, yuvarlak masa düzeni
Kitap Kulübü / Felsefe Tartışmaları	Okuma ve tartışma	6–12 kişi	Rahat oturma alanı, kütüphane bağlantısı, sessiz ortam

Oluşturulan tablo incelendiği zaman,

- Seramik ve fotoğrafçılık atölyesinde ıslak mekan ihtiyacının yapıya zarar vermesi ihtimali ile,
- Heykel atölyesinde yüksek tavan ve güçlü zemin ihtiyacı olduğu için,
- Ahşap atölyesinde güçlü bir elektrik sistemine ve ağır materyallere ihtiyaç olması ile,
- Tiyatro atölyesinde esnek ve büyük mekanlara ihtiyaç olması ile,
- Yabancı dil konuşma atölyesinde akustik düzen ve geniş mekanların kullanılması ile,
- Felsefe ve kitap atölyelerinde de grup çalışmalarına uygun mekanların kullanılması gerekliliği ile uygun bulunmamıştır.

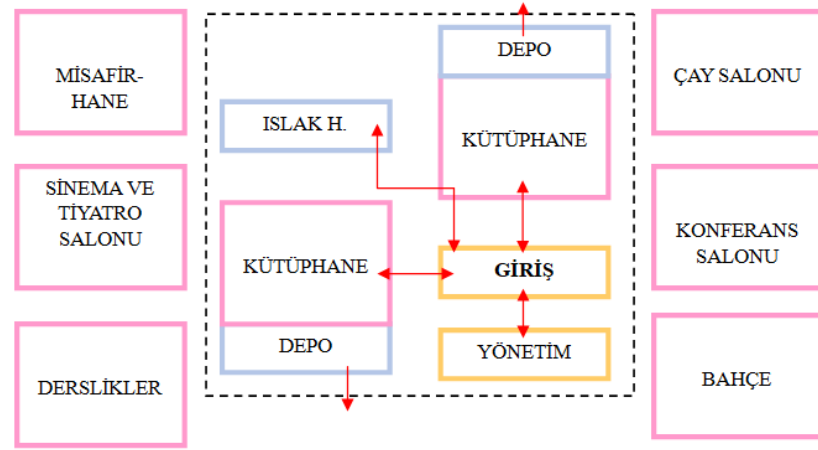
Bu bağlamda, eğitim atölyesi işlevi kapsamında yapı ile mekânsal, fiziksel ve kullanım özellikleri açısından en uyumlu atölye türü olarak resim atölyesi belirlenmiş ve uygulanmasına karar verilmiştir. Afyon Türk Ocağı binası için bir resim atölyesi ihtiyaç programı hazırlanmıştır (Tablo 4.25).

Tablo. 4.25. Resim Atölyesi İhtiyaç Programı

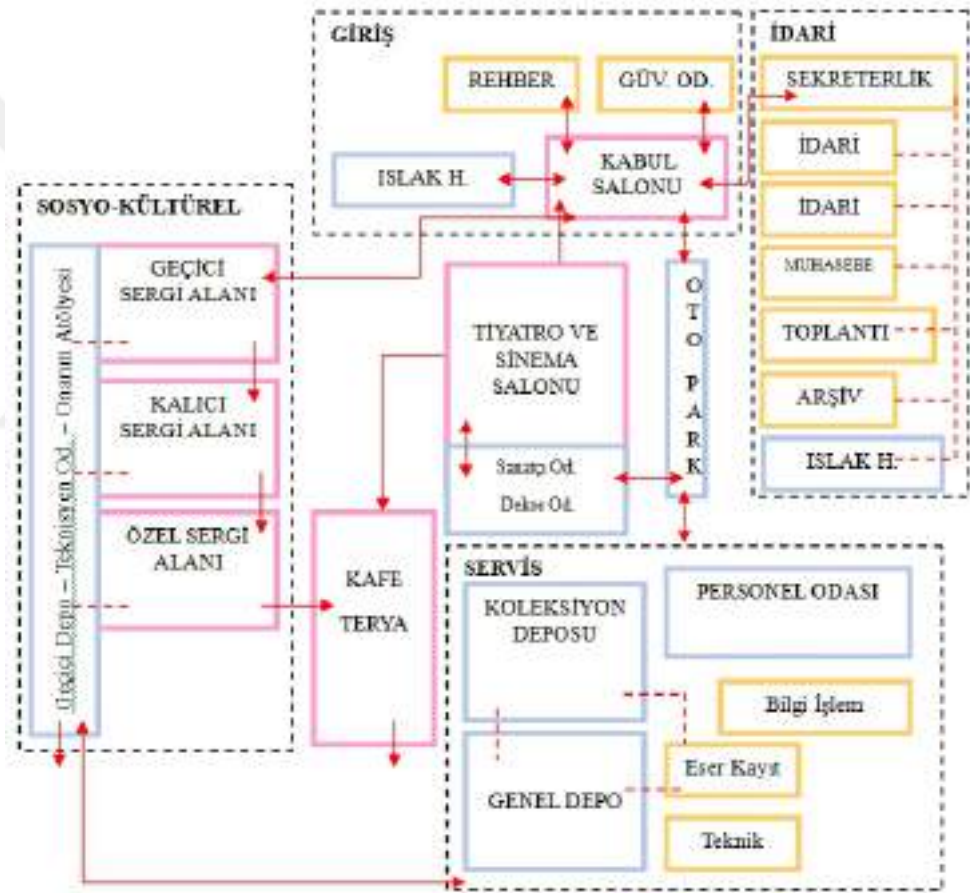
	Fonksiyon	Mekanlar	
1	Sosyo-Kültürel	- Kafeterya	Depo Servis Girişi
		- Toplantı-Eğitim Salonu	
		- Kütüphane (Alan Özelinde)	Eser Kurutma Malzeme Yıkama
		- Çalışma Salonları	
		- Grup Çalışma Salonu	
		- Sergi Alanı	
2	İdari	- İdari Odalar	Yeteri Kadar
		- Eğitim Odaları	
		- Depo	
3	Giriş	- Danışma	Islak Hacimler
		- Güvenlik	
		- Vestiyer	
4	Servis Alanları	- Yangın Kontrol	
		- Genel Depolar	
		- Kalorifer Odası	
5	Yeteri Kadar Islak Hacim		
6	Otopark		

Resim Atölyesi için hazırlanmış olan ihtiyaç programı literatür araştırmaları sonucunda elde edilmiş ve çalışmanın bu aşaması için genel bir ihtiyaç programı olarak ele alınmıştır.

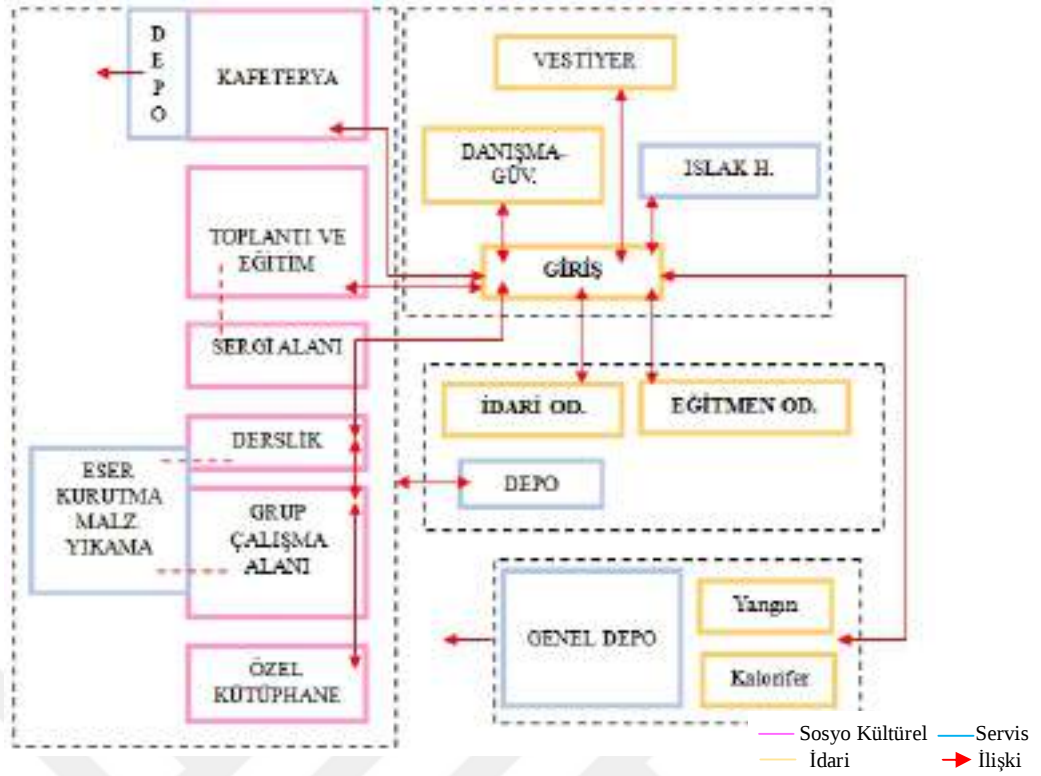
Çalışmada ele alınan ve ihtiyaç programı oluşturulan üç işlev için bir de ilişkiler şeması (Şekil 4.40) çalışması yapılmıştır. Böylece hem mevcut işlev (Şekil 4.41) hem de önerilen işlevin yapı için uygunluğunun tespitinde yardımcı olacaktır (Şekil 4.42).

Şekil 4.40. Türk Ocağı Özgün Genel İlişkiler Şeması

Şekil 4.41. Kültür Merkezi İlişkiler Şeması

Şekil 4.42. Resim Atölyesi İlişkiler Şeması

Çalışmada sunulan Türk Ocakları ilişkiler şeması, daha önceki bölümlerde incelenen genel ocak yapılarından elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanmıştır. Türk Ocaklarının temel düşünsel yapısı, toplumsal bütünleşmeyi ve birliği sağlamaya yönelik olarak şekillenmiştir. Ancak, bu yapılar uygulandıkları kentlerin büyüklüğü, sosyo-kültürel yapısı ve üye sayısına bağlı olarak farklı ölçeklerde inşa edilmiştir.

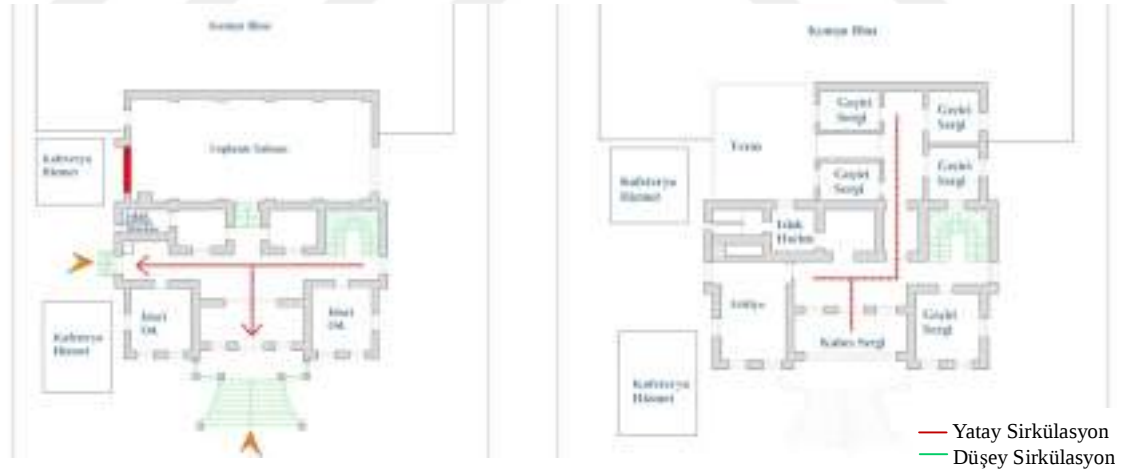
Afyon Türk Ocağı yapısı da bu çerçevede, daha küçük ölçekli bir örnek olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, hem günümüzde sahip olduğu kültür merkezi işlevi hem de Ahp yöntemiyle önerilen “eğitim atölyesi” işlevi doğrultusunda hazırlanan ihtiyaç programı ve ilişkiler şeması, yapının ölçeği ile uyumlu olacak şekilde daha sade ve kompakt bir biçimde oluşturulmuştur.

Afyon Rıza Çerçel Kültür Merkezi'nin zemin kat planında en dikkat çeken ve en önemli mekân, toplantı odasıdır. Gerekli kat yüksekliğinin sağlanabilmesi amacıyla, bu mekâna birkaç basamaklık kot farkı ile erişim sağlanmaktadır. Günümüzde söz konusu salon, konferans oturma düzenine göre yeniden düzenlenmiş ve bu doğrultuda etüt edilmiştir. Ayrıca, yapının bahçesinde konumlandırılan kafeterya işlevi için gereken servis mekânlarının oluşturulması ve yapılan konferans salonu oturma düzeninin yerleşimi nedeniyle, toplantı odasına ait pencerelerden biri kapatılmıştır. Yapının zemin

katında ayrıca idari odalar ve ıslak hacimler de yer almaktadır. Bu düzenlemeler, yapının özgün işlevinden sapmalar barındırmakla birlikte, mevcut kullanım ihtiyaçlarına yönelik müdahaleleri yansıtmaktadır.

Yapının birinci katı incelendiğinde, özgün işlevde yer alan ıslak hacimlerin bu katta korunarak muhafaza edildiği görülmektedir. Günümüzde işlev değişikliğine bağlı olarak, sergi mekânları özgün kullanımda derslik olarak tasarlanmış bölümlerde çözümlenmiştir. Derslik olarak tasarlanmış bir mekanın sergi alanı olarak kullanılması kullanıcıların küçük mekanlarda bütünsel algısını etkilemektedir. Ayrıca bu katta, kültür merkezi bünyesinde sergilenecek ürünlerin hazırlanmasına yönelik bir atölye salonu bulunmaktadır; burada sergilenecek çalışmalara dair üretim süreçleri yürütülmektedir (Şekil 4.43).

Bu katta yapılan en belirgin değişiklik ise, yapının özgün hâlinde açık olan hitap balkonunun kapatılarak kalıcı sergi alanı olarak yeniden düzenlenmesidir. Bu müdahale, işlevsel bir dönüşümü temsil etmekle birlikte, yapının özgün mekânsal ve cephesel karakteri üzerinde belirgin bir değişiklik yaratmıştır.

Şekil 4.43. Rıza Çerçel Kültür Merkezi Zemin ve Birinci Kat Planı

Ahp yöntemi uygulanarak belirlenen "eğitim atölyesi" işlevi doğrultusunda gerçekleştirilen eleman etütlerinde, yapının özgün plan özellikleri korunarak tasarım çalışması yapılmıştır. Yapının en karakteristik ve önemli mekânı olan toplantı salonu, günümüzde konferans salonu düzeninde kullanılmakta olsa da, önerilen işlev kapsamında yeniden toplantı salonu olarak tasarlanmıştır. Bu kapsamda, günümüzde

kapatılmış olan pencere açıklığı da yeniden açılarak yapının doğal ışık ile ilişkisi güçlendirilmiştir. Ayrıca, toplantı salonu içerisinde atölye çalışmaları sonucunda üretilen işlerin sergilenebileceği bir sergi alanı oluşturulmuştur.

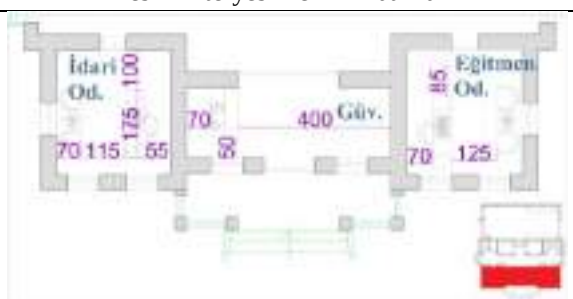
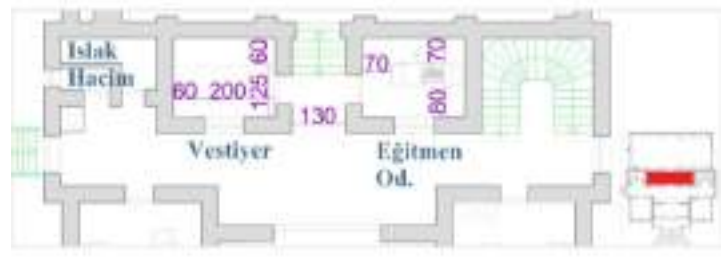
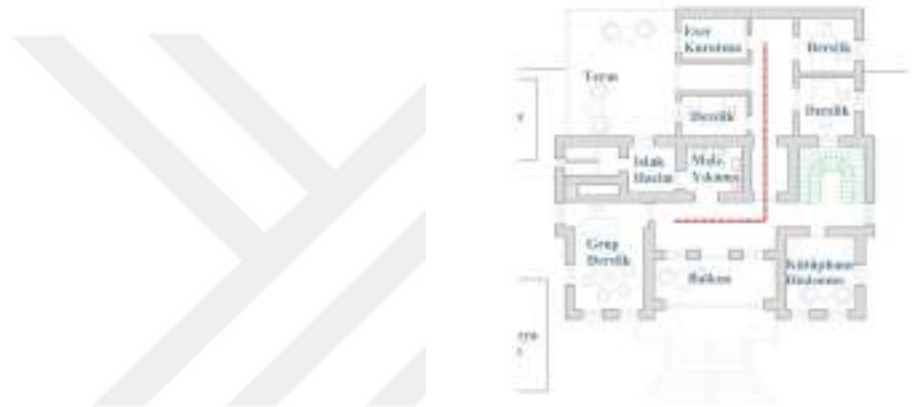
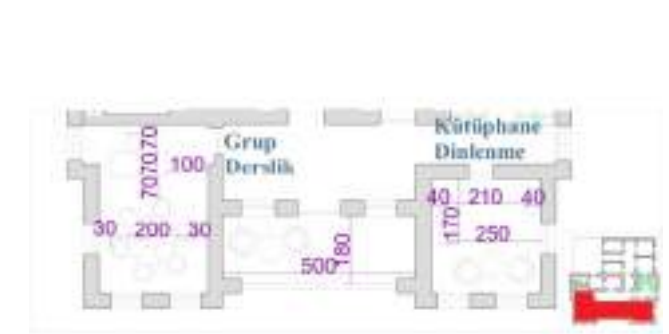
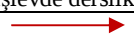
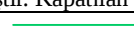
Yapının ıslak hacimleri, özgün yerlerinde korunmuş ve herhangi bir yer değişikliği yapılmamıştır. Eğitim amacıyla yapıyı kullanacak kişilerin kişisel eşyalarını bırakabilecekleri bir vestiyer alanı düzenlenmiştir. Zemin katta, ayrıca idari odalar ve eğitmen odaları da yapı bütünlüğü içerisinde çözümlenmiştir. Tüm bu düzenlemeler yapılırken yapının fiziksel bütünlüğüne zarar verilmemiş, gereksiz müdahalelerden kaçınılmıştır. Daha önce kapatılmış ve kullanılmayan duvar ve kapılar özgün biçimlerine uygun olarak yeniden açılmış, böylece yapının tarihî mekânsal kurgusu korunarak işlevsel dönüşüm sağlanmıştır.

Afyon Türk Ocağı binasının resim eğitim atölyesi işlevi doğrultusunda yapılan eleman etüdünde, öncelikli amaç, yapının özgün mekânsal kurgusunun bozulmadan korunması olmuştur. Bu doğrultuda, yapının özgün işlevinde derslik olarak kullanılan mekânlar, yine eğitim alanları olarak işlevlendirilmiştir.

Atölye kapsamında gerçekleştirilecek ıslak çalışmaların kurutulabilmesi amacıyla, yapının en arka bölümü bu işlev için ayrılmıştır. Ayrıca, yapı içerisinde özgün hâlinde ıslak hacim olarak kullanılan mekânın bitişiğinde bir malzeme yıkama bölümü tasarlanarak, pis su ve temiz su tesisatı düşük müdahale ile çözümlenmiştir.

Yapının özgün mimarisinde yer alan ancak zamanla kapatılan hitap balkonu yeniden açılarak yarı açık bir mekân niteliğinde değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, atölye çalışmalarını destekleyici bir özel kütüphane köşesi oluşturulmuş ve bu alan aynı zamanda dinlenme mekânı olarak da planlanmıştır. Yapı içerisinde atölye olarak kullanılacak en geniş hacimli mekân ise grup derslerine olanak tanıyacak şekilde resim atölyesi olarak düzenlenmiştir (Tablo 4.26).

Tablo 4.26. Afyon Türk Ocağı'nın Yeniden İşlevlendirilmesi İçin Eleman Etüdü

Özgün Plan Şeması			
	Türk Ocağı Zemin Kat Planı	Türk Ocağı Birinci Kat Planı	
Ahp ile Elde Edilen İşlev için Eleman Etüdü			
	Resim Atölyesi Zemin Kat Planı	Resim Atölyesi Zemin Kat Eleman Etüdları	
			
	Resim Atölyesi Zemin Kat Eleman Etüdları	Resim Atölyesi Birinci Kat Planı	
			
	Resim Atölyesi Birinci Kat Eleman Etüdları		
Açıklama: Toplantı salonu özgün işlevine göre düzenlenmiş ve kapatılan pencereler açılmıştır. Islak hacimler özgün konumunda bırakılmıştır. İdari odalar zemin katta tasarlanmıştır. Özgün işlevde derslik olarak kullanılan odalar atölye işlevi için de derslik olarak kullanılmaya devam etmiştir. Kapatılan hitap balkonu açılarak yapının özgün plan şemasına dönülmesi sağlanmıştır.			
	Yatay Sirkülasyon		Düşey Sirkülasyon

4.1.3.4. Afyon Türk Ocağı'nın teknik verilerinin değerlendirilmesi

Afyon Türk Ocağı'nın teknik birimleri incelendiği zaman özgün işlevinde yığma yapım tekniği ile inşa edildiği görülmektedir. Toplantı salonunun üst örtüsü kaset sistemi ile çözülmüş böylece mekan içerisinde taşıyıcı bulunmamaktadır. Geçmişten günümüze çok fazla işlev değiştirmemiş, yapının strüktür özellikleri özgünlüğünü korumakta olduğu görülmüştür (Şekil 4.44). Yapının ısıtma sistemi kalorifer olarak seçilmiş ve bu bağlamda kentin ilk örneklerinden olmuştur. Havalandırma sistemi ise doğal havalandırma ile sağlanmıştır. Yapının aydınlatması doğal ve yapay olarak tasarlanmıştır.

Türk Ocağı binasının günümüzdeki kültür merkezi işlevi için teknik gereksinimleri 2020 yılında yapılan onarım sonrası giderilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 2020 yılında çıkan kararla yapı I. (Bir) grup korunması gereken kültür varlığı olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde yapı hiç restorasyon görmemiş genellikle sürekli bakım yöntemi ile günümüze kadar ulaşmıştır.

Yapının ısıtma sistemi olan kalorifer sistemi olarak günümüzde de işlevini devam ettirmektedir. Hem kültür merkezi işlevi için hem de resim atölyesi işlevi için aktif olarak kullanılabilir. Hem kültür merkezi işlevi için hem de resim atölyesi işlevi için aktif olarak kullanılabilir.

Yapının aydınlatma sistemi incelendiğinde, Cumhuriyet Dönemi mimarisine özgü olarak geniş ve büyük pencerelere sahip olduğu görülmektedir. Ancak günümüzdeki kültür merkezi işlevi kapsamında, sergilenen eserlerin doğrudan güneş ışığından zarar görmemesi amacıyla, yapay aydınlatma sistemi tercih edilmekte ve pencere açıklıkları kalın perdelerle kapatılmaktadır (Şekil 4.45). Oysa, önerilen resim atölyesi işlevi için doğal aydınlatma hem mekânsal uygunluk açısından hem de kullanıcı konforu bakımından daha elverişlidir. Doğal ışık, hem sanat üretiminde gerekli olan ışık kalitesini sağlar hem de kullanıcının iç mekânda yapının tarihî atmosferini ve ruhunu daha yoğun biçimde hissedebilmesine olanak tanır.

Yapı içerisinde ve bahçesinde mevcut durumda internet altyapısı bulunmaktadır. Ancak herhangi bir afet güvenlik sistemi (yangın, su baskını, alarm vb.) kurulmamıştır. Küçük ölçekli bir yapı olması nedeniyle bu sistemlere duyulan ihtiyaç sınırlı görülmüş olabilir. Fakat yapı, kültür merkezi işlevinde kullanıldığı sürece, içinde sergilenen

eserlerin korunması açısından bu tür güvenlik sistemlerinin varlığı önem arz etmektedir. Öte yandan, resim atölyesi işlevi kapsamında bu tür bir sistemin zorunluluğu daha azdır; çünkü yapı hem küçük ölçekte olup hem de sürekli eser sergilemeye yönelik kullanılmayacaktır. Bu nedenle, mevcut altyapı resim atölyesi işlevi için yeterli görülmektedir.

Şekil 4.44. Yapının Toplantı Salonu

Şekil 4.45. Yapının Isıtma ve Aydınlatma Sistemi
Kaynak: Yazar Arşivi

4.1.3.5. Afyon Türk Ocağı'nın koruma ilkeleri bağlamında değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında ele alınan Afyon Türk Ocağı Binası için öncelikle kapsamlı bir mimari değerlendirme gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada, yapının kent içindeki konumu, koruma derecesi, mimari özellikleri ve mevcut fiziksel durumu görseller eşliğinde incelenmiştir (Tablo 4.27).

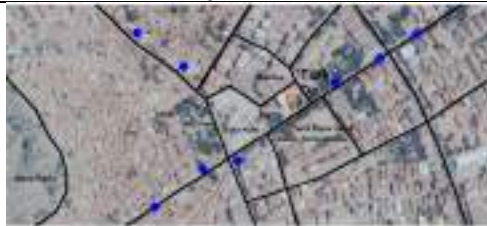
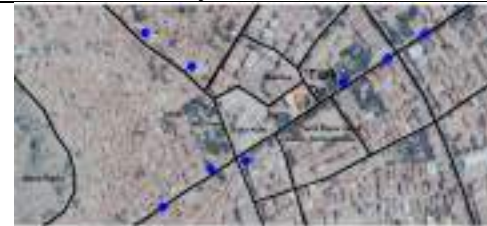
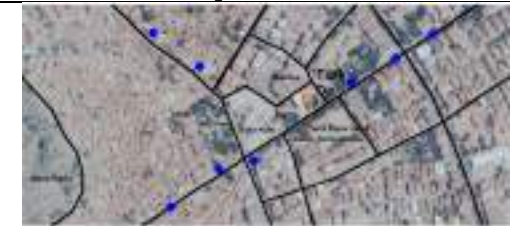
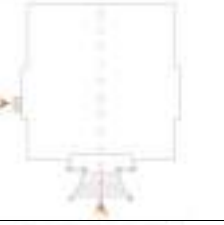
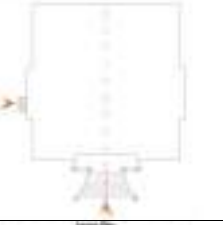
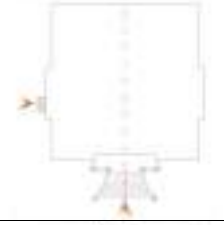
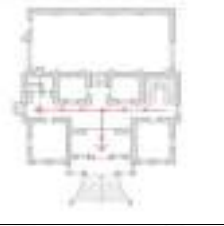
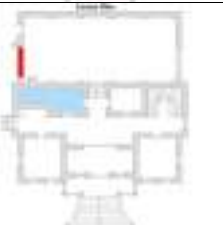
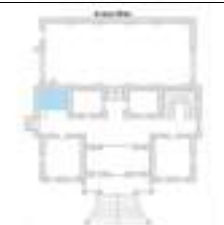
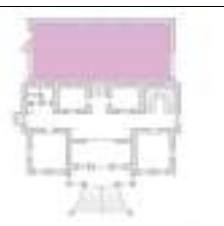
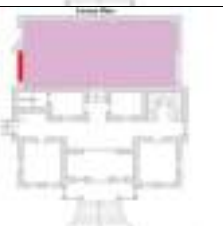
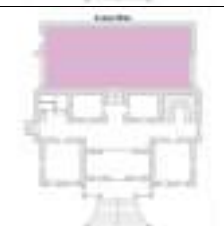
Ardından yapı; çevresel bağlamı, mevcut ve önerilen işlevleri ile teknik altyapı koşulları açısından analiz edilmiştir. Son olarak, çalışma sürecinde geliştirilen koruma ölçütleri doğrultusunda yapı, bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiş ve önerilere temel oluşturacak veriler elde edilmiştir.

Tablo 4.27. Yapının Mimari Değerlendirilmesi

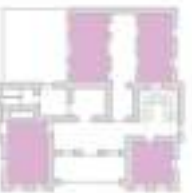
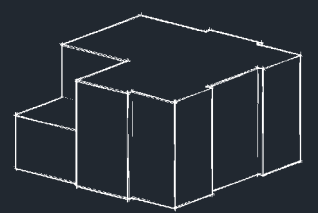
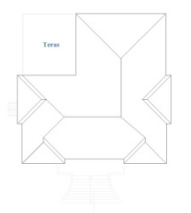
Yapı Adı: Afyon Türk Ocağı (Afyon Rıza Çerçel Kültür Merkezi)					
İli:	Afyon	İlçesi:	Merkez	Koruma Derecesi: 1. Grup yapılar	
Adres:	Karaman Mah. Ordu Bulvarı			Anıtsal:1-2-3	Çevresel: 1-2-3 Çevreye Aykırı: 1-2-3
Mimar:	Arif Hikmet Koyunoğlu		Yapım Tarihi:	1927-1930	
Koruma Durumu: A-B-C			Üst Yapı: A-B-C		Mimari Özellikler: ✓ 1907 m2 bir bahçede konumlanmaktadır. ✓ Bodrum üzeri 2 kattan oluşmaktadır. ✓ Dikdörtgen plan şemasına sahiptir. ✓ Yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. ✓ Simetrik olarak tasarlanmıştır. ✓ Simetri aksı üzerinden giriş sağlanmıştır. ✓ I tipi yatay sirkülasyona sahiptir. ✓ Cepheleri de simetrik olarak alçı silme tekniği ile bezenmiştir. ✓ Yapı girişi yükseltilerek ve 1. Katta hitap balkonu tasarlanarak giriş vurgusu artırılmıştır. ✓ Pencere tasarımı düzdüz ve gruplandırılarak bir cephe tasarımı sağlanmış, pencere etrafı alçı silmelerle bezenmiştir. ✓ Kırma çatı sistemi kullanılmış, farklı kotlarla cephe hareketi sağlanmıştır. Marsilya kiremit ile kaplanmıştır. ✓ Cephe sadedir. ✓ Her cephe aynı üslupla tasarlanmıştır. ✓ İç mekan bezemeleri yoktur. ✓ Bir adet servis girişi bulunmaktadır. ✓ Isıtma sistemi kalerifer olarak tasarlanmıştır. ✓ Abartılmış saçakları kalem işçiliği ile bezenmiştir. ✓ Yapıya giriş yekpare mermer korkuluk ve basamaklarla sağlanmaktadır.
Taşıyıcı Yapı: A-B-C			İç Yapı: A-B-C		
Dış Yapı: A-B-C			Süsleme Elemanları: A-B-C		
					
(Kaynak: Google Earth, 2025)			(Kaynak: Yazar Arşivi)		
Özgün İşlev:	Afyon Türk Ocağı		Yeni İşlev:	Kültür Merkezi	
Görseller:					

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Afyon Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -1-								
Yapının Kimliği	Bina Yeri:	Afyon	Kat Adeti:	Bodrum+2	Plan Tipi:	Dikdörtgen Plan Şeması	Taşıdığı Değerler:	
	Konumu:	Kamusal Alan	Isıtma Sistemi:	Kalorifer	Üslup:	Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı	Tarihsel-Belgesel-Estetik	
	Topografya:	Düz Arazi	Aydınlatma Sistemi:	Doğal ve Yapay Aydınlatma	Koruma Derecesi:	1.Grup	Kültürel-Manevi- Kanonik	
	Yapım Yılı:	1930	Güvenlik:	Yok	Tescil Tarihi:	11.7.1980 gün ve A-2314 sayılı	Ekonomik-Teknik-Kentsel	
	Yapım Tekniği:	Yığma	Otopark:	Yok	Mimar:	Arif Hikmet Koyunoğlu	Özgünlük-Bütünlük	
Çevresel Analiz	Çevresel Özellikler	Araç Yaklaşımı		Yaya Yaklaşımı		Toplu Taşıma		
								
İşlevsel Analiz	İşlevler		Özgün İşlev (Türk Ocağı)		Mevcut İşlev (Kültür Merkezi)		Ahp Yöntemi ile Elde Edilen İşlev (Eğitim Atölyesi)	
	Plan Şeması ve Yapıya Yaklaşım			Dikdörtgen plan Şemasına sahiptir. Simetri aksı üzeri giriş sağlanmıştır.		Plan şeması KORUNMUŞTUR. Ek yapı bulunmamaktadır. Dikdörtgen plan Şemasına sahiptir. Simetri aksı üzeri giriş sağlanmıştır.		Plan şeması KORUNMUŞTUR. Ek yapı ihtiyacı yoktur. Dikdörtgen plan Şemasına sahiptir. Simetri aksı üzeri giriş sağlanmıştır.
	Zemin Kat	Yatay Sirkülasyon		I tipi yatay sürkülasyona sahiptir.		I tipi yatay sürkülasyona sahiptir. Yatay sirkülasyon KORUNMUŞTUR.		I tipi yatay sürkülasyona sahiptir. Yatay sirkülasyon KORUNMUŞTUR.
		Düşey Sirkülasyon		Düşey sirkülasyon tektir. Simetri aksında değildir.		Düşey sirkülasyon tektir. Simetri aksında değildir. Düşey sirkülasyon KORUNMUŞTUR.		Düşey sirkülasyon tektir. Simetri aksında değildir. Düşey sirkülasyon KORUNMUŞTUR.
		Islak Hacim		Plan şemasına göre cepheye yakın ıslak hacim çözümü vardır.		Islak hacimler KORUNMUŞTUR.		Islak hacimler KORUNMUŞTUR.
		Sosyo-Kültürel Alanlar		Sosyo-kültürel alan tektir.		Sosyo-kültürel alan KORUNMUŞTUR.		Sosyo-kültürel alan KORUNMUŞTUR.

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Afyon Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -2-								
İşlevsel Analiz	Zemin Kat	İşlevler	Özgün İşlev (Türk Ocağı)		Mevcut İşlev (Kültür Merkezi)		Ahp Yöntemi ile Elde Edilen İşlev (Eğitim Atölyesi)	
		İdari Alanlar		Plan şemasına göre simetrik idari alan çözümü vardır.		Simetrik ama ihtiyaca göre daha az alanda idari bölüm çözülmüştür.		İhtiyaca göre daha az alanda idari bölüm çözülmüştür.
	Birinci Kat	Yatay Sirkülasyon		Yatay sirkülasyon L şeklinde tasarlanmıştır.		Yatay sirkülasyon L şeklinde tasarlanmıştır. Yatay sirkülasyon KORUNMUŞTUR.		Yatay sirkülasyon L şeklinde tasarlanmıştır. Yatay sirkülasyon KORUNMUŞTUR.
		Düşey Sirkülasyon		Düşey sirkülasyon tektir. Simetri aksında değildir.		Düşey sirkülasyon KORUNMUŞTUR.		Düşey sirkülasyon KORUNMUŞTUR.
		Islak Hacim		Alt katla aynı konumda ıslak hacim çözülmüştür.		Islak hacim KORUNMUŞTUR.		Islak hacim KORUNMUŞTUR. İşlev gereği ilave yapılmıştır.
		Sosyo-Kültürel Alanlar		Sosyo-kültürel alanlar şekildeki gibi tasarlanmıştır.		Birinci kat tamamen sosyo-kültürel alana ayrılmıştır.		Birinci kat kısmen sosyo-kültürel alan olarak tasarlanmıştır.
	Hacimsel Değişim			Yapının kat yükseklikleri görseldeki gibidir.		Yapının özgün kat yükseklikleri KORUNMUŞTUR.		Yapının özgün kat yükseklikleri KORUNMUŞTUR.
	Dış Mekan Özellikleri	Kütle Formu			Üst Örtü		Cephesi	
								

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Afyon Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -3-														
Teknik Analiz	İşlevler		Özgün İşlev (Türk Ocağı)			Mevcut İşlev (Kültür Merkezi)				Ahp Yöntemi ile Elde Edilen İşlev (Eğitim Atölyesi)				
	Isıtma Sistemi:	Kalorifer:	Kalorifer sistemi döşelidir.			Kalorifer:		Isıtma sistemi değişmemiştir.		Kalorifer:		Isıtma sistemi değişmemiştir.		
	Aydınlatma:	Doğal ve Yapay:	Her iki aydınlatma da kullanılmaktadır.			Yapay:		Sadece yapay aydınlatma kullanılmaktadır.		Doğal ve Yapay:		Her iki aydınlatma da kullanılmaktadır.		
	Havalandırma:	Doğal:	Doğal havalandırma kullanılmaktadır.			Doğal:		Doğal havalandırma kullanılmaktadır.		Doğal:		Doğal havalandırma kullanılmaktadır.		
	Temiz su, Pis Su:	Mevcut:	Kanalizasyon sistemi mevcut.			Mevcut:		Kanalizasyon sistemi mevcut.		Mevcut:		Kanalizasyon sistemi mevcut.		
	İnternet Alt Yapısı:	Yok:	-			Mevcut:		İnternet altyapısı oluşturulmuştur.		Mevcut:		İnternet altyapısı oluşturulmuştur.		
	Güvenlik Sistemi:	Yok:	-			Yok:		-		Yok:		-		
Afet Planlama:	Yok:	-			Yok:		-		Yok:		-			
Koruma Ölçütleri Bağlamında Analizi														
Yeni İşleve Dair Ölçütler	Mevcut	Ahp	Çevresel Ölçütler	Mevcut	Ahp	Mekansal Ölçütler	Mevcut	Ahp	Teknik Ölçütler	Mevcut	Ahp	Kültürel Ölçütler	Mevcut	Ahp
Yapılacak çağdaş eklerin niteliği tarihi kültürel mirasa uygun.			Tarihi kültürel miras için yapılacak çağdaş ekler yapının özgün kütle ve gabarisinin etkilemiyor.			Yapılacak olan işlev değişikliği mekansal bütünlüğü bozmamaktadır.		✓	Tarihi kültürel mirasın strüktür yapısı yeniden kullanıma uygun.	✓	✓	Tarihi kültürel mirasın mimari, estetik, mahalli ve sanat tarihi açısından özellikleri yeni işlev ile değişmiyor.		✓
Yeni işlev, tarihi kültürel mirasın özgünlüğünün korunmasını sağlıyor.	✓	✓	Yapı ve çevresi bir bütün olarak ele alındığında, yeni işlev ile yapılacak olan müdahaleler planlama ilkelerine uygun.	✓	✓	Önerilen yeni işlev mekansal olarak tarihi kültürel mirasın, mimari dönem özelliklerini koruyor.		✓	Tarihi kültürel mirasa uygulanacak teknik müdahale yapının özgün yapısı ile ayırt edilebilir olarak tasarlanıyor.	✓	✓	Tarihsel, belgesel, estetik, sanatsal, simgesel, sosyal, ekonomik, dini ve manevi ve hatta politik değerleri yeni işlev ile değişmiyor.	✓	✓
Verilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın özgün işlevi ile benzer.		✓	Tarihi kültürel mirasa önerilen yeni işlev yapının çevresiyle olan etkileşiminde değişikliğe neden olmuyor.	✓	✓	Yeni işlev önerisine göre çağdaş ek varsa, tarihi kültürel mirasın yapısal düzenini bozmamaktadır.			Tarihi kültürel mirasa uygulanacak olan tüm tadilatlar özgün biçimlere uygun yenileniyor.		✓	Yeni işlev önerisi tarihi kültürel mirasın yapı bütünlüğünü etkilemiyor.	✓	✓
Verilen yeni işlev tarihi kültürel mirasta herhangi bir hasara neden olacak unsur içermiyor.	✓	✓	Yeni işlevin kullanıcı yoğunluğuna göre yaya ve araç yaklaşım analizleri yapıldı.	✓	✓	Önerilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın kullanım değerini değiştirmiyor.	✓	✓	Yeni işlev önerisi ile bağlantılı olarak tarihi kültürel mirasın alt yapı uygulamaları bu yeni işleve uygun.	✓	✓	Tarihi kültürel mirasa önerilen yeni işlev yapının kültürel gelişimine katkı sağlıyor.	✓	✓
Yapılacak çağdaş ekler tarihi kültürel miras ile bir bütün.			Yeni işlevin kullanıcı yoğunluğuna göre yaya ve araç yaklaşım analizleri uygun.	✓	✓	Tarihi kültürel mirasın özgün mekansal ve hacimsel kurgusu önerilen işlev ile bozulmuyor.	✓	✓	Deprem, sel baskını, heyelan, yangın, kaya düşmesi ve benzeri afetlere karşı daha dayanıklı ve güvenli hale getirileceğine ilişkin hedefler belirlendi.			Tarihi kültürel mirasın mekansal ve hacimsel özgünlüğü, yeni işlev ile bozulmuyor.		✓
Yeni verilecek olan işlev ve tarihi kültürel miras arasında mekansal analizler yapıldı.		✓	Önerilen yeni işlevin belirlenen kullanıcı sayısı için toplu taşıma analizi yapıldı.	✓	✓	Koruma önlemleri sadece cephede değil iç mekanda da alınıyor.		✓	Geleneksel tekniklerin yetersiz kaldığı yerlerde, koruma ve inşaat için bilimsel verilerle ve deneylerle geçerliliği saptanmış çağdaş bir teknik kullanılarak anıt sağlamlaştırılmıştır.			Yeni işlev önerisi tarihi kültürel mirasın kullanım değerini değiştirmiyor.	✓	✓
Tarihi kültürel mirasa verilecek işlev çağdaş yaşamın gereklilikleri ile uygun.	✓	✓	Önerilen yeni işlevin belirlenen kullanıcı sayısı için toplu taşıma analizi uygun.	✓	✓	İşlev önerisi ile iç mekanda yapılacak değişiklikler, mekanın fiziksel özelliklerini koruyor.		✓	Tarihi kültürel mirasın elektrik ve mekanik özellikleri önerilen işlev için uygun.	✓	✓	Önerilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın yapıldığı dönemin kültürünü destekleyecek bir işlevdir.		
Tarihi kültürel miras için yeni işlev önerisinde tüm koruma kuralları ve güvenlik koşulları dikkate alındı.		✓	Önerilen yeni işlev için gerekli olan otopark alanı mevcut.			Tarihi kültürel mirasın iç mekan mimari öğelerinin kullanıcı üzerindeki etkisi yeni işlev ile değişmiyor.		✓	Yeni işleve göre elektrik ve mekanik gereklilikler tarihi kültürel mirasa uygulanabilir.	✓	✓	Önerilen işlev mevcut tarihi verilerin sağladığı sınırlar içinde kalarak yapının özgün tasarımını, tarihi bütünlüğünün okunabilirliğini artırarak kültürel değerlerini açığa çıkarıyor.		✓

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Afyon Türk Ocağı Yapı Analiz Fişi -4-														
Yeni İşleve Dair Ölçütler	Mevcut	Ahp	Çevresel Ölçütler	Mevcut	Ahp	Mekansal Ölçütler	Mevcut	Ahp	Teknik Ölçütler	Mevcut	Ahp	Kültürel Ölçütler	Mevcut	Ahp
Yeni işlev önerisi için, kullanıcı sayısı, kullanım yoğunluğu ve süresi için değerlendirmeler yapıldı.		√							Tarihi kültürel miras çağdaş tekniklerin kullanımına elverişlidir.	√	√	Önerilen yeni işlev tarihi kültürel mirasın kültürel önemini bozmuyor.	√	√
Önerilen işlev çevresel ve kültürel sürdürülebilirliğe katkı sağlıyor.									Tarihi kültürel mirasın havalandırma ve ısıtma özellikleri önerilen işlev için uygun.	√	√			
									Yeni işleve göre havalandırma ve ısıtma gereklilikler tarihi kültürel mirasa uygulanabilir.	√	√			
									Günümüz teknolojik gelişmelerine göre tarihi kültürel mirasa güvenlik sistemlerinin kurulumu mümkün.					
DEĞERLENDİRME	%30	%70		%75	%75		%25	%88		%42	%75		%56	%89
%80-100- Uygun %60-79 - Kısmen Uygun %40-59- Geliştirilmeli %0-39- Uygun Değil	Uygun Değil	Uygun		Kısmen Uygun	Kısmen Uygun		Uygun Değil	Uygun		Gelişti rilmeli	Kısmen Uygun		Gelişti rilmeli	Uygun

(Kaynak : Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Tez çalışmasında, yöntemin uygulandığı örneklem yapılardan biri Afyon Türk Ocağı Binası olmuştur. Yapı, Afyon kent merkezinin önemli bir noktasında yer almakta; hem inşa edildiği dönemin mimari özelliklerini hem de Afyon'un mimari gelişim sürecini yansıtması açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, yapının özgün işlevi, Türkiye'nin ideolojik dönüşümünün mekânsal bir yansıması niteliğindedir. Bu bağlamda, yapı mevcut özellikleri ve çalışma kapsamında geliştirilen koruma ölçütleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında Afyon Türk Ocağı, hem günümüzdeki kültür merkezi işlevi hem de Ahp yöntemi ile önerilen eğitim atölyesi işlevi bakımından analiz edilmiştir. Öncelikle, yapının sadece dönem mimarisi açısından değil, mekânsal özellikleri açısından da değerlendirilebilmesi için Türk Ocağı yapıları incelenmiş; buna göre bir ihtiyaç programı ve ilişkiler şeması oluşturulmuştur. Ardından, yapı ölçeğine uyarlanarak hem kültür merkezi hem de eğitim atölyesi için ayrı ayrı ihtiyaç programları ve ilişkiler şemaları hazırlanmış, böylece yapının her iki işlev için de üst ölçekten uyum analizleri yapılmıştır.

Tez kapsamında geliştirilen koruma ölçütleriyle yapılan değerlendirmede, kültür merkezi işlevi için “uygun değildir”, eğitim atölyesi işlevi için ise “uygun” sonucu elde edilmiştir.

Yapının çevresel analizinde, araç ve yaya erişimi, toplu taşıma bağlantısı ve çevresindeki sanatsal/kamusal yapılarla ilişkisi değerlendirilmiştir. Yapının otopark alanına sahip olmaması, her iki işlev için de çevresel açıdan "kısmen uygun" değerlendirmesini getirmiştir.

Yapının teknik analizi; strüktür, ısıtma, aydınlatma ve güvenlik sistemleri açısından yapılmıştır. Küçük ölçekli bir yapı olması nedeniyle afet güvenlik sistemleri kurulu değildir. Bu durum kültür merkezi işlevi için bir eksiklik olarak değerlendirilmiş, “geliştirilmeli” sonucuna varılmıştır. Eğitim atölyesi işlevi için ise "kısmen uygun" değerlendirmesi yapılmıştır.

Yapının mekânsal yapısı değerlendirildiğinde, kültür merkezi işlevi için bir dolaşım sorunu gözlemlenmemiştir. Eğitim atölyesi kapsamında yapılan eleman etütleri, yapının özellikle kütüphane ve atölye alanlarıyla uyumlu olduğunu göstermiştir. Ancak kültür merkezi işlevi için iç mekânda yapılan müdahalelerin, yapının tarihî ve kültürel iç

mekân algısını zayıflattığı, bu nedenle "uygun değil" olduğu tespit edilmiştir. Eğitim atölyesi işlevi için ise "uygun" bulunmuştur.

Yapının özgün ideolojik ve tarihsel değerlerinin, kültür merkezi işlevi kapsamında iç mekânda yeterince hissedilememesi nedeniyle bu işlev için "geliştirilmeli" değerlendirmesi yapılmıştır. Eğitim atölyesi işlevi ise mekânsal anlamda bu değerleri daha fazla hissettirecek nitelikte olduğu için "uygun" olarak değerlendirilmiştir.

Her ne kadar Afyon Türk Ocağı binası 1. Grup tescilli kültür varlığı olsa da, mevcut kent dokusu içinde yüksek gabari yapıların arasında kalmış ve kentsel ölçekte baskılanmış durumdadır. Bu, Afyon'da yapılan kentleşmenin belirli bir koruma bilinci olmadan gerçekleştiğine işaret etmektedir.

Günümüzde kültür merkezi olarak kullanılan yapının iç mekânında, mimari dönem özelliklerinin görünürlüğü azalmış, iç mekân algısal açıdan zayıflamıştır. Özellikle sergilenen eserlerin doğal ışıktan zarar görmemesi adına pencerelerin kalın perdelerle kapatılması, hem ışık hem de mekân algısını olumsuz etkilemiştir. Yapının en önemli mimari öğelerinden biri olan hitap balkonunun kapatılması, mekânın hem fiziksel hem de ideolojik karakterini zedelemiştir.

Yapılan mekânsal, çevresel, teknik ve kültürel analizler sonucunda; Afyon Türk Ocağı'nın mevcut kültür merkezi işlevi, yapının fiziksel bütünlüğüne zarar vermemekle birlikte, iç mekân algısı ve tarihî değerlerin hissedilmesi açısından yetersiz kalmaktadır. Öte yandan, Ahp yöntemiyle önerilen resim eğitim atölyesi işlevi, yapının özgün değerleriyle daha uyumlu bulunmuş ve mekânsal süreklilik ile ideolojik algının korunmasına daha fazla katkı sağladığı tespit edilmiştir.

4.2. Bölüm Değerlendirmesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş süreci, 16. yüzyılda atılan temellerle başlamıştır. Yabancı ülkelere verilen kapitülasyonlar ve ekonomik imtiyazlar, Sanayi Devrimi ile birlikte Osmanlı Devleti'nin kaldıramayacağı bir yük haline gelmiştir. Bu durumu fark eden Osmanlı padişahları, İmparatorluğun çöküşü engellemek amacıyla çeşitli reform girişimlerinde bulunmuşlardır. Özellikle 18. yüzyıldan itibaren yurt dışına öğrenci gönderilmeye başlanmış; bu öğrenciler döndüklerinde ülkede aydın sınıfının temelini oluşturmuşlardır. Devleti kurtarmak amacıyla yoğun çaba gösteren bu aydınlar,

imparatorluğun parçalanmaya başladığı süreçte Jön Türkler olarak bir araya gelerek örgütlü hareket etmeye başlamışlardır.

Cumhuriyetin temelleri de bu aydın hareketleriyle atılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk de bu süreçte aydın gruplar arasında yer almıştır. Başlangıçta küçük topluluklar halinde hareket eden bu gruplar, zamanla daha büyük ve etkili örgütlenmeler gerektiğini fark etmişlerdir. Bu doğrultuda çeşitli sivil toplum kuruluşları kurulmaya başlanmış, Türk Ocakları da bu amaçla 1911 yılında kurulmuştur. Başlangıçta Osmanlı'yı kurtarmak amacıyla yola çıkan Türk Ocakları, sonrasında bir Türk devleti kurma idealine yönelmiş, hem çağın yeniliklerini benimseyen hem de millî kimlik vurgusunu temel alan bir ideolojik çizgi izlemiştir.

Türk Ocakları'nın temel düşüncesi, Batı'nın bilimsel ve teknolojik gelişmelerinden yararlanmakla birlikte, bu süreci Türk kimliği ve kültürel değerler çerçevesinde yürütmektir. Millîleşme hareketi olarak adlandırılacak bu dönem, Osmanlı topraklarında büyük değişimlere neden olmuş, toplumun yaşam biçimi Batı'dan etkilenecek dönüşmeye başlamıştır. Bu dönüşüm, beraberinde yeni mekân ihtiyaçlarını getirmiş; değişen ihtiyaçlar ise yeni bir mimari dilin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Bu bağlamda ortaya çıkan Birinci Ulusal Mimarlık akımı, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi ya da bazı kaynaklarda Rönesans etkili Türk mimarlığı olarak adlandırılan bu dönem, hem yapısal hem de ideolojik açıdan önemli bir miras bırakmıştır. Türk Ocakları, bu dönemde sadece düşünsel bir hareket olmamış, aynı zamanda özgün mekânsal ihtiyaçları olan yeni bir yapı tipolojisinin de temsilcisi haline gelmiştir.

Bu tez çalışmasında Türk Ocakları yapıları ve bu yapıların ait olduğu dönem mimarisi incelenmiştir. Yapılan analizler, ocak yapılarındaki dönüşümlerin devletin ideolojik yönelimleriyle paralel bir seyir izlediğini göstermiştir. Bu nedenle Türk Ocakları binalarının, Cumhuriyet Dönemi mimarlığı ile birlikte koruma altına alınması, yasal statüleri doğrultusunda gelecek kuşaklara aktarılması gerektiği düşünülmüştür.

Bu çerçevede, günümüzde işlevini yitirmiş olan Türk Ocakları yapılarının korunması, sadece fiziksel değil; aynı zamanda ideolojik, kültürel, mimari ve tarihsel değerlerin de korunmasına hizmet etmektedir. Çalışma kapsamında ele alınan yapı

grubunun yeniden işlevlendirilerek korunması temel amaç olarak belirlenmiş, ancak bu sürecin nasıl yürütülmesi gerektiği üzerine de kapsamlı analizler yapılmıştır. Yapılan araştırmalar, tarihi kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde farklı yöntemlerin kullanıldığını göstermiştir. Bunlardan biri olan Ahp (Analitik Hiyerarşi Süreci) yönteminin, sıkça kullanılan bir yöntem olduğu görülmüştür. Ancak çalışmanın sonucunda, Ahp yönteminin tek başına yeterli olmadığı, mutlaka yapıdan gelen verilerle desteklenmesi gerektiği anlaşılmıştır. Tezin hipotezi de bu tespit doğrultusunda geliştirilmiştir.

Hipotezi doğrulamak amacıyla üç farklı Türk Ocağı yapısı örneklem olarak seçilmiştir. Bu yapılarda Ahp yöntemi uygulanmış, hem elde edilen işlev önerisi hem de mevcut işlevi üzerinden mekânsal analizler ve koruma ölçütleri ile birlikte değerlendirilerek en uygun işlev önerisi belirlenmiştir.

Ankara Türk Ocağı yapısı üzerine yapılan değerlendirmede, yapının günümüzdeki müze işlevi ile Ahp yöntemiyle önerilen kütüphane işlevi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Analitik Hiyerarşi Süreci yöntemi aracılığıyla yapılan çok ölçütlü değerlendirme sonucunda, yapı için kütüphane işlevinin daha uygun olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda yapı, mekânsal, teknik, çevresel ve kültürel ölçütler bağlamında kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir.

Çevresel Veriler

Çevresel ölçütler doğrultusunda yapılan değerlendirmelerde, yapının kent merkezindeki konumu, yaya ve araç erişimi, toplu taşıma bağlantıları ve otopark olanakları her iki işlev için de yeterli görülmüştür. Kentsel bağlamla ilişkisi, kamusal erişilebilirliği desteklemekte; yapının yeni işleve geçişinde herhangi bir çevresel kısıt oluşturmamaktadır. Bu nedenle, çevresel faktörler açısından her iki kullanım için fiziki erişim ve ulaşılabilirlik açısından uygun bulunmuştur.

Mekansal Veriler

Yapının mekânsal özellikleri dikkate alındığında, her iki işlevde de yatay ve dikey sirkülasyon akslarının özgün biçimde korunduğu gözlemlenmiştir. Islak hacimler, idari alanlar ve sosyo-kültürel bölümler, mevcut plan kurgusu içinde her iki kullanım için de işlevselliğini sürdürebilecek niteliktedir. Ayrıca yapının hacimsel nitelikleri,

özellikle mekân yükseklikleri ve mekânsal süreklilik bağlamında, her iki işlev için de koruma ilkelerine uygun biçimde sürdürülebilmektedir. Cephesi, yapının tescilli olması nedeniyle herhangi bir müdahaleye uğramamış; her iki işlevde de özgünlüğünü muhafaza etmektedir. Ancak işlevsel açıdan değerlendirildiğinde, müze işlevinin yapı ile tarihsel ve ideolojik bağlamda doğrudan örtüşmediği, mekânsal bütünlüğün tam olarak yansıtlamadığı tespit edilmiştir. Müze kullanımı mekânın algısını değiştirmekte ve yapının özgün işlevine ait izleri zayıflatmaktadır. Buna karşılık, kütüphane işlevi, hem yapı ölçeğindeki kullanıcı yoğunluğu hem de Cumhuriyet dönemi kent belleğiyle kurduğu ilişki bakımından daha uygun bir kullanım sunmaktadır. Yapının sosyo-kültürel niteliği ile kütüphane işlevi örtüşmekte, mekânsal karakterin sürekliliğini sağlamaktadır.

Teknik Veriler

Teknik değerlendirmeler çerçevesinde, yapının mevcut altyapısının hem müze hem de kütüphane işlevi için yeterli olduğu belirlenmiştir. Isıtma, havalandırma, temiz-pis su sistemleri ve güvenlik altyapısı, çağdaş ihtiyaçlara yanıt verebilecek niteliktedir. Ancak farklılaşma, doğal aydınlatma kullanımında ortaya çıkmaktadır. Müze işlevinde, sergilenen eserlerin korunması amacıyla doğal ışık kullanımının sınırlı tutulduğu, buna karşın kütüphane işlevinde doğal ışığın aktif olarak kullanılabildiği gözlemlenmiştir. Bu durum hem enerji verimliliği hem de kullanıcı konforu açısından kütüphane işlevini teknik açıdan daha uygun hâle getirmektedir.

Kültürel Veriler

Kültürel boyutta yapılan analizde, yapının tarihî, estetik ve ideolojik özelliklerinin korunabilirliği açısından işlev değişiminin etkileri değerlendirilmiştir. Müze işlevinde, iç mekân organizasyonunun sergi düzenine göre yeniden kurgulanması nedeniyle, yapının algısal bütünlüğünün zedelendiği ve kullanıcıda yapının özgün tarihsel işlevine dair yeterli farkındalık oluşturamadığı görülmüştür. Buna karşılık kütüphane işlevinde, mekânın kullanım biçimi ve sürekliliği, yapının estetik bütünlüğünü ve ideolojik geçmişini desteklemektedir. Ayrıca, kütüphane kullanıcısının mekânla daha uzun süreli ve anlamlı bir etkileşim kurma potansiyeli, yapının tarihsel kimliğinin deneyimlenmesine daha fazla imkân sunmaktadır.

Tüm bu ölçütler doğrultusunda yapılan karşılaştırmalı analizler, Ankara Türk Ocağı yapısı için kütüphane işlevinin hem fiziksel, hem kültürel hem de kullanıcı

deneyimi açısından daha uygun bir seçenek olduğunu ortaya koymuştur. Mevcut müze işlevi yapının sürdürülebilirliğini sağlamakta yeterli olmakla birlikte, tarihsel kimliğini yaşatmak, toplumsal bellekteki yerini güçlendirmek ve kullanıcıyla kurduğu bağları derinleştirmek açısından kütüphane işlevi yapı özelinde daha tutarlı, sürdürülebilir ve katılımcı bir çözüm olarak değerlendirilmektedir.

İzmir Türk Ocağı yapısı üzerine yapılan değerlendirmede, yapının günümüzdeki işlevi ile Ahp yöntemiyle önerilen işlevi aynı olmakla beraber tiyatro sahnesi olarak elde edilmiştir. Bu kapsamda yapı, mekânsal, teknik, çevresel ve kültürel ölçütler bağlamında kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir.

Çevresel Veriler

Çevresel ölçütler doğrultusunda yapılan değerlendirmelerde, yapının kent merkezindeki konumu, yaya ve araç erişimi, toplu taşıma bağlantıları ve otopark olanakları tiyatro işlevi için yeterli görülmüştür. Kentsel bağlamla ilişkisi, kamusal erişilebilirliği desteklemekte; yapının yeni işleve geçişinde herhangi bir çevresel kısıt oluşturmamaktadır. Bu nedenle, çevresel faktörler açısından tiyatro kullanımı için fiziki erişim ve ulaşılabilirlik açısından uygun bulunmuştur.

Mekansal Veriler

Yapının mekânsal özellikleri dikkate alındığında, özgün yatay ve dikey sirkülasyon akslarının korunduğu gözlemlenmiştir. Islak hacimler yapının bodrum katında çözülmüş ancak idari alanlar ve sosyo-kültürel bölümler, mevcut plan kurgusu içinde işlevselliğini sürdürebilecek niteliktedir. Ayrıca yapının hacimsel nitelikleri, özellikle mekân yükseklikleri ve mekânsal süreklilik bağlamında, tiyatro işlevi için koruma ilkelerine uygun biçimde sürdürülebilmektedir. Cephesi, yapının tescilli olması nedeniyle herhangi bir müdahaleye uğramamış; özgünlüğünü muhafaza etmiştir. Yapının sosyo-kültürel niteliği ile tiyatro işlevi örtüşmekte, mekânsal karakterin sürekliliğini sağlamaktadır.

Teknik Veriler

Teknik değerlendirmeler çerçevesinde, yapının mevcut altyapısının tiyatro işlevi için yeterli olduğu belirlenmiştir. Isıtma, havalandırma, temiz-pis su sistemleri ve

güvenlik altyapısı, çağdaş ihtiyaçlara yanıt verebilecek niteliktedir. Böylece yapının teknik gereksinimleri yapı özelinde uygun olduğu görülmüştür.

Kültürel Veriler

Kültürel boyutta yapılan analizde, yapının tarihî, estetik ve ideolojik özelliklerinin korunabilirliği açısından işlev değişiminin etkileri değerlendirilmiştir. Tiyatro işlevi, mekânın kullanım biçimi ve sürekliliği, yapının estetik bütünlüğünü ve ideolojik geçmişini desteklemektedir. Ayrıca, tiyatro kullanıcısının mekânla daha uzun süreli ve doğrudan bir etkileşim kurma potansiyeli, yapının tarihsel kimliğinin hem fiziksel hem de deneyimsel düzeyde algılanmasına olanak tanımaktadır. Tiyatro işlevi, kullanıcıyı yalnızca izleyici konumunda bırakmakla kalmaz; aynı zamanda mekânın akustik, görsel ve hacimsel nitelikleriyle bütünleşik bir deneyim yaşamasını sağlar. Bu yönüyle tiyatro kullanımı, yapının tarihî atmosferini koruma ve aktarma konusunda güçlü bir araç işlevi görmektedir.

Çalışma kapsamında belirlenen ölçütler doğrultusunda İzmir Türk Ocağı yapısı için tiyatro işlevi, hem fiziksel, hem kültürel hem de kullanıcı deneyimi açısından uygun bir seçenek olduğunu ortaya koymuştur.

Afyon Türk Ocağı yapısı üzerine yapılan değerlendirmede, yapının günümüzdeki kültür merkezi işlevi ile Ahp yöntemiyle önerilen eğitim atölyesi işlevi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ahp yöntemi aracılığıyla yapılan çok ölçütlü değerlendirme sonucunda, yapı için eğitim atölyesi işlevinin daha uygun olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda yapı, mekânsal, teknik, çevresel ve kültürel ölçütler bağlamında kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir.

Çevresel Veriler

Çevresel ölçütler doğrultusunda yapılan değerlendirmelerde, yapının kent merkezindeki konumu, yaya ve araç erişimi, toplu taşıma bağlantıları ve otopark olanakları incelenmiştir. Yapının çevresel analizinde, araç ve yaya erişimi, toplu taşıma bağlantıları ile çevresindeki sanatsal ve kamusal yapılarla kurduğu fiziksel ve işlevsel ilişkiler bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Yapı, merkezi konumu ve yaya dolaşım akslarına yakınlığı açısından avantajlı bir konumda bulunmakla birlikte, otopark alanına sahip olmaması her iki önerilen işlev (kültür merkezi ve eğitim atölyesi)

açısından çevresel uygunluğu sınırlayan bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, kullanıcı konforunu ve yapının güncel ulaşım ihtiyaçlarına yanıt verme kapasitesini kısmen azaltmakta; bu nedenle çevresel uygunluk değerlendirmesi her iki işlev için de kısmen uygun olarak tanımlanmaktadır. Özellikle kullanıcı yoğunluğu ve sürekliliği gerektiren işlevlerde, araçla erişimin sınırlı olması mekânsal sürdürülebilirlik açısından dikkate alınması gereken önemli bir faktördür. Ayrıca yapının çevresinde ve bitişiğinde bulunan yapıların, incelenen miras için uygun olmadığı, yapı çevresindeki yoğun ve farklı ölçeklerdeki yapılaşma nedeniyle kent silueti içinde geri planda kalmış, adeta kentsel gabari içerisinde kaybolduğu tespit edilmiştir.

Mekansal Veriler

Yapının mekânsal özellikleri dikkate alındığında, her iki işlevde de yatay ve düşey sirkülasyon akslarının özgün biçimde korunduğu gözlemlenmiştir. Islak hacimler, idari alanlar ve sosyo-kültürel bölümler, mevcut plan kurgusu içinde her iki kullanım için de işlevselliğini sürdürebilecek niteliktedir. Ayrıca yapının hacimsel nitelikleri, özellikle mekân yükseklikleri ve mekânsal süreklilik bağlamında, her iki işlev için de koruma ilkelerine uygun biçimde sürdürülebilmektedir. Cephesi, yapının tescilli olmasına rağmen, günümüzde yapı üzerinde gerçekleştirilen müdahaleler sonucunda hitap balkonu kapatılmış; böylece yapının cephe algısı bozulmuş ve Türk Ocakları yapılarının ana tasarım kriterlerinden biri olan bu özgün mekân unsuru ortadan kaldırılmıştır. Hitap balkonunun kapatılması, sadece fiziksel bir değişiklikle sınırlı kalmayıp, yapının tarihî kimliği, sembolik değeri ve kamusal bellek içerisindeki temsil gücünü de zayıflatmıştır. Bu tür müdahaleler, kültürel mirasın özgün bileşenlerinin korunmasına ilişkin temel ilkelere aykırılık teşkil etmekte; yapının mimarî bütünlüğü ile ideolojik ve toplumsal bağlamdaki işlevsel geçmişinin okunabilirliğini önemli ölçüde azaltmaktadır. Bu bağlamda yapının eğitim atölyesi işlevi için hitap balkonun tekrar açılması ve aktif olarak kullanılması sağlanmıştır. İşlevsel açıdan değerlendirildiğinde, kültür merkezi işlevinin yapı ile tarihsel ve ideolojik bağlamda doğrudan örtüşmediği, mekânsal bütünlüğün tam olarak yansıtılamadığı tespit edilmiştir. Eğitim atölyesi işlevinde ise, yapının hem mekânsal algısı hem de duygusal sürekliliği korunarak sürdürülebilmektedir.

Teknik Veriler

Teknik değerlendirmeler çerçevesinde, yapının mevcut altyapısının hem kültür merkezi hem de eğitim atölyesi işlevi için kısmen yeterli olduğu belirlenmiştir. Isıtma, havalandırma, temiz-pis su sistemleri ve güvenlik altyapısı, çağdaş ihtiyaçlara yanıt verebilecek niteliktedir. Ancak farklılaşma, doğal aydınlatma kullanımında ortaya çıkmaktadır. Kültür merkezi işlevinde, sergilenen eserlerin korunması amacıyla doğal ışık kullanımının sınırlı tutulduğu, buna karşın eğitim atölyesi işlevinde doğal ışığın aktif olarak kullanılabildiği gözlemlenmiştir.

Kültürel Veriler

Kültürel boyutta yapılan analizde, yapının tarihî, estetik ve ideolojik özelliklerinin korunabilirliği açısından işlev değişiminin etkileri değerlendirilmiştir. Kültür merkezi işlevinde, iç mekân organizasyonunun sergi düzenine göre yeniden kurgulanması nedeniyle, yapının algısal bütünlüğünün zedelendiği ve kullanıcıda yapının özgün tarihsel işlevine dair yeterli farkındalık oluşturmadağı görülmüştür. Buna karşılık eğitim atölyesi işlevi, mekânın kullanım biçimi ve sürekliliği, yapının estetik bütünlüğünü ve ideolojik geçmişini desteklemektedir. Ayrıca, eğitim atölyesi kullanıcısının mekânla daha uzun süreli ve anlamlı bir etkileşim kurma potansiyeli, yapının tarihsel kimliğinin deneyimlenmesine daha fazla imkân sunmaktadır.

Afyon Türk Ocağı yapısı için eğitim atölyesi işlevinin hem fiziksel, hem kültürel hem de kullanıcı deneyimi açısından daha uygun bir seçenek olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışma kapsamında ele alınmış olan yapılara uygulanan yöntem önerisinin tüm yapılar üzerindeki sonuçları Tablo 4.28 'de gösterilmiştir.

Tablo 4.28. Değerlendirme Tablosu

Bulun- duğu Kent	Eylem Analizleri				Koruma Ölçütleri				
	İşlevler	İhtiyaç Programı	İlişkiler Şeması	Eleman Etüdü	İşlevsel Ölçüt	Çevresel Ölçüt	Mekansal Ölçüt	Teknik Ölçüt	Kültürel Ölçüt
Ankara Türk Ocağı	<i>Mevcut İşlev (Sanat Müzesi)</i>	Yapı ölçeğinde giriş, idari, sosyo-kültürel ve servis alanları gibi ana başlıkları içeren ihtiyaç programı hazırlanmıştır.	İhtiyaç programında belirlenen mekanların ilişkiler şeması oluşturulmuştur.	Yapının mevcut mekansal kullanımı incelenmiştir. Yatay ve düşey sirkülasyon kurgusu korunmuştur. İhtiyaç programından gelen verilerin yapının plan kurgusunu bozmadığı görülmüştür.	Tarihi kültürel mirasa müze işlevi verilirken koruma bakış açısının dikkate alındığı için <u>geliştirilmelidir.</u>	Yapıya araç, yaya ve toplu taşıma erişimi kolay olması ve kullanıcılar için yeteri kadar otopark barındırması ile mevcut işlev <u>uygun bulunmuştur.</u>	Verilen işlev, mekansal bütünlüğü bozmakta, mimari dönem özelliklerini kapatmakta ve koruma önlemlerinin sadece cephede alınması ile <u>uygun değildir.</u>	Yapının strüktürünün yeni işleve uygun olmasına rağmen yapılan tüm tadilatların özgün biçime uygun yapılmaması, özgün elektrik ve mekanik özelliklerin yeni işleve uygun olmaması ile mevcut işlev <u>kısmen uygun bulunmuştur.</u>	Tarihi kültürel mirasın tarihi ve mimari özelliklerinin yeni işlev ile değişiyor olması, özgün iç mekan özelliklerini kapatması ile mevcut işlev için <u>geliştirilmeli</u> sonucu elde edilmiştir.
	<i>Ahp İşlevi (Kent Kütüphanesi)</i>	Yapı ölçeğinde kütüphane için gerekli olan okuma salonları kütüphane salonu gibi ana mekanların olduğu ihtiyaç programı hazırlanmıştır.	İhtiyaç programında belirlenen mekanların ilişkiler şeması oluşturulmuştur.	Cumhuriyet Dönemi Kent Müzesi işlevinde yapının yatay ve düşey sirkülasyonu, mekansal kurgusu korunmuştur. Ana mekanların özgün işlevle uygun eleman etüdüne sahip olması ile yapının plan kurgusunu bozmadığı görülmüştür.	Önerilen işlevin gereklilikleri sonucu yapılan/ yapılacak olan müdahalelerde koruma bakış açısının dikkate alındığı, yapıya bir zararı olmadığı, çağdaş yaşamın gerekliliklerine göre değerlendirildiğinde <u>uygun bulunmuştur.</u>	Yapıya araç, yaya ve toplu taşıma erişimi kolay olması ve kullanıcılar için yeteri kadar otopark barındırması ile önerilen işlev <u>uygun bulunmuştur.</u>	Önerilen işlevin mekansal bütünlüğü bozmaması, tarihi kültürel mirasın kullanım değerini olumsuz etkilememesi, koruma sadece cephede değil iç mekanda da sağlanması ile <u>uygun bulunmuştur.</u>	Tarihi kültürel mirasın strüktür yapısının yeni işleve uygun olması, yapılan tadilatların özgün biçimiyle zıt olmaması ile <u>uygun bulunmuştur.</u>	Tarihi kültürel mirasın tarihi ve mimari özelliklerinin yeni işlev ile değişmiyor olması, özgün iç mekan özelliklerini kapatmaması ile önerilen işlev <u>uygun bulunmuştur.</u>
İzmir Türk Ocağı	<i>Mevcut ve Ahp İşlevi (Tiyatro Sahnesi)</i>	Yapı ölçeğinde tiyatro salonunun merkezde düşünüldüğü ve idari, servis alanları gibi başlıkları içeren ihtiyaç programı hazırlanmıştır.	İhtiyaç programında belirlenen mekanların ilişkiler şeması oluşturulmuştur.	Ahp ve mevcut işlevin aynı olması ile Tiyatro Sahnesi işlevinde yatay ve düşey sirkülasyonu, mekansal kurgusu korunmuştur. Ana mekanların özgün işlevle uygun eleman etüdüne sahip olması ile yapının plan kurgusunu bozmadığı görülmüştür.	Önerilen ve mevcut işlevin gereklilikleri sonucu yapılan/ yapılacak olan müdahalelerde koruma bakış açısının dikkate alındığı, yapıya bir zararı olmadığı, çağdaş yaşamın gerekliliklerine göre değerlendirildiğinde <u>uygun bulunmuştur.</u>	Yapıya araç, yaya ve toplu taşıma erişimi kolay olması ve kullanıcılar için yeteri kadar otopark barındırması ile mevcut ve önerilen işlev <u>uygun bulunmuştur.</u>	Önerilen ve mevcut işlevin mekansal bütünlüğü bozmaması ile, tarihi kültürel mirasın kullanım değerini olumsuz etkilememesi ile, koruma sadece cephede değil iç mekanda da sağlanması ile <u>uygun bulunmuştur.</u>	Tarihi kültürel mirasın strüktür yapısının yeni işleve uygun olması, yapılan tadilatların özgün biçimiyle zıt olmaması, teknik gerekliliklerin yapıya zarar vermeden giderilmesi ile <u>uygun bulunmuştur.</u>	Tarihi kültürel mirasın tarihi ve mimari özelliklerinin yeni işlev ile değişmiyor olması, özgün iç mekan özelliklerini kapatmaması ile mevcut ve önerilen işlev <u>uygun bulunmuştur.</u>
Afyon Türk Ocağı	<i>Mevcut İşlev (Kültür Merkezi)</i>	Yapı ölçeğine göre karşılama sergi alanı, idari bölüm gibi ana başlıklardan oluşan ihtiyaç programı belirlenmiştir.	İhtiyaç programında belirlenen mekanların ilişkiler şeması oluşturulmuştur.	Yapının mevcut mekansal kullanımı incelenmiştir. Yatay ve düşey sirkülasyon kurgusu korunmuştur. İhtiyaç programından gelen verilerin yapının plan kurgusunu kısmen bozmadığı görülmüştür.	Mekansal analizlerin yapılmadığı, kullanıcı sayısı ve yoğunluğunun değerlendirilmediği ve koruma bakış açısı dikkate alınmadığı için <u>uygun değildir.</u>	Yapıya araç, yaya ve toplu taşıma erişimi kolay olması olumlu ancak kullanıcılar için yeteri kadar otopark barındırmaması ile mevcut işlev <u>kısmen uygundur.</u>	Verilen işlev, mekansal bütünlüğü bozmakta, mimari dönem özelliklerini kapatmakta ve koruma önlemlerinin sadece cephede alınması ile <u>uygun değildir.</u>	Tarihi kültürel mirasın strüktür yapısının mevcut işleve uygun olması ancak deprem, sel, yangın gibi afet yönetimi bulunmadığından mevcut işlev <u>geliştirilmelidir.</u>	Tarihi kültürel mirasın tarihi ve mimari özelliklerinin yeni işlev ile değişiyor olması, deprem, sel, yangın gibi afet özelliklerini kapatması ile mevcut işlev için <u>geliştirilmeli</u> sonucu elde edilmiştir.
	<i>Ahp İşlevi (Eğitim Atölyesi)</i>	Küçük ölçekli bir Resim Atölyesinde olması gereken derslikler, sergi alanı, eser kurutma ve depolama gibi ana başlıkların olduğu bir ihtiyaç programı hazırlanmıştır.	İhtiyaç programında belirlenen mekanların ilişkiler şeması oluşturulmuştur.	Resim Atölyesi işlevinde yapının yatay ve düşey sirkülasyonu, mekansal kurgusu korunmuştur. Ana mekanların özgün işlevle uygun eleman etüdüne sahip olması ile yapının plan kurgusunu bozmadığı görülmüştür.	Önerilen işlevin özgün işlevle benzer olması, kullanıcı sayısının benzer olması, yeni işlevin tarihi kültürel mirasta bir hasara sebep olmadığı için <u>uygundur bulunmuştur.</u>	Yapıya araç, yaya ve toplu taşıma erişimi kolay olması olumlu ancak kullanıcılar için yeteri kadar otopark barındırmaması ile mevcut işlev <u>kısmen uygundur.</u>	Önerilen işlevin mekansal bütünlüğü bozmaması ile, tarihi kültürel mirasın kullanım değerini olumsuz etkilememesi ile, koruma sadece cephede değil iç mekanda da sağlanması ile <u>uygun bulunmuştur..</u>	Yapının strüktürünün yeni işleve uygun olmasına rağmen yapılan tüm tadilatların özgün biçime uygun yapılmaması, özgün elektrik ve mekanik özelliklerin yeni işleve uygun olmaması ile mevcut işlev <u>kısmen uygun bulunmuştur.</u>	Tarihi kültürel mirasın tarihi ve mimari özelliklerinin yeni işlev ile değişmiyor olması, özgün iç mekan özelliklerini kapatmaması ile önerilen işlev <u>uygun bulunmuştur.</u>

4.3. Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma kapsamında elde edilen bulgular; literatür, kavramsal çerçeve, araştırma soruları ve hipotezler doğrultusunda eleştirel ve analitik bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Yeniden işlevlendirme önerilerinin mekânsal uygunluk açısından hem kullanıcılar hem de uzmanlar tarafından benzer biçimde değerlendirilmiş olması, işlev seçiminde toplumsal kabulün önemli bir kriter olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu doktora çalışması, tarihi ve kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesine yönelik çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan Ahp yöntemine ek olarak yeni bir yöntem önerisi sunmaktadır. Önerilen bu yöntem önerisi, Ahp ile desteklenerek yapıların fiziksel, çevresel, mekânsal ve kültürel bağlamları göz önünde bulundurularak yeni işlevlerin daha nesnel ve koruma ölçütleri ile belirlenmesine olanak tanımaktadır. Tartışma bu bağlamda üç temel bileşen etrafında yapılandırılmıştır: Ahp süreci, yapıdan gelen verilerin belirleyici rolü ve koruma ölçütleriyle uyum.

Ahp Sürecinin Uygulamadaki Rolü

Ahp, çok sayıda kriterin karşılaştırmalı olarak değerlendirilip karar alternatiflerinin sıralanmasına olanak sağlayan çok kriterli bir karar verme yöntemidir. Bu çalışmada, yeniden işlevlendirme sürecinde ele alınan yeni işlev alternatifleri, belirlenen kriterler doğrultusunda ikili karşılaştırmalara tabi tutulmuş ve göreceli ağırlık değerleri hesaplanmıştır. Sürecin ilk aşamasında, uzman ve paydaş görüşlerine dayalı anketler aracılığıyla kriterlerin öncelikleri belirlenmiş; ardından mevcut yapı özelinde her alternatif işlevin bu kriterlere göre uygunluğu analiz edilmiştir.

Ahp'nin geliştirilen yöntem önerisine katkısı, karar sürecine sayısal, sistematik ve karşılaştırılabilir bir altyapı sunarak öznel değerlendirmeleri en aza indirmesidir. Bu sayede her yapı için özgün analizler yapılmakta; aynı zamanda yöntem, koruma alanları ve kentsel dönüşüm bölgeleri gibi daha büyük ölçekli uygulamalara da uyarlanabilirlik sunmaktadır.

Ancak hem Türkiye’de hem de uluslararası akademik çalışmalarda Ahp’nin genellikle yalnızca işlev seçimi için kullanıldığı, yapının bütüncül değerlerinin yeterince dikkate alınmadığı görülmüştür. Ahp’nin çok sayıda kriter ve alternatifle çalışıldığında

karmaşık hale gelmesi, karşılaştırmaların karar vericilere göre değişebilmesi ve bu durumun sübjektifliğe açık olması, yöntemin tarihi kültürel miras için tek başına yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, önerilen yeni işlevlerin kimler tarafından, hangi kriterlerle seçildiği net biçimde açıklanmadığı sürece, kararların koruma ilkeleriyle örtüşüp örtüşmediği de sorgulanabilir hale gelmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmada, yalnızca işlev önerisi sunmakla yetinmeyen, aynı zamanda yapıdan gelen verileri ve koruma ölçütlerini bütüncül biçimde işleyen, çoklu karar verme sürecine dayalı bir yöntem önerisi geliştirilmiştir.

Yapıdan Gelen Verilerin Ahp'deki Belirleyici Rolü

Ahp yöntemi ile belirlenen işlev önerileri, yapı özelinde dört ana veri grubu çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu veri türleri, karar verme sürecinin temel alt başlıklarını oluşturmakta ve her biri özgün alt kriterlerle değerlendirilmiştir:

Çevresel Veriler:

Yapının fiziksel çevresi ile olan ilişkisini ifade eder. Konumu, ulaşılabilirliği (yaya, araç, toplu taşıma), çevresel dokusu, yeşil alanlarla ilişkisi ve otopark gibi unsurlar değerlendirilmiştir. Bu kriterler, özellikle kamusal işlevler açısından önemli olup, işlevin kullanıcıya erişimi ve çevresel bağlamla bütünleşmesi açısından kritik rol oynamaktadır.

Ankara Türk Ocağı için, Ahp yöntemiyle önerilen kütüphane işlevi ve mevcut sanat müzesi işlevi açısından çevresel verilerin uygun olduğu belirlenmiştir. Yapı, Ankara kent merkezinde konumlanmakta olup yaya ve araç ulaşımı ile toplu taşıma erişimi açısından elverişlidir. Her iki işlev için de yeşil alan ile kullanıcı kapasitesine uygun otopark olanakları mevcuttur.

İzmir Türk Ocağı'nda, Ahp yöntemiyle önerilen işlev ile mevcut tiyatro binası işlevi açısından çevresel verilerin uygun olduğu belirlenmiştir. Kent merkezinde konumlanan yapı, yaya ve araç ulaşımı ile toplu taşıma olanakları bakımından avantajlı bir konumdadır. Ayrıca, yeşil alan varlığı ve kullanıcı kapasitesine uygun otopark imkânı çevresel uygunluğu desteklemektedir.

Buna karşılık, Afyon Türk Ocağı'nda Ahp yöntemiyle önerilen eğitim merkezi işlevi ile mevcut kültür merkezi işlevi için çevresel uygunluğun yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Merkezi konumu ve yaya dolaşım akslarına yakınlığı avantaj sağlasa da, otopark alanının bulunmaması her iki işlev açısından önemli bir kısıt oluşturmaktadır. Bu durum, kullanıcı konforunu ve yapının güncel ulaşım ihtiyaçlarına yanıt verme kapasitesini sınırlamakta; dolayısıyla, yapıya verilecek işlevin çevresel veriler doğrultusunda titizlikle değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Teknik Veriler:

Yapının mevcut taşıyıcı sisteminin durumu, geleneksel yapı teknikleri, malzeme özellikleri ve altyapı olanakları (ısıtma, havalandırma, güvenlik vb.) bu kategoride değerlendirilmiştir. Yeni işlevin teknik açıdan uygulanabilirliği, özellikle yoğun kullanıcı sirkülasyonu gerektiren işlevlerde belirleyici olmuştur.

Ankara Türk Ocağı teknik olarak değerlendirildiğinde, Ahp yöntemiyle önerilen kütüphane işlevi ve mevcut müze işlevi açısından strüktür, ısıtma, havalandırma, temiz-pis su sistemleri ve güvenlik altyapısının çağdaş ihtiyaçlara yanıt verebilecek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ancak, müze işlevinde sergilenen eserlerin korunması amacıyla doğal ışık kullanımının sınırlı tutulduğu; buna karşılık kütüphane işlevinde doğal ışığın aktif biçimde kullanılabildiği gözlemlenmiştir. Bu durum, hem enerji verimliliği hem de kullanıcı konforu ve mekân algısı açısından kütüphane işlevini teknik açıdan daha uygun kılmaktadır.

İzmir Türk Ocağı teknik değerlendirme çerçevesinde incelendiğinde, yapının mevcut altyapısının tiyatro işlevi için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Türk Ocağı yapılarının mekânsal tasarımında öne çıkan tiyatro işlevinin günümüzde de sürdürülebilir olmasından kaynaklanmaktadır. Strüktür, ısıtma, havalandırma, temiz-pis su sistemleri ve güvenlik altyapısı çağdaş standartları karşılamaktadır.

Afyon Türk Ocağı'nda ise teknik değerlendirme, mevcut altyapının hem kültür merkezi hem de eğitim atölyesi işlevleri için kısmen yeterli olduğunu göstermektedir. Strüktür sistemi her iki işlev açısından uygundur; ısıtma, havalandırma, temiz-pis su sistemleri ve güvenlik altyapısı çağdaş gereksinimlere yanıt verebilecek niteliktedir. Ancak, kültür merkezi işlevinde sergilenen eserlerin korunması amacıyla doğal ışık kullanımının sınırlandırıldığı ve pencere sisteminin kapatılarak yapının mimari

özelliklerinin iç mekânda hissedilmesinin engellendiği gözlenmiştir. Buna karşılık, eğitim atölyesi işlevinde doğal ışığın etkin kullanımı ve iç mekân algısının korunması mümkün olabilmektedir.

Mekansal Veriler:

İç mekân organizasyonu, kat adedi, hacimsel yeterlilik, mekânlar arası ilişkiler ve kullanıcı kapasitesi gibi parametreler değerlendirilmiştir. Özellikle müze, kültür merkezi gibi kamusal kullanımlarda bu kriterlerin önemi artmaktadır. Aynı zamanda cephe tasarımı ve iç mekânın işlevsel dönüşüme elverişliliği de analiz edilmiştir.

Ankara Türk Ocağı'nda, Ahp yöntemiyle önerilen kütüphane işlevi ve mevcut sanat müzesi işlevi açısından mekânsal gereklilikler ile kat yüksekliklerinin korunduğu görülmektedir. Yapının cephesi özgün hâliyle korunabilmektedir. Ancak, müze işlevinin yapı ile tarihsel ve ideolojik bağlamda doğrudan örtüşmediği ve mekânsal bütünlüğü tam olarak yansıtamadığı tespit edilmiştir. Buna karşılık, kütüphane işlevi, hem yapı ölçeğindeki kullanıcı yoğunluğu hem de Cumhuriyet dönemi kent belleğiyle kurduğu ilişki bakımından daha uygun bir kullanım sunmaktadır. Sosyo-kültürel nitelik ile kütüphane işlevi örtüşmekte ve mekânsal karakterin sürekliliğini sağlamaktadır.

İzmir Türk Ocağı'nda, tiyatro işlevi açısından mekânsal gereklilikler ile kat yüksekliklerinin korunduğu belirlenmiştir. Yapının cephesel algısı, geçmişte çeşitli değişikliklere uğramış olsa da özgün işlevine uygun yeni bir işlev verilmesiyle günümüzde özgünlüğüne kavuşmuştur. Böylece, hem cephede hem de mekânsal düzlemde süreklilik sağlanmıştır.

Afyon Türk Ocağı, mekânsal veriler doğrultusunda değerlendirildiğinde, Ahp yöntemiyle önerilen eğitim merkezi ve mevcut kültür merkezi işlevleri bakımından uygunluk göstermektedir. Ancak, kültür merkezi işlevinde hitap balkonunun kapatılması, yapının cephesel algısını bozmuş ve kültürel mirasın özgün bileşenlerinin korunmasına yönelik temel ilkelere aykırı bir müdahale oluşturmuştur. Bu durum, yapının mimari bütünlüğünün ve ideolojik-toplumsal bağlamdaki işlevsel geçmişinin okunabilirliğini önemli ölçüde azaltmaktadır. Buna karşın, eğitim atölyesi işlevinde hitap balkonunun özgün hâliyle kullanıma uygun olduğu görülmektedir.

Kültürel Veriler:

Yapının tarihsel kimliği, mimari karakteri, algısal değeri ve toplum belleğindeki yeri bu kategoride yer almaktadır. Yeni işlev önerisinin, yapının bu kültürel değerlerine zarar vermeden uygulanabilir olması öncelikli bir kriterdir. Müdahale düzeyi düşük, özgünlüğü koruyan işlevler daha yüksek puan almıştır.

Ankara Türk Ocağı'nda, müze işlevinde iç mekân organizasyonunun sergi düzenine göre yeniden kurgulanması, yapının algısal bütünlüğünü zedelemiş ve kullanıcıda özgün tarihsel işlevine dair farkındalık oluşturma kapasitesini sınırlamıştır. Her ne kadar plan düzleminde özgün biçim korunmuş olsa da, mekân tasarımının bütünüyle değiştirilmiş olması bu etkiyi artırmıştır. Buna karşılık, kütüphane işlevinde mekânın kullanım biçimi ve sürekliliği, yapının estetik bütünlüğünü ve ideolojik geçmişini desteklemektedir.

İzmir Türk Ocağı'nda tiyatro işlevi, fiziksel, kültürel ve kullanıcı deneyimi açısından yapıya uygun bir kullanım olarak öne çıkmaktadır.

Afyon Türk Ocağı'nda kültür merkezi işlevi, iç mekân organizasyonunun sergi düzenine göre yeniden kurgulanması nedeniyle, yapının algısal bütünlüğünü zedelemiş ve özgün tarihsel işlevine dair farkındalık oluşturma kapasitesini sınırlamıştır. Buna karşılık, eğitim atölyesi işlevinde mekânın kullanım biçimi ve sürekliliği, yapının estetik bütünlüğünü ve ideolojik geçmişini desteklemektedir. Ayrıca, eğitim atölyesi kullanıcılarının mekânla daha uzun süreli ve anlamlı bir etkileşim kurma potansiyeli, yapının tarihsel kimliğinin deneyimlenmesine daha fazla olanak sağlamaktadır. Bu durum, Afyon Türk Ocağı'nın ana tasarımında toplumun bilgilendirilmesi ve eğitilmesi amacıyla oluşturulan dersliklerin varlığıyla uyumludur.

Koruma Ölçütleriyle Uyum

Yöntem önerisi, ulusal ve uluslararası koruma belgeleriyle (örneğin Venedik Tüzüğü, ICOMOS ilkeleri, Türkiye Cumhuriyeti Kültür Varlıklarını Koruma Mevzuatı) uyumlu şekilde geliştirilmiştir. Ahp kriterleri yalnızca işlevsellik değil; aynı zamanda özgünlük, sürdürülebilirlik ve müdahale düzeyi gibi koruma önceliklerine göre yapılandırılmıştır.

Bu bağlamda şu kriterler koruma ilkeleriyle doğrudan ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir:

- Yapının özgün mimari değerlerine müdahale düzeyi
- Yeni işlevin yapının tarihsel ve kültürel bağlamıyla uyumu
- Kullanıcı ihtiyaçları ile işlevin sürdürülebilirliği

Çalışma kapsamında, ulusal ve uluslararası mevzuatlar çerçevesinde belirlenen koruma ölçütleri doğrultusunda yapılan değerlendirmeler, Ankara Türk Ocağı'nda mevcut sanat müzesi işlevinin yapının özgün mimari değerleri ile tarihsel ve kültürel bağlamına daha az uyum sağladığını; buna karşılık kütüphane işlevinin bu bağlamda yapıya daha uygun olduğunu ortaya koymuştur. Bu işlevde kullanıcı ihtiyaçları karşılanmakta ve işlevin sürdürülebilirliği sağlanmaktadır.

İzmir Türk Ocağı'nda ise tiyatro işlevinin, yapının mimari değerlerine en az müdahaleyi gerektirdiği, tarihsel ve kültürel bağlamla uyumlu olduğu belirlenmiştir. Kullanıcı ihtiyaçları ve işlev sürdürülebilirliği bu kullanımda korunmaktadır.

Afyon Türk Ocağı'nda mevcut kültür merkezi işlevi, yapının özgün mimari değerleri ile tarihsel ve kültürel bağlamını bozmakta; buna karşılık eğitim atölyesi işlevi, bu değerleri koruyarak yapıya daha az müdahale gerektirmektedir. Kullanıcı ihtiyaçları ve işlevin sürdürülebilirliği eğitim atölyesi işlevinde sağlanabilmektedir.

Bu değerlendirme, yalnızca yeni işlevin uygunluğunu değil, aynı zamanda yapıyla kurduğu anlamsal bütünlüğü de dikkate alarak çok boyutlu bir karar süreci sunmaktadır. Çalışma kapsamında görülmektedir ki, Ahp ile önerilen işlevin özelleştirilmesi için öncesinde detaylı bir çalışma yapılmalıdır. Nitekim Ankara Türk Ocağı'nda Ahp yöntemiyle belirlenen kütüphane işlevi, yapının mimari değerleri göz önünde bulundurularak “Cumhuriyet Dönemi Kent Kütüphanesi” olarak özelleştirilmiştir. Afyon Türk Ocağı'nda ise önerilen eğitim atölyesi işlevi, yapının mimari özellikleri ve ölçeği dikkate alınarak “Resim Atölyesi” biçiminde tanımlanmıştır.

Sonuç olarak, önerilen yöntem önerisi; yalnızca yapıların fiziksel ve işlevsel koşullarını değil, aynı zamanda koruma duyarlılığı ve kültürel sürdürülebilirlik ilkelerini de dikkate alan bütüncül bir değerlendirme modelidir. Böylece, yeniden

işlevlendirme süreci sadece mekânsal dönüşüm olarak değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel sürekliliği koruyan bir süreç olarak kurgulanmıştır.

Yöntemin daha geniş bir uygulama alanına hitap edebilmesi için, kriter gruplarının yapı türüne göre dinamik biçimde ağırlıklandırılması ve yöntemin esnekleştirilmesi önerilmektedir. Bu sayede yöntem, hem anıtsal hem de gündelik kullanıma sahip yapılarda etkin biçimde uygulanabilir hale gelecektir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Tarihi kültürel miras, bir toplumun geçmişten günümüze uzanan yaşam biçimini, ortak değerlerini, sosyo-ekonomik gelişimini ve ideolojik sürecini yansıtan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle, hem bireysel hem de toplumsal hafızanın oluşmasına katkı sağlamaktadır. Ancak tarihsel süreç içinde bu miras, fiziksel ve çevresel etkenler nedeniyle yıpranmakta ve değer kaybı riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. İşte bu noktada, “koruma” kavramı devreye girmekte; tarihi ve kültürel mirasın özgün nitelikleri ile kültürel değerlerini yitirmeden korunması önem kazanmaktadır.

Tarihi mirasın korunması, yalnızca fiziksel varlığın sürdürülmesi değil; aynı zamanda toplumsal kimliğin ve hafızanın devamlılığını sağlamak, geçmişten geleceğe bilgi aktarımını mümkün kılmak ve kültürel ile mimari çeşitliliği yaşatmak açısından da gereklidir. Bu doğrultuda, mirasın gelecek kuşaklara aktarılması temel bir sorumluluk haline gelmektedir.

Tarihi yapıların korunması sürecinde çeşitli müdahale türleri uygulanmakta olup, bu müdahalelerin en işlevsel olanlarından biri, yapıların çağdaş yaşam içinde yeniden kullanılabilir hale getirilmesidir. Koruma sürecinin sürdürülebilirliğini sağlayan temel kavramlardan biri olan yeniden işlevlendirme, yapıların özgün değerlerine zarar vermeden, günümüz ihtiyaçlarına uygun biçimde çağdaş bir şekilde kullanılmalarını mümkün kılmaktadır. Yeniden işlevlendirmenin temel amacı, tarihi ve kültürel mirasa ait yapıların fiziksel, tarihi, kültürel ve mimari niteliklerini koruyarak yaşatmak ve bu yolla ekonomik, toplumsal ve çevresel sürdürülebilirliğe katkı sunmaktır.

Tarihi ve kültürel miras niteliğindeki yapıların korunmasında ya da yeniden işlevlendirilmesinde temel yaklaşım, yalnızca yapının ayakta tutulması ve biçimsel olarak sürekliliğinin sağlanması değil; aynı zamanda çağdaş yaşamın ihtiyaçlarına yanıt verebilecek biçimde işlevsel olarak entegrasyonunun sağlanması olmalıdır. Bu doğrultuda, yapının kullanıcılarla etkileşime girmesi, kent yaşamının bir parçası hâline gelmesi ve toplumsal bellekte aktif bir yer edinmesi önem arz etmektedir. Çalışma kapsamında yürütülen anket uygulamaları ve karar vericilerle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda, İzmir Tiyatro Sahnesi dışında kalan yapıların, kent sakinleri ve kullanıcılar tarafından büyük ölçüde fark edilmediği

belirlenmiştir. Bunun temel nedenlerinden biri, söz konusu yapılara müze, sergi salonu gibi pasif ve sınırlı etkileşim imkânı sunan işlevlerin verilmesi nedeniyle kullanıcı deneyiminde anlamlı bir yer edinememeleridir. Bu durum, yapıların yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bağlamda da görünmez hâle gelmelerine neden olmaktadır.

Yeniden işlevlendirme, yapının özgün mimari özelliklerini ve tarihî kimliğini koruması, fiziksel ve çevresel uyumu sağlaması, kentsel gelişime katkı sunması ve koruma-kullanım dengesini oluşturması açısından günümüz koruma yaklaşımlarında önemli bir yer edinmiştir.

Bu bağlamda, çalışmanın temel soruları şunlardır:

- Tarihi kültürel mirasa yeni işlev seçimi nasıl yapılmaktadır?
- Yeni işlev ile yapı arasında nasıl bir uyum sağlanmaktadır?
- Verilen yeni işlev, yapıyı hangi yönlerden etkilemektedir?

Bu sorular çerçevesinde, yeniden işlevlendirme sürecinde kullanılan yöntemler araştırılmış ve yapı özelinde en doğru işlev seçiminin nasıl yapılabileceği değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan Analitik Hiyerarşi Süreci (Ahp) çalışmaya entegre edilmiştir.

Çalışmanın bütününe bakıldığında, tarihi ve kültürel miras niteliği taşıyan yapıların yeniden işlevlendirilmesinde yalnızca tek bir ölçüte dayalı değil; çoklu kriterlere dayalı bütüncül bir analiz sürecinin gerekli olduğu ortaya konmuştur. Ahp yöntemi bu noktada sistematik yapısı ile önemli bir avantaj sunarken, yöntemin sınırlılıkları da dikkate alınmalı; özellikle nitel değerlendirmeler, koruma bakış açısıyla yapılan mekânsal gözlemler gibi destekleyici analizlerle birlikte kullanılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bu doğrultuda, çalışma şu hipotez üzerine kurgulanmıştır: *“koruma bakış açısı ile tarihi kültürel mirasın yeniden kullanımında, yeni işlevin belirlenebilmesi için dünya literatüründe yaygın bir kullanım alanı bulan Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinden Analitik Hiyerarşi Prosesi (Ahp) ile ortaya çıkacak yeni işlev önerisinin, mekansal gerekliliklerle ve koruma bakış açısından gelen yasal sınırlılıklar ışığında oluşturulan ölçütler ile değerlendirilmesi gerekliliği”*. Çalışma

kapsamında geliştirilen hipotez, uygulanan Ahp yöntemi ve koruma bakış açısı ile yapılan mekansal analizler doğrultusunda geçerliliği kanıtlanmıştır.

Bu nedenle, çalışmada “tarihi kültürel mirasa yeni işlev verilmesinde, yapının yasal, fiziksel ve mekânsal özelliklerinin Ahp’den elde edilen işlev önerileri ile birlikte değerlendirilmesi yoluyla işlev uygunluğunun daha doğru saptanabileceği” hipotezinden hareketle bir yöntem önerisi geliştirilmiştir. Öncelikle, örneklem yapı türü için Ahp yöntemi uygulanmış; ardından yapının çevresel, mekânsal ve teknik verileri hem mevcut işlev hem de Ahp ile elde edilen işlev üzerinden analiz edilmiştir. Son olarak, koruma bakış açısıyla oluşturulan ölçütler doğrultusunda değerlendirme yapılmış ve işlev uygunluğu tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında, Cumhuriyet Dönemi Mimarisi özellikleri taşıyan, gelişen kent merkezlerinde konumlanmış ve özgün işlevini yitirmiş Türk Ocağı yapıları örneklem olarak seçilmiştir. Buna göre:

Ankara Türk Ocağı, günümüzde sanat müzesi olarak kullanılmakta olup, Ahp yöntemiyle kent kütüphanesi işlevi önerilmiştir. Bu öneri, çevresel, mekânsal, teknik ve kültürel açılardan incelenmiş ve yapı özelinde uygun bulunmuştur.

İzmir Türk Ocağı için Ahp ile önerilen işlev, mevcut durumda da olduğu gibi tiyatro sahnesi olarak belirlenmiş, bu işlev koruma bakış açısıyla incelendiğinde yapı özelinde uygun olduğu tespit edilmiştir.

Afyon Türk Ocağı için Ahp yöntemi uygulandığında, yapının bahçesindeki mevcut kafeterya işlevinin karar vericileri etkilediği ve bu nedenle kafeterya işlevinin önerildiği görülmüştür. Ancak koruma odaklı mekânsal, çevresel ve teknik analizler sonucunda bu işlevin yapı için uygun olmadığı belirlenmiş ve yöntem tekrar uygulanmıştır. Bu defa eğitim atölyesi işlevi önerilmiş, her iki işlev de koruma ölçütleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Bu durum, önerilen yöntemin esnek ve geri döndürülebilir bir yapıya sahip olduğunu ve gerekli durumlarda sürecin başa alınabileceğini göstermiştir. Böylece, Ahp yönteminin işlerliği sınanmış ve yapıların yeniden işlevlendirilmesinde bütüncül, bilimsel ve koruma odaklı bir yaklaşım geliştirilmiştir.

Yapıya özgü geliştirilen analiz fişlerinin, bu çok boyutlu değerlendirme yaklaşımı doğrultusunda güncellenmesi, yeniden işlevlendirme kararlarının hem yapı ölçeğinde hem de kentsel bağlamda daha sağlıklı temellere oturtulmasına katkı sağlamaktadır. Böylece, tarihi yapının fiziksel bütünlüğüne en az müdahale ile en uygun işlevin seçilmesi mümkün hale gelmekte; koruma-ilke ve işlevsellik dengesi gözetilerek yapının hem mimari değerleri korunmakta hem de çağdaş yaşam içerisinde aktif bir rol üstlenmesi sağlanmaktadır. Bu durum, yapıların yalnızca korunması değil, aynı zamanda kentsel gelişime entegre edilerek toplumsal fayda üretmesi bakımından da sürdürülebilir bir yeniden işlevlendirme yaklaşımını desteklemektedir.

Bu çalışma kapsamında incelenen yapıların mevcut koruma statüleri ile günümüzde kazandıkları yeni işlevler karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde, bazı yapıların 1. Grup, bazılarının ise 2. Grup korunması gerekli kültür varlıkları arasında yer aldığı tespit edilmiştir. Ancak bu tespitler doğrultusunda ulaşılan temel bulgu, yapının hangi gruba ait olduğundan bağımsız olarak, yeniden işlevlendirme süreçlerinde gerçekleştirilen müdahalelerin yapının taşıdığı tarihsel, kültürel, ideolojik ve mimari kimliğiyle birlikte iç mekân özelliklerini dönüştürmeyecek biçimde planlanması gerektiğidir. Bu noktada, koruma ve yeniden işlevlendirme süreçlerinin yalnızca fiziksel yapıyı muhafaza etmeye odaklanmaması; yapının kültürel kimliğini ve tarihsel değerini mekânsal bütünlüğü içerisinde yaşatacak biçimde ele alınması gerektiği önerilmektedir.

Çalışma kapsamında geliştirilen bu yöntem önerisi, araştırmanın ortaya koyduğu hipotezi doğrulamakta; hem akademik literatüre teorik katkı sunmakta hem de uygulama alanında karar vericilere yol gösterici nitelikte bir araç olarak işlev görmektedir. Bu yönüyle yöntem önerisi, tarihi ve kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesine yönelik çok boyutlu değerlendirme gerekliliğini somut bir süreçle ortaya koymakta; yalnızca kuramsal düzeyde değil, pratikte de uygulanabilir ve sürdürülebilir kararların alınmasına imkân tanımaktadır.

Dolayısıyla, koruma süreçlerinin yalnızca fiziksel dokunun korunmasına değil, aynı zamanda yapının toplumsal farkındalık düzeyini artıracak biçimde kamusal yaşama aktif olarak entegre edilmesine de hizmet etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, koruma yalnızca bir amaç değil, toplumun tarihsel bilinçlenmesine katkı sağlayan, kültürel sürekliliği destekleyen ve yapının güncel yaşamla bağ kurmasını sağlayan bir araç olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, tarihi ve kültürel miras alanlarının korunması oldukça önemli bir konudur. Ancak özgün işlevini yitirmiş yapıların yalnızca korunarak değil, mekânsal niteliklerine, tarihsel kimliğine ve çevresel bağlamına uygun bir biçimde yeniden işlevlendirilerek yaşatılması gerekmektedir. Bu çalışma kapsamında önerilen yöntemsel yaklaşım, hem yapı ölçeğinde mekânsal analizleri hem de kullanıcı deneyimlerini dikkate alarak yapıların günümüz koşullarına uygun biçimde değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Bu çerçevede geliştirilen yapı analiz fişlerinin daha sistematik ve kapsamlı bir biçimde detaylandırılması; her bir yapının fiziksel özellikleri, koruma statüsü, tarihsel bağlamı ve kullanıcı profiline göre özelleştirilmesi önerilmektedir. Böylece, yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel sürdürülebilirliği sağlayacak, işlevsel ve bütüncül koruma kararlarının alınması mümkün olabilecektir.

KAYNAKLAR

- Acar, M. E., 2017, Bir diyalog olarak koruma: politik öneme sahip cezaevlerinin yeniden işlevlendirilmeleri, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Prof. Dr. Gönül Tankut Anısına Sempozyum*, Ankara, 340.
- Ahunbay, Z., 2017, Tarihi çevre koruma ve restorasyon, YEM Kitapevi, İstanbul, 16-104.
- Ahunbay, Z., 2019, Kültür mirasını koruma ilke ve teknikleri, YEM Kitapevi, İstanbul, 42-59.
- Akçiçek, E., ve Karayaman, M., 2007, Atatürk'ün Türk Ocakları'nı ziyaretleri ve yaptığı konuşmalar, Ege Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü, İzmir. 102-103.
- Akyüz, K., 1986, Türk Ocakları, belleten türk tarih kurumu dergisi, Cilt 50, Sayı 196, 201-228.
- Alpagut, L., 2005, Erken cumhuriyet döneminde Ankara' da ki eğitim yapıları, Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 7-9.
- Altınoluk, Ü., 1998, Binaların yeniden kullanımı, YEM Kitapevi, İstanbul, 15-24.
- Apaydın, B., Eren, C., 2013, Yapıların otel olarak yeniden kullanım bağlamında mekansal dönüşümlerinin analizi: "Four Seansons Oteli-Sultanahmet Cezaevi" örneği, *Tasarım/Kuram Dergisi*, 15, 74-76.
- Arfa, F. H., Zijlstra, H., Lubelli, B., Quist, W., 2022, Adaptive reuse of heritage buildings: from a literature review to a model of practice, *The Historic Environment Policy and Practice*, 13(2), 155.
- Aslanoğlu, İ., 2010, Erken cumhuriyet dönemi mimarlığı, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 17-33.
- Atay, R., F., 2016, Alois Riegl'in Tarihi anıtlar kuramı ve modern kült olarak anıtlar, *Restorasyon Ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, Sayı 16, 21-26.
- Atasayan, Ö., 2010, Doğal çevre korumada yerel katılımın sağlanması amacıyla delphi metodunun örneklendirmesi: Riva Örneği, Doktora tezi, *İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü*, 4-5.
- Aydın, D., Yıldız, E., 2010, Yeniden kullanıma adaptasyonda bina performansının kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi, *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 27-1, 3.
- Bahargülü, N., 2019, Geleneksel Afyonkarahisar evlerinde cihannüma uygulamaları, Yaşar Erdemir'e Armağan: Sanat tarihi Yazıları, Literatürk Academia, 755.
- Battal Şal, Ö., 2021, Bulanık çok kriterli karar verme yöntemleriyle Türkiye'deki ulaştırma projeleri fizibilite etütlerinin değerlendirilmesi, Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 10-11.

- Berdi Gökhan, Ç., 2014, Ankara Palas: bir mimari yapının bir toplumun sosyo-kültürel ve politik yaşamı ile etkileşimi, *Başkent Oluşunun 90. Yılında Ankara 1923-2013. Bildiri*. Ankara Üniv Yayınları No 41, 32.
- Binoğul, B., 2019, An informed process for new building design in historic settlement: the case of İbrahimpaşa Village, Cappadocia Turkey, Yüksek Lisans Tezi, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 13-20.
- Bloszies, C., 2012, Old buildings, new designs architectural transformations, Princeton Architectural Press, New York, 15-139.
- Bozdağ, O., 2013, Türk ocakları ideolojisi ve mimarisi (1912-1931), Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 19-95.
- Bozdoğan, S., 2015, Modernizm ve ulusun inşası, Metis Yayınları, Türkiye-İstanbul, 49.
- Bullen, P., A., Love, P., 2011, Adaptive reuse of heritage buildings, *Structural Survey*, 29(5), 411-421.
- Büyükarıslan, B., Güney, E. D., 2013, Endüstriyel miras yapılarının yeniden işlevlendirilme süreci ve İstanbul tuz ambarı örneği, *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 6-2, 31-58.
- Cantell, S., F., 2005, The adaptive reuse of historic industrial buildings: regulation barriers, best practices and case studies, Virginia Polytechnic Institute and State University, 24.
- Chen, C., S., Chiu, Y., H. ve Tsai L., 2018, Evaluating the adaptive reuse of historic buildings through multicriteria decision-making, *Habitat International* 81, 12-23.
- Cingöz, B., Aksulu, B. I., 2009, Koruma amaçlı imar planlarına eleştirel bir yaklaşım; Afyonkarahisar örneği, *Dosya* 14 (2), 6.
- Coşkun, B. S., 2012, İstanbul'daki anıtsal yapıların Cumhuriyet dönemindeki koruma ve onarım süreçleri üzerine bir araştırma, Doktora Tezi, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 44-80.
- Çakır, İ., B., 2022, Global sensitivity analysis for urban heat island effect: a case study in a residential neighbourhood in Ankara, Turkey, *A Thesis Submitted To The Graduate School Of Natural And Applied Sciences Of Middle East Technical University*, 5-65.
- Çetin, S., 2012, Geç osmanlı'dan erken Cumhuriyet'e İç Batı Anadolu'da kentsel yapının değişimi, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 29(2), 103.
- Çinici, D., 2015, Başkent Ankara' nın inşasında etkin bir mimar: Giulio Mongeri ve yaşam öyküsü, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 3-1, 32.
- Çüngen, H., F., Yılmaz, M., E., ve Tanrıveren, F., M., 2013, Ankara'da Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nden bir örnek: Erzurum Oteli, *Ankara Araştırmaları Dergisi* 1(1), 130-142.

- Demirdelen, C., Ortak, Ş., 2006, Bir halk eğitim kurumu olarak Afyon Halkevi ve faaliyetleri, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 255.
- Demiri, K., 2013, New architecture as infill in historical context, *Architecture and Urban Planning*, (7), 44.
- Douglas, J., 2006, *Building adaptation*, Routledge, Londra, 60.
- Durmaz, S., 2016, Devlet tiyatroları İzmir-Konak sahnesi'nin akustik özellikleri, *Yedi:Sanat, Tasarım, ve Bilim Dergisi*, Kış 2016, Sayı 15, 139.
- Dündar, A., 2001, Osmanlılarda tamir süreci, çeşitleri ve bazı Selçuklu yapılarındaki uygulamalar, *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyet Kongresi*, S.Ü. Basımevi, Cilt 1, 269-279.
- Düzgüneş, E., Demirel, Ö., 2016, Milli parkların koruma yapısının ekolojik duyarlılık analizi ile ortaya konması: Altındere Vadisi Milli Parkı Örneği, *Kastamonu Üni., Orman Fakültesi Dergisi* 16, 135-146.
- Eral Kavraloğlu, D., Altınörs Çırak, A., 2017, Dönüşüm sürecindeki tarihi kent merkezlerinde kullanıcı profilinin kültürel miras üzerindeki değerlendirmeleri: İzmir örneği, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Prof. Dr. Gönül Tankut Anısına Sempozyum*, Ankara, 76.
- Eroğlu, B., Yıldız, E., 2006, Kültür mirasının sürekliliği için anıtsal binaların yeniden kullanılması bağlamında Ermenek Tol Medrese, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 316-323.
- Erol, L. M., 2009, Kentsel koruma- Lahore, Pakistan İslam Cumhuriyeti, *Dosya 14-2 Tarihi Çevre Koruma, Yaklaşımlar, Uygulamalar*, 58.
- Eyüpgiller, K., 2019, İnebolu Türk Ocağı rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri, *Mimari Koruma Üzerine Makaleler*, Bekiroğlu İnşaat Restorasyon A.Ş. İstanbul, 133-140.
- Feilden, B. M., 1982, *Conservation of historic buildings*, Architectural Press, Great Britain, 8-15.
- Fıçıoğlu, Ş., ve Halaç, H., 2022, Tarihi Halkevlerinin yeniden işlevlendirme kapsamında değerlendirilmesi, *Erciyes Akademi*, 36(2), 505.
- Fırat, N. İ., 1998, Ankara'da Cumhuriyet dönemi mimarisinden iki örnek Etnografya Müzesi ve eski Türk Ocağı Merkez Binası, *Türk Tarih Kurumu Basımevi*, Ankara, 2-68.
- Georgeon, F., 2020, Osmanlı-Türk modernleşmesi 1909-1930, *Yapı Kredi Yayınları*, 6-43.
- Giresun Erdoğan, B., 2022, Bina planlama sürecinde uyarlanabilir yeniden kullanım için karar modeli, Doktora Tezi, *Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 24-79.

- Guarini, M. R., Battisti, F., Chiovitti, A., 2018, A methodology for the selection of multi-criteria decision analysis methods in real estate and land management processes, *Sustainability*, 10 (507), 1-7.
- Güler, K., Pamukçu, P. N., Çeliker, İ. Ö., 2020, Balıkesir’de I. Ulusal Mimarlık dönemine ait bir kamu yapısı: Havran Belediye Binası, *TÜBA-KED*, 21, 57.
- Güner, H. E., 2018, Türk Ocakları, mimarisi ve geleneksel öğeleri; Ankara ve İzmir örneği, *Online Journal of Art and Design*, 6(1), 100-109.
- Güneş, G., 2024, Cumhuriyetin ilk yıllarında türk ocaklarında beden eğitimi spor faaliyetleri (1923-1931), *Belgi Dergisi*, Sayı 27, 19- 43.
- Haroun, H. A. F., Bakr, A. F. ve Hasan, A. E., 2019, Multi-Criteria decision making for adaptive reuse of heritage buildings: Aziza Fahmy Palace, Alexandria, Egypt, *Alexandria Engineering Journal*, 58, 468.
- Harputlugil, T., 2012, Yapı elde etme sürecinde mimari tasarım kalitesinin ölçülmesi ve artırılmasına yönelik analitik hiyerarşi prosesi tabanlı karar destek yaklaşımı ve örnek olaylarla sınanması, Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 48-67.
- Hasol, D., 2017, 20. yüzyıl Türkiye mimarlığı, YEM Yayınevi, İstanbul, 22-34.
- Heidarnezhad Khiavi, H., 2021, Geleneksel Konut Ve Bahçe Mimarisinin İklimle Duyarlılık Analizi: İran Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa*, İstanbul, 40.
- Ijla, A., Broström, T., 2015, The sustainable viability of adaptive reuse of historic buildings: the experiences of Two World Heritage old cities; Bethlehem in Palestine and Visby in Sweden, *International Invention Journal of Arts and Social Sciences*, 2/4, 52-64.
- Işıkhan, S., 2023, Cumhuriyet Dönemi yapılarından İzmir Devlet Tiyatrosu binası özelinde tarihi çini panoların belgelenmesi ve koruma önerisi, *Uluslararası Sosyal Bilimler Ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 119.
- İlgar, Y., 2011, Türk ocakları afyonkarahisar şubesi (1914-1931), *Türk Yurdu Dergisi*, 100. Sayı, 232.
- İlter, D., 2010, İnşaat projelerinde uyumsuzluk çözüm yöntemi seçimi için çok kriterli karar verme modeli, Doktora Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 125-131.
- İslamoğlu, Ö., 2018, Tarihi yapıların yeniden kullanılmasında yapı-işlev uyumu: Rize Müzesi örneği, *Journal of History Culture and Research*, 7(5), 511-513.
- Jokilehto, J., 1999, A history of architectural conservation, Butterworth-Heinemann, 17.
- Karaer, İ., 1992, Türk Ocakları (1912-1931), Türk Yurdu Yayınları, Sistem Ofset Ankara, 1-180.

- Karaer, İ., Hacaloğlu, Y., 2013, Türk Ocakları'Nın genel merkez olarak kullandığı mekanlar (1912-2013), Türk Ocağı Ankara Şubesi, 2-35.
- Kasaba, R., 2014, Eski ile yeni arasında Kemalizm ve modernleşme, Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, İstanbul, 32.
- Kaşlı, B., 2009, İstanbul'da yeniden işlevlendirilen korumaya değer endüstri yapıları ve iç mekan müdahaleleri: Santral İstanbul örneği, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 13-17.
- Kayın, E., 2008, Cumhuriyet dönemi mimarlığı Türkiye koruma tarihindeki kırılmalar, *Mimarlık Dergisi*, Sayı 343.
- Kejanlı, D. T., Akın, C. T., Yılmaz, A., 2007, Türkiye'de koruma yasalarının tarihsel gelişimi üzerine bir inceleme, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 181-195.
- Koçan, N., Çorbacı, Ö. L., 2012, Tarihi çevreleri koruma sürecinde yeni yaklaşımlar: kongre turizmi, Safranbolu Çarşısı örneğinde bir araştırma, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 32.
- Kodal, T., 2014, Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 52, 295-298.
- Konsa, K., 2015, Modern conservation: connecting objects, values and people, *Baltic Journal of Art History*, 10, 55.
- Korumaz, M., 2011, Türkiye'de tarihi yapılarda façadısım (cephecilik) uygulamalarının koruma kapsamında değerlendirilmesi, Doktora Tezi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya, 126.
- Kuyulu, İ., 1998, İzmir'de Cumhuriyet dönemi mimarisi, *Ege Üniv. Edebiyat Fak. 75. Yılında Cumhuriyet ve Sosyal Bilimler Sempozyumu*, 92.
- Li Y., Zhao L., Huang J. ve Law A., 2021, Research frameworks, methodologies, and assessment methods concerning the adaptive reuse of architectural heritage: a review, *Built Heritage*, 5:6, 2-12.
- Madran E. ve Özgönül N., 2005, Kültürel ve doğal değerlerin korunması, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, 61.
- Madran, E. 2009, Tarihi çevrenin tarihi Osmanlı'dan günümüze tarihi çevre: tavırlar-düzenlemeler. *Dosya 14-1 Tarihi Çevre Koruma, Yaklaşımlar, Uygulamalar*. 6-14.
- Malczewski, J., 1999, GIS and multicriteria decision analysis, John Wiley & Sons, Inc., Canada, 237.
- Maselli, G., Cucco, P., Nestico A., ve Ribera, F., 2024, Historical heritage—MultiCriteria Decision Method (H-MCDM) to prioritize intervention strategies for the adaptive reuse of valuable architectural assets, *2024 Methodsx*, Sayı 12, 2.

- Mısırlısoy, D. ve Günçe, K., 2016, Adaptive reuse strategies for heritage buildings: A holistic approach, *Sustainable Cities and Society*, 26.
- Onat, N. 1992, İzmir’de Cumhuriyet Dönemi yapıları, *Ege Mimarlık Dergisi*, Sayı 2, Yıl 2, 63-66.
- Öksüz Kuşçuoğlu, G., Taş, M., 2017, Sürdürülebilir kültürel miras yönetimi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 62.
- Ömürbek, N., Üstündağ, S. ve Helvacıoğlu, Ö. C., 2013, Kuruluş yeri seçiminde analitik hiyerarşi süreci (ahp) kullanımı: ısparta bölgesi’nde bir uygulama, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), 105.
- Önge, M., 2015, 19. yüzyıldan günümüze değişen ve dönüşen bir kültür mirası olarak Konya Alaeddin Tepesi, *Tüba-Ked*, 13, 128.
- Özeren, Ö., 2018, Karar destek sistemleri kullanarak safranbolu tabakhane binasının yeniden kullanım olanaklarının değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya, 50-52.
- Özkan Yazgan, E., Akbulut, F. S., 2017, Kolektif belleğin sürekliliği bağlamında “korunan” tarihi yapıların “değişen” adları, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Prof. Dr. Gönül Tankut Anısına Sempozyum*, Ankara, 117.
- Parlak, Ö., 2018, Birinci ulusal mimarlık dönemi yapı tipolojileri ve Konya’daki eğitim yapılarının analizi, Yüksek Lisans Tezi, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya, 11-69.
- Parlak, Ö., Yıldız, E., 2020, Kültürel mirası koruma sorunları: Ali Gav Medresesi örneği, 4. *Uluslararası Mimarlık ve Tasarım Kongresi*, Güven Plus Grup A. Ş., 158-164.
- Plevoets B., Cleempoel K., 2019, Adaptive reuse of the built heritage, Routledge, Londra and New York, 53-57.
- Saaty, T., L., 1987, The analytic hierarchy process- what it is and how it is used, *Mathematical Modelling*, 9, 161.
- Saaty, T., L., 2008, Decision making with the analytic hierarchy process, *Int. J. Services*, Vol. 1, No, 1, 96.
- Saraç, Ö. ve Tanrısever, C., 2018, Kastamonu’da yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların sürdürülebilirliğe etki eden çekicilik faktörleri, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 151-153.
- Sarıkaya Levent, Y., 2009, Tarihi çevre koruma mevzuatına genel bir bakış, *Dosya 14:1: Tarihi çevrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar* 1, 62.
- Say Özer, Y., Özer, N. O., 2011, Bir kültür mirasının çok işlevli bir yapı kompleksine dönüştürülmesinin sürdürülebilirlik bağlamında incelenmesi; Fiume Veneto örneği, *MEGARON Dergisi*, 6(1), 61.

- Sıkıçakar, A., 1991, Birinci Ulusal Mimarlık dönemi; giriş cepheleri analizi, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 4-5.
- Songülen, N., 2009, Fransa’da koruma olgusu ve koruma mevzuatının gelişimi, *Dosya* 14-2, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 43.
- Sotoudeh, H., 2012, Evaluation of fitness of design in urban historical context: from the perspectives of residents, *Frontiers of Architectural Research*, 2, 86.
- Spina, L., D., 2021, Cultural Heritage: A Hybrid Framework for Ranking Adaptive Reuse Strategies, *Buildings*, 11 (132), 2-6.
- Şahin, M., 2021, Sivil mimari örneklerinin özgünlüğünün değerlendirilmesi için yöntem araştırması: Malatya örneği, Doktora Tezi, *Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, Konya, 46-65.
- Şenyurt, O., 2011, Osmanlı mimarlık örgütlenmesinde değişim ve dönüşüm, *Doğu Kitapevi*, İstanbul, 244.
- Tapan M., 2007, Soru ve cevaplarla koruma, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, İstanbul, 9-41.
- Taherdoost, H., Madanchian, M., 2022, Multi-Criteria Decision Making (MCDM) methods and concepts, *Encyclopedia*, 3, 77–87.
- Taherdoost, H., ve Mohebi, A., 2024, Using SMART method for multi criteria decision making: applications, advantages, and limitations, *Archives of Advanced Engineering Science*, Vol. 2(4), 190–197.
- Tekçe, I., 2010, Yüklenici inşaat firmaları için çok kriterli performans ölçme modeli, Doktora Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 29-32.
- Tekeli İ. Ve İlkin S., 1997, Mimar Kemalettin’in yazdıkları, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları Türkçe Telif Eserler:2, İstanbul, 6-151.
- Timor, M., 2011, Analitik hiyerarşi prosesi, *Türkmen Kitapevi*, İstanbul, 9-67.
- Tiryaki G., Anıtlarda Bozulmaya Neden Olan Etmenler, 1-16.
- Uysal, M., 2004, Tarihi merkezlerde ticaret mekanlarının değişim/dönüşüm analiz yaklaşımı: Konya, Kayseri, Sivas örneği, Doktora Tezi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya, 20-42.
- Ünaldık, S. B., 2019, Çok kriterli karar verme yöntemi ile yer seçimi kararı üretiminde coğrafi bilgi sistemlerinin kullanımı, *Yapı Bilgi Modelleme*, 1(02), 46-48.
- Üstel, F., 2020, İmparatorluktan ulus-devlete türk milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931), *İletişim Yayınları* 429 Araştırma-İnceleme Dizisi 47, İstanbul Beşinci Baskı, 21-328.

- Vehbi, B. O., Günçe, K. Ve Iranmanesh, A., 2021, Multi-Criteria assessment for defining compatible new use: old administrative hospital, Kyrenia, Cyprus, *Sustainability*, 13(1922), 5.
- Yalaz, E. T., Yıldız, E., 2020, Yeniden kullanım sonrası yapısal müdahalelerin değerlendirilmesi: Tantavi ambarı. *Atrium Dergisi*, 8(2), 107.
- Yıldız, E., 2013, Anıtsal yapıların kullanım sürecinde değerlendirilmesine yönelik bir model önerisi, Doktora Tezi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya, 22-87.
- Yıldız, E., Asatekin, N. G., 2016, Anıtsal yapıların yeniden kullanımında işlevsel adaptasyonun, mekansal analiz yolu ile değerlendirilmesi; Kayseri Sahabiye Medresesi, *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 11(21), 90-109.
- Yavuz, Y., 1976, İkinci meşrutiyet döneminde ulusal mimari üzerindeki batı etkileri (1908-1918), *Odtü Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 2(1), 9.
- Yavuz, Y., 2009, İmparatorluktan cumhuriyete mimar kemalettin, *Mimar Kemalettin Anma Programı Dizisi*, Ankara, 11-20.
- Yıldırım, M., Turan, G., 2012, Sustainable development in historic areas: adaptive reuse in traditional houses in Şanlıurfa, Turkey, *Habitat International*, 36, 493-495.
- Yurdugüzel, O. T., Özçetin, Z., 2015, Tarihi çevre koruma uygulamalarına eleştirel bakış: Hamamönü örneği, 5. *Tarihi eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle devredilmesi Sempozyumu*, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, Ankara, 74.
- Winata, D., Tobing, R. R., Herwindo, R. P., 2023, Adaptive reuse guidelines on Warenhuis medan and urban heritage environment, *Jurnal Idealog*, 8(1), 82.
- Wong L., 2017, Adaptive reuse extending the lives of buildings, Birkhauser Basel, Berlin/ Germany, 80-89.
- Zakar, L., Eyüpgiller, K. K., 2015, Mimari restorasyon koruma teknik ve yöntemleri, *Ömür Matbaa A.Ş.*, İstanbul, 35-184.
- Url 1: <https://www.miesarch.com/work/660> (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 2: <https://utopikdunya.com/endustriyel-binanin-yeniden-islevlendirilmesi.html> (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 3: <https://www.instagram.com/p/CTC-8TuDGnI/> (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 4: <https://www.stone-ideas.com/64942/stone-temples-of-abu-simbel/> (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 5: <https://turkiyetasarimvakfi.org/en/blog/80-bir-surdurulebilirlik-ornegi-yeniden-islevlendirme> (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).

- Url 6: <https://turkiyetasarimvakfi.org/en/blog/80-bir-surdurulebilirlik-ornegi-yeniden-islevlendirme> (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 7: http://www.ergir.com/2012/Ankara_Palas.htm (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 8: http://www.pusulagazetesi.com.tr/m_8307/turk-ocaklari-ve-halkevi-kuruldu-aksaray-dustu/ (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 9: <https://www.gzt.com/arkitekt/turk-ocagindan-tiyatro-salonuna-konak-sahnesi-3615159> (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 10: https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/ormanamenajmani_14912.pdf (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 11: <https://www.investopedia.com/terms/s/sensitivityanalysis.asp> (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 12: <https://liderlerveprojeler.com.tr/proje-liderleri-icin-delphi-teknigi/> (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 13: <https://www.instagram.com/sumerziya/p/C632dhahZxy/> (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 14: <https://www.questionpro.com/blog/tr/delphi-yontemi-nedir/> (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 15: <https://bozkurtlibrary.wordpress.com/kutuphane-turleri/> (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 16: https://tr.wikipedia.org/wiki/Konak_Sahnesi#:~:text=6%20Kaynak%C3%A7a-,Tarihi,sorumlulu%C4%9Funda%20Devlet%20Tiyatrolar%C4%B1'na%20verilmi%C5%9Ftir. (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 17: <https://www.gzt.com/arkitekt/turk-ocagindan-tiyatro-salonuna-konak-sahnesi-3615159> (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 18: <https://kentrehberi.izmir.bel.tr/mobilkentrehberi> (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 19: <https://www.gzt.com/arkitekt/turk-ocagindan-tiyatro-salonuna-konak-sahnesi-3615159> (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 20: <https://www.gzt.com/arkitekt/turk-ocagindan-tiyatro-salonuna-konak-sahnesi-3615159> (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 21: <https://www.gzt.com/arkitekt/turk-ocagindan-tiyatro-salonuna-konak-sahnesi-3615159> (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 22: https://tr.wikipedia.org/wiki/Konak_Sahnesi#:~:text=6%20Kaynak%C3%A7a-,Tarihi,sorumlulu%C4%9Funda%20Devlet%20Tiyatrolar%C4%B1'na%20verilmi%C5%9Ftir (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).

- Url 23: <https://mimnap.org/haberler/konak-sahnesi-thimdi-cok-ozel/> (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 24: https://tiyatronline.com/sahneler/konak-sahnesi_-izmir-3984 (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 25: <http://afyonkarahisar.gov.tr/anadolunun-kilidi-afyonkarahisar> (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).
- Url 26: <https://kulturenvanteri.com/tr/yer/afyon-halkevi-binası/#16.78/38.758041/30.540958> (Ziyaret Tarihi: 12.07.2025).
- Url 27: <https://sosyaltesis.aku.edu.tr/riza-cercel-kultur-merkezi/> (Ziyaret Tarihi: 13.08.2025).

EKLER**EK-1** Ulusal ve Uluslararası Mevzuat, Tüzük, İlke Kararları ve Toplantılarda Alınan Kararların Koruma İlkeleri Bağlamında İncelenmesi

KORUMA İLKELERİ	ULUSAL BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	2863 Sayılı Kanun (1983)					Madde 6: Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır: a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar, b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar, d) Milli tarihimizdeki önlemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler.
	K.T.V.K.Y.K. 05.11.1999 Gün ve 660 Nolu, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları İle İlgili İlke Kararı	Yeni işlev verilecek yapılarda yapılacak eklerin, niteliği ve korunması gerekli kültür varlığıyla bütünleşmesi, tasarımı yapan mimar tarafından gerektiğinde avan proje niteliğinde hazırlanarak, koruma kurulunun görüşüne sunulacağına, Rölöve- Restitüsyon- Restorasyon projeleri, yapının mevcut durumunun belgelenmesinin yanı sıra, sorunlarının saptanması, potansiyel ve yeni kullanım olanaklarının araştırılması, onarıma yönelik temel yaklaşım ve müdahale biçimlerinin belirlenmesi ile yeni kullanım gerektirdiği müdahalelerin anlatımını sağlamalıdır.	Yapının günümüze ulaşmış sosyo-kültürel ve tarihi kimliğini oluşturan mekansal, biçimsel ve yapısal özellikleri, çevre içindeki özgün konumu, özgün kütle ve gabarisinin korunmasına, bu işlemlerde yapının mevcut bölge kurullarınca saptanacağına,			Yapıların tarihsel ve sosyo-kültürel değer taşıyan eklerinin korunacağına,

KORUMA İLKELERİ	ULUSAL BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Türkiye’de Kültürel Değerlerin Restorasyonuna Yönelik Ankara Bildirgesi (2001)		Madde 1: Yapı çevresi ile bir bütündür. Çevreye yapılması zorunlu yapı ve kent ölçeğindeki müdahalelerde, kültür varlığı aracılığıyla günümüze taşınan tarihsel, kültürel, sanatsal, sosyal, ekonomik bilginin korunması önceliklidir. Korumaya yönelik planlama bu esasa dayandırılmalıdır. Madde 2: Kent ölçeğinde yapı gruplarının oluşturduğu kültürel değerdeki dokular içerisinde yapılacak yeni yapılaşmanın niteliği, korumaya yönelik planlama kapsamında belirlenmeli, yapılar bu kriterlere göre tasarlanmalıdır. Oran, renk uyumu, malzeme seçimi, detay çözümleri açısından içinde bulunacağı dokuya aykırı düşmemeli, fonksiyon olarak bu dokuya yük getirmeyen yapıların yapılma gerekliliği belirtilmelidir. Madde 5: Yapı, iç kullanımı, cephesi, çevresiyle ilişkisi ve çevresini bir bütün olarak kapsayacak şekilde projelendirilmeli ve değerlendirilmelidir.		Madde 6: Korumada öncelikli kaygı, yapının ya da çevresinin kültürel devamını tehdit eden strüktürel, yapısal ve kullanıma yönelik sorunlarının belirlenmesi, ilgili disiplinin, konuda uzmanlık statüsüne sahip kişilerinin görüşleri ışığında hazırlanan projelere bağlı gerekli sağlıklaştırma, sağlamlaştırma çalışmalarının yapılmasıdır. Yapı ya da yapı gurupları ve çevrelerinin sahip oldukları kültürel değerleri aktarabilecekleri sağlıklı ortamı yaratabilmek için sadelik esastır. Yapılacak müdahalelerde, kullanılacak teknik, malzeme ve detayların çağdaş ve özgününden ayırt edilebilir olması esastır.	Madde 8: (...) Kültürün, kültür varlığının tanınmasında, benimsenmesinde, kültüre ve kültür varlığına karşı bilinçli bir duyarlılığın gelişmesinde toplumun ve bizzat yapı sahiplerinin ve/veya kullanıcılarının koruma sürecine katılmaları, sivil toplum örgütleri ve meslek Odalarınca sağlanmalıdır. Böylelikle, uzman kişi, yerel yönetim ve kullanıcılar arası koordinasyon sağlanabilir.
	Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmelik Resmi Gazete: 11.06.2005 Sayı 25842				a) 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 21 inci maddesi uyarınca ruhsata tabi olmayan: derz, iç ve dış sıva, boya, badana, oluk, dere, doğrama, döşeme ile mimari öge olarak ve sanat tarihi açısından özellik arz etmeyen tavan kaplamaları, elektrik ve sıhhi tesisat tamirleri ile çatı onarımı ve kiremit aktarılması ve yörenin özelliğine göre belediyelerce hazırlanacak imar yönetmeliklerinde belirtilecek taşıyıcı unsuru etkilemeyen müdahaleleri, b) (a) bendinde belirtilen müdahaleler sırasında yapıdaki ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş gibi çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesini, bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesini,	

KORUMA İLKELERİ	ULUSAL BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında 05.07.2005 Tarih ve 5366 Sayılı Kanun	Madde 1: (...) Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır. Madde 5: Kamu kurum ve kuruluşlarının ellerinde bulunan tarihi eser niteliğini haiz bina ve müstemilatı, tarihi özelliklerine uygun olarak restore ettirilmek ve/veya tarihi özellikleri korunmak ve mülkiyeti ilgili kamu kurum ve kuruluşunda kalmak suretiyle; eğitim, sağlık, kültür ve sosyal amaçlı olmak üzere kamu yararına çalışan dernekler, vakıflar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile üniversiteler ile ticarî faaliyetlerde kullanılmak üzere gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine sınırlı aynı hak olarak tesis edilebilir.				
	Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği Resmi Gazete Tarihi: 14.12.2005 Resmi Gazete Sayısı: 26023 Karar Sayısı 2005/9668			Madde 1: Bu Yönetmeliğin amacı, yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması ile ilgili esas ve usulleri düzenlemektir.		

	ULUSAL BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
KORUMA İLKELERİ	K.T.V.K.Y.K. 19.06.2007 Gün ve 731 Nolu, Vakıflar Genel Müdürlüğü İdare ve Denetiminde Olan Cami, Mescit, Türbe vb. Kültür Varlıklarının Müdahale Biçimleri Uygulama ve Denetimi İle İlgili İlke Kararı				Madde 2: c) Minarelere ve kubbe çevrelerine özellikle yapıyı tahrip eden elektronik malzeme (hoparlör ve modern aydınlatma armatürleri gibi) elemanların konulamayacağına, ancak paratoner, kandillik ve mahya gibi özgün biçim ve malzemeye uygun tesisin yapılabileceğine, Minarelerde fiziksel tahribata neden olan ses düzeni yapılmamasına, eskiden var olanların yeni onarımlar sırasında kaldırılarak yapının orijinal durumuna getirilmesine, 2863 sayılı Kanun gereğince tezcili taşınmazlarda, ısıtma sisteminin yapılıp yapılamayacağına ilgili koruma bölge kurulunca karar verilebileceğine, bunlardan sulu veya kuru sistemli yerden ısıtmalı kalorifer tesisatının, yapının özgün döşemesi ve ısınmadan dolayı olumsuz etkilenebilecek iç süsleme elemanları (çini, kalem işi vb.) dikkate alınarak koruma bölge kurulunca değerlendirilmesi, ısıtma tesisatı projesinin koruma bölge kurulunca onaylanmasından sonra uygulamaya geçilebileceğine,	Madde 2: Koruma bölge kurullarınca taşınmazların, kültür varlığı olarak tescillerinin değerlendirilmesinde taşınmazın tarihi, mimari, estetik, mahalli ve sanat tarihi açısından değerlerinin bütün olarak göz önüne alınmasına,
	K.T.V.K.Y.K. 06.01.2011 Gün ve 774 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kururlu İlke Kararı				Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı parseli ve diğer parsellerdeki; zorunlu alt yapı uygulamalarının koruma bölge kurulu kararları doğrultusunda yapılabileceğine karar verildi.	
	K.T.V.K.Y.K. 06.01.2011 Gün ve 775 Nolu Sit Alanlarında, Koruma Alanlarında ve Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarına Bitişik Parsellerdeki Tescilsiz Yapıların Tadilat ve Tamiratları ile İlgili Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararı				Çatı aktarımı, oluk onarımı, boya-badana ve benzerlerine bakım; ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş vb. çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerinin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesi, bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesinin ilgili koruma bölge kurulu kararı alındıktan sonra ilgili Valilik ve Belediyesinin denetim ve sorumluluğunda yapılabileceğine,	

KORUMA İLKELERİ	ULUSAL BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	K.T.V.K.Y.K. 07.02.2012 Gün ve 26 Nolu, Taşınmaz Kültür Varlıklarında Yapılacak Tamamlamalara İlişkin İlke Kararı					Taşınmazın Korunmasına yardımcı olabilecek tüm tekniklerden faydalanılarak, bu tür yapıların tarihi bir belge olduğu da dikkate alınarak, korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının tamamlayıcı öğelerinden olan heykel, resim, süsleme, çini, vb. yapı bileşenlerindeki eksilmelerin öncelikle orijinali (aslı) ile tamamlanmasına, Orjinaline (aslına) ulaşamadığı takdirde taşınmazın mimari ve sanatsal öneminin doğru bir şekilde algılanabilmesi için malzeme analizleri yapılarak bütünle uyumlu bir şekilde tamamlanabileceğine ancak, tamamlamanın günümüzde yapıldığının anlaşılır olması için gerekli bilgi ve belgelerin oluşturularak arşivlenmesine, karar verildi.
	Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik Resmi Gazete: 13.03.2012 Sayı 28232		Madde 3: f) Kentsel sit: Mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları ve bir bütün olarak o yerleşmenin ait oldukları dönemin yaşam biçimini gelecek nesillere aktarmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar, sokak ve meydanlar, v.b.) birlikte bulundukları alanları,			Madde 4: a) On dokuzuncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlardan olması, b) On dokuzuncu yüzyıl sonrasında yapılmış olmasına rağmen önem ve özellikleri bakımından korunmalarına gerek görülmesi veya bu yapıların ait oldukları dönemin kendine özgü niteliklerini anlatan belge niteliğinde olması ya da var olan bir geleneğin hala sürdüğünün göstergesi olan ve bir bütünün parçası olarak çevreye katkıda bulunan taşınmazlardan olması, c) Tek yapılar için; taşınmazın sanat, mimari, tarihi, estetik, mahalli, dekoratif, simgesel, belgesel, işlevsel, maddi, hatıra, izlenim, özgünlük, teklilik, nadirlik, homojenlik, onarılabilirlik değerlerinin yanı sıra, yapısal durum, malzeme, yapım teknolojisi, biçim bakımından özellik göstermesi, ç) Kentsel sitler için; korunması gerekli kültür varlığı özelliği gösteren tek yapıların yoğunluk, mimari, tarihi bütünlük göstermesi ya da geleneksel kentsel dokuyu bir bütün halinde yansıtmaması,

KORUMA İLKELERİ	ULUSAL BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi (2013)	Madde IV. 3. 2: (...) Kültür varlığının özgün işlevi dışında başka bir işlev için kullanılması yönünde alınan kararın gerektirdiği müdahalelerin, restorasyon/koruma projesi kapsamında uygulanmasıdır. Bu yeniden kullanım sürecinde yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, özgünlüğü, bütünlüğü ve anlamı saygı görmelidir.			Madde IV. 2. 5: Özgün malzeme ve tekniklerle birlikte kullanılması zorunlu olan yeni malzeme ve teknikler, ilgili proje özelinde tanımlanacak testler yapılmadan ve bilimsel verilerle uygunluğu ortaya konulmadan kullanılmamalıdır.	Madde II: Kültürel miras, insanoğlunun, toplumların ve toplumu oluşturan kültür gruplarının varlığının, kimliğinin ve sürekliliğinin simgesi ve kanıtıdır. Somut ve somut olmayan kültürel miras, tarihsel-belgesel, estetik-sanatsal, simgesel, sosyal, ekonomik, dini ve manevi ve hatta politik değerler içerir. Madde IV. 2. 2: Müdahaleler yapıya zarar vermemeli; tarihi belge niteliği olan izlerin yok olmamasına ve değiştirilmemesine dikkat edilmeli; yapının bütünlüğü korunmalıdır.
	Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulanması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik (2017)		Madde 6: j)Koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması aşamasında; tarihi çevre, kültürel ve doğal miras, sosyal, kültürel ve ekonomik yapı, teknik altyapı, sosyal donatı, yapı ve sokak dokusu, mülkiyet yapısı, ulaşım, dolaşım sistemi, örgütlenme biçimi ve benzerlerine ilişkin gerekli etütler kent bütünü ile ilişkilendirilerek yapılır. Tespit edilen sorunların çözümü ve tarihi, kültürel, doğal çevrenin yaşanabilir ve sürdürülebilir biçimde korunabilmesi için alana özgü stratejiler belirlenir.		Madde 6: i)Koruma amaçlı imar planlarında tescilli kültür varlıkları ile sit alanları içindeki faaliyetlerin ve yapı stokunun deprem, sel baskını, heyelan, yangın, kaya düşmesi ve benzeri afetlere karşı daha dayanıklı ve güvenli hale getirileceğine ilişkin hedefler, stratejiler ve uygulama esasları getirilir ve bunlar plan açıklama raporu ve plan notlarına işlenir. Madde 7: Koruma amaçlı imar planlarında taşınmaz kültür varlıklarının fiziksel ve mülkiyet dokusu özellikleri, mevcut sosyal ve teknik altyapı tesisleri, koruma-kullanma dengesi, planlanan alanın şartları ile ihtiyaçları gözetilerek kentsel, sosyal ve teknik altyapı alan standartları, yaya ve taşıt yolları genişlikleri koruma amaçlı imar planı kararları ile belirlenir.	

	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
KORUMA İLKELERİ	Üslup Birliğine Varma “Stilistik Rekompozisyon” 19. yy			Üslup birliğine gitmek için sonradan eklenmiş bölümleri kaldırmanın her zaman doğru olmayacağını, eğer daha sonra yapılan ek ve değişiklikler sanat tarihinin bir noktasını aydınlatıyorsa, korunabileceklerini; anıta yapılan değişiklikleri gizlemek yerine belirgin duruma getirmenin doğru olduğu belirtilir.		
	Romantik Görüş 19. yy			Restorasyon bir yapının başına gelebilecek en büyük felakettir. Öyle bir felaket ki ondan hiçbir şey kurtulamaz ve yok olanın yerine sahte bir benzeri getirilir. Bu önemli konuda kendimizi hiç aldatmayalım; nasıl ölüleri diriltmek mümkün değilse, mimarlıkta da bir zamanlar muhteşem ve güzel olanı restore etmek olası değildir. Öyleyse restorasyondan söz etmeyelim. O baştan sona bir yalandır.		
	Çağdaş Restorasyon Kuramına Doğru İlkeler (Camillo Boito)			Madde 4: İlk tasarımdan sonra, değişik dönemlerde yapılan ekler anıtın bir parçası olarak kabul edilmeli; başka bir öğeyi kapatma, bozma gibi zararlı etkileri olmadığı takdirde korunmalıdır.	Madde 3: Eğer strüktürel aksaklıklar, güvenlik gibi nedenlerle anıta ek yapılması gerekirse, bunlar somut verilere dayandırılmalı; yapının görsel bütünlüğüne ve biçimine saygı gösterilerek başka malzeme ve özellikte gerçekleştirilmelidir. Yapılan restorasyon tarihi bir işret veya rakamla belirtilmelidir.	Madde 1: Anıtlar tüm insanlığın tarihini belgeler. Bu nedenle onlara saygılı davranılması gerekir. Yapılacak herhangi bir değişiklik yanıltıcı sonuç ve hükümlere yol açabilir.
	Spab Bildirisi: Eski Binaları Koruma Topluluğu’nun Kuruluşuyla Öne Sürülen İlkeler (1877)			Bütün bu binalar, dolayısıyla bütün zamanlar ve tarzlar için bunlarla ilgilenmesi gerekenleri, korumayı yenilemenin önünde tutmaya, günlük bakımlarla yapıların çürümesini engellemeye, tehlikeli bir duvarı desteklemeye ya da akıntı yapan bir çatıyı yine destek yapmak ya da kapatmak gibi yollarla onarmaya ve diğer yöntemin yapaylığını göstermemeye; aksi takdirde binanın dokusuyla ya da süsleriyle ilgili olarak onaysız yapılacak bütün değişikliklere karşı koymaya, mevcut haliyle kullanıma elverişsiz hale geldiyse eski binayı genişletmek ya da bu bina üzerinde değişiklik yapmaktansa başka bir bina inşa etmeye bütün eski yapıları geçmişe ait tarzlarda yaratılmış geçmişten kalan ve modern sanatın zarar vermeden değiştiremeyeceği sanat abideleri olarak görmeye çağırır.		

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Madrid Konferansı Tavsiye Kararları (1904) Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresi	Madde 3: Mimarlıkta ise yararlık, güzelliğin esaslarından biri olduğu için, yaşayan eserler yeniden kullanılmaları için onarılmalıdır.				Madde 4: Bu tür onarımlar, bütünlüğü korumak amacıyla, eserin orijinal üslubuna uygun şekilden gerçekleştirilmelidir; çünkü bütünlük ve üslup bütünlüğü de mimaride güzelliğin esaslığından biridir ve ilkel geometrik şekiller de kusursuz bir şekilde yeniden yapılmalıdır. Bütünden farklı bir üslupta yapılmış kısımlara, bu üslup kendine özgü bir değer taşıyor ve eserin estetik dengesini bozmuyor ise saygı gösterilmelidir.
	Atina Tarihi Anıtların Korunması ile İlgili Mimar ve Teknisyenlerin I. Uluslararası Konferansı Sonuçları (1931)	Yapıların, yaşamlarının sürekliliğini sağlayan kullanılmalarının devam ettirilmesi önerilir, ancak bu kullanım, onların sanatsal ve tarihi kişiliklerine saygılı bir amaca dönük olmalıdır.	Yapılar inşa edilirken yerleşmelerin kişiliğine ve dış görünüşlerine, özellikle çevresi özel bir özen gerektiren tarihi anıtların yoğun olduğu mahallelere saygı gösterilmesi önerilir. Hatta bazı yapı kümeleri ve bazı özellikleri olan güzel görünüşlü manzaraların oluşumu korunmalıdır. Eski karakterini koruma amacıyla, bazı anıt ve anıt kümelerine en uygun gelecek süs bitkileri konusunda da araştırma yapılmalıdır. Sanatsal ve tarihi anıtların çevresinde, her türlü ilanın, çirkin elektrik direğinin koyulmasının ve her türlü gürültülü imalathanenin, hatta çok yüksek boru ve bacanın bulunmasının önlenmesi özellikle önerilir.		Modern tekniğin sunduğu bütün olanakların, bilhassa betonarmenin, akıllıca kullanımı kabul edilmiştir. Onarılan anıtın görüntüsünün ve kişiliğinin korunabilmesi için, mümkün olan her halde, sağlamlaştırma amacıyla yapılan çalışmaların gizlenmesi, gözle görünür olmaması gerektiği açıkça belirtilmiştir. Korunacak kısımların sökülüp yerlerine konmasında, ortaya çıkan tehlikelerin giderilmesi olanağının sağlandığı hallerde, yeni malzemenin kullanılması özellikle önerilmiştir.	
	Carta Del Restauro (1931)	Madde 4: Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanır verilmesi kabul edilebilir.	Madde 6: Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de saygılı olunmalıdır. Anıtın çevresindeki yapılar yıkılarak uygunsuz bir biçimde yalnız bırakılmasına veya çevresinin niteliği, kütlesi, rengi, üslubu ile rahatsız edici yapılarla sarılmasına engel olunmalıdır.	Madde 7: Eğer bir anıtı sağlamlaştırmak, kısmi veya tam olarak bütünlemek amacıyla, ya da yeniden kullanım nedeniyle ekler yapılması gerekirse, uyulması gereken temel koşul yeni öğelerin en azda tutulmaları, yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalarıdır. Benzer üslupta bir ek ancak yapının mevcut çizgilerini devam ettirmek ve bezemeden arınmış geometrik anlatımlar söz konusu olduğunda kabul edilebilir.	Madde 9: Bir anıtın taşıyıcı sistemini güçlendirmek veya kütlesini bütünlemek için eski yapım yöntemleriyle amaca ulaşılmazsa, çağdaş tekniklerin kullanılması uygun olabilir. Aynı biçimde, basit ya da karmaşık tüm yıpranmış strüktürleri ayakta tutabilmek için çeşitli bilimlerin katkıda bulunmaya çağırılması gerekir. Böylece bilime dayanmayan yöntemler yerlerini bilimsel olanlara bırakmak zorundadır.	Madde 5: Hangi döneme ait olursa olsun, sanat değeri ve tarihi anısı olan tüm öğeler korunmalıdır, üslup birliği veya yapıyı ilk tasarımına döndürme kaygılarıyla bu öğelerden bazılarının dışlanmasına yönelik bir tutum kabul edilemez.
	Atina Tüzüğü IV. Uluslararası Çağdaş Mimari Kongresi (1933)		Madde 68: Eğer bu binaların mevcut konumu gelişimi engelliyorsa, ana akis yollarını değiştirmek ve hatta mevcut merkezi bölgeleri değiştirmek gibi radikal önlemlere başvurulabilir – ki bu genellikle imkânsız olarak görülen bir şeydir. Madde 69: Tarihi anıtların çevresindeki gecekonduların yıkılması yeni açık alanlar yaratılmasına imkân sunmaktadır.			Madde 66: Binaların korunma sebepleri sabit bir kültürü ifade etmeleri ve var olmalarının kamu yararına olması olmalıdır. Madde 70: Estetik kaygısıyla geçmişteki bina tiplerinin tarihi alanlardaki yeni yapılara uygulanması yıkıcı sonuçlar doğurabilir. Bu alışkanlığın devam ettirilmesine ya da edinilmesine hiçbir şekilde müsamaha gösterilmemelidir.

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Venedik Tüzüğü (1964)	Madde 5: Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.	Madde 6: Anıtların korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir.	Madde 11: Anıta mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir anıt üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir.	Madde 10: Geleneksel tekniklerin yetersiz kaldığı yerlerde, koruma ve inşa için bilimsel verilerle ve deneylerle geçerliliği saptanmış herhangi çağdaş bir teknik kullanılarak anıt sağlamlaştırılabilir.	Madde 3: Anıtların korunmasında ve onarılmasındaki amaç, onları bir sanat eseri olduğu kadar, bir tarihi belge olarak da korumaktır.
	Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi (UNESCO, 1972)	Madde 5: a) Kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir işlev vermeyi ve bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dahil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsemek;			Madde 5: c) Bilimsel ve teknik çalışma ve araştırmaları geliştirmek ve Devletin kültürel ve doğal mirasını tehdit eden tehlikelere karşı harekete geçmesine olanak sağlayacak müdahale yöntemlerini mükemmelleştirmek;	
	Milli Düzeyde Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Tavsiye Kararları (UNESCO 1972)	Madde 22: Ayrıca kültürel ve doğal mirasın bu unsurları uygun durumlarda restore edilerek uygun ise önceki işlevlerine ya da verilecek yeni uygun bir işleve kavuşturulmalı ve böylece kültürel değerinin yitirilmesi önlenmelidir. Madde 32: Üye Devletler artık orijinal amaçları için kullanılamayacak tarihi bina grupları için uygun kullanımlar bulmalıdır.	Madde 24: Genel bir kural olarak, bir anıt ve etrafındakiler arasında insan ve zaman tarafından oluşturulmuş uyum en yüksek önemi taşımaktadır ve bozulmamalıdır. Genel bir kural olarak bir anıtın etrafındaki yapıların yok edilmesi yoluyla izole edilmesi, anıtın bulunduğu yerden taşınması sorunun çözülmesi için sıra dışı bir yol olarak kabul edilmeli ve ancak karşılaşılan zorlayıcı bir durumun sonucunda karar verilmelidir. Madde 34: İyileştirme planları tarihi binanın kullanımını ve iyileştirme alanının etrafındaki yerleşim birimleri ile ilişkilerini belirlemelidir. İyileştirme alanları belirlenirken bölge yetkilileri ve bölgede yaşayan halkın temsilcilerinin görüşleri alınmalıdır.	Madde 23: Kültürel miras ile ilgili tüm çalışmalarda yapının yeni inşa ya da yeniden şekillendirmesi ve bu şekilde yapı ya da renk ilişkileri ile kendisi ve bulunduğu yer arasındaki ilişkilerin bozulmasına neden olmayacak şekilde yapılması amaçlanmalıdır.	Madde 25: Üye Devletler modern kültürel ve doğal mirasın korunması için medeniyetimize özgü, teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan zararlı etkilere karşı önlem almalıdır. Bu önlemler makine ve araçlardan kaynaklanan sok ve titreşimlere karşı etkiler oluşturacak şekilde tasarlanmalıdır. Kültürel ve doğal mirasta doğal afetler ve felaketlere karşı koruma ve gerekli hasarın onarılması ile kirliliğin önlenmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.	Madde 22: Ayrıca kültürel ve doğal mirasın bu unsurları uygun durumlarda restore edilerek uygun ise önceki işlevlerine ya da verilecek yeni uygun bir işleve kavuşturulmalı ve böylece kültürel değerinin yitirilmesi önlenmelidir.

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Amsterdam Bildirgesi (1975)	Fakat aynı zamanda eski yapıların korunmasının günümüz toplumunun ana ilgilerinden biri olarak kaynak tasarrufu ve israfın önlenmesine de katkıda bulunduğu farkına varılmıştır. Tarihi yapılara çağdaş yaşamın gerekleriyle ilişkili yeni işlevler verilebileceği gösterilmiştir. Yapılara, onların karakterine, saygı göstermeyi ihmal etmeden çağdaş yaşamın gereklerine uyan işlevler vermeli; böylece yaşatılmalarını garanti altına almalı;	Yeni bir koruma politikası ve bütünlük koruma uygulanmazsa, toplumumuz çok yakında geleneksel çevresini oluşturan yapı ve sit mirasının çoğunu yitirmiş olduğunu görecektir. Koruma bugün tarihi park ve bahçelerin yanı sıra, tarihi kentler, kentlerin eski mahalleleri ve geleneksel karakteri olan kent ve köyler için de gereklidir. Bu mimarlık ürünlerinin korunması en büyüğünden en alçak gönüllülerine kadar, günümüz yapılarını da unutmadan, kültürel değer taşıyan tüm yapıları çevreleriyle birlikte kapsayan geniş bir perspektif içinde görülebilir. Özellikle nüfus azalmasını denetlemek ve dolayısıyla eski yapıların bozulmasını önlemek amacıyla, yeni etkinliklerin ekonomik çöküntü içinde bulunan bölgelerde yerleşmesini teşvik edebilir. Buna ek olarak, kent çevresindeki alanların gelişim kararları eski mahallelerin üzerindeki baskıyı hafifletecek bir biçimde yönlendirilebilir; burada ulaşım ve çalışma politikaları, birde kentsel etkinliklerin odak noktalarının daha iyi bir dağılımının sağlanması, mimarlık mirasının korunması üzerinde önemli bir etki oluşturabilir.	Plancılar tüm alanların aynı olmadığını ve bu nedenle de kendi özel niteliklerine göre ele alınmak zorunda olduklarının bilincinde olmalıdırlar. Kentsel ve kırsal dokuyu, onların yapısını, karmaşık işlevlerini, inşa edilmiş ve açık mekanların mimarlık ve mekânsal özelliklerini konu alan bir çalışmayı temel olarak kullanmalı; Gösterilecek koruma çabası, yalnızca yapıların kültürel değeriyle değil, onların kullanım değeriyle de ölçülmelidir.		Mimarlık mirasının estetik ve kültürel değerlerinin gerektirdiklerinin bilinmesi eski mimarlık kompleksleri için özel hedef ve planlama kurallarının benimsenmesine yol açmalıdır. Gösterilecek koruma çabası, yalnızca yapıların kültürel değeriyle değil, onların kullanım değeriyle de ölçülmelidir. Bütünlük korumanın toplumsal sorunları ancak bu iki değerler grubu eş zamanlı olarak ele alınırsa halledilebilir.
	Avrupa Mimari Miras Tüzüğü (COE 1975)					Mimari miras, yeri doldurulamaz bir manevi, kültürel, sosyal ve ekonomik değerler sermayesidir. Her bir nesil, geçmişe farklı bir anlam yükler ve bu anlamdan yeni bir ilham alır. Bu sermaye yüzyıllarca biriktirilmiştir; herhangi bir parçasının yok edilmesi bizleri fakirleştirecektir çünkü yarattığımız hiçbir şey, ne kadar güzel olursa olsun, kaybedileni geri getirmeyecektir. Toplumumuzun kaynaklarını idare etmesi gerekmektedir.

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	UNESCO Tarihi Bölgelerin Korunması ve Çağdaş Rolü Hakkındaki Tavsiye (1976)	Madde 33: Koruma ve yenilemeye canlandırma aktiviteleri eşlik etmelidir. Böylece uzun vadede, gerçekleştirilebilir olacaklarsa, tanıtıldıkları şehir, bölge veya ülkenin sosyal ve ekonomik bağlamıyla uyumlu olması gereken yenilerinin oluşturulması ve özellikle esnaf ve zanaatkârlar gibi mevcut uygun işlevleri sürdürmek asli olacaktır. Koruma operasyonlarının maliyeti sadece binaların kültürel değeri koşullarında değil, aynı zamanda kendilerinin kullanımından kazandıkları değerle bağlantılı olarak da değer ölçeklerinin her ikisine de başvurulmazsa korumanın sosyal problemleri doğru şekilde görülemez. Bu işlevler ilgili alanın özgün doğasına zarar vermeden yaşayanların sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarına cevap vermelidir. Kültürel bir canlandırma politikası tarihi alanları kültürel aktivite merkezi haline getirmeli ve etraflarındaki toplumların kültürel gelişiminde onlara merkezi bir rol vermelidirler.	Madde 3: Her tarihi alan ve onun çevresi, dengesi ve özgün doğasının tümünün ve binalar, uzamsal düzenleme ve çevreler kadar, insan aktivitelerini de içeren parçaların kaynaşmasına dayanan uyumlu bir bütün olarak ele alınmalıdır. Madde 5: Tarihi alanların doğrudan tahribini zararından ayrı olarak binaların ölçeği ve yoğunluğunda dikkate değer bir artışa yol açan modern şehirleşme koşullarında, yeni gelişen alanların bitişik tarihi alanların çevresini ve karakterini bozabilmesi gibi gerçek bir tehlike bulunmaktadır. Mimarlar ve şehir planlamacıları anıtlar ve tarihi alanlara olan ve onlardan olan bakışın bozuk olmamasını ve tarihi alanların çağdaş yasama uyumlu bir şekilde bütünleşmesini sağlamak için dikkatli olmaları gerekmektedir. Madde 30: Tarihi alanlar ve çevreleri direklerin, büyük direklerin ve elektrik veya telefon kablolarının dikilmesi ve televizyon antenleriyle büyük ölçekli reklâm işaretlerinin yerleştirilmesi yoluyla neden olunan çirkinleşmeden korunmalıdır. Bunların zaten olduğu yerlerde uygun önlemler alınarak kaldırılmaları sağlanmalıdır. Afis asma işlemleri, neon ışıkları ve başka reklâmlar, ticari işaretler, sokak kaldırımları ve eşyalar bütüne ahenkli bir şekilde uymaları için büyük dikkatle planlanmalı ve kontrol edilmelidir. Madde 32: Üye Devletler bir yandan otomobil trafiği, öte yandan binaların ve mimari niteliklerinin ölçeği arasındaki çoğu tarihi sınıflarda mevcut çatışmaya çözümler aramak için yerel otoritelere yardım etmelidir. Çatışmayı çözmek ve yaya trafiği, hizmet erişimini ve benzer şekilde kamu taşımacılığını kolaylaştıracak şekilde oluşturulan çevresel ve hatta merkezi araç park yerleri ve rota sistemlerinin yerleştirilmesine ve bunlara erişilmesine özel dikkat harcanmalıdır. Tek basına yapılması çok pahalı olabilecek, yeraltına elektrik ve başka kabloların yerleştirilmesi gibi birçok iyileştirme işlemi böylece yol sisteminin gelişimiyle ekonomik ve kolay bir şekilde koordine edilebilir.	Madde 2: Tarihi alanlar ve çevrelerinin essiz evrensel (dünya mirasını) miras oluşturdukları şeklinde görülmelidir. Yapılandırıldıkları karanın Devleti'nin vatandaşları ve hükümetleri bu mirası korumayı ve günümüzün sosyal yaşamına bütünleştirmeyi görevleri saymalıdır	Madde 31: İlgili Üye Devletler ve gruplar tarihi alanları ve çevrelerini özellikle kirlilik türlerinden belli teknolojik gelişmelerin neden olduğu, artan ciddi çevresel zarara karşı, bu alanların yakınındaki zararlı sanayileri yasaklayarak ve makinelerle araçların neden olduğu gürültü, şoklar ve titreşimlerin yıkıcı etkilerine karşı gelmek için önleyici önlemler alarak korumalıdır. Turizmin yol açtığı aşırı istismardan kaynaklanan zararı karşılamak için daha fazla hükme varılmalıdır.	Madde 6: Bina yapım tekniklerinin ve mimari formların artan evrenselliğinin dünya çapında tek bir çevre yaratabilmesi tehlikesinin olduğu bir zamanda, tarihi alanların muhafaza edilmesi her ulusun kültürel ve sosyal değerlerini sürdürmeye ve geliştirmeye göze çarpan bir katkıda bulunabilir. Bu, dünyanın kültürel mirasının mimari açıdan zenginleştirilmesine katkıda bulunabilir. Madde 23: Birkaç farklı dönemden özellikleri devam ettiren tarihi alanlarda, bu gibi bütün dönemlerin belirtileri göz önüne alınarak koruma yürütülmelidir.

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Savaşla Tahrip Olan Anıtların Yeniden İnşası Dresden Bildirgesi (1982)			Madde 9: Bir binanın geleneksel kullanımına devam etme ihtiyacı sıkça, yıkıma uğramış mimari anıtların onarımını hızlandırmıştır. Anıtların manevi değerinin artan bir şekilde fark edilmesi bu eğilimi daha da cesaretlendirmiştir. Bu belediye daireleri, kiliseler ve başka tarihi binalar kadar kasaba ve köylerdeki geniş bir ikamete özel evler kapsamını ilgilendirmektedir.		Madde 4: İnsanoğlu savaş sırasındaki yıkımdan ve savaş sonrasındaki anıtların artan faydasını göz önünde bulundurmada yeniden inşa çalışmasından etkilendiği için, özellikle tarihe dair kanıt sağlamak için, anıtın özgün değerini koruma gereği yeniden vurgulanmıştır. Bununla, bir anıt olarak kabul edilmesi için onu değerli hale getiren bütün bileşenlerde, çağlar boyunca büyüyen ve gerçekliği aracılığıyla, anıtın kökenlerini ve günümüze kadarki tarihsel evrimini onaylayan değer kastedilmektedir.
	Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi (1985)	Madde 11: Her bir Taraf, Kültür mirasının mimari ve tarihsel özelliklerini koruma açısından, -Korunan varlıkların, çağdaş hayatın gereksinimleri göz önüne alınacak şekilde kullanımını, - Uygun olan durumlarda, eski binaların yeni kullanımlara intibaklarını teşvik etmeyi taahhüt eder.				Madde 12: Her bir taraf, korunan varlıkların halk tarafından ziyaret edilmesine müsaade olunmasının değerini kabul ederken, bu müsaadenin sonuçlarının özellikle yapısal gelişmelere ve bu varlıkların ve çevrelerinin mimari ve tarihsel özelliklerine zarar vermemesini taahhüt eder.

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Washington Tüzüğü: Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (ICOMOS 1987)	Madde 10: Yeni binalar yapılması gerektiğinde veya eskileri uyarlanırken, mevcut mekansal oluşum saygı görmeli, özellikle ölçek ve parsel boyutuna dikkat edilmelidir. Çevreye uyumlu çağdaş öğeler yöreyi zenginleştirebileceğinden, yeni tasarımlar engellenmemelidir.	Madde 2: Korunması istenen nitelikler kentin veya kentsel alanın tarihi karakteri ile bu karakteri oluşturan maddi ve tinsel bileşenlerdir, özellikle: a. Parsel ve sokakların tanımladığı kent dokuları, b. Binalarla yeşil ve açık alanlar arasındaki ilişkiler, c. Binaların ölçek, boyut, üslup, yapım tekniği, kullanılan malzemeler, renk ve bezemeler ile tanımlanan biçimleri, iç ve dış görünüşleri, d. Kent veya kentsel alanın doğal ve insan yapısı çevresi ile arasındaki ilişki; e. Kent veya kentsel alanın zaman içinde yüklendiği değişik işlevler. Bu özellikleri tehdit eden olumsuz etkenler tarihi kent veya kentsel alanın özgünlüğünü zedeleyebilir. Madde 12: Tarihi bir kent veya kentsel alandaki trafik denetlenmeli, park alanları tarihi dokuyu veya çevresini zedelemeyecek şekilde düzenlenmelidir Madde 13: Kent veya bölge planlarının öngördüğü yeni otoyollar, tarihi kente veya kentsel alana sokulmamalı, fakat tarihi kente ulaşımı kolaylaştırılmalıdır.	Madde 10: Yeni binalar yapılması gerektiğinde veya eskileri uyarlanırken, mevcut mekansal oluşum saygı görmeli, özellikle ölçek ve parsel boyutuna dikkat edilmelidir. Çevreye uyumlu çağdaş öğeler yöreyi zenginleştirebileceğinden, yeni tasarımlar engellenmemelidir.	Madde 8 Yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent veya kentsel alanın karakteriyle uyumlu olmalıdır. Bu alanların çağdaş yasama uyarlanması için gerekli teknik servislerin getirilmesi veya iyileştirilmesi işlemleri özenle yapılmalıdır.	
	Yirminci Yüzyıl Mimari Mirasının Korunması Hakkında Tavsiye Kararı R(91)13 (COE, 1991)	III Mirasın Yönetimi ve Korunması bendi: 1. Mirastan faydalanmak Ulusal, bölgesel ve yerel yetkili otoriteler, kültürel veya müze amaçları ya da daha genel anlamda ekonomik, ticari veya ikamete yönelik amaçlardan hangisi için kullanılırsa kullanılсын, bu döneme ait korunan mirastan en uygun faydanın elde edilmesini cesaretlendirme görevine sahiptir. Günümüz yaşamının ihtiyaçlarını göz önüne alan yeni kullanımlar teşvik edilmelidir, böylece yeni kullanımın tam olarak korumalarını haklı çıkaran mimari veya tarihi anlamla ters düşmemesi şartıyla terk edilmesine izin verilmez.				II En Önemli Miras Öğelerinin Korunması bendi: 1. Seçim kriterinin seçimi Korumadan sorumlu otoriteler aşağıdaki düşüncelere dayanan kesin ölçütleri benimsemelidir: XX. yüzyılın bütün stil, tip ve inşa yöntemi alanından elde edilen en önemli çalışmaların değerini onaylama isteği; Sadece belli bir dönemde veya mimari stildeki en ünlü tasarımcıların çalışmalarına değil, bir dönemin tarihi için anlam taşıyan daha anonim örneklerle de koruma sağlama ihtiyacı; Seçim etkenlerine sadece estetik görünüşleri değil, teknolojik ve kültürel, ekonomik ve sosyal gelişimin tarihi koşullarında yapılmış katkısı ele alınmanın önemi;

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (1991)	Madde III. 1: (...) Kültürel veya müze amaçlı veya ekonomik, ticari veya konut amaçlı olarak kullanılmalıdır. Günümüz yaşamının ihtiyaçlarını karşılayacak Yeni kullanımlar bulmaya teşvik edilmelidir. Böylece binaların sahipsiz kalmasına, mimarisine karşı olan yeni kullanım şartlarına veya korunmanın nedeni olan tarihsel öneminin bozulmasına izin verilmez.				Madde III. 1: (...) Seçim faktörleri arasında sadece estetik yönler değil yapılmış teknoloji tarihi ve siyasi, kültürel, ekonomik ve sosyal kalkınma açısından da önem içerir.
	Anıtların, Yapı Gruplarının ve Sitlerin Korunması ile İlgili Eğitim ve Öğretim İçin Kılavuz (ICOMOS, 1993)		Madde 4: c) Bir anıtın, külliyeinin veya sitin peyzaj içindeki konumunu, içeriğini, çevredeki diğer binalar, bahçeler ve peyzaj ile ilişkisini değerlendirebilen, korumacılar yetiştirilmelidir.			Madde 3: Korumanın amacı kültürel mirasın yaşam süresini uzatmak ve içerdiği sanatsal ve tarihi mesajları, özgünlüğünü ve anlamını yitirmeden açıklamaktır. Koruma kültürel, sanatsal, teknik ve zanaat işidir; toplumsal ve fenni çalışmalara, sistematik araştırmaya dayanır. Koruma kültürel çevreye saygılı olmalıdır.
	Nara Özgünlük Belgesi (1994)			Ek 1 Madde 2: Özellikle anıtlar ve sitler söz konusu olduğunda, kabul edilen değerlerin bir kültürü ve bu kültüre özgü çeşitliliği gerçekten temsil etmesi için çaba göstermek;		Madde 9: Kültür mirasının tüm biçimleri ve tüm tarihsel dönemleriyle korunabilmesi, bu mirasa değerler atfedildiği ölçüde kolaylaşır. Bu değerleri olabilecek en doğru bir biçimde algılama yeteneğimiz, bu değerler hakkındaki bilgi kaynaklarının inanılır olmasına ve doğru anlaşılmasına da bağlıdır. Bu değerleri tanımak, anlamak ve kültür mirasının ilk tasarımı ve sonradan kazandığı özelliklerine, tarihsel varlığına ve anlamına bağlı olarak yorumlamak, söz konusu yapıtın özgünlüğü konusunda varılacak yargının temelini oluşturur ve hem biçimle, hem de malzemeyle ilgilidir. Madde 11: Kültür varlıklarına atfedilmiş değerler ve bilgi kaynaklarının güvenilirliği konusundaki yargılar kültürden kültüre, hatta aynı kültürün içinde değişebilir. Başka bir deyişle, değer yargılarını ve bunlara bağlı özgünlük değerlendirmelerini tek ve değişmez ölçütlere dayandırmak kabul edilemez. Tam tersine, kültürlere gösterilecek saygı, her yapıtın ait olduğu kültürel bağlamı belirleyen ölçütlere göre dikkate alınmasını ve değerlendirilmesini zorunlu kılar.

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Segesta Bildirgesi (1995)		Madde I: (...) Anıtların çevrelerindeki arazinin doğru kullanımını ve tarihi anıtlarla ilgili yasalara uyumlu biçimde yönetimini sağlayarak bütünlüklerini korumaları.	(...) Antik sahne yapılarının yeniden kullanımı onların doğasında vardır. Tiyatro oyunlarının sahnelenmesi, anılarla dolu olan bu yerleri özgün değerlerine kavuşturur. Madde III: Antik tiyatro yapılarını sanatsal üretim yerleri olarak kullanarak onların tam ve doğru değerlendirilmelerini desteklemeleri.	Madde III: (...) Anıtları ve tarihi taşıyıcı sistemlerini değiştiren kalıcı yapılar veya geçici düzenlemeler engellenmelidir. Yapı alanında yeniliklere ve yeniden kullanılabilir sistemlerin kurulmasına izin veren fikirler desteklenmelidir.	
	Yirminci Yüzyıl Mirası ICOMOS Semineri (Mexico, 1996)					Madde 2. 1. 6: Genel tescil prosedürleri kapsamında, spesifik referanslar, özellikler ve toplu kullanımlara özel vurgu yaparak, stilleri, dönemleri ve tipolojileri ve kültürel özellikleri tanımlamayı amaçlamalıdır. Eserlerin stil, tipoloji, dönem ve bölge parametrelerine göre tanımlanmasına ve değerlendirilmesine yol açan tematik çalışmalar yapılmasını öneriyoruz. Madde 3. 1: 20. yüzyıl mirası, farklı bölgeler arasındaki değişimler ve etkilerle uluslararası kapsamı ile kendini karakterize eder. Bu nedenle, en azından bölgesel düzeylerde, hem mimari üslupları veya eğilimleri sınıflandırmak için kullanılan terminolojiye hem de bunların tarihle ve dolayısıyla kültürle olan tartışılmaz ilişkilerine verilen zaman dilimine ilişkin bir anlaşma bulmak esastır.
	ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (1999)	Uygulama İlkeleri; 5.Geleneksel yapıların yeni işlevlere uyarlanması ve yeniden kullanımında, yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, bütünlüğü, karakteri ve biçimi saygı görmelidir. Eğer geleneksel mimari biçimler hala kullanılıyorsa, müdahaleler toplumun kabul edeceği bir etik kurallar çerçevesinde yapılabilir.	Uygulama İlkeleri; 2.Geleneksel yapılara müdahale edilirken, bu yapıların konumuna, fiziksel ve kültürel çevreyle ilişkilerine ve birbirlerine göre düzenlerine saygı gösteren, onları koruyan bir yaklaşım benimsenmelidir.	Uygulama İlkeleri; 4.Çağdaş kullanım isteklerinin zorladığı ve kabul edilebilir değişimler bütünün genel ifadesine uyumlu, görünüş, doku ve biçim yönünden aykırı olmayan malzemelerle yapılmalı; yapı malzemelerin birbiriyle uyumuna özen gösterilmelidir.		Koruma İlkeleri; 1.Geleneksel çevrenin korunması çok disiplinli bir uzman ekip tarafından, değişim ve gelişmenin kaçınılmaz olduğu kabul edilerek ve toplumun kültürel kimliğine saygı gösterilerek yürütülmelidir. 2.Geleneksel yapılara, yapı gruplarına ve yerleşmelere yapılacak çağdaş müdahaleler onların kültürel değerlerine ve geleneksel karakterlerine saygı göstermelidir. 5.Geleneksel miras yalnız somut biçimler, kütleler, strüktürler ve mekânlardan oluşmaz, bunların kullanılış ve algılanış biçimlerini, gelenekleri ve onlara bağlı elle tutulamayan ilişkileri de kapsar.

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	ICOMOS Ahşap Tarihi Yapıların Korunması İçin İlkeler (1999)				Madde 7: Müdahalelerde tarihi yapı bir bütün olarak ele alınmalı, taşıyıcı öğeler, dolgu panoları, dış kaplama, çatı, kapı ve pencereler dahil olmak üzere tüm malzeme eşit ilgi görmelidir. Temel ilke mevcut malzemeyi olabildiğince yerinde tutmaktır. Koruma sıva, boya, kaplama, duvar kağıdı gibi bitirme ayrıntılarını da kapsamalıdır. Eğer sıva vb. yüzeylerin yenilenmesi gerekirse, olabildiğince özgün malzemelere, yapım tekniklerine ve yüzey dokularına sadık kalınmalıdır. Madde 13: Epoksi reçineler gibi çağdaş malzemeler ve çelikle strüktürel destekleme gibi yeni müdahale teknikleri, ancak malzemelerin ve yapım tekniklerinin dayanımları ve strüktürel davranışları yeterli bir süre denenerek kanıtlandıktan sonra çok dikkatle seçilmeli ve kullanılmalıdır. Isıtma, yangın uyarı ve önleme sistemleri gibi tesisat yapının veya sitin tarihi ve estetik önemi gözetilerek yerleştirilmelidir.	Madde 4: Koruma ve yaşatmanın temel amacı kültür varlığının tarihi özgünlüğünü ve bütünlüğünü korumaktır. Madde 8: Restorasyonun amacı, mevcut tarihi verilerin sağladığı sınırlar içinde kalarak yapının özgün tasarımını, tarihi bütünlüğünün okunabilirliğini artırarak kültürel değerlerini açığa çıkarmaktır.
	Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü: Kültürel Miras Değeri Taşıyan Alanlarda Turizm Yönetimi (1999)		İlke 2: 5)Turizmi geliştirme ve altyapı projeleri kültür mirası alanlarının estetik, sosyal ve kültürel boyutlarını, doğal ve kültürel peyzaj değerlerini, biyolojik çeşitlilik özelliklerini ve daha geniş ölçekte görsel çerçevesini dikkate almalıdır. Yerel malzeme kullanımı tercih edilmeli, yerel mimari üsluplar veya sivil mimari gelenekleri gözetilmelidir.	İlke 2: 4)Kültür varlığı değeri taşıyan yerlerin ve koleksiyonların özgünlüğünün korunması önemlidir. Bu onların geçmişten kalan maddi varlıkları, barındırdıkları anılar ve soyut geleneklerinde anlatım bulan kültürel önemlerinin temel bileşenidir. İlke 3: 4)Turizm etkinlikleri için yapılacak planlama, ziyaretçileri memnun edecek konfor, güvenlik ve sağlık koşulları sunmalı; ancak bunlar alanın önemli fiziksel veya ekolojik özelliklerini olumsuz yönde etkilememelidir.		İlke 1: 1)Doğal ve kültürel miras, tarihi gelişimin hikayesini anlatan, somut ve tinsel bir kaynaktır. Çağdaş yaşamda önemli bir yeri vardır ve fiziksel, entelektüel ve duygusal olarak geniş kütlelerin erişimine açık olmalıdır.
	Özgünlük ve Kültürel Mirasın Rekonstrüksiyonu Üzerine Riga Tüzüğü (2000)		Madde 5: Kültürel mirasın kopyalanması genellikle geçmişin izlerinin yanlış temsiline yol açar. Her mimari eser yaratıldığı zamanı yansıtmalıdır; çevreye duyarlı, uygun yeni yapılarla çevresel bütünlük korunabilir.			Madde 3: Korumanın (ve/veya yeniden yapımının) amacı kültür mirasının yaşatılması, önem ve anlamının açığa çıkarılmasıdır.

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler (ICOMOS 2003)	Madde 1.4: Bir kullanım veya işlev değişikliği önerildiğinde, bütün koruma kuralları ve güvenlik koşulları dikkate alınmalıdır.			Madde 2.7: Teşhisin son aşaması olan ve müdahale gerekliliğinin belirlendiği güvenlik değerlendirmesinde niceliksel ve niteliksel analiz sonuçları uzlaştırılmalıdır: doğrudan gözlem, tarihi araştırma, strüktürel analiz ve eğer yapılmışsa deney ve analiz sonuçları birbirleriyle uyumlu olmalıdır.	Madde 1.2: Mimari mirasın değeri ve özgünlüğü dar tanımlı ölçütlere dayandırılmaz çünkü tüm kültürlere saygı, onların ait oldukları kültürel çerçeve içinde değerlendirilmelerini gerektirir. Madde 3.12: Her müdahale mümkün olduğunca, strüktürün ilk tasarımına, yapım tekniğine ve tarihi değerine saygı göstermeli ve onun gelecekte de anlaşılmasını sağlayacak izleri korumaya özen göstermelidir.
	Avrupa Konseyi Toplum İçin Kültürel Mirasın Değeri Çerçevesi (2005)		Madde 8: a) Gereken yerde kültürel miras etki değerlendirmesine başvurarak ve iyileştirme stratejileri uygulayarak, ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel gelişme ile arazi kullanımı planlaması süreçlerini zenginleştirmek; b)Kültürel, biyolojik, jeolojik ve peyzajla ilgili farklılıklara ilişkin, bu bileşenler arasında bir denge kurmak amacıyla, tümleşik bir yaklaşım geliştirmek; d)Çevreye, kültürel değerlerini tehlikeye atmadan, yeni eklenen unsurlarda kalite hedefini geliştirmek amacıyla yararlanmak sorumluluğunu taşırlar.	Madde 9: d)Geleneksel materyal, teknik ve becerilerin kullanımını artırmak ve çağcıl uygulamalar açısından potansiyellerini keşfetmek		Madde 9: a)Değişim kararlarının ilgili kültürel değerler hakkında bir anlayış içerdiklerinden emin olarak kültürel mirasın bütünlüğüne saygının artırılması;
	Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri (ICOMOS 2011)	Madde 4: (...) b) Yeni bir etkinlik getirilmeden önce, ondan yararlanacak olanların sayısının, kullanım süresinin, mevcut işlevlerle uyumunun ve geleneksel yerel faaliyetlere etkisinin ne olacağının değerlendirilmesi gerekir. Yeni işlevler tarihi kentin ünük ve yenilenemez bir ekosistem olduğu düşüncesine koşut olarak, sürdürülebilir gelişme ihtiyacını da karşılamalıdır.	Madde 2: (...) b) Mevcut mimariyi olumsuz etkilemeyen, yerin ruhunu kucaklayan ve ayırt edilebilen bir yaratıcılığa olanak tanıyan bir kompozisyon sürekliliğine öncelik verilmelidir. Madde 3: b) Tarihi kent ve alanlarda yapılacak her müdahale, orada yaşayanların yaşam kalitelerini ve çevrenin niteliğini iyileştirmeyi hedeflemelidir. d) Tarihi kentler, kentsel alanlar ve çevreleri bir bütün olarak ele alınmalıdır.	Madde 2: (...) b) Mekansal, görsel, soyut ve işlevsel yönden uygun mimari müdahalelerin temelinde tarihi değerlere, düzenlere ve katmanlara saygı olmalıdır. Madde 3: (...) j) Tarihi mirası tüm çeşitliliğiyle, tam olarak korumak için hassas ve uzlaşılan bir denge oluşturmak gerekir.		Madde 3: a) Tarihi kentlerde ve kentsel alanlarda yapılacak tüm müdahaleler onların soyut ve somut kültür değerlerine saygı göstermeli ve dikkat çekmelidir.

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Endüstri Mirası Sitleri, Yapıları, Alanları ve Peyzajlarının Korunması İçin ICOMOS-TICCIH Ortak İlkeleri “Dublin İlkeleri” (2011)	Madde 10: Endüstri mirası alanları ve yapılarının sürdürülebilir biçimde korunması için en uygun yol özgün kullanımlarının sürdürülmesi veya uygun yeni kullanımlar bulunmasıdır. Yeni kullanımlar sitin ilginç özelliklerine, donanımına, ulaşım ve etkinlik dağılımı özelliklerine saygı göstermelidir.		Madde 9: Endüstri mirası yapıları ve alanları için bütünlük veya işlevsel bütünlük çok önemlidir; bu nedenle koruma önlemleri yalnız binalara değil, iç donanımlarına da yönelik olmalıdır. Eğer içlerindeki makineler veya diğer donanım çıkarılır veya sitin bütünlüğünü etkileyecek kayıplar olursa, kültür mirası değerleri büyük ölçüde zedelenebilir veya indirgenir.		Madde 13: Endüstri mirası çok yönlü özellikleri ile anlatılması gereken bir bilgi kaynağıdır. Yerel, ulusal ve uluslararası tarih konularında önemli bilgiler sağlar; kültürel etkileşimlerin zaman içindeki gelişimlerini açıklar. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler kadar, sosyal ve sanatsal hareketlere ilişkin yaratıcı yetenekleri de gösterir.
	Tarihi Kentsel Peyzaja İlişkin Tavsiye Kararı (UNESCO, 2011)		Kentsel koruma tek tek binaların korunmasıyla sınırlı değildir. Mimariyi bütün kentsel yerleşimin tek bir unsuru olarak görmektedir ki bu da onu karmaşık ve çok yönlü bir disiplin yapar. Tanımı itibarıyla, Kentsel Koruma, kentsel planlamanın tam kalbine yerleşen kavramdır.			Madde 17: Kentlerin büyümesi, birçok tarihî kentsel alanını köklü değişime uğratmaktadır. Küresel süreçlerin, toplumların kentsel alanlara ve ortamlarına attığı değerler ile yerleşenler ve kullananların algıları ve gerçekleri üzerinde derin etkileri bulunmaktadır. Kentleşme, bir yandan, yaşam kalitesini ve kentsel alanların geleneksel özelliklerini arttıran ekonomik, sosyal ve kültürel fırsatlar sunmakta; diğer yandan, kentlerin büyümesi ve nüfus yoğunluğuyla ortaya çıkan yönetilememiş değişimler yer duygusunu, kentsel yapının bütünlüğünü ve toplumların kimliğini zedeleyebilmektedir. Bazı tarihî alanlar işlevselliklerini, geleneksel rollerini ve nüfuslarını kaybetmektedirler. Tarihî kentsel peyzaj yaklaşımı, bu tür etkileri azaltmada ve yönetmede yardımcı olabilir.

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Burra Tüzüğü Kültürel Öneme Sahip Yerlerin Korunması Amaçlı Avustralya ICOMOS 2013	Madde 1: Uyarlama, bir yerin mevcut kullanıma veya önerilen kullanıma uyacak şekilde değiştirilmesi anlamına gelir. Madde 7: Bir yerin kullanımının kültürel öneme sahip olduğu durumlarda, bu yer muhafaza edilmelidir. Bir yerin uyumlu bir kullanıma sahip olması gerekir. Madde 14: Koruma, duruma göre şu süreçleri içerebilir: bir kullanımın muhafaza edilmesi veya yeniden sunulması; çağrışımların ve anlamların muhafaza edilmesi; bakım, koruma, restorasyon, yeniden inşa, uyarlama ve yorumlama; ve genellikle bunlardan birden fazlasının bir kombinasyonunu içerecektir. Madde 21: Uyarlama, yalnızca uyarlamanın yerin kültürel önemi üzerinde minimum etkiye sahip olduğu durumlarda kabul edilebilir. Adaptasyon, önemli dokuda en az değişikliği içermeli ve ancak alternatifler değerlendirildikten sonra gerçekleştirilmelidir. Madde 23: Önemli bir kullanımın muhafaza edilmesi, değiştirilmesi veya yeniden kullanıma sokulması uygun ve tercih edilen koruma biçimidir.	Madde 9: Bir yerin fiziksel konumu, kültürel öneminin bir parçasıdır. Bir bina, eser veya bir yerin başka bir unsuru tarihi konumunda kalmalıdır.	Madde 3: Koruma, mevcut dokuya, kullanıma, çağrışımlara ve anlamlara saygıya dayanır. Gerekli kadar çok, ancak mümkün olduğunca az değişiklik yapmak için temkinli bir yaklaşım gerektirir. Bir mekanda yapılacak değişiklikler, mekanın sunduğu fiziksel veya diğer kanıtları çarpıtmamalı ve varsayımlara dayanmamalıdır.	Madde 4: Önemli dokunun korunması için geleneksel teknikler ve malzemeler tercih edilir. Bazı durumlarda, önemli koruma faydaları sunan modern teknikler ve malzemeler uygun olabilir.	Kültürel öneme sahip yerler toplumlarımızın çeşitliliğini yansıtmakta, bize kim olduğumuz geçmişini anlatmaktadır. Yerleri doldurulamaz ve değerlidirler. Kültürel öneme sahip bu yerler, nesiller arası eşitlik ilkesine uygun olarak şimdiki ve gelecek nesiller için korunmalıdır. Burra Şartı, değişim konusunda temkinli bir yaklaşımı savunmaktadır: mekanın bakımı ve kullanılabilir hale getirilmesi için gerektiği kadarını yapın, ancak bunun dışında kültürel öneminin korunması için mümkün olduğunca az değişiklik yapın. Madde 2: Kültürel öneme sahip yerler korunmalıdır. Korumanın amacı, bir eserin kültürel önemini muhafaza etmektir. Kültürel öneme sahip yerler korunmalı ve riske atılmamalı veya savunmasız bir durumda bırakılmamalıdır. Madde 15: Değişim kültürel önemi korumak için gerekli olabilir, ancak kültürel önemi azalttığı durumlarda istenmeyen bir durumdur. Bir yerdeki ve kullanımdaki değişiklik miktarı, yerin kültürel önemi ve uygun yorumu tarafından yönlendirilmelidir.
	Yirmin Yüzyıl Mimari Mirasının Korunması İçin Yaklaşımlar (Madrid, 2014)	Madde 5. 1: Miras alanında performans ve işlevselliği arttıracak müdahaleler kültürel önemin olumsuz etkilenmemesi koşulu ile uygulanabilir olmalıdır. İşlev değişikliği önerildiğinde ise mirasın kültürel önemini koruyacak bir yeniden kullanım bulunmasına dikkat edilmelidir.	Madde 1. 3: Kentsel yerleşimler için, farklı planlanmış kent şemaları ve dönemin her biri için ilgili kavramları belirlenmeli ve önemi kabul edilmelidir. Özetle miras çevresiyle beraber belirlenmeli ve değerlendirilmelidir.	Madde 1. 2: 20. yy mimari mirasını anlamak için tanımlamak ve miras alanının tüm bileşenlerini yani iç mekanları, bağlantı parçaları ve ilgili sanat eserlerini değerlendirmek önemlidir.		Madde 2. 1: 20. yy kültürel önemin miras üzerinde nasıl ortaya çıktığını ve hangi farklı özelliklere sahip olduğunu dönemin değerlerini ve bileşenlerinin önemini anlamak yapının özgünlüğünün ve bütünlüğünün bakımı hakkında uygun kararlar alabilmek için önemlidir.

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Tarihi Ahşap Yapıların Korunması İçin İlkeler (ICOMOS, 2017)				Madde 24: Altyapı hizmetleri (elektrik, su, tel vb.) yapının veya alanın somut ve somut olmayan değerleri gözetilerek eklenmelidir. Madde 25: Tesisat, ısı ve nem gibi önemli çevresel koşullarda değişime neden olmayacak şekilde tasarlanmalıdır.	İlkeler: Her döneme ait ahşap kültür mirasını dünya kültür mirasının bir parçası olarak değerlendirmek, taşıyıcı sistemlerinin ve ayrıntılarının önemine saygı göstermek, Ahşap kültür mirasının ve onunla bağlantılı somut olmayan kültür mirasının zengin çeşitliliğinin farkında olmak ve saygı göstermek, Ahşap kültür mirasının zanaatkar ver yapı ustalarının yetenekleri ile onların geleneksel, kültürel ve kuşaktan kuşağa aktarılan birikimleri hakkında veri sağladığının bilincinde olmak,
	Yirminci Yüzyıl Kültürel Mirasının Korunmasına Yönelik Yaklaşımlar “Madrid-Yeni Delhi Belgesi” (2017)	Madde 6. 1: Kullanım değişikliği söz konusu olduğunda, kültürel önemi koruyan uygun bir yeniden kullanım bulunmasına özen gösterilmelidir. Madde 8: İşlevsel bir kullanımın bir yerin veya alanın önemine katkıda bulunduğu durumlarda, koruma mümkün olduğunca bu kullanımı sürdürmeyi amaçlamalıdır. Yeni bir kullanımın mekanın sürdürülmesinin bir aracı olarak ortaya çıktığı ve önceki kullanımın veya işlevlerin kültürel önemine katkıda bulunduğu durumlarda tercih edilmelidir.		Madde 9. 2: Kültürel öneme katkıda bulunan içerikler, demirbaşlar, donanımlar, makineler, ekipmanlar, sanat eserleri, bitkiler veya peyzaj unsurları mümkün olduğunca miras alanında muhafaza edilmelidir.	Madde 10. 1: (...) Mevcut bir binanın enerji performansının anlaşılması, bir enerji iyileştirmesinin planlanmasında önemli bir adımdır. Uygun güçlendirme çözümlerini belirlemek için belirli teknik yöntemleri, sistemleri ve malzemeleri araştırın. Orijinal malzemelerin arızalandığı durumlarda, kültürel önemi olumsuz etkilemeyecekse, malzemeleri daha verimli alternatiflerle değiştirme veya onarma potansiyelini araştırın.	Madde 2. 1: Yerler ve alanlar zaman içinde gelişir ve daha sonra yapılan değişiklikler kültürel öneme sahip olabilir. Bir miras alanı veya münferit bir alan için farklı koruma yaklaşımları ve yöntemleri gerekli olabilir. Madde 2. 3: Yirminci yüzyıl mirasının önemini değerlendirmek için kullanılan metodoloji, kültürel açıdan uygun bir koruma planlaması yaklaşımını izlemelidir. Bu, belirlenen kültürel önemi koruyacak, yönetecek ve yorumlayacak politikalar geliştirmek için kapsamlı tarihsel araştırma ve önem değerlendirmesini içerecektir.
	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2347 Sayılı Karar (2017)					Tehlike altındaki kültürel varlıkların korunması için uluslararası bir fon kurulması. Modernitenin unutmak üzerine kurulabileceğine inanmak tehlikeli derecede yanıltıcıdır. Modernite ancak bizden önce gelmiş olan devlerin omuzları üzerinde yükselebilir.
	Avrupa İçin Kültürel Mirasın Kazandırılması Çalışması (2020)	(...) Kültürel mirasın yenilikçi kullanımını teşvik ile entegrasyonuna ve çevreye uyumu, katılımı sağlanmış olur. (...) Pek çok tarihi varlık işlevsel olarak fazlalık tehlikesiyle karşı karşıya; artık ibadet için kullanılmayan kiliseler, çiftlikler, artık tarım için kullanılmayan binalar, artık imalat için kullanılmayan fabrikalar... Bu tür yerlerin alternatif kullanımlara dönüştürülmesi genellikle o kadar harikadır ki.				

KORUMA İLKELERİ	ULUSLARARASI BELGELER	YENİDEN KULLANIM	ÇEVRESEL VERİLER	MEKANSAL VERİLER	TEKNİK VERİLER	KÜLTÜREL VERİLER
	Kültürel Miras Politikası (2021)				Madde 104: Ofis yenilikçi teknoloji ve koruma yöntemleri kullanabilir. Kanıtların toplanması, saklanması ve korunması ihtiyacını etkilenen toplulukların görüşleri, gelenekleri, kültürleri ve dinleri ile uzlaştırmak için gerektiğinde yerel, bölgesel ve uluslararası ortaklarla birlikte çalışabilir.	Madde 4: Ofis, kültürel mirasın halkların kültür ve kimliklerinin eşsiz ve önemli bir ifadesini oluşturduğunu ve ister somut ister soyut olsun, kültürel mirasın bozulması ve yok edilmesinin, etkilenen toplulukların yanı sıra bir bütün olarak uluslararası toplum için de bir kayıp teşkil ettiğini not eder.
	Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulanması için Operasyonel Kılavuz İlkeler (UNESCO, 2023)	Madde 119: Varlıklar, ekolojik ve kültürel açıdan sürdürülebilir olan ve ilgili toplulukların yaşam kalitesini ve refahını arttırabilecek çeşitli devam eden ve önerilen kullanımları destekleyebilir.	Madde 101: (vii) - (x) kriterleri kapsamında aday gösterilen varlıklar için sınırlar, Dünya Mirası Listesine kaydedilmelerine temel teşkil eden habitatların, türlerin, süreçlerin veya olguların mekânsal gerekliliklerini yansıtmalıdır. Sınırlar, varlığın miras değerlerini insan tecavüzlerinin doğrudan etkilerinden ve aday gösterilen alan dışındaki kaynak kullanımının etkilerinden korumak için Üstün Evrensel Değer alanına hemen bitişik yeterli alanları içermelidir. Madde 104: (...) Bu alan, aday gösterilen mülkün yakın çevresini, önemli manzaraları ve mülke ve korunmasına destek olarak işlevsel açıdan önemli olan diğer alanları veya nitelikleri içermelidir.			Madde 81: (...) Tüm kültürlerle duyulan saygı, kültürel mirasın öncelikle ait olduğu kültürel bağlamlar içerisinde ele alınmasını ve değerlendirilmesini gerektirmektedir
	Saldırı Altında Tarih ve Kimlik: Anlaşmazlıkta Kültürel Mirasın Korunması (2024)					Madde 3: Öncelikle kültürel mirasın korunması ahlaki bir zorunluluktur. Kültürel mirasa yönelik saldırılar yalnızca cansız nesnelere yönelik saldırılar değildir; bütün bir topluluğun kimliğine, geçmişine ve geleceğine yönelik saldırılardır. Kültürel mirasa yönelik saldırılar toplumların ruhunu hedef alıyor, onların birlik ve beraberlik duygularına zarar veriyor. Genel olarak bu saldırılar, hem ittifakımızın hem de kurallara dayalı uluslararası düzenin temelini oluşturan temel insan onuru ilkesini ihlal etmektedir.

EK-2 Çalışma İçin Alınmış Olan Etik Kurul Kararı

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
FEN VE MÜHENDİSLİK BİLİMLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
BAŞKANLIĞI
ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi	09.02.2023
Karar No	2023/04
Araştırmacı Başlığı	Tarihî Kültürel Mirasın Yarıdan İyileştirilmesinde Kullanılabilirlik Bir Model Önerisi: Türk Çarşını Örneği
Sorumlu Araştırmacı	Doç. Dr. Emin YALDIZ (N.E.Ü. Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi)
Yardımcı Araştırmacı	Yürekli Mimar Özgü FARLAK (N.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Öğrencisi)
Etik Kurul Kararı	12771 sayılı başvuru, bilimsel araştırma ettiği aşamadan değerlendirilmiş olup, Etik Kurul tarafından "Uygun" kararı verilmiştir.

 Prof. Dr. Emrah TORLAN
 Etik Kurul Başkanı
 09.02.2023

EK – 3 Ahp İçin Alternatif İşlev Seçimi Anket Sonuçları

İşlev Önerisi	Kullanılan Oy			Toplam	Sıra
Sanat Müzesi	xxxxxxxx	xxxxxxxx	xxxxxxxx	24	1
Eğitim Atölyesi	xxxxxxxx	xxxxxxxx	xx	18	3
Kent Kütüphanesi	xxxxxxxx	xxxxxxxx	xxxxxx	22	2
Kafeterya	xxxxxxxx	xxxx		12	5
Butik otel	xxxxxxxx	xx		10	6
Gençlik Merkezi	xxx			3	9
Araştırma Merkezi				0	12
Kültürel Miras Enstitüsü	xxxxxxxx			8	7
Misafirhane	xxxxx			5	8
Belediye Hizmet Binası				0	11
Sosyal Hizmet Merkezi	xxx			3	10
Tiyatro Sahnesi	xxxxxxxx	xxxxxxx		15	4
Diğer				0	13
				120	

EK – 4 Ahp Yöntemi İçin Oluşturulan Anket Örneği

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Doktora Tezi Anket Formu

Bu anket çalışması, "Tarihi Kültürel Mirasın Yeniden İşlevlendirilmesinde Kullanılabilecek Bir Yöntem Önerisi: Türk Ocakları Örneği" başlıklı Doktora tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik bilgilerden oluşan sorular, ikinci bölümde ise çalışma kapsamında incelenen yapıya verilmiş olan yeni işlevin uygunluğunun tespitine yönelik ikili karşılaştırma çalışması bulunmaktadır.

Bilgilendirme kısımlarının dikkatle okunarak uygun yanıtların verilmesi, araştırmanın güvenilirliği açısından oldukça önemli olup ilgi ve yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Yüksek Mimar Özge Parlak
Doktora Öğrencisi

Prof. Dr. Esra Yıldız
Tez Yöneticisi

BÖLÜM 1: Demografik Bilgiler

Cinsiyetiniz	KADIN ☐	ERKEK ☐			
Yaşınız	25-30 ☐	30-35 ☐	35-40 ☐	40-45 ☐	45 ÜSTÜ ☐
Medeni Durumunuz	EVLİ ☐	BEKAR ☐			
Eğitim Durumunuz	LİSANS ☐	YÜKSEK LİSANS ☐			
Mesleğiniz					
Yapıyı Kullanma Sıklığınız	AYDA 1 ☐	DAHA AZ ☐	SENEDE 1 ☐		

Anket Açıklaması

Anket içerisinde verilecek cevapların önem dereceleri ve açıklama:

BÖLÜM 2: İkili Karşılaştırma

Önem Derecesi	Tanım	Açıklama
1	Eşit derecede önemli	Her iki faktör aynı öneme sahiptir.
3	Orta derecede önemli	Tecrübe ve değerlendirmeler sonucunda bir faktör diğerine göre biraz daha önemlidir.
5	Güçlü derecede önemli	Bir faktör diğerinden kuvvetle daha önemlidir.
7	Çok güçlü derecede önemli	Bir faktör diğerine göre çok güçlü şekilde önemlidir.
9	Son derece önemli	Bir faktör diğerine göre en yüksek derecede tercih edilir.
2,4,6,8	Ara değerler	İki faktör arasındaki tercihte küçük farklar olduğunda kullanılır.

Kaynak: Timor, 2011: 41; Saaty, 1982: 78.

Anket Açıklaması

Anketin cevaplanması esnasında, kişinin kendi değerlendirmesine göre ikili karşılaştırmada seçeneklerden hangisini daha önemli buluyor ise o kutucuğu işaretlemelidir.

Örnek: 1

Eski Türk Ocağı olan Ankara Resim Heykel Müzesi binasının bu yeni işlevi Kültürel Yönünden, Ekonomik Yönüne göre **Güçlü Derecede Önemli** ise kişi tarafından Kültürel tarafındaki **5** kutucuğu işaretlenmelidir.

Kültürel	9	8	7	6	X	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ekonomik
----------	---	---	---	---	----------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----------

Örnek: 2

Ankara Resim Heykel Müzesi binasına verilecek yeni işlevin, Kültürel Yönünden Müze olması, Kültürel Yönünden Eğitim Yapısı olmasına göre **Çok Güçlü Derecede Önemli** ise kişi tarafından Müze tarafındaki **7** kutucuğu işaretlenmelidir.

Kültürel	Müze	9	8	X	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim
----------	------	---	---	----------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--------

Ankara Resim Heykel Müzesi'nin Yeni İşlevine Yönelik AHP Tekniğine Göre İkili Karşılaştırma Anketi

A. Kriterlerin Seçimi

Kültürel	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ekonomik
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Sosyal
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mimari
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Çevresel
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Süreklilik
Ekonomik	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Sosyal
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mimari
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Çevresel
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Süreklilik
Sosyal	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Mimari
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Çevresel
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Süreklilik
Mimari	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Çevresel
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Süreklilik
Çevresel	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Süreklilik

Ankara Resim Heykel Müzesi'nin Yeni İşlevine Yönelik AHP Tekniğine Göre İkili Karşılaştırma Anketi

B. Alternatiflerin Seçimi

Kültürel	Sanat Müzesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim Atölyesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphane
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Kültürel	Eğitim Atölyesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphane
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Kültürel	Kent Kütüphanesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Kültürel	Tiyatro Sahnesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Kültürel	Kafeterya	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel

Ankara Resim Heykel Müzesi'nin Yeni İşlevine Yönelik AHP Tekniğine Göre İkili Karşılaştırma Anketi

B. Alternatiflerin Seçimi

Ekonomik	Sanat Müzesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim Atölyesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphane
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Ekonomik	Eğitim Atölyesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphane
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Ekonomik	Kent Kütüphane	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Ekonomik	Tiyatro Sahnesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Ekonomik	Kafeterya	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel

Ankara Resim Heykel Müzesi'nin Yeni İşlevine Yönelik AHP Tekniğine Göre İkili Karşılaştırma Anketi

B. Alternatiflerin Seçimi

Sosyal	Sanat Müzesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim Atölyesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphane
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Sosyal	Eğitim Atölyesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphane
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Sosyal	Kent Kütüphane	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Sosyal	Tiyatro Sahnesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Sosyal	Kafeterya	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel

Ankara Resim Heykel Müzesi'nin Yeni İşlevine Yönelik AHP Tekniğine Göre İkili Karşılaştırma Anketi

B. Alternatiflerin Seçimi

Mimari	Sanat Müzesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim Atölyesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphanesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Mimari	Eğitim Atölyesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphanesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Mimari	Kent Kütüphanesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Mimari	Tiyatro Sahnesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Mimari	Kafeterya	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel

Ankara Resim Heykel Müzesi'nin Yeni İşlevine Yönelik AHP Tekniğine Göre İkili Karşılaştırma Anketi

B. Alternatiflerin Seçimi

Çevresel	Sanat Müzesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim Atölyesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphanesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Çevresel	Eğitim Atölyesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphanesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Çevresel	Kent Kütüphanesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Çevresel	Tiyatro Sahnesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Çevresel	Kafeterya	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel

Ankara Resim Heykel Müzesi'nin Yeni İşlevine Yönelik AHP Tekniğine Göre İkili Karşılaştırma Anketi

B. Alternatiflerin Seçimi

Süreklilik	Sanat Müzesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Eğitim Atölyesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphanesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Süreklilik	Eğitim Atölyesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kent Kütüphanesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Süreklilik	Kent Kütüphanesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tiyatro Sahnesi
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Süreklilik	Tiyatro Sahnesi	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kafeterya
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel
Süreklilik	Kafeterya	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Butik Otel

EK – 5 Ankara Türk Ocağı Yapı Tescil Fişi

[illegible]

EK – 6 Çalışma Kapsamında İncelenen Afyon Türk Ocağı'nın Tadilat Kararı

03.00.315	T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ESKİŞEHİR KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU
KARAR	
Toplantı Tarih ve no: 27.10.2020 - 351 Karar Tarih ve no : 27.10.2020 - 9079	<u>Toplantı Yeri</u> ESKİŞEHİR
Afyonkarahisar İli, Merkez, Karaman Mahallesi'nde ve tapunun 16 pafta, 4944 (eski 358) ada, 15 (eski 27) parselinde kayıtlı taşınmazda yer alan, Maliye Hazinesi mülkiyetinde ve Kocatepe Üniversitesine tahsisli Rıza Çerçel Kültür Merkezi binasında onarım yapılmasının istendiği Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığının 12.10.2020 tarih ve 85274327-755.99-E.5679 sayılı yazısı ile ekleri, Kurul Müdürlüğü uzmanlarının 26.10.2020 tarihli raporu ve 26.10.2020 tarih ve 441553 sayılı dosya inceleme raporu okundu, fotoğrafları ve dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonunda; Afyonkarahisar İli, Merkez, Karaman Mahallesi'nde ve tapunun 16 pafta, 4944 (eski 358) ada, 15 (eski 27) parselinde kayıtlı taşınmazda yer alan, Maliye Hazinesi mülkiyetinde ve Kocatepe Üniversitesine tahsisli, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 11.07.1980 gün, A-2314 sayılı Kararı ile tescilli Rıza Çerçel Kültür Merkezi (Eski Halkevi Binası) binasının koruma grubunun I. (Bir) Grup olarak belirlenmesine; yapıda bakım ve basit onarım kapsamında, - Yapıya kapı ve pencere doğramalarının bakımının yapılması, - WC lerde fayans, seramik ve tesisatların yenilenmesi, - Üst kattaki açık terasta yalıtım yapılarak döşemenin yenilenmesi, parapetlerin eksilen ve bozulan kısımlarının elden geçirilerek boyanması, - Dış cephe sıva tamirâtı ve boya yapılması, - Bina girişinde yer alan merdivenlerin korkulukta kullanılmış olan damarlı mermer malzeme esas alınarak yenilenmesi, giriş kapısı sağında ve solunda yer alan panoların kaldırılması, - Bahçenin güneydoğu köşesinde yer alan sert zeminin kaldırılması, bahçe duvarı harpuşalarının temizlenmesi, bahçe duvarında sıva tamirâtı yapılması ve boyanması, - Çatı aktarımı, yağmur iniş boruları ve oluklarının yenilenmesi, bacaların bakım ve sıva tamiratının yapılması, alın tahtalarından bozulanların yenilenmesinin uygun olduğu; - Ayrıca bitişik 16 parselde kayıtlı taşınmazda ve Milli Eğitim Müdürlüğüne kullanılan yapının çatısından gelen yağmur sularının terasa zarar verdiği görüldüğünden yapının Milli Eğitim Müdürlüğüne kullanılan kısmında da çatı aktarımı yapılmasına; Uygulamaların ilgili kurum ve Belediyesi teknik elemanlarınca denetlenmesine ve uygulama sonrasına ilişkin hazırlanacak bilei- beledelerin Kurulumuza iletilmesine karar verildi.	